#4.

מסכת ראש השנה

עם פירוש רש"י ותוספות והרא"ש ותורה אור ועין משפט והוספתי עוד חידושי מהרש"א למר ינוקא ולמר קשישא · בשולי הירעה · למען ימלא הארץ דעה:

נעשה בכרך קטן למען ישא איש בכנף מעילו בימים הנוראים פתחה סגורה בפי כל איש ישראל לשמור ולעשות

באמשטרדם

בבית ובדפוס הרב החכם השלם כמהו"רר יוסף דיין להק"ק יצ"ו

שנת ושמתי פד"ת לפ"ק

Dises buch gehört dem [illegible]

ארבעה ראשי שנים למלכים רגילים היו למנות זמן שטרותיהם לשנות המלך משנה שעמד בה המלך כדאמרינן במסכת גיטין משום שלום מלכות וקבעו חכמי' אחד בניסן לתחלת שנתו ואפילו עמד בשבט או באדר כלתה שנתו משהגיע ניסן ויתחילו למנות לו שנה שנייה: ולרגלי' מפרש בגמרא: למעשר בהמ' שאין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בחבירתה דכתיב עשר תעש' את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנ' ואמר מר בבכורות בפ' מעש' בהמה בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן: לשנים מפרש בגמרא: לשמיטין וליובלו' משהגיע תשרי אסור לחרוש ולזרוע מן התורה: לנטיעה למנין שני ערל' ואפי' נטעה באב כלתה שנתה הראשונ' לסוף אלול ובכולהו מפרש טעמ' בגמ': לירקו' למעשר ירק שאין תורמין ומעשרין מן הנלקט לפני ראש השנה על של אחר ר"ה: לאילן לענין מעשר שאין מעשרין פירות האילן שחנטו קודם שבט על שחנטו לאחר שבט שהאילן הולך אחר חנטה ובג' מפרש מאי שנא שבט: גמ'

ארבעה

ראשי שני' הם באח' בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים באחד באלול ר"ה למעשר בהמה ר"א ור"ש אומרים באח' בתשרי בא' בתשרי ר"ה לשנים ולשמיטין ליובלות לנטיעה ולירקות בא' בשבט ר"ה לאילן כדברי ב"ש ב"ה אומרים בחמשה עשר בו:

גמ'

ארבעה ראשי שנים הן בכל דוכתא תני הן כדאשכחן הכא ובפרק בתרא דשבועו' (דף מט) ארבעה שומרים הן ובפרק קמא דתמו' (דף יז) שלשה פגימות הן ובפרק אין מעמידין (דף ל') שלשה יינות הן ובפ' כל הצלמים (דף מו) שלשה בתים הן שלש' אבני' הן שלשה אילנות הן אבל בריש בבא קמא (ד' ג ושם) תנן ארבעה אבות נזיקין ולא תני הן משום דקתני אבתריה כלומ' ארבעה אבו' נזיקין הללו לא ראי זה כראי זה ותדע דבגמרא במתניתא דרבי חייא ורבי אושעיא תני הן: **למלכים** פי' בקונט' משו' שלום מלכו' ואינו דהכא למלכי ישראל קמיירי ודוקא גבי גיטין אמרינן הכי פרק הזורק (ד' פ) אמר עולא מפני מה תקנו מלכו' בגיטין משו' שלו' מלכות וגבי גיטין פסולין ודאי אפי' מלכות שאינה הוגנת כמלכות מדי ויון אבל מתני' דהכא פירש לשטרות ובפרק קמא דע"ז (ד' י) אמרינן דבגולה אין מונין אלא למלכי יון בלבד ומסקינן נמי התם דלמלכים דהכא למלכי ישראל וכן נמי אמרי' לקמן (ד' ג) בגמ' לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי אומות העול' מתשרי מנינן וצריך לפרש דאין צריך שלום מלכות אלא בגט אשה לפי שהוא דבר גדול ומילתא דחשיבות לפי שעל ידי גט מותרת לכל אדם וחשיב מפאר שטרות: **לשטרות** דתנן שטרי חוב המוקדמים פי' בקונטרס שאם לא קבעו יום לתחלת שנת המלך אלא לכל מלך לפי מה שעמד פעמים שאין להבחין כגון אם כתב בו בכסליו בשנה שלישית ובאו עדים ואמרו כשחתמנו לא ראינו שהלוהו אלא הלוה אמר לנו חתמו כאותה ששכינו כותבין שטר ללוה אף על פי שאין המלוה עמו ואין אנו יודעין אם הלוהו קודם לכן או אח"כ אבל ראינו שהלוהו בתמוז שנה שלש למלך ואם אין הדיינין יודעין באיזה חדש עמד המלך אין להבחין אם תמוז קוד' כסליו ואם כסליו קודם לתמוז אם שנתו מתחלת בין תמוז לכסליו נמצא כסליו קודם לתמוז בכל שנותיו ואם עמד בין כסליו לתמוז נמצא תמוז קודם לכסליו בכל שנותיו ועכשו שקבעו ניסן ר"ה לעולם תמוז קודם לכסליו וצריך לפרש שהודו המלוה והלוה שהלואה אחת היא דאי לאו הכי מנא ידעי והשת' משמע לפירוש הקונטרס מספק הייכו חושבים אותו מוקד' אי לאו דקבעו ניסן ר"ה שעל ידי כן אנו יודעין בו שהוא מאוחר ואי אפשר לומר כן דאין לנו לפסול שום שטר מספק כדמוכח בריש אחד דיני ממונות (דף לב) דקאמ' שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידים על שטר זה והלא באותו יום עמנו הייתם שטר כשר ועדיו כשרים חיישינן שמא אחרוהו וכתבוהו הרי שאנו תולין להכשיר מספק

מהרש"א דף ב

בתו' בד"ה למלכים כו' ובפ"ק דע"ז אמרי' דבגולה אין מונין אלא למלכי יון כו' וצריך לפרש דא"צ שלום מלכו' אלא בגט כו' עכ"ל ר"ל דקשיא להו דבגולה אין מונין לשטרות אלא למלכי יון ולא חיישי' לשלום אותו מלכות שהוא שם והא תירצו דצריך לפרש דא"צ שלו' מלכו' אלא בגט כו' ועיין בתו' פ' הזורק וק"ל: בד"ה לשטרו' כו' משמע לפ"ה מספ' הייכו חושבי' אותו מוקד' אי לאו דקבעו ניסן כו' עכ"ל ק"ק לפי זה דה"נ היתה הלואתו ביום הכתיבה בכסלו בשנה שלישית ולא היה מוקדם היה מפסיד מספ' לגבו' מן הלקוחו' שלקחו

גמ' למלכי' למאי הילכת' אמ' רב חסד' לשטרו' דתנן שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין ת"ר מלך שעמד בעשרי' ותשעה באדר כיון שהגיע אחד בניסן עלתה לו שנה ואם לא עמד אלא באחד בניסן אין מונין לו שנה עד שיגיע ניסן אחר אמ' מר מלך שעמד בעשרי' ותשע' באדר כיון שהגיע אחד בניסן עלתה לו שנה הא קא

גמ' למאי הילכתא כלומר למה הוקבע יום מיוחד למנין המלכי' אימא שעל כל מלך ומלך תתחיל שנתו מיום שעמד בו: לשטרות להבחין איזה שטר חוב מוקדם למלוה ואיזה מאוחר: דתנן במס' שביעית: שטרי חוב המוקדמין פסולין לפי שרוצה לטרוף לקוחות שלקחו שדה מן הלוה מזמן שבשטר ושלא כדין הוא שהרי קדמה מכיר' להלוא' ובשטר מעיד שהלוא' קדמ' לפיכך קנסוהו מלגבו' בו ולא יטרוף אפי' מזמן המלוה ואינו אלא כמלו' על פה שאינו גובה מן המשועבדים ואם לא קבעו יום לתחלת שנות המלך אלא כל מלך ומלך לפי יום שעמד אין להבחין אם השטר מוקד' או מאוח' כגון אם כתוב בו בכסליו בשנה שלישית לוה פלוני מפלוני מנה והעדי' אמרו כשחתמנו בו לא ראינו שהלוהו אלא הלוה אמר לנו חתמו עלי שאני חייב לפלו' מנה כאותה ששניכו כותבין שטר ללוה אף ע"פ שאין מלוה עמו ואין אנו יודעין אם הלוהו קודם לכן או אחר כן אבל ראינו שהלוהו מנה בתמוז בשנה שלישי' למלך פלו' ואם אין הדיינין יודעין באיזה חדש עמד המלך אין להבחין אם תמוז קוד' לכסליו אם כסליו קודם לתמוז אם שנתו מתחל' בין תמוז לכסליו נמצא כסליו קודם לתמוז בכל שנותיו ושטר מוקדם הוא ואם עמד בין כסליו לתמוז שלאחריו נמצא תמוז קוד' לכסליו בכל שנותיו ושטר מאוחר הוא ועכשיו שקבעו ניסן ראש השנה לעול' תמוז קודם לכסליו: עלתה לו שנה כלומר כלתה לו שנתו ומעתה מונין לו שנה שנייה: מאי

מספק וכן בגט ששנו (ד' קעא) דקאמר שטר שזמנו כתוב בשב' או בעשר' בתשרי כשר שאני אומ' אחרוהו וכתבוהו ומיהו יכול לפרש פי' אפכ' שיפרש שכתוב בשטר בתמוז בשנת שלש והעדים החתומי' אומרים שבכסליו בשנת שלש היית' המלו' והייתי מכשיר מספק ע"י שקבע בניסן ר"ה אנו יודעין שהוא מוקדם דלעול' תמוז קודם לכסליו ומיהו עיקר פירוש תימה גדולה שעשו תקנה פן ישכחו כל העולי' מתי עמד המלך וכן סופר שכותב כל היום שטרות היאך ישכח ועוד דא"כ הוה מצי למימ' דנפקא מינה טובא לכל שטרות שלא ידעו מה לכתוב בו ביו' דאין יודעין מתי מתחלת שנת המלך ועוד דכי ה"ג לאו מוקדם לאביי דאמר בפ"ק דבבא מציעא (דף יג) עדיו בחתומיו זכין לו ולרב אסי דפליג עליה למה הוצרכו לעשות תקנה זו הא אמרי' אין כותבין שטר ללוה אלא אם כן מלוה עמו אלא בשטרי הקנאה ונראה דנפק' מינה לשטרי חוב המוקדמין היינו כגון אם עמד המלך באחד בניסן כשיגיע אחד בניסן אחר ישכח הסופר ויסבור דאשתקד עמד המלך בשתים בניסן דעביד איניש דטעי חד יומא ויכתוב בא' בניסן בשנה ראשונה למלך ונמצא שטר זה מוקדם שנה שלימ' שהיא שנה שנייה וכתוב ראשונ' ונמצאו ב"ד טורפין מן הלקוחו' של שנה זו שלא כדין אבל עכשיו שקבעו ניסן ר"ה תו לא אתי לידי תקלה דאפי' עמד אשתקד בשני' בניסן כשמגיע ניסן אחר מתחילין למנות לו שנה אחר' וא"ת אכתי אתי לידי תקלה דאם עמד בעשרי' ותשע' באדר בשנ' ראשונה למלך כשיגיע עשרי' ותשע' אחר יטעה הסופר ביו' אחד ויסבור שעומד בא' בניסן ויכתוב עכשיו בכ"ט באדר בשנה ראשונה למלך ונמצא מוקדם שנה שלמה לאו פירכא היא דכשעמד בתשע' ועשרים באדר מיד שיגיע לאחד בניסן מתחיל למנות שנה שנייה ויודע הסופר שכל השנה כתב בכל השטרות שנה שנייה הלכך לא טעי ויש שיטה אחרת בירוש' בין מאן דאמר מניסן מנינן בין מאן דאמר מתשרי מנינן מה ביניהן אמר ר' יצחק שטרות יוצאת ביניהו לוה באייר וכתיב ביה שנה שנייה למלכות מכר מכירה במרחשון וכתב בו שנה שנייה למלכות מאן דאמר מניסן מנינן מלוה קדמה מאן דאמר מתשרי מנינן מכירה קדמאה ומלתא אחריתי היא ולא אתי לפרושי מאי טעמא קבעו ניסן ראש השנה: שטרי חוב המוקדמין פסולין בשלהי איזהו נשך (דף עב) פירש בקונטרס פסולין לגבי משעבדי א"ל מגבי תרי גבי ולא יתכן כמו שפירשנו שם: אבל

מהרש"א

בשנ' שלישי' בתמוז כיון דאין הדיינין יודעין באיזו יו' עמד המלך שאם עמד בין תמוז לכסלו נמצא כסלו קודם לתמוז בכל שנותיו והלווא' קדמ' ללקוחו' וטורף מהן ואם עמד בין כסלו לתמוז נמצא תמוז קודם לכסליו בכל שנותיו והמכיר' קדמה ומספ' אינו טורף ויש ליישב ודו"ק: בא"ד ונרא' דנ"מ כו' שכח הסופר ויסבו' דאשתקד עמד המלך בב' בניסן דעביד איניש דטעי בחד יומא כו' עכ"ל ק"ק לפי זה יש לקיי' כשיט' רש"י שהדיינין יטעו ביו' אחד דהיינו שהמלך עמד בא' בתמוז וכו ביו' בא' בתמוז היה הלווא' והכתיב' היה א"כ בא' בכסלו ושטר מאוח' הוא והדיינין יטעו לומר שהמלך

קמ"ל דניסן ר"ה למלכים ויום אחד בשנה חשוב שנה ואם לא עמד עד באדר כבא' בניסן אין מונין שנה עד שיגיע ניסן אחר פשיטא לא צריכא דאימנו ליה מאדר מהו דתימ' נימנו לי' תרתין שנין קמ"ל ת"ר מת באדר ועמד אחר תחתיו באדר מונין שנה לזה ולזה מת בניסן ועמד אחר תחתיו בניסן מונין שנה לזה ולזה מת באדר ועמד אחר תחתיו בניסן מונין ראשונ' לראשון ושניי' לשני אמר מר מת באדר ועמד אח' תחתיו באדר' מונין שנה לזה ולזה פשיט' מהו דתימא שתא לבי תרי לא מנינן קמ"ל מת בניסן ועמד אחר תחתיו בניסן מונין שנה לזה ולזה פשיט' מהו דתימ' כי אמרי' יום א' בשנה חשוב שנה בסוף שנ' אבל בתחילת שנה לא אמרי' קמ"ל מת באדר ועמד אחר תחתיו בניסן מונין ראשונה לראשון ושנייה לשני פשיטא לא צריכא דאמנו עלי' מאדר ומלך בן מלך הוא מהו דתימא נימנו ליה תרתין שנין קמ"ל א"ר יוחנן מניין למלכי' שאין מונין להם אלא מניסן שנא' ויהי בשמנים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרי' בשנה הרביעית בחדש מלכים א' ו

מאי קא משמע לן לא גרסי' אלא קא משמע לן ניסן ר"ה למלכים וכו': דאמנו עליה נמנו וגמרו השרים למנותו: לזה ולזה הבא לכתוב שטר באדר לאחר שעמד השני אם רצה לכתוב בשטר בשנת פלוני למלך שמת כותב ואם רצה כותב בשנה ראשונה למלך פלו' שעמד: מת בניסן ועמד אחר תחתיו בניסן וה"ה אם עמד באחד מכל החדשים שעד ניסן הבא ורוצה למנות בכל השטרות שיכתבו משעמד השני למנין שנות הראשון מונה והרוצ' כותב בשנה ראשונה למלך שעמד: ושני' לשני הבא לכתוב משעמד זה לא ימנה שנה שני' למלך שמת שאין שנה זו שלו ולא ימנה את הראשונה לשני לקרות שנה שעמד בה שני' אלא שנייה זו ראשונה לשני: שתא לבי תרי לא מנינן משנכנס בה המלך שמת אפי' יום אחד לא יכתבו כל שנה זו בשטר למנין מלך העומד אלא למלך שמת: בסוף שנה כגון מלך העומד באדר כלתה לו שנה כשיכ' אדר ונחשב לו יום שבסוף שנה זו כשנה שלימה להיו' שנה הבאה נקראת שנה שני': אבל יום א' בתחילת שנה לא יחשב לו יום אחד שנה ולא יכתבו שטר בכל' זו לשמו משמת: ומלך בן מלך הוא דאי משו' דאימנו עלי' לא איצטריך לאשמועי' דשמעי' לה מרישא אבל השת' דאיכא תרתי אימא נימנו ליה מקמי' ית' קמ"ל וטעמו של דבר לפי שהמלכו' ירוש' היא דכתיב למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו: בחדש

אבל בתחילת שנה לא וא"ת ולאו קל וחומר הוא כדאמרי לקמן (דף י) בפרקי' ומה נדה שאין תחילת היום עולה לה בסופה סוף היום עולה לה בתחלתה שנים שיום אחד עולה בסופה אינו דין שיום א' עולה לה בתחלת' לאו פירכא היא אדרבה (נ"ס) הכי דהכי נית' טפי דדין הוא בעומד ומונה לו אחר תחתיו באדר דמונין לו שנה בשביל יום אחד דהיינו בתחילת שנותיו כעין נדה שסוף היו' עולה לה בתחילת' אבל מת בניסן לא יאמר לו שנה בשביל יום אחד כיון דהיינו סוף שנותיו כמו נדה שאין תחלת היו' עולה לה בסופ': ראמנו עליה באדר ומלך בן מלך אע"ג דלעיל סגי לה בטעמא דאמנו עליה מאדר הכא לא סגי ליה בהכי דמההוא דלעיל שמעי' ליה והך רישא והך גבי הדדי מתניין ואפי' לא מתניין גבי הדדי כדאשכחן פרק גט פשוט (דף קסו) גבי הא דתניא כסף בדינרין אין פחות מב דינרין דהב כסף והדר תני באידך זהב בדינרין אין פחות מבשני דינרי כסף דהב ופריך אבתריה דילמא (למימר) דהבא פריכא באחרי דינרי קאמר ליה ומשני אביי יד בעל השטר על התחתונ' ופריך אי הכי רישא נמי כלומר בההי' דכסף בדינרין נמי הוה ליה למימר שיהא יד בעל השטר על התחתונה ובשני דינרי כסף כספא פריכא קאמר ליה ואע"ג שהם שתי ברייתו' קרי ליה רישא דקים לי' דגבי הדדי מיתנו ורב שמואל דחק לפרש שם בענין אחר: בחדש

מהרש"א
שהמלך עמד בב' בתמוז כמ"ש ר"ח כסלו קודם לר"ח תמוז בכל שנותיו ושטר מוקדם הוא זה וי"ל עההוס'

בחדש זיו הוא החד' השני למלך שלמה על ישרא' מקיש מלכות שלמה ליציאת מצרי' מה יציאת מצרי' מניסן אף מלכות שלמה מניסן ויציאת מצרים גופה מנלן דמניסן מנינן דילמ' מתשרי מנינן לא סלק' דעת' דכתי' ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם בשנ' הארבע' לצא' בני ישר' מארץ מצרים בחדש החמישי בא' לחדש וכתיב ויהי בארבעי' שנה בעשתי עשר חדש באחד לחד' דבר משה וגו' מדקא' באב וקרי לה שנ' ארבעי' וקא' בשבט וקרי לה שנת ארבעים מכלל דר"ה לאו תשרי הוא בשלמא האיך מפרש דליציא' מצרי' הא האי ממאי דליציא' מצרי' דילמ' להקמת המשכן כדא' רב פפא שנת עשרי' שנת עשרי' לג"ש ה"נ שנת ארבעי' שנת ארבעי' לג"ש מה כאן ליציאת מצרי' אף כאן ליציא' מצרי' וממאי דמעש' דאב קרי' דילמ' מעש' דשבט קרי' לא ס"ד דכתי' אחרי הכותו את סיחון וכי נח נפשי' דאהרן אכתי הוה סיחון קיי' דכתי' וישמע

בחדש זיו הוא החדש השני משמע הכא דהיינו אייר כיון דמניסן מנינן למלכים ולקמן (ד' יא) משמע דניסן הוא חדש זיו שנולדו בו אבות העולם שהם איתני עולם מיהו בקונטרס פירש לקמן דהכי קאמר כשנתחדש אייר כבר נולדו איתני עול' בניסן אי נמי זימנין דניסן בתקופ' נמשך בתוך אייר של לבנה: מקיש מלכו' שלמ' ליציאת מצרים מפשטיה דקרא לא מצי למילף משו' דנולדו בו איתני עולם דדלמא מאדר מנינן ולניסן קרי ליה חדש זיו ואפי' אי הוה הכי קרי ליה לאייר חדש זיו משו' דאי' ביה זיו לאילני אין להוכיח דאלמא מניסן מנינן לשלמה דקרי ליה חדש שני משום דהכי הוה מעשה שמלך בניסן: מה יציאת מצרי מניסן ומאי דיליף יציאת מצרי' מויעל אהרן לא מצי למילף דבאחד בניסן ר"ה דדלמ' מחמשה עשר בניסן מנינן אבל למאי דיליף מויהי בחדש הראשון וגו' ניחא: בחדש החמישי על כרחך שהוא אב דמדקרי נקרא בחדש ניסן ראשון היא לכם מכלל דכל האחרים חדשים הנרמזים אמרינן חמישי שני שביעי במניינו לאמ' מן הראשון מנינן: בשלמא האיך קרא מפרש ליציא' מצרים פירש קרא דויעל וכו' אבל קרא דויהי לא מפרש יציאת מצרים וישמע

במדבר ל"ג

דברים א'

בחדש זיו הוא אייר כדמפרש קרא הוא החד' השני ואמרי' לקמן ניסן ר"ה לסדר מנין החדשים: למלך שלמה על ישראל אשנה רביעית קאי ומקרא מסורס הוא בשנה רביעית למלך שלמה על ישראל בחדש זיו הוא החד' השני הכי נמי כתי' קרא' אחרינא לקמן ויכל לבנותו בחדש השני בשנת ד' למלכותו: מקיש מלכות שלמ' ליציא' מצרים מנין השנים ליציא' מצרים שהרי המקר' הזה מנה שנה זו שנת ארבע מאו' ושמונים ליציא' מצרי' ובשנת ארבעה למלך שלמה: מה יציאת מצרי' מנין השנים שמונין לה מתחילין מניסן אף מלכו' שלמ' מניסן: אימא מתשרי אף עפ"י שיצאו בניסן משהגי' תשרי קרא' לו שנה שניי' לפי שתשרי ר"ה לשני' המנוי' לבריאת עול' והו' הדין ליצ' מצרי': ויהי בארבעי' שנה הואיל משה באר את התור' מכלל דתשרי לאו ר"ה דאי תשרי ר"ה הוא הוה ליה בשבט שנת מ"א: דלמ' להקמת המשכן שהיה בשנה השנית כדאמ' רב פפא לקמי': שנ' עשרי' שנת עשרי: לגזיר' שוה רב פפא כולהו שנת שנפסיק דצריכי ללמוד זה מזה כולהו גמר להו רב פפא מרבו ליחוד שהם מן המפורש על ידי דין גזרה שוה: דילמ' מעשה דשבט קרי' ובתשרי שלפניו נכנס' שנת ארבעי': אחרי הכותו את סיחון נאמר במשנה תורה: אלא

מהרש"א

שהתו' ס"ל דאם כיתום שיטעו הדיינין תקשה ליה כמ"ש התוס' גם לפירוש' וא"ת אכתי אתי לידי תקלה דהיינו לפרש"י בכה"ג שאם תהיה הכתיב' בכ"ט באדר בשנה השלישי' למלך ועדים יעידו כי בשבט זה העב' הלוה לו והמלך עמד בר"ח ניסן והרי שבט העב' קוד' לכ"ט שלאדר וה"ל שטר מאוחר אבל הדיינין יטעו ביו' אחד לומר שהמלך עמד בכ"ט באדר הרי ע"כ ששטר זה מוקד' הוא שנכתב קודם שנעש' הלואה א"כ בשבט זה העבר של ע"כ דלא כיתום כלל שיטעו הדיינין אפי' ביום אחד של לטעו' הסופר חיישי' וכמ"ש התו' ודו"ק: ע"ש בתו' בד"ה ש"מ המוקדמין כו' פי' בקונטרס

°וישמע הכנעני מלך ערד מה שמועה שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד וכסבור ניתנ' רשו' להלח' בישר' והיינו דכתי' °ויראו כל העדה כי גוע אהרן וא"ר אבהו אל תקרי ויראו אלא וייראו כדריש לקיש דאמר ר"ל כי משמש בארבע לשונות אי דילמא אלא דהא מידמי התם כנען הכא סיחון תנא הוא סיחון הוא ערד הוא כנען סיחון שדומה לסייח במדבר כנען על שם מלכותו ומה שמו ערד שמו איכ' דאמרי ערד שדומ' לערוד במדבר כנען על שם מלכותו ומה שמו סיחון שמו ואימ' ראש השנה אייר לא ס"ד דכתיב °ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוק' המשכן וכתי' °ויהי בשנה השנית בחדש השני נעל' הענן מעל המשכן העדות מדקאי בניסן וקרי לה שנה שני' וקאי באייר וקרי לה שנה שנית

מכלל דראש השנה לאו

אלא ויראו נתגלו: כדריש לקיש כי משמש נתינת טעם הוא לדבר שלפניו נתגלו עדה לפי שגוע אהרן שלשון כי בארבע לשונות משמע במקרא פעמים בא במקום אם פעמים בא במקום דלמא שמא פעמי' בא במקום דהא שנותן טעם לדבר פעמי' בא במקו' אלא וסותר את דבור שלפניו כי יהיה להם דבר כי תפגע כי יקרא קן כולן לשון אם בשובן כי תבואו כי תלכון כי תכלה כי תשא וכל המשמשין במקום כאשר ובמקום אשר כלן לשון אם הם שמצינו בכמה מקומות אם משמש לשון כאשר ולשון אשר כמו ואם יהיה היובל שהרי בודאי יהיה ואם תקריבו מנחת בכורי' הרי זה וכאשר תקריב שהרי חובה הוא וכן אם כסף תלוה אם ילנעכו ממקומו המדבר בשלות רשעים דלמא כגון תאמר בלבבך שמא תאמר רבים הגוים האלה לא תאמר כן לא תירא מהם וכי תאמרו מה נרדף לו וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית כי תראה חמור שונאך וחדלת כי תרא' והתעלמת והרב' כאלה לשון שמא הן לא צחקתי כי יראה הרי זה לשון דהא לפי שיראה ויאמר לא כי צחקת הרי זה לשון אלא כי גוע אהרן כשאתה קורא וייראו הרי זה לשון דהא הודו לה' כי טוב שהרי טוב לא תקפוץ את ידך וגומר אלא פתוח תפתח: סייח עייר בן סוס: ערוד חמור הבר:

ואימא

וישמע הכנעני מלך ערד במדרש אמרי' דהיינו עמלק כמו שייסד הפייט בפזמון של פרש' זכור כסות ולשון שינה היות כמלך ערד אבל מ"מ דייק שפיר דהוה סיחון קיים מדשינה עמלק עצמו לבא כדמותו ונראה
במדבר כ דמהו' דמסעי קא דריש דאי מההוא דחקת הא מפרש דשמע כי בא ישר' דרך האתרים ורש"י לא דק בפירש חומש: אלא וייראו כדריש לקיש כלומר שנתגלו לפי שמת אהרן והיינו בלשון דהא דאי אמרת ויראו לשון ראייה אין מתיישב לפרש הא' כי בשום אחד מהנך בארבע לשונות מיהו קשיא דלמא לשון כאשר כלומר ויראו כאשר גוע אהרן כמו ויראו אחי יוסף כי מת אביהם ויאמרו לו ישטמנו ויראו פלשתי' כי מת גבורם ושמא אין מתיישב כאן כמו נהכי והא דמפרשי' קראי בלשון כאשר כי בא סוס פרעה כי תרבו ופריתם אין זה לשון תמיהי כדפי' בקונט' דכי תבא וכי תלכון כי תשא כי תכלה וכל המשמשין בלשון כאשר לשון אם הם משמשין
שמות מ שמצינו בכמה דוכתי אם משמש בלשון כאשר כמו ואם יהיה היובל הרי זה כאשר שהרי ודאי יהי' וכן
במדבר י ואם תקריב מנחת בכורים הרי זה כאשר תקריב שהרי הוא חובה ומה שפי' כאן בקונטרים כל המשמש בלשון אשר לשון אם הם לא יתכן ובסוף המגרש (דף ל) פירש בקונטרס שהם לשון דהא וכן עיקר: אי דלמא אלא דהא כי ימצא כי יקרא כי תרא' כי תפגע כולם לשון אם הם וכן רובם כי תאמר בלבבך אין שייך לפרש בלשון אם דהוה משמע לשון אם תאמר לא תירא הא אם לא תאמר תירא ועל כרחך לשון דלמא הוא כלומר שמא תאמר בלבבך רבים הגוי' וכו' לא תאמר כן וכן כי תאמר מה נרדף לו וכי תאמרו מה נאכל כי תראה חמור שונאך כי גוע אהרן דמשמע לשון דהא והיינו לשון אשר: ערד שמו ופשטיה דקרא ערד שם המדינה או שם עירו: וקאי באייר וקרי ליה שנה השנית ואין לומר דקרא דאייר להקמת המשכן הוא דקחשיב ולעולם ר"ה אייר דאמר שנה השנית לג"ש כדאמר לעיל גבי שנת מ' ושנת כ' ומיהו הוו מצי לאתויי קרא דפר' במדבר סיני ולא הוה צריך לגזרה שוה זו דמפרש ביה קרא באחד לחדש השני בשנה השנית לצאת מארץ מצרים:

שני

לאו אייר הוא ואימ' ר"ה סיון לא
שמו' יט ס"ד דכתי' בחדש השלישי לצא'
בני ישראל מארץ מצרים ואם
איתא בחדש השלישי בשנה
השנית לצא' וגו' מיבעי לי' ואימ'
תמוז ואימא אב ואימא אדר אלא א"ר אליעזר מהכא
דה"ב ג ויחל לבנות בחדש השני בשני בשנ' ד' למלכותו
מאי שני לאו שני לירח שמונין בו למלכותו
מתקיף לה רבינ' ואימ' שני בחדש א"כ שני בחדש
בהדי' הוה כתיב ביה ואימ' בשני בשב' הרא דלא
אשכחן שני בשבת דכתי' ועוד מקיש שני בתרא
לשני קמא מה שני קמא חדש אף שני בתרא חדש תניא כוותיה דר'
מלכים א' ו יוחנן מניין שאין מונין להם למלכים אלא מניסן שנ' ויהי בשמני' שנה
במדבר ל"ג וארבע מאות שנה לצאת בני ישרא' מארץ מצרים וגו' וכתיב ויעל
אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וגו' וכתי' ויהי בארבעי' שנה בעשתי
דברים א עשר חדש וכתיב אחרי הכותו את סיחון וגו' ואומר וישמע הכנעני
וגו' ואומר ויראו כל העד' כי גוע אהרן וגו' ואומ' ויהי בחדש הראשון
בשנה השנית וגו' ואומר ויהי בשנה השנית בחדש השני וגו' ואומר
בחדש השלישי לצאת בני ישרא' וגו' ואומר ויחל לבנות וגו' אמר רב
חסדא לא שנו אלא למלכי ישרא' אבל למלכי אומות העול' מתשרי
נחמי' א מנינן שנא' דברי נחמיה בן חכליה ויהי בחדש כסליו שנת עשרי' וגו'
שם וכתיב ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארתחשסתא וגו' מדקאי
בכסליו וקרי ליה שנת עשרי' וקאי בניסן וקרי ליה שנת עשרי' מכלל
דר"ה לאו ניסן הוא בשלמא האיך מפרש דלארתחשסתא אלא האי
ממאי דלארתחשסתא דילמא למניינא

שני בשבת לא אשכחן והא דכתיב ויהי בוקר יום שני מפרש בירושלמי אין למדין מברייתו של עולם כלומר דלאו אשבת קאי אלא שהיה יום שני לברייתו של עולם: תניא כוותיה דרבי יוחנן לאו לאפוקי דר' אלעזר דהא מייתי נמי דר' אלעזר בהך ברייתא ובקרא דר"א לא סגי דהוה אמינ' דלשלמה ודאי הוי שני לירח שמונין בו למלכותו לפי שעמד בניסן אבל לשאר מלכים לא להכי צריך נמי דמקיש ליציאת מצרים: מכלל דניסן לאו ר"ה אע"פ שיש כמה חדשים בין ניסן לתשרי יש לומר שהם ר"ה מ"מ הואיל דאפיקתיה מניסן אוקמיה אתשרי דאשכחן דהוי ר"ה לכמה דברים לשמיטין וליובלות: למנינא

ואימא אב ואימא אדר דכל חדשים שבין אב לשבט פקע לן לעיל מדקאי באב וקרי ליה שנת ארבעים כו': מאי שני דהדר כתב פעם אחרת נקרא בשני מהכא שמעינן דשני לירח שמונין בו למלכו': שני בחדש בהדי' הוי כתיב ביה כדכתיב בכמה מקומות באחד לחדש וכתי' בשני השלישי' בעשור לחדש: שני בשבת לא אשכחן דכתי' ביה קרא דהדר ע"כ קרא בשני: תניא כוותיה דר' יוחנן בכולה קראי דאייתי לעיל: ויבא

מהרש"א
בקו' פסולין לגבי משעבדי כו' עכ"ל אבל מפרש"י דהכ' אינו מוכר' דגובה בשט"ז אפי' מבני חרי לא דהוי כמלוה על פה וגוב' מבני חרי בלא שטר אם הוד' הלוה ודו"ק: ע"ב בפרש"י בד"ה ומלך בן מלך כו' עכ"ל וטעמו של דבר לפי שהמלכו' ירוש' כו' עכ"ל כרא' דר"ל כיון דירוש' היא לא איכפ' לן הא דאימנו עליה מאדר וק"ל: ובתו' בד"ה אבל בתחל' כו' כ"ש הכא דהכי ניחא טפי כו' עכ"ל כל"ל ובת"י כל זה אינו וק"ל: ובד"ה דאמנו עליה כו' וכן גבי הדדי מתניין ואפי' לא מתניין

ויצא חנני מירושלי׳ כא שכבר עלו בני הגול׳ מימות כורש והיו שם בימיו ובימי אחשורוש וארתחששת׳ זהו דריוש שאחר אחשורוש שנבנ׳ הבית בשנ׳ שתים לדריוש והרבה נשארו בבבל ונחמי׳ בן חכליה היה שר המשקים למלך בשושן הבירה: בשתי

למנינא אחרינ׳ לשום מנש׳ שהיה בירושלמי׳ דוחה דלפול׳ מניסן מנינן והאי דקאי בכסליו וקרי ליה בשנת עשרים וקאי בניסן כו׳ בירושלמי גרס ההיב ר׳ יצחק והכתיב ויהי באחת ושש מאות שנה וגו׳ ותני עלה שנת המבול אינ׳ עולה מן המנין תפת׳ כר״א דאמ׳ בתשרי נבר׳ העול׳ והכתיב ויהי בחדש ניסן שנת עשרים ונאמר ויהי בחדש כסליו שנת עשרים תפתר כר״א דאמר כל שנה שלא נכנסו לה שלשים יום אין מונין אותה שנה שלימה ופריך הא כת׳ ויהי בחדש הראשון בשנה השני׳ באחד לחדש הוקם המשכן ואם תאמר שנה שלישית היא ולא מנאה אלא שנייה ע״י שלא נכנסו לה שלשי׳ יום דאין מונין אותה שנה שלימה כלו׳ אם תרצ׳ לדחות שהשנה שלישית היתה ולא מנא׳ אלא שניי׳ שלא נכנסו לה שלשי׳ יום והכתיב ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרי׳ לחדש נעל׳ הענן מעל המשכן והא איתא בשתא תמשין יומין ואין מונין אותה שנה שלימה:

למניינ׳ אחרינ׳ הוא אמ׳ רב פפא שנת עשרים שנת עשרים לגזירה שוה מה התם לארתחשסת׳ אף הכ׳ לארתחשסת׳ וממאי דמעש׳ דכסליו קדי׳ דילמ׳ מעשה דניסן קדי׳ לא ס״ד דתני׳ דברי׳ שאמ׳ חנני לנחמ׳ בכסליו אמרן נחמי׳ למלך בניסן דברים שנאמ׳ חנני לנחמי׳ בכסליו שנאמר °דברי נחמי׳ בן חכלי׳ ויהי בחודש כסליו שנת עשרי׳ ואני הייתי בשושן הבירה ויב׳ חנני אח׳ מאחי הוא ואנשי׳ מיהוד׳ ואשאל׳ על היהודי׳ הפליט׳ אשר נשארו מן השבי ועל ירושל׳ ויאמרו לי הנשארי׳ אשר נשארו מן השבי שם במדינ׳ ברע׳ גדולה ובחרפ׳ וחומו׳ ירושל׳ מפורצת ושערי׳ נצתו באש אמרן נחמי׳ למלך בניסן שנאמ׳ °ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארתחשסתא המלך

נחמיה א

שם ב

שנת עשרים לארתחשסת׳ המלך יין לפניו פשטיה דקרא משמע דהאי עובדא דנחמי׳ בפני ארתחשסתא המלך היה דהיה דריוש בן אסתר שנבנ׳ הבית בימיו אבל אי אפשר לומר כן דהא בשנת שיתא למלכות דריוש נבנה הבית כדכת׳ ושיצא ביתא דנא ונסמוך מייתו לה והך עובד׳ דהכא בשנת עשרי׳ הוא דכבר היו ישראל בהשקט ובבטחה ועוד דבסמוך פריך רב יוסף לר׳ אבהו דאמ׳ מניסן מנינו למלכי ישראל אם כן קשו קראי אהדדי הוה ליה לאקושיי מהאי קרא גופיה דשנ׳ עשרי׳ לחדש תשרי הוא חשיב וצריך לפרש דהכי קאמר קרא שנת עשרים לארתחשסתא דהוא כורש הראשון של פקידת המלך דריוש הביא יין לפניו דה״ה דריוש בן אסתר ומעשה הוה בשנה שלישית למלכותו כדכתיב באדין בטילת עבידת בית אלהא עד שנת תרתין לדריוש מלך פרס ובשנת שלש למלכו דבר נחמיה לפני המלך על חומו׳ ירושלים המפורצת כדכתי׳ בעזרא וביא היתה שנת עשרי׳ לכורש הראשון כדאית׳ במגלה פרק קמא (דף יא) תלת דכורש וארבסר דאחשורוש ושתים דדריוש בן אסתר ובשלישית נקש נחמיה על בנין העיר ומיהו יש לפרש קרא כפשטי׳ דבשנת שתים לדריוש התחילו לבנות הבית ונגמר הבנין בשנת שש למלכותו ולא בנו חומות העיר ושעריה כי אם בנין בית המקדש לבדו והיו נתוכי׳ ברעה גדול ובחרפ׳ לפי שהאומות שוללי׳ אות׳ עד שנת כ׳ לדריוש שנקש על חומות העיר עד שעלת׳ ארוכה לחומות ירושל׳ כדמוכח קראי אך בבנין הבית לא נתעסקו שכבר היה בנוי:

מהרש״א

ביום

מתניין גבי הדדי כדאשכחן כו׳ עכ״ל כל׳ ר״ל דהנך גבי הדד׳ מתניין בתוספת׳ ואפ׳ לא מתניין גבי הדדי בשמעת׳ דקתני לה בב׳ ברייתו׳ דהכי כמו אשכחן כו׳ וק״ל: בא״ד אין פחו׳ מב׳ דינרין זהב כסף כו׳ מבשני דינרין כסף זהב ופרי׳ אבתר׳ כו׳ כל״ל: ובד״ה מקים מלכו׳ כו׳ ואפי׳ אי הוה קרי ליה לאייר כו׳ דקרי לי׳ חוד׳ שני משו׳ כו׳ עכ״ל כל״ל ק״ק אמאי לא נימ׳ להכי קרי ליה חוד׳ שני שהו׳ חוד׳ שני לחדשי׳ כמ״ש לקמ׳ דלכ׳ פסיק׳ לי׳ דאב הו׳ חמישי מדקרי ניסן ראשון לחדש׳ ויש ליישב ודו״ק

דף ג בגמר׳ בשנ׳ השני׳ באחד׳ השני בעשרי׳ באחד׳ נעלה גו׳ וכתי׳ ויעל אהרן כו׳ וכתי׳ בארבעים שנה בי״א כו׳ וכתי׳ אחרי הכותי גו׳ כל״ל: ובפר״שי בד״ה וכדר״ל כו׳ כי תרא׳ והתעלמת

המלך יין לפניו ואשא את היין
ואתנ' למלך ולא הייתי רע לפניו
ויאמ' לי המלך מדוע פניך רעי'
ואת' אינך חול' אין זה כי אם רע
לב ואיר' הרב' מאד ואומ' למלך
המלך לעול' יחיה מדוע לא ירעו
פני אש' העיר בית קברו' אבותי
חרבה ושעריה אוכלו באש ויאמ'
לי המלך על מה זה אתה מבקש
ואתפלל אל אלהי השמי' ואומר
למלך אם על המלך טוב ואם
ייטב עבדך לפניך אשר תשלחני
אל יהוד' עיר קברות אבותי ואבנג' ויאמ' לי המלך
והשגל יושבת אצלו עד מתי יהיה מהלכ' ומתי
תשוב וייטב לפני המלך וישלחני ואתנה לו זמן
מתיב רב יוסף °ביום עשרי' וארבע' לחדש בששי
בשנת שתים לדריוש וכתיב °בשביעי בשנ' שתי'
בעשרי' ואח' לחדש ואם איתא בשביעי בשנ' שלש
מיבעי ליה אמר ר' אבהו כורש מלך כשר היה
לפיכך מנו לי' כמלכי ישראל מתקיף לה רב יוסף
חדא דא"כ קשו קראי אהדדי דכתי' ושיצי' °ביתא
דנא עד יום תלתא לירח אדר די היא שנת שית
למלכות דריוש מלכא ותני' באותו זמן לשנ' הבא'
עלה עזר' מבבל וגלותו עמו וכתיב °ויבא ירושל'
בחדש החמישי היא שנת השביעי' למלך ואם אית'
שנת השמינית מיבעי' ליה ועו' מי דמי התם כורש
הכא דריוש תנא הוא כורש הוא דריוש הוא
ארתחשסת' כורש שמלך כשר היה ארתחשסת'
על שם מלכותו ומה שמו דריוש שמו מ"מ קשי' א"ר יצחק לא קשי'
כאן קוד' שהחמיץ כאן לאחר שהחמיץ מתקיף לה רב כהנא ומי
החמיץ והכתיב

ומה

ביום עשרי' וארבע לחדש בששי בשנת שתים
לדריוש ובשביעית בעשרי' ואחת לחדש
היה דבר ה' אחרי קראי ניהו זה אח' זה מיד בנבוא'
של חגי ואין מפרש שם מה היה בעשרים וארבעה
לחדש בששי ואע"פ שהוא
תחילי' פרש' צריך לומ' דקאי
אפרש' קמייתא' דכתי' לעיל
מיני' ויבואו ויעשו מלאכה
בבית השם אלהיה' כלומר
ביו' עשרי' וארבעה לחדש
ששי דבאותו יום התחילו
בשחת באבני' ולבנ' בעצים
ובשביעי' בעשרי' ואח' לחדש
היה דבר ה' אל חגי לזרום
להתחזק על המלאכה:
באותו זמן לשנה הבאה
עלה עזרא מבבל
וגלותו עמו דהכי מוכחי
קראי דכתי' ושיציא ביתא
דנא לירח אדר וכתי' בתרי'
דעבדו חנוכת הבית ואח"כ
עבדו פסח ואח' ואי מניסן
מניין כשעשו פסח היה
שנה שביעי' וכתיב בתרי'
אחר הדברי' האל' במלכות
ארתחשסת' וכתי' הוא עזר'
עלה מבבל וכתי' ויב' ירושל'
בחדש החמישי והוא שנה
השביעי' למלך וכתי' באחד
לחדש הראשון הוא יסוד חגי ו'
המעלה מבבל והיינו באותו
הזמן לשנה הבאה שסמוך
לאדר היה ואי מניסן מונין שם
על כרחך היה שנה שמיני':
הוא כורש הוא דריוש הוא
ארתחשסת' שלשתן כתיבים
באחד קר' לעיל מקר' דמסיים
ביתא דנא והכי כתי' ושבי
יהודאי בנין ומצלחין בנבואת
חגי נביא' וזכרי' בר עדוא עזרא ז'
ובנו ושכללו מן טעם אלהא
ישראל ומטע' כורש ודריוש
וארתחשסתא מלך פרס
וכתי' ושיציא בית' דנא עד
יום תלתה לירח אדר דהוי'
שנת שית לדריוש מלכא: שם ו'
וארתחשסתא שם מלכותו
ואף כורש הראשון
שנקר' ארתחשסת' כדפירש
לעיל כמו כן היינו על שם
מלכותו:

בבבל

בששי בשנת שתים שניה' בנבואת חגי כבדק במקרא
ולא נמצ' כתוב בפסוק שני בשנת שתים אך י"ל
שלפסוק שלמעלה הימנו קאי שכתו' בו בשנ' שתים:
כורש מלך כשר היה כלומר על שם שהיה כשר
קראוהו כורש ושמו מעיד
עליו לפיכך מנו לו' כמלכי
ישראל: חדא דאם מניסן
מנינן קשו קראי אהדדי:
באותו זמן לשנה הבאה על
כורחך שביעי' היא לו ממה
נפשך: וכתיב בעזרא ויבא
ירושלי' בחדש החמישי היא
שנת השביעי' למלך ואי מנו
לו מניסן שמינית היא:
ועוד אכן בדריוש קיימים
ואת אמרת כורש מלך כשר
היה: הוא כורש כו' רף
דריוש שאח' אחשורו' נקרא
כורש: החמיץ נעשה רשע
כשעל' עזר' כבר החמיץ:
ומי החמיץ כשעל' עזרא:
והכתי' באגרת ששלח ביד
עזר' לפחות שהיו לו בארץ
יהודה

ומה

ומרה חשחן ובני תורין ודכרין ואמרין לעלוון לאלה שמיא חנטין מלח חמר ומשח כמאמר כהני די בירושלם ליהוי מתיהב להון יום ביום די לא שלו א"ל ר' יצחק רבי מטתך די ליהוון מהקרבין ניחוחין לאלוה שמיא ומצליין לחיי מלכא ובנוהי ומאן דעבד הכי לאו מעליותא היא והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בניו ובשביל שיזכה בה לחיי העוה"ב הרי זה צדיק גמור

לא קשיא כאן בישרא' כאן באומות ואיבעי' אימא מנלן דאחמיץ דכתיב נדבכין די אבן גלל תלתא ונדבך די אע חדת ונפקתא מן בית מלכ' תתיהב למה לי דעבד הכי סבר אי מרדו ביהודאי איתקלייה בנורא אטו שלמה לא עבד הכי והכתיב שלש טורי גזית וטור כרתות ארזים שלמה עבד מלמעלה ואיהו עבד מלמט' שלמה שקעי' בבניין איהו לא שקעיה בבניין שלמה סדייה בסידא איהו לא סדייה בסידא אמ' רב יוסף ואיתימא ר' יצחק מנלן דאחמיץ מהכא ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו מאי שגל אמר רבה בר לימא משמיה דרב כלבת' אטו מעתה האדכתי' ועל מרי שמיא התרוממת ולמאנייא די ביתיה היתיו קדמך ואנת ורברבניך שגלתיך ולחנתיך חמרא שתין בהון ואי שגל כלבתא היא כלבת' בת משתיא חמרא היא הא ל"ק דמלפא לה ושתייא אטו מעתה דכתיב בנות מלכי' ביקרותיך נצבה שגל לימינך בכתם אופיר ואי שגל כלבת' היא מאי קא מבשר להו נביא לישרא' הכי קאמר בשכר שחביבה תורה לישראל כשגל לאומות העולם זכיתם לכתם אופיר ואיבעית אימא לעולם

עזרא ו | שם | מלכים א ו | נחמיה ב | דניאל ה | תהלים מה

ומה חשחן כלומר כל מה שחסרים הכהנים תנו להם משלי: מטונך ממשאך שבאת עלינו להשיבנו אני משיבך תשו' ראה מה כתוב בה די להוון מהקרבין וגומר ומצליין לחיי מלכא למדת שלא לשם שמים עשה כי אם להנאתו: הרי זה צדיק גמור אם רגיל בכך: כאן בישראל שלבו לשמים ואם מריעין לו בחייו אינו קורא לו תגר אלא תולה היסורין בעוונו אבל אחר אם אין מטיבין לו כגמולו קורא תגר: נדבכין די אבן גלל כתב שסלא ביד עזרא כתוב בו שורות של אבני שיש ג' בחומו' הבית והרביעי' של עץ: כלבתא למשכב ובני נח הוזהרו על כך שנא' והיו לבשר אחד יצאו בהמ' וחיה ועוף שאינן נעשין בשר אחד שאין יולדין מן אדם: בנות מלכים ביקרותיך מיקרו' אותך לעתיד נבא: לעולם

בשביל שיחיו בני והא דתנן פ"ק דמסכ' אבות אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס היינו כעין אומו' העול' שתוהין על הראשונות: ונדבך די אע האי קרא במגלת כורש הראשון כתיב כדאית' בס' עזרא בשנה דריגש לבקר ולתפש כדכתיב באדין דריוש מלכא שם טעם ובקרו בבי' ספריא וגנזיא ומ"מ כיון דעל פי אותה מגלה בנה לבנו' דייק מינה שפיר דהחמיץ ומיהו קשה' לעיל מינה דנתת' ל' מלכו' אחשורוש כתבו שטנה וכתי' באדין בטיל' עבידת בית אלהנא די בירושלים זהו' בטלה עד שנת תרתין למלכות דריוש מלך פרס וקרא' דנבואות חגי שמנו לו מכ כן בשנת שתים לדריוש כתיב בהו ועוד סוב' דלא מייתי הכא אלמ' מה לו מניסן אע"פ בכבר החמיץ ושמא לא נתברר להם הדב' עד אחרי כן: שלמה עבד מלמעל' ואיהו עבד מלמטה לחו' מקרא דריש אלא קבלה היתה בפיהם: עד כסף מאה ככרין בשנת שבע למלך היה כשעלה עזרא מבבל: שלשה רגלים כסדרן ומתני' דכיסן דראש השנה ר' שמעון היא והכי אמרי' לקמן (דף ז): והרמ"ן

לעול' שגל מלכת' היא ורבה בר לימא גמר' גמיר לה ואמאי קרי לה שגל שהיתה חביבה עליו כשגל אי נמי שהושיבה במקום שגל איבעי' אימ' מנלן דאחמיץ מהכא עד כסף כברין מאה ועד חנטין כורין מאה עד חמר בתין מאה ועד בתין משח מאה ומלח די לא כתב וגומר מעיקר' בלא קיצותא והשת' בקיצות' ודילמא מעיקר' לא הוה קים לי' בקיצות' א מחורתא כדשניין מעיקרא:

ולרגלים: רגלי' בא' בניסן הוא בט"ו בניסן הוא אמ' רב חסדא רגל שבו ר"ה לרגלים נפק' מינה לנודר למיקם עליה בבל תאחר ור"ש היא דתניא אחד הנודר ואח' המקדיש וא' המעריך כיון שעברו עליו שלשה רגלי' עובר בבל תאחר ר"ש אומ' ג' רגלים כסדרן וחג המצות תחילה וכן היה רשב"י אומר רגלים פעמים ג' פעמים ארבע' פעמים חמש' כיצד נדר לפני הפסח ג' לפני עצרת חמשה לפני החג ארבעה תנו רבנן חייבי הדמין והערכין החרמין וההקדשות חטאות ואשמו"עולות ושלמי' צדקות ומעשרו' בכור ומעשר ופסח לקט

לעולם שגל דעלמ' מלכת' היא: ורבה בר לימא לאו שגל דהכא גמרא גמר לה מרביה דמלכתא הואי: עד כסף ככרין מאה תנו להם לבוני הבית: רגל שבו ר"ה לרגלי' רגל שהוא בחדש הנכנס בא' בניסן הוא ר"ה לרגלים: נפקא מינה דהאי ר"ה: לענין נדר שהוא מוזהר בבל תאחר ותלה הכתוב איחורו בג' רגלים ואשמעינן מתני' שאינו עובר עד שיהא פסח ראשון לשלשתן שאם עברו עליו שלא כסדרן אינו עובר: אחד הנודר האומר דמי עלי שמין אותו כעבד: ואחד המקדיש דבר לבדק הבית: וא' המעריך שאמר ערכי עלי שהערך קצוב בתורה כפי שניו: פעמי' שלשה פעמי' שהוא בבל תאחר בג' רגלי': פעמי' חמשה דבעינן כסדרן: חייבי הדמין אמר דמי עלי: והחרמין חרמי גבוה: בכור ומעשר מעשר בהמה: מכדי

והחרמין בין חרמי גבוה בין חרמי כהני' ר"ת פסק דלדקה שפוסקי' ליתן ביד גבאי ישנה בבל תאחר מלמוסר' לגבאי ואין הגבאי בבל תאחר מלחלקה אבל מה שאדם נודר ביד עצמו לכשירצ' איכא בבל תאחר: צדקות ומעשרות והא דאמר רבא לקמן (ד' ו) ולדקה מחייב עלה לאלתר הני מילי דקיימי עניים אבל לא מחייב להדורי בתריהו כל זמן שלא עברו ג' רגלים והא דפריך ספיט' ומשני מהו דתימא הואיל ובעניים דקיימי כתיב עד דעברו עליה ג' רגלים כקרבנות היינו אפי' היכי דקיימי עניים ואין לפרש דהא דקאמ' עובר לאלתר היינו עשה כדאשכחן באחריני דברגל אחד עובר בעשה דא"כ הוה ליה למימר עד דעבר עלי' רגל א' כקרבן: ומעשרות כגון מעשר ראשון ומעשר שני ומעש' עני ומה שקבע עליהם הכתוב זמן ביעור בדכתיב מקצה שלש שנים תוציא וגו' ותנן בפ"ב דמעשר שני ערב יו' טוב הראשון של פסח של רביעית ושל שביעית הוה ביעור דהתם אע"פ שלא הפרים חייב להפרים ובלבד שבאו לעונת מעשר כדתנן התם וכל זמן שלא הפרים לא קאי בבל תאח' אבל משהפרים קאי בבל תאחי' אף ע"פ שלא הגיע לזמן הביעור ותדע לקמן דרשינן תרי קראי לכולהו חד דאמר ולא אפרים וחד דאפרים ולא אקריב אבל מעשרות לא אשכחן אלא חד קרא ועוד משכח' לה כשנאמרת בכרי בין רגל לביעור דהא פשיט' כל זמן שלא נאמרת לא מחייב אמידי ועוד דאפי' את"ל חייב אתא קרא דבעור לעבור עליו בשני לאוין דכוותא אשכחן פ"ק דנדרים (ד' ג) ויקשה תימא דלא חשיב הכא תרומה ובכורים דכי היכי דמרבי לקמן מעשר נרבי נמי תרומה ובכורים ושמא בכלל מעשר איתנהו כמו בכל דוכתא דקתני חייב ולתרומ' ולבכורי' ומיהו לבכורי' אין לחוש דאין דינם בג' רגלי' אלא מעצרת ועד החג בקריאה ומחג עד חנוכה בלא קריאה: לקט

מהרש"א

כו' עכ"ל אין זה פסוק בסוסמקו' לא תרגה והתעלמת כתי' בפרש' תצא וע"ש: ובתו' בד"ה ויסמע כו' כסות ולשון סיכה כו' עכ"ל לא שסיכה סכיה' שא הלשון סיכה מן הכסו' שהי' מלבוש עמלק והלשון בעני שלא ידעו ישראל להתפלל איזה עם הוא וכפיר"שי בחומש ע"ש: בא"ד ורש"י לא דקי בפי'

מכדי מינייהו סליק כשאת' הכתו' ג' פעמי' בשנה יראה כל זכורך בחג המצו' וגו' מהם היה עול' כבר בתו' למעלה בענין שמור את חדש האביב בנע' שבועו' תספו' לך חג הסוכו' תעש' לך: למה לי למהדר ולמיכתבהו בפרשת חג הסוכו' : שמע מינה לבל תאחר דהכי קאמר היו כראין לפניו לשנ' כדריכ' ולא תבאו ריקן : אין צ"ל חג הסוכות אף כשחוזרין לבל תאחר לא היה צריך להזכירו שהרי הענין עסוק בו : ה"ג שבו דבר הכתוב למה כאמ' לומ' שזה אחרון עד שיעבו' אותם כסד' הזה : ההו' לעש' דמצו' עשה עליו להביאו ברגל ראשון : ור' מאיר אמר לך כיון דאמר ליה רחמנא אייתי ברגל ראשון והו זמן שקבע לו ואם איחרו מן המוע' הוה איחר וממיל' קם ליה בבל תאחר : היקיש' דר' יונה במסכת שבועות (דף י) איצטריך לומ' שכל שעירי הרגלי' מכפרין על טומאת מקדש וקדשיו דילפינן משעיר דר"ח דכתיב ביה לשאת את עון העדה : מניין

לקט שכחה ופיאה כיון שעברו
עליה ג' רגלי' עובר בבל תאח' ר'
שמעון אומר ג' רגלי' כסדרו' וחג
המצו' תחיל' ר"מ אומ' כיון שעב'
עליהן רגל א' עובר בבל תאחר
ר' אליעז' בן יעקב או' כיון שעברו
עליהן שני רגלי' עוב' בבל תאחר
ר' אלעזר בר שמעון אומר כיון
שעב' עליהן חג הסוכו' עוב' עליהן
בבל תאח' מ"ט דתנ' קמא מכדי
מיניהו סליק למה לי למהדר
ומיכתב °בחג המצות ובחג
השבועות ובחג הסוכות ש"מ
לבל תאח' ור' שמעון אומר אינו
צריך לומ' בחג הסוכו' שבו דיבר
הכתו' למה נאמ' לומ' שזה אחרון ור"מ מ"ט דכתי'
°ובאת שמה והבאת' שמה ורבנן ההוא לעש' ור"מ
כיון דאמר ליה רחמנ' אייתי ולא אייתי ממילא קם
ליה בבל תאחר וראב"י מ"ט דכתיב אלה °תעשו
לה' במועדיכ' מיעוט מועדיכ' שנים ורבנן ההוא
לכדר' יונה דא"ר יונה הוקשו כל המועדים כול' זה
לזה שכולן מכפרי' על טומא' מקדש וקדשיו ור"א
בר"ש מ"ט דתניא ר"א בר' שמעון אומ' לא יאמר
חג הסוכו' שבו דיב' הכתוב למה נאמ' לומר שזה
גורם ור"מ וראב"י האי בחג המצו' ובחג השבועות
ובחג הסוכות מאי דרשו ביה מיבעי להו לכדר"א
אמ' ר' אושעי' דאמ' ר"א אמ' ר' אושעיא מניין

לקט ושכח' ופאה חייב להניח בשד' דאי מקיל להו עבר בלא תעש' דכתי' לא תלקט ולא תשוב ולא תכלה וכתיב לעני ולגר תעזוב והיכן דעובר וכעל חייב להחזי' וליתן דאי עבר לא מהני כדאיתא פ"ק דתמור' (דף ו) ואם לא הפרים פיאה מן הקמ' מפרים מן העומ' או מן הכרי ואיכ' בבל תאח' ועו' יש לפר' דשקל בהית' כגון דליכא עניים ואז איכ' בבל תאח' והא דאמרי בסוף הזרוע (ד' קלד) גבי זרע בכישור לא הוו עניים למשקל לקט אתאי לקמיה דרב ששת אמ' לעני ולגר העזוב אות' ולא לעורבים ולא לעטלפים לא קאמר דליסקול לנפשי' אלא דלא עבר אם כונס בתוך ביתו ומיהו מדפרי התם מתרומ' ד"אם אין שם כהן שוכר פרה ומביאה ופריך נמי מהמתני דאם אין שם כהן מפלין אות' בדמי' ומשני דברים
שאני התם דכתיכ' כתיב בהו משמע דבלקט שכחה ופיא' שקיל לנפשי' ולפי' קמא קשיא דאי בדאיכא עניים ועבר וכטלם והרי עובר לאלתר בבל תאחר דוקא היכא דליכ' עניים אין עובר בבל תאחי אלא ברגלי' אבל היכא דקיימי שם יב
עניים קא עבר לאלת' כמו דבק' ויש לפרש כגון במלקט לצורך עניים כי ההי' דתנן בפ"ד דפיא' מי שמלק' ואמ' במדבר כ"ט
הרי זה לפלו' עני ר"א אומ' זכה לו וחכמי' אומרי' יתננ' לעני הנמצ' ראשון והא דלא חשיב הכא פרט ועוללות כיון דתני הני לא חש להני: ואין צריך לומ' חג הסוכות שבו הכתו' מדב' למה נאמר לומר שזה אחרון זו היא גירסת הקונטרס והשתא ר"מ ור' שמעון דורשין בענין אחד א.א דמר סבר שזה גורם ומר סבר שזה אחרון ור' חננאל גריס אין צריך לומר בחג המצות שבו פתח הכתוב תחילה למה נאמ' לומ' שזה ראשונה : ואלה תעשו לה במועדי' מיעוט מועדי' שנים ואע"ג דהאי קרא בקרבנות הוגה הוא דכתיב מ"מ כתי' ביה נמי לבד מנדריכ' ונדבותכם : פז"ר

פז"ר קש"ב פי' הקונט' רגל בפני עצמו שאין שם חג הסוכו' עליו ורוצה לומ' דבברכ' המזון ותפל' מזכירין שמיני עצר' ולא סוכו' וברכ' לעצמה פי' בקונט' שמברכין היו למלך זכר לחנוכת הבית דכתיב בס' מלכים ביום השמיני שלח את העם ויברכו המלך כדתניא בתוספת' דסוכ' י"ט האחרו' של חג פיס בפני עצמו זמן לעצמו קרבן שיר וברכה לעצמו שנא' ביום השמיני שלח את הע' ויברכו המלך ובפר' לולב וערב' (דף מז) אין משמע כן דתני' התם כשם שבשבע' ימי החג טעוני' קרבן שיר וברכה ולינה כך שמיני טעון כו' ור"ל מאי ברכ' זמן ופריך זמן כל שבע' מי איכ' ומסיק מאי ברכ' ברכ' המזון ותפל' ודומה דההי' דמפרש ר"ת היינו דהכא ורגל לעצמו שטעונה לינה ור' חננאל פי' לענין אבילות משום דאמרי' במוע' קטן בפ' בתר' (ד' יט) הקובר מתו שבע' ימים קוד' לרגל בטל' ממנו גזיר' ל' וזימנין דליכ' שבע' קוד' הרגל ואפ"ה בטלה ממנו גזירת שלשי' משום שמיני עצר' ור"ת עצמו יפה במערי' שלו קודם לינה ושלשי' ידחם כאשר אבלי' ינחם ומיהו אי אפש' לומ' פירו' לגמרי דהא אמרי' בפ' בתרא דמועד קטן (ד' כד) יום אחד לפני החג והחג ושמיני שלו הרי כאן א' ועשרים יום ומההיא דסוכה אין כאן ראיה אם אין ברכ' והכא כי ההוא דאת' והתם לא הוה מצי לאוקומי בברכת המלך משו דליתי בשבעת ימי החג שיר אומ' ר"ת שהיו אומרי' בב"הכ מזמור שלש מה שאין כן בכל שאר ימי החג שלא היו אומרי' מזמור שלש אלא אליו ביום א' ותניו ביום אחר כדאיתא פרק החליל (ד' נה) וסמניך הומ"בהי ובמס' סופרים משמע שהיו אומרי' בבית הכנסת למנצח על השמינית ושמא כמו כן היו הלוים אומרים בבית המקדש: תפשת מרובה לא תפשת לא דהוי ליה דדרשינן ימים שנים רבים שלשה דהתם ניחא טפי שאם באת להוסיף יותר מבנים אין לדבר סוף אבל הכא יש לדבר סוף דטפי משמונה לא ובתורת כהני' תניא ימים שנים יכול ימים הרבה א"ר עקיבא כל ששמעו מרובה ששמעו מועט תפש' מרובה לא תפשת ר' יהודה בן בתירה אומר שתי מדות אחת כלה ואחת שאינה כלה מודדין במדה כלה ולא במידה שאינ' כלה א"ר נחמיה וכי למה בא הכתוב לפאות

מניין לעצרת דאילו בחג הסוכו' בחג אמו' בפסק' לן מותגותם אותו חג לה' ז' ימים יכול יהו חוגגין כל ז' ת"ל אותו אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל ז א"כ למה נאמ' ז' לתשלומי' שאם לא חג חגיגתו בראשון יקריבנה בשני: פז"ר קש"ב כבר פירשתיו במס' יומא ובמסכת סוכה טעון פיס לפר הבא בשמיני ואינו קרב לפי סדר המשמרו' שמנו ושלשו בפרי החג מוקמתי' שמנו ולא שלשו ופר של שמיני אין אחת מאותן שתי' מקריבתו אלא כל המשמרו' מפיסו' וטעון זמן ורגל לעצמו שאין שם חג הסוכו' עליו וקרבן לעצמו שאין קרבנו כשאר ימי החג שהפרים מתמעטי' בהם א' וא' וזה אינו אלא פר א' ושאר הימי' שני אילים וארבע עשר כבשי' וזה א"ל א' וז' כבשי' ושיר לעצמו אין שירו שוה לשל סוכות שאומר על הדוכן ולא נתפרש לנו שירו ונמצא' ספרים במס' שירו הוא למנצח על השמיני' ברכ' לעצמ' מברכין היה את המלך זכר לחנוכת הבית שנאמ' ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך כך מפור' בתוספתא דסוכה: טעון

מניין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבע' ת"ל בחג המצות ובחג השבועו' ובחג הסוכו' מקיש חג השבועות לחג המצות מה חג המצו' יש לה תשלומין כל שבע' אף חג השבועו' יש לו תשלומין כל שבעה וליקיש לחג הסוכות מה להלן שמונ' אף כאן שמונה שמיני רגל בפני עצמו הוא אימו' דאמרי' שמיני רגל בפני עצמו לעניין פז"ר קש"ב אבל לעניין תשלומין דברי הכל תשלומין דראשון הוא דתנן מי שלא חג י"ט הראשון של חג חוגג את כל הרגל וי"ט האחרון של חג תפש' מרוב' לא תפשת תפשת מועט תפש' צא למאי הילכת' כתבי' רחמנ' לחג הסוכו' לאקושיה לחג המצו' מה

מהרש"א תא לנטול כו' וברים סוכב (דף ה) פיא כתונה מה

בפי' החומש עכ"ל בת"י אינו ומהר"ן בביאוריו כתב ליישב זה ע"ש: ובד"ה אלא ויראו כו' לפון ראייה אין מתיישב כו' כלו' ראו כאשר נגע אהרן כמו כו' עכ"ל כצ"ל מת"י ויש ליישב קושית' דהתלמוד דקדק כן דאם לא כן הוה ליה למימ' וישמעו כל העדה גו' שהרי לא ידעו שמת אלא מפי השמוע' ששמעו ממשה ושעז' וכה"ג כתב המזרחי שדקדק במדרש לומ' שהראוהו מת מוטל במט' וק"ל: בא"ד ואם יהיה היובל הו' ובא"ש יהיה כו' עכ"ל כצ"ל: ובד"ה או דילמ' כו' כי יקר' כי תרא' כו'

וכן

מה חג המצות טעון לינה אף חג הסכו' טעון לינ' והת' מנלן דכתיב °ופנית בבקר והלכת לאהליך ות"ק ורשב"א תשלומין לעצרת מנ'להו נפק'להו מדתני רבה בר שמואל דתני רב' בר שמואל אמרה תורה מנה ימים וקדש חודש מנה ימים וקדש עצרת מה חודש למנויו אף

עון לינה ליל חולו של מועד: ופנית בבקר בי"ט א קאמר קרא שהרי הוא יום שחייבו לירא' בעזר': נ"ק ור"ש דדרשי לי' להאי קר' לכל תאת' דאילו ר"א ן שמעון לא קשיא מידי דאיהו יליף כל תאחר חג הסוכו' לחודיה איתר יה חג המצו' וחג השבועו' זקים' לתשלומי: מנה ימים כ'על חדש ימים: וקדש דש בקרבנות מה חדש דושו א' ממנויו ביום ר"ח נא מקריבין זמן מוקב'לה' ימן הימים שהוא כמנ'על ידם: אף

מה חג המצות לינה לא שילין בירושל' כל שבע' ימי הפסח ולאחר ימי הפסח ישכים וילך לו דבכל דוכתא דמרבינן לינה כגון לשמיני עצרת ולבכורים ולפסח שני ולכל הקרבנות בספרי בפרש' ראה אנכי לא מרבינן'לינ' אלא לילה אחת והאי קרא דמייתי בגופי' דפסח כתיב בפ'ראה תזבח הפסח בערב וכתיב ובשלת ואכלת ופנית בבקר ומיהו לאו בבק'ממש דברי'וגו • דהוא י"ט אלא כדפי' בקו' דטעון לינה ליל חולו של מועד דבי"ט לא קאמר קר' שהרי הו'יום שחיי' לירא' בעזר' וכן חג הסוכו' דטעון לינה היינו לילי' אח' והאי דמשמע בפ'לולב וערב' (ד' מז) גבי חג דאיכא לינ' כל ז' מדלא פריך לינה כל ז' ימי איכא כדפריך גבי זמן היינו שאם לא יצא ברגל בירושלי' ביו' ראשון רק ביו' שני או בא'מימי החג טעון לינה לילה שלאחריו וכן אם נאחד מז' ימי הפסח ותימא דתיפק ליה דטעונין לינה משום שלמי שמחה היו כל שמונה כדתנן הלל והשמחה שמנה בפ' לולב וערבה (ד' מג) אפי'בשאר ימות השנה אם מביא קרבן טעון לינה כדתניא בספרי ופנית בבקר והלכת לאהליך מלמד שטעונין לינה כלומר כל הזבחים דומיא דפסח אין לי אלא אלו בלבד מנין לרבות עופות ומנחה יין ולבונה ועצים ת"ל ופנית כל פינות שאת'פונה ון הבקר ואילך ובפסח שני פליגי תנאי בפ'לולב וערבה (ד' מז) ופ' מי שהיה טמא (ד' צה) ובספרי מפרש ועמא דת"ר טעון לינה דהרי הוא כעצים ולבונה וי"ל דמשכח'לה דלא מייתי קרבן ביום שבא לירושל' כגון שלא שלמיו מאתמול לנאכלין לשני ימים ועוד בפ"ק דחגיגה (דף ח) אמר ואכלת ושמחת לרבות כל מיני ומחות לשמחה ואמרינן בפרק אלו דברים (ד' עא) אפי' בכסות נקייה ויין ישן דבעינן אחר לא משכחת ה שמחה שתהא כשחל י"ט הראשון להיו' בשבת מאחר דבעינן זביחה בשעת שמחה ובה"ג אשכחן בירושלמי "ב דבכורות דתנן טעונין לינה א"ר ונתן הדא דתימא כשאין עמהם קרבן אבל יש עמהם קרבן בלא כך טעונים לינה מחמת הקרבן ובפ' דם חטאת (ד'צו) משמע קצת בטעון לינה ז' ימי פסח שכולם חשובין לילה אחת גבי הא דתנן ר'טרפון אומר אם בישל בו מתחילת הרגל יבשל בו כל הרגל ואמרי'בגמ'מ"ט דר' רפון א"ר יצחק דאמר קרא ופנית בבקר והלכת לאהליך עשה כולם בקר א'ואע"ג דלא קיימ'הכי דפריך גלס וכי אין פגול ברגל וכי אין נותר ברגל מ"מ לענין לינה יתכן שעשאן בקר א'כפשטי' דקרא דאחר רגל ישוב לביתו וניחא השתא דשמיני עצרת ובכורים דטעונין לינה בפ'לולב וערבה (ד'מז) וכל שאר קרבנות מחרבו מדכתיב ופנית ולחג הסכות איצטריך היקישא דאי מופנית ה"א לילה אחת ואתיא היקישא אשמועינן דאסור לצאת כל שבעה ימי הרגל שכל הרגל חשוב בקר א' בחג המצות וניחא כמי הא דקאמר רק לולב וערבה דשבעת ימי החג טעונין לינה: אמרה תורה מנה ימים וקדש חודש מנה ימים וקדש עצרת וכה"ג אמרינן במנחות פרק ר'ישמעאל (ד'סה) גבי ביתוסים שהיו אומרים עצרת לאחר השבת יליף לה רבי יהושע מהא דאמר'תור'מנה ימים וקדש חדש מנה ימים וקדש עצרת מה חדש שסמוך לביאתו כר אף עצרת שסמוך לביאתו נכר כלומר לביא'חשבונו נכר מאימתי התחיל למנות דהיינו מכ"ט יו'משמש ולד הלבנה אף עצרת סמוך למנין החמשים נכר להם יום קבוע שיתחילו למנות בו דהיינו ביום י"ו בחדש ממחרת י"ט הראשון שאם ממתינין עד אחר השבת בראשית אין שם היכר יום קבוע דפעמים שמתחילין למנות בי"ו פעמים בי"ז פעמים בי"ח פעמים בי"ט כמו שפי'שם בקונ' ור"ת מפ' מה חדש שסמוך לביאתו של חדש נכר ומתי יהיה ר"ח דמיד למכסה שיהרא ידעו כ"ע שיהיה נולד ולמחר יקדשו ב"ד החדש אף עצרת צריך שיהא נכר וידוע לעולם זמן קדוש סמוך לביאתו דהיינו אם מתחילין למנות בי"ו בניסן שיתני עיניהן במה הלבנה גדולה בה'לחדש וכשרואה בשיון בלותו

מהרש"א

כן כי אמ'מה כרדף לו כו'וכי תראה חמור כו'כל"ל האי כי תראה קמא שהביאו בלשון אם לא דענה מאי קרא שהרי כי תרא' חמור גו'הביאו לבסוף בלשון דילמ'וכפר"ש בסמעתין ואולי שהו' קרא דיטעי' כי תראה ערום וכסיתו דההו' יש לפרשו מלשון אם אבל בפר'המגרש הביא רש"י כי תראה חמור מלשון אם וכ"ע שם: ובד"ה וקאי באייר כו'באחד לחודש השני בשנה השני'גו'כל"ל: ובד"ה ת"ב דר' יוחנן כו'דלשלמה ודאי הוה שני לירח שמונין למלכותו לפי כו'עכ"ל ק"ק דלעיל בלאו

אף עצרת למנויין אימ' עצר' חד יומא אמר רבא אטו עצרת יומי מנינן שבועי לא מנינן והאמ' מר מצוה למימני יומי ומצו' למימנא שבועי' ועוד חג שבועות כתיב ופסח בר מקריב ברגלי' הוא פסח זימנא קביע' ליה אי אקרבי' אקרבי' ואי לא אקרבי' אידחי ליה אמר רב חסדא פסח כדי נסב' רב ששת אמר מאי פסח שלמי פסח אי הכי היינו שלמי' תנא שלמים הבאין מחמת פסח ותנא שלמי' הבאין מחמת עצמן ס"ד אמינא הואיל ומחמת פסח קאתו כפסח

אף עצרת הבאה קרבנותיו באחד ממכונ' והרי בית כמכית ע"י שבועי' שנא' שבע שבתו' תמימו' תהיינ': אימא חד יומא דכתי' תספרו חמשי' יום: ופסח בר מקריב ברגלי' הוא דקאמ' ליה תנא לעיל בבל תאחר דבלם רגלי' והרי אינ' יכול להקריבו אלא בי"ד בניסן: שלמי פסח בשלא קרב בזמנו שאבד ונתכפר באחר הוא נעשה שלמי' כדנפקא לה בפסחי' ואותן שלמי' אם אחרן ג' רגלים עובר: כפסח

באותו שיעור ידעו שלמחר יתקדש עצרת ופריך התם במנחות (ד' סו) דילמא בי"ט אחרון קאי ויתכן פיכהם בשנים עשר נסיון וה"ר משולם גריס הכא והתם תנה שנים וקדש יובל משום דתנה ימים וקדש חדש כסקי' לן בפ"ק דמגילה (ד' ה) מדכתיב על חדש ימי' ימים אתה מונה לחדשי' ולא שנו' והו' מדרש חכמי' י"ל ולא שייך למימר אמר' תור' אלא בדבר שהצדוקים מודין כי ההוא דתני בתר הכי אמר' תורה הבא עומר בפסח ובתי הלח' בעצרת דבהדיא כתיב וכן ספירת יובל כתיב בהדיא וסמוך לביאתו התחלת חשבונו נכר שלעולם מתחילין למנות למחר' שנת חמישים אף עצרת סמוך לביאת התחלת חשבונו יהא נכר שלעול' מתחילי' למנות למחר' יום קבוע שזה יהיה למחרת י"ט ראשון ולא ישתנ' לעול' וקשיא דמנינו לקמן בפרקין (ד' יו) אמרה תורה נסכו מים לפני בחג אע"פ שאין הצדוקי' מודי' בו שרגמוה באתרוגיהם ולא מסתברא לחלק משום דהתם קאמר מפני מה אמרה תורה ועוד אשכחן (דף ז) דדרשינן עולת חדש בחדשו אמרה תורה חדש והבא מתרומ' חדש ואין לדוקי' מודי' בו שהיו אומרי' משל יחיד הם מביאי' כדתניא פ"ק דמגלת תעני' והתם במנחו' מייתו לה מ"מ יש סעד לדבריו דלאפוקי מדבריה' של ביתוסי' היה ר' יהושע מביא דרשא זו ואי לא תודו בה מה תשובה היא זו אבל אין למחוק בשביל כן ספרים ועוד נראה דהכי יליף עצרת למנויין מחדש דאשכחן לקמן בפרקין (ד' י) מדיו' אחד לחדש חשוב חדש ליום בשנה חשובים שנה וחדש למנויין כשנה למנויין ועוד דאי מיובל יליף כי פריך ואימא עצר' חד יומא מאי קא משני אטו עצר' יומי מניכין שבועי לא מניכן יובל נמי מניכן שני' ושמיטין ואפ"ה הוי למנויין ש' שנים דהוא מנין מועט נה"נ עצרת כימא חד יומא דתפסת מועט תפסת אבל אי יליף מחדש ניחא דהא ליכא לאקשויי נילף מיובל דהא קרבן מקרבן יליף שמקדשין חדש למנויין להבא' קרבנותיו כדפי' בקונט' וכי תימא אכתי תפסת מועט תפסת חד יומא כיון דמחדש ילפי' אמרי' עצרת לכל מנוייה עוד י"ל מה חדש סמוך לביאתו נכר שעה ע"י חשבון השוה מתי יבא שלעולי' כשעברו ל' יום מר"ח מקדשין חדש אף עצרת סמוך לביאתו נכר ע"י חשבון השוה יש להכיר מתי יבא עצ"ת שלעול' לאחר חמישי' עצרת ולדברי הצדוקי' אינה נכרת שלפעמי' יש יותר: ואי לא אקרביה אדחו ליה והרי מיד עובר עליו: שלמי פסח שאבד ונתכפר באח' ואח"כ נמצא הראשון דקרב שלמים ואותן ש' מים אם עבר ג' רגלי' עובר ובפ' כל הפסולין (דף לו) דמרבה שלמי נזיר ושלמי פסח שנאכלים ליו' ולילה פי' שם בקו' חגיגת י"ד ולא יתכן דחגיגת ארבעה עשרה נאכלת לשני ימים ולילה אחת כדתניא בפסחי' פ' אלו דברים (דף סע) ואע"ג דלבן תימא משמע התם (ד' ע) דנאכלת ליום ולילה פיהו יליף מדאיתקש לפסח דדרים זבח חג זו חגיגת הפסח כמשמעו ובפ' כל הפסולי' יליף לה מדכתיב תודת שלמיו לכך נראה דבמות' הפסח איירי התם כדפי' בקונט' הא' דהכא וניחא השתא הא דאמר בפסחי' פ' האשה (ד' פע) וניתי משו' מותר הפסח נאכל ליו' ולילה הייכו מדכתי' תודת שלמיו ומיהו התם פ"ק דזבחי' (ד' ט וסם) כמי דרשי' אם כשב להביא פסח שעברה שנתו ושלמי' הבאי' מחמת פסח וכל מלות שלמים הכהו שלמי' הבאים מחמת פסח לא יתכן לפרש אלא בחגיגת י"ד דכל עניני מותר הפסח דרוש התם מתלתא קראי חד לעברה שנתו

מהרש"א

בלאו יתור' דבשני מפסוי' דקר' באחד השני כמי הוה משמע הכי ויש לומ' שלא כתבו כן לעיל אלא למ"ד חודש זיו הוא אייר הוא זיו לאילני ודו"ק: **ע"ב** גמ' הכשארי' אם מן השבי כו' רע לפניו ויאמ' לי גו' המלך לעול' יחיה גו' כו' כצ"ל: **שם** ע"ב בתו' בד"ה למנייני כו' והכתי' ויהי באחד ושש מאו' שנה בראשון באחד לחודש גו' ותני עלה כו' כצ"ל ונרא' דר"ל כלפי מ"ש בב"ר וכח בן ת"ר שנה והמבול גו' ר"י אומ' שנ' המבול אינו עולה מן המגיין פי' בלאו שנת המבול היו ת"ר שנה ואם כן

כפסח נמי וברגל ראשון יעבור עליהן: מנה הכ״מ דאכל הנך דתניא במתניתא לעיל קאי׳ בל תאחר: נדר הרי עלי: נדבה הרי זו: כאמי להלן נדר ואם נדר או נדבה וגו׳: אלו הדמין והערכין כו׳ שהן קדשי בדק הבית וכולן לה׳ ואין לכהנים בהן כלום: הוא ולא חילופיו עליו אתה עובר ולא על חילופיו ולקמי׳ מפרש לה: אלו חטאו׳ ואשמו׳ שהן נדרשין ממך שהרי חובה הם מוטלין עליך: ועולו׳ ושלמים כגון עולת ראיי׳ ושלמי חגיגה שהן חובה דאלו דנדר ונדב׳ ברים׳ דקר׳ כתיבי וה״ה נמי לבכור ולמעש׳ ופסח שהן חובה: ה׳ אלהיך אלו צדקות ומעשרו׳ דהא קרא יתירה הוא דהו׳ ליה למכת׳ כי דרוש ידרשנו ובכור ה׳ כתוב לא מעלי׳ במוקרא לדרוש ביה לאתוי צדקות ומעשרו׳ שכתו׳ בהן שם זה ולצדקה׳ צדקה לפני ה׳ אלהיך ואכלת לפני ה׳ אלהיך מעש׳ דגנך: מעמך זה לקט שכח׳ ופאה שהן חלקו של עני דכתיב ביה את העני עמך: ולא בקרבנך חטא אין הקרבן נפסל בכך: חילופי

כפסח דמי קמ״ל מנהני מילי
דת״ר כי תדור נדר אין לי אלא נדר
נדב׳ מניין נאמ׳ כאן נדר ונאמר
להלן אם נדר או נדב׳ מה להלן
נדב עמו אף כאן נדב׳ עמו לה׳
אלקיך אלו הדמין הערכין והחרמין
וההקדשו׳ לא תאח׳ לשלמו הוא
ולא חילופי׳ וכי דרוש ידרשנו אלו
חטאות ואשמו׳ עולו׳ ושלמי׳ ה׳
אלקיך אלו צדקות ומעשרו׳ ובכור
מעמך זה לקט שכחה ופיאה
והי׳ בך חטא ולא בקרבנך חטא
אמ׳ מר לא תאחר לשלמו הוא
ולא חילופיו חילופי מאי אי

שנתו וזמנו ואחד לעבר׳ שנתו ולא זמנו ואחד לא עברה לא שנתו ולא זמנו ואיהו קהוא נמי יש ליישב דאיירי במות׳ הפסח שדרך התנ׳ שאסמיכין אחד קרא אע״ג דנפקי מתרי קראי כדאשכחן בפ׳ אלו מציאו׳ (ד״ל) גבי והתעלמו׳ מהם
דדריש תינה כהוויהו בבית
הקברות זקן ואינו לפי
כבודו או שהית׳ שלו מרובה דברים
משל חבירו אע״ג דנפקי כג
מתרי קראי דלא אתי קרא
אלא לחד כדמסיק התם
וכן פ״ק דחגיגה (דף ד) ויקרא
רגלים פרט לבעלי קבין
והאי קרא גופי׳ דאט כשב
דרשי׳ ליה בפ׳ מי שהיה
טמא (ד״צו) לרבות תמורת דברים
הפסח אחר הפסח שקרבה כג
שלמים ומוקי׳ לה בנמצא שם
אחר שחיטה והמי׳בו אחר
שחיטה וקרא אסמכתא
בעלמא דפשיטא היא ולא שם
צריכא קרא:
ונאמר להלן אם נדר או
נדבה הוה מצי לאתויי
מהאי עניינא גופיה שם
דכתיב ביה כאשר נדרת
נדבה: ערכין וחרמין
והקדשו׳ בכולהו כתיב לה׳
גבי ערכין כתיב בערכך
נפשות לה׳ ובחרמים כתיב
קדש קדשים הוא לה׳ ובגבי
חרמי כהן נמי דריש ליה בבכורות בר״פ כל פסולי המוקדשים (דף לב) ובהקדשות כתיב איש כי יקדיש את ביתו קדש לה׳ וא״ת מהא טעמ׳ נמי תיפוק ליה חטאת ואשם עולה ושלמי׳ כדדרשי׳ נמי לקמן בשמעתין מדכתיב לה׳ אלקיך במקרא דמוצא שפתיך תשמור ויש לומר דלקמן דאית ליה קרא אחריגא לקדשי בדק הבית מאשר דברת מוקי ליה קרא דלה׳ אלהיך לחטאות ואשמות דמסתבר אבל הכא אי לאו דכתי׳ דרש ידרשנו בחטאת ואשם הוי מוקמינן בהו האי קרא ולא הוו שמעינן ערכין חרמין והקדשות וליכא לאלפינהו נמי מדרש ידרשנו דלא משמע אלא שבא על חטא: אלו חטאות ואשמות שהן נדרשין ממך שהרי הם מוטלין חובה עליך ועולות ושלמים כגון עולת ראויי׳ ושלמי חגיגה שהם חובה דאלו נדרים ונדבות מכי תדור נדר נפקי ואימא שלמי חגיגה וראיה זמנא קביעא להו דעבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו ואם כן אם אקריביה וכו׳ כדאקשינן לעיל גבי פסח וי״ל דמכל מקום היכא דהופרשו ולא הקריבה קאי עלייהו בבל תאחר כיון שלא נפסלו בכך ויש מפרשים דנפקא להו חטאת מדכתיב לשון דרישה גבי חטאת׳ דכתי׳ דרש דרש משה ואשם עולה ושלמי׳ דאיתקוש בהיקישא דזאת התורה בסוף התודה (ד׳ פב) ולא יתכן דאם כן נדרים ונדבות נמי ובכור ומעשר ופסח נמי תיפוק מהא׳ דכולהו איתקוש: ומעשרות ובכו׳ מעשר ובכור מכי דרש ידרשנו לא נפק׳ דלא דמי חיוב׳ דידהו לחיובא דחטאת ואשם דאי לית ליה בכו׳ ומעש׳ לא מחייב בהו ופסח לא גרסינן הכא דאי בשלמי פסח כ״ב שעת מהיכא דנפקא שלמים נפקא ומיהו יש לחלק:
אי

מהרש״א

לרבי יהושע דשנ׳ המבול מתחיל מניסן שבו כבר עול׳ אם מונין גם השני׳ מניסן א״כ הרי עם שנת המבול יהיה תר״א שנ׳ והוה ליה למימ׳ בניסן שאח׳ המבול ויהי בב׳ ושש מאו׳ גו׳ אבל א״ת דמתשרי מנינן השני׳ תפי׳ לר׳ יהושע ניח׳ שבניסן שאח׳ המבול לא היה אלא בשנ׳ תר״א ומשני תיפת׳ הך דתני שנת המבול אינו עול׳ מן המניין כר׳ אליעז׳ דאמ׳ בתשרי נברא עול׳ ובו מתחיל שנת המבול והשנים מנינן מניסן דהשת׳ תשרי שאח׳ המבול לא היה רק שנת תר״א אבל לר׳ יוסי המבול והשני׳ מניסן

אי חליפי חטאת למיתה אזלא ואי חליפי אשם לרעייה אזלי דקיימ"ל כל שבחטאת מתה באשם רועה ולר"ת דמפ' דמן הדין באשם קרב עולה אם כן מקרב קרבי: שהומם בתוך הרגל ואין כל התנאי אלא בכל הרגל: מה מעשר אינו נפסל משנ' לחברת' פי' בקונטר' דכתיב מקצה שלש שנים תוצי' כל מעשר תבואתך אם שהה מעשרו' שנה ראשונ' ושניה ואפי' למאי דפירש' לעיל דאינה בבל תאחר במעשר שהופרש ולא נתנו וקרא דשנת הבעור' אצטריך לאותו שלא הופרש מ"מ בכולהו משתעי קרא דמתבע' וקצת תימה בכולה שמעתי' מהיכא תיתי לן דנפסל דאצטריך קרא דאינו נפסל וכן אותו בלא ירצה ואין מאח' נדרו בלא ירצה למה לי: קדשים דבני הרצאה ניניהו דעולה מכפרת על חייבי עשה כדאמרי' בפ"ק דזבחים: מדנן

חילופי עולה כגון אבדה והפריש אחרת תחתיה כמנחת בראשונה ונתכפר בה: מקרב קרבי וכיון דקרבה הרי היא קרבן לעצמ' ולשלמו קרינא ביה חילופי חטא' שכיפרו בעלי' מחמש חטאות המיתות היא ופשיטא דלא עבר עליה בבל תאחר: חילופי תודה וכגון שנתערבה בראשונ' וקי"ל על זבח התוד' חלות התוד' טעונים לחם ולא חליפת' ולא תמורת' טעונין לחם ומתה אחת מהן שאם היו שתיהן קיימות מביאין ומביא ארבעים חלות כמשפט התוד' ואומ' הרי הלח' הזה לשם אותה שהיא תודה ושחיט' התוד' תקדש ארבעי' כמשפטה אבל מתה אין לחברתה תקנ' והיכי תמעט קרא מבל תאחר: וחללו על אחר אמר זה תחת זה ונבעל מום יוצא לחולין: ס"ד כו' והכי קאמ' קרא אם על הא' עבר זמן אסור חייב ולא שנצטרפו הוא וחילופיו לג' רגלים: שעברה שנתו מצותו בתוך שנתו שנאמ' לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנ': כפסולי המוקדשין דנבעל מום: ויפסל הואיל ועבר עליו ואיחרו שהרי אין שנה בלא ג' רגלי' ברוב שנים: מקיש בכור למעשר במעשר דגן קא משתעי קרא: מה מעשר אינו נפסל פי' דכתיב מקצה שלש שנים וגו' אם שהה מעשרותיו שנה ראשונה ושנייה: הרצא' אם לכפרה אם לדורן: אימא לא לירצו מאחר שהביאן בעבירה:

אי חילופי עולה ושלמים מקריב קרבי אי חילופי חטא' למית' אזל' לא מאי חלופיו חילופי תוד' דתני ר' חייא תוד' שנתערב' בתמורת' ומתה אחת מהן חברת' אין לה תקנה היכי ליעביד ליקרבה וליקריב לחם בהד' דילמ' תמור' היא ליקריבה בלא לחם דילמא תודה היא והא כיון דלאו בר ת הקרב' היא קרא למעוט' למה לי אמ' רב ששת לעולם למעוטי חילופי עול' ושלמי' והכא במאי עסקינן כגון שעברו עליו ב' רגלי' והומ' וחיללו על א' ועבר עליו רגל א' ס"ד אמינא הואיל ומכח קמא קאתי כמאן דעברו עליו ג' רגלים דמי קא משמע לן ולר"מ דאמ' כיון שעבר עליו רגל א' עובר בבל תאח' מאי איכא למי' אמ' רבא הכא במאי עסקינן כגון שהומ' בתוך הרגל וחיללו ועבר עליו הרגל ס"ד אמינ' הואיל ומכח קמא קאתי כמאן דעבר עליה כוליה רגל דמי קמ"ל: והיה בך חטא ולא בקרבנך חטא והא מהכ' נפק' מאחרי' נפק' דתני' אחרי' אומרי' יכול יהא בכור שעבר' שנתו כפסולי המוקדשין ויפסול ת"ל ואכלת לפני ה' אלקיך מעש' דגנך תירושך

דברים יד ויצהרך ובכורו' בקרך וצאנך מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו נפסל משנה לחבירת' אף בכור אינו נפסל משנה לחבירת' אצטריך ס"ד אמינא הנ"מ בכור דלאו בר הרצאה הוא אבל בקדשים דבני הרצאה נינהו אימא לא לירצו קמ"ל ואכתי מרבן

מהרש"א
מכיכן ושנת המבול עולה מן המכיין והוי ספיר ניסן שאחר המבול שנת תר"א כפשטיה ודו"ק: ובד"ה שנת עשרים כו' בשנת עשרים הוה דכבר היו ישראל בהשקט ובבטח' ועו' כו' כצ"ל מח"י:

בא"ך

אותו מה ת"ל בתורת כהנים תני לה גבי פיגול לא ירצה המקריב אותו לא יחשב: מוצא שפתיך זו מצות עשה דמשמע הכי אמר קרא מוצא שפתיך קיים: תשמור זו מצות לא תעשה שלא תאחר כדר' אבין א"ר אלעזר כל מקום שנא' השמר פן ואל כו': ועשית ע"כ מכאן אזהרה לב"ד לכוף: לה' אלהיך קרא יתירא הוא לדרשא: לרצות דבר שבחובה:

בפיך

מרבן עזאי נפקא דתני' בן עזאי אומר אותו מה ת"ל לפי שנ' לא תאחר לשלמו שומע אני אף מאח' נדרו בבל ירצ' ת"ל אותו אותו בלא ירצ' ואין מאחר נדרו בלא ירצה א"נ בך חטא ולא באשתך חט' סד"א הואיל וא"ר יוחנן ואיתימ' ר"א אין אשתו של אד' מתה אא"כ מבקשי' ממנו ממון ואין לו שנ' אם אין לך לשל' למה יקח משכבך מתחתיך אימ' בהאי עון דבל תאחר נמי אשתו מתה קמ"ל ת"ר מוצא שפתיך זו מצות עשה תשמור זו מצות לא תעשה ועשית אזהר' לב"ד שיעשוך כאשר נדרת זה נדר לה' אלקיך אלו חטאות ואשמות עולו' ושלמי' נדב' כמשמעה אשר דברת אלו קדשי בדק הבית בפיך זו צדקה אמ' מר מוצא שפתך זו מצו' עשה למה לי מובאת שמה והבאתם שמה נפק' תשמר זו מצות לא תעש' למה לי מלא תאח' לשלמו נפק' ועשית אזהר' לב"ד שיעשוך למה לי מיקריב אותו נפק' דתני' יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בעל כורחו ת"ל לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמ' רוצה אני חד דאמ' ולא אפריש וחד אפריש ולא אקריב וצריכ' דאי אשמעינן אמ' ולא אפריש משו' דלא קיימי' לדיבורי' אבל אפריש ולא אקריב אימ' כל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנ' איתיה צריכ' ואי אשמעי' אפריש ולא אקריב דקא משהי ליה גביה אבל אמ' ולא אפריש אימ' דיבורא לא כלום הוא צריכ' ומי מצית אמרת דאמ' ולא אפריש והא נדבה כתיב' ותנן אי זהו נדר האומ' הרי עלי עולה ואי זהו היא נדבה האומ' הרי זו עולה ומה בין נדר לנדב' נדר מת או נגנב חייב באחריותו נדב' מתה או נגנבה אינו חייב באחריות' אמר רבא משכחת לה כגון דאמ' הרי עלי עולה על מנת שאיני חייב באחריותה

מרבן עזאי נפקא בסוף פ"ב דזבחים (ד' כט) פליג ר"א אבן עזאי ודריש דאותו בזבח הוא מדבר ואינו מדבר בכהן אבל רוצה ליישב כאן אליבא דבן עזאי וכולה סוגיא מסיק הכא כמו בשמעתין וק"ק שהרי הת' דוחק ליישב מילתא דאחרים אליבא דבן עזאי ובתמורה בסוף אילו קדשים (ד' כח) גבי ר' יוסי היה אומר ג' דברי' משום ג' זקני' משמע דבן עזאי דמוקי היקישא דמעש' לבכור מה בכו' אינו נאכל אלא לפנ' מן החומ' אף מעש' אינו אלא לפנים מן החומה לית לי' דאחרי' וקאמ' ולרבנן דמפקי ליה לטעמי' אחריני בכו' שאינו כפסל מסכה לחברתה מנא להו ומיהו אין לחוש אם הש"ס הולך ומיישב בכל ענין: אא"כ מבקשי' ממנו ממון ואין לו בסוף פר' שני דזבחים (ד' כט) פי' בקונ' ממון של גזל אבל נראה דמיירי בנדר כדמוכח פ' במ' מדליקין (ד' לב) ותניא ר' נתן אומר בעון נדרים מתה אשתו של אדם שנא' אם אין לך לשל' למה יקח משכבך מתחתיך והא דריש הכא בך חטא ולא באשתך חטא מיירי במשלם אח"כ אלא שעבר בבל תאחר: זו מצות עשה דכתי' והיו לי מפיכ' תעשו: תשמור זה מצו' לא תעש' ת"מ הא אמרי' בפ' המוצ' תפילין (ד' לו) גבי הא דמוקי' ושמרת' את החקה הזא' דמיקי ר"ע בפסח דהפ"ה פסח זו מצו' עשה משום דהשמר דעשה עשה וכן בפ"ב דיומא (ד' פח) גבי הא דאמר ר"ל מפני מה לא נאמר אזהרה בעינוי משום דלא אפשר דהיכי לכתוב ופריך ולכתוב השמ' בעינוי ומשני השמר דעשה עשה והאי נמי השמר דעש' הוא שישלי' מה שנדר ועשה מוצא שפתיך וי"ל דתפילין לאו אשקיע' החמה דקאי אעש' דהנחת תפילין הוי עשה אבל השמור דהכא קאי אלא תאחר דלעיל מיניה שישמור שלא יאחר ולרבי יוחנן דאמר בסוף הקומץ רבה (דף לו) גבי מניח תפילין

ויקרא ז
דברים כג
משלי כב
דברים כג
שם יב
ויקרא
שם

בפיך זו צדק' אמר רבא וצדקה מחייב עלה לאלתר מ"ט דהא קיימי עניי' פשיט' מהו דתימ' כיון דבעניינא דקרבנות כתיבה עד דעברי עלי' ג' רגלי' כקרבנו' קמ"ל התס הוא דתלנהו רחמנ' ברגלי' אבל הכא לא דהא שכיחי עניים אמר רבא כיון שעבר עליו רגל א' עובר בעש' מיתיבי העיד ר' יהושע ור' פפיים על ולד שלמים שיקרב שלמים א"ר פפיים אני מעיד שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים ואכלנוה בפסח ואכלנו ולדה שלמים בחג כשלמא בפסח לא אקרבו' אימור דמחוסר זמן הוא ולדה בעצר' היכי משהו לה ועברי עליה בעשה אמר רב זביד משמיה דרבא כגון שהיה

בפיך זו צדק' קרא יתירא דריש: יקריב אותו אל פתח אהל מועד יקריב אותו קרא יתירא הוא דהא כתוב ברישי' יקריבנו: חד דאמר עלי ולא אפרשא: והא נדבה כתיבה ובקר' דכל תאחר נמי רבינן ליה בג"ש: מת או נגנב אם הפרישן לאחר זמן: משכחת לה דא"מ' ולא הפריש והוית נדבה: כגון דאמר הרי עלי עול' ע"מ שכשאפרישנו לא אתחייב באחריותה: כיון דבעניני' דקרבנו' כתיב' לבל תאחר: עובר בעשה על הקרבן דכתיב ובאת שמה והבאתם: על ולד שלמים שהפריש בהמ' מעוברת או עיברה לאחר הקדישה: מחוסר זמן שמא לא עברו עליו ח' ימים: שהיה

תפילין לאחר שקיעת החמה דהשמר דעשה לאו הוא בהיא דפסח ומילה מצו' עשה ע"כ דלא כר"ע והכיא דריש לקים דיומא לא קיימי ומיהו לא יתכן כלל לאוקמו' דלא כר"ע דמשנ' היא בפ"ק דכריתו' (ד"ג) וסוגיא דשמעתיה משמע בגמ' (ד"ג) דאתיא כר"ע דקתני אוב ולא קתני ידעוני וצריך לחלק בההי' דר' יוחנן דלא דמיא לשמר דעשה: בפיך זו צדק' דכתיב יצא מפי צדק': יקריב אותו מלמד שכופין אותו כל מצו' עשה נמי כופין כדאמ' בפ' כתוב' שנחפתה (דף מט) מכין אותו עד שתצא נפשו והא דאיצטריך קרא הכא מפו' דס"ד דאין כופין כאן לפי שכתוב לרצונו וא"ת הא דתנן פרק האומר משקלה (ד' כא) חייבי חטא' ואשמו' אין ממשכנין אותו חייבי עולו' ושלמי' ממשכנין אותו היכי דמי אי מקמי דאתא לידי בל תאחר אפי' עולות ושלמים נמי לא ואי דעבר בבל תאחר אפי' חטאות ואשמות נמי וי"ל דלעולם בשלא עבר עדיין אלא דחזינן שהו' מתעצל להבי' ומוציא הוצאו' חנם שלא לצורך כדי שלא ישאר בידו מה לקנו' ולהכי ממשכנין ואם אין מוצאין במה למשכנו אז כופין כדקאמר וא"ת ואעולות מ"ט לא בעי למשכוני טפי מחטאות ואשמות והא בפ"ק דזבחים (ד"ו) אמר דעולות נמי מכפרי אחייבי עשה וי"ל כיון דאמרי' בעלמא שאם עשה תשובה לא זז משם עד שמוחלין לו הרי בתשובה מתכפר ולא דמי לחטאת ואשמות: חד דאמר ולא אפריש נראה לי דמשני כך שהרי הק' מעשה ומלא תעשה ומעשוויי' נראה בכל חד רוצה ב' פסיקים והרי למה לי ומשני צריכא בכל חד תרי קראי א' קרא אתא גלל אמר ולא אפריש וקרא בשני אתא גלל אפריש ולא אקריב ופריך ומי מצית אמרת דאמר ולא אפריש והא נדבה כתיב' ביה ותנן כו' פי' כך נ"ל היאך מוקמת העש' והלא תעשה והעשוי' אנדב' דקראי דאמר ולא אפריש הא אותם ג' עניינ' עשה ולא תעשה ועישוי נראה לנדבה כמו לנדר שהרי באותו קרא כתיב נדבה כדאמר לעיל נדבה כמשמעה ואיך מצי הוות קאי אמר ולא אפריש לנדבה הא זה איפכא מזה שהרי אמר ולא אפריש אינו אומר הרי זו אדרבה הוא כאומר הרי עלי כזה כדר שהרי אינו מפריש או ונדבה פירושה היא דאמרי' הרי זו ומפריש באותה שעה כדתנן איזהו וכו' ומשני משכחת לה דאמר ולא אפריש דמשמע כדר משכחת לה תרתי אפי' בנדב' כגון דאמר הרי עלי עולה ע"מ שלא אתחייב באחריותה כשאומר הרי עלי הוא כמו נדר ורוצה לעשות נדבה כשמבאר בו דין נדבה באומר דאינו חפץ להתחייב באחריותה אלא דמשכחת לה דאמר ולא אפריש כמו האומר הרי עלי ועל כל זאת היא כנדבה שהרי רוצה שלא יתחייב באחריותה כנדבה: איזהו נדר משנה הוא בפ"ק דקינין: על מנת שלא אתחייב באחריותו לא דמי למתנה על מה שכתוב בתורה: שהיה

מהרש"א

בא"ד ומיהו יש לפר' קר' כפשטי' כו' עכ"ל הך קושי' שהקשו אמאי לא פריך רב יוסף מהאי קרא גופי' דשנ' עשרי' לא יתיישב לפי זה וכן הוא בת"י ע"ש: ובד"ה באותו זמן כו' וא"כ עבוד פסח ואי מכיסן מכינן כשעשו פסח היה שנה שביעי' וכתי' בתרי' כו' ארתחששת' גו' וכתיב הוא כו' לשנ' הבאה דסמוך לאד' כו' כצ"ל: וברש"י שם כשעל' עזר' כב' החמיץ עכ"ל הוצרך לזה דהל"כ מאי פריך מדכתיב ומה תשתן ובני תורין גומר דהוה קודם שעלה עזרא וק"ל:

דף ד

שהיה חולה בעצר' רב אשי אמ' מאי ואכלנו וולדה שלמים בחג דקתני חג שבועו' ואידך כל היכי דתני פסח תני עצר' אמ' רב' כיון שעברו עליו ג' רגלים בכל יום ויו' עובר בבל תאח' מיתיבי אחד בכור וא' כל הקדשי' כיון שעברו עליהם שנה בלא רגלים רגלים בלא שנה עובר בבל תאח' והא' מאי תיובתי' אמר רב כהנא מאן דקא מותיב שפיר קא מותיב מכדי תנא אלאוי קא מהדר ליתני בכל יום ויו' עוב' בבל תאח' ואידך תנא למיקבעי' בלאו קא מהדר' בלאוי יתירי לא קא מהדר

גופא אחד בכור וא' כל הקדשי' כיון שעברו עליה' שנה בלא רגלי' רגלים בלא שנה עובר בבל תאח' בשלמא רגלי' בלא שנה משכח' לה אלא שנה בלא רגלים היכי משכחת לה הניחא למאן דאית ליה כסדרן משכח' לה אלא למאן דלי' ליה כסדרן היכי משכח' לה בשלמ' לר' משכחת לה בשנ' מעוברת דתני' שנה תמימ' ר' אומ' מונה שלש מאות וששי' וחמש יום כמנין ימות החמה וחכמי' אומרי' מונה שנים עשר חדש מיום ליום ואם נתעברה שנה נתעבר' לו משכח' לה לר' דאקדשה בתר

שהיה חולה הולד : כל היכא דקתני פסח דבעי למתני בתריה שבועו' תני עצרת ולא חג : שנה בלא רגלים לקמיה מפרש : למקבעיה בלאו קא מהדר להודיעך כל בידי זמן האחלת בל תאח' שבו : אלאוי יתירי לא מהדר להודיעך לאוין הרבים שבו : הכי תני' למאן דבעי כסדרן משכחת לה דעברה שנה ולא עברו רגלי' כסדרן ואידך דכיון דעברה שנה אע"פ שלא עברו רגלים כסדרן חייב וסבר לה כר' שמעון בחדא ופליג עליה בחד' : בשלמא לר' דאמ' חדש העיבור אינו מן השנ' חוץ מי"א יו' ששנת חמה יתיר' על הלבנ' משכח' לה בשנה מעוברת : שנה תמימה האמורה בבתי ערי חומה מונה שס"ה ימים ואפי' בשנה פשוטה ואף בשנה מעוברות כיון שעברו ג' מאו' וששי' וחמשה ימים משמכרה נחלט לו : מיום ליום מחמשה עשר בניסן לט"ו בניסן אם מכר' בחמשה עשר בניסן כשעבר' לו למוכר ועל כרחו של לוקח אינו נחלט עד שיגיע ט"ו בניסן בתר

שהיה חולה בעצרת דפסיל לאקרב' כדתנן בבכורו' (ד' מא) זקן חולה ומזוה' ובפרק כל האסורים (ד' כח) דרשינן ליה מדכתיב מן הבקר מן הכבשים ומן העזים ועוד כתיב כי תגישו פיסח וחולה אין רע : אחד בכור וא' כל הקדשים להכי נקט בכור דעיק' שנה בבכו' כתיב מדכתיב כל הבכור אשר יולד מלמד שהבכור נאכל כל שנתו כלומ' דכתי' ביה תאכלנו שנה בשנה ושאר הקדשי' דרים התם מדכתיב כל : בשלמא רגלי' בלא שנה משכחת לה כגון דאקדשה ערב פסח כך הפי' הניחא למ"ד דבעי כסדרן משכחת לה כגון דאקדשי' בתר חג המצות : שנה בלא רגלים היכי משכחת לה דאי באקדשי' בתוך הרגל דכי מטיא שתא אכתי ליכ' ג' רגלי דשלימי' בעינן כדלעיל ה"נ איכא רגלי' שלימי' דסוף רגל ראשון דאשתקד מצטרף על תחילת רגל דהשתא ובירושלמי מפרש תפתר בגון דאקדשי' כשהיו מחוס' זמן בפסח ולקמן אין משמע כן דאמרי' אין מונין שנה לבכור אלא משעה שראוי להרצאה : בשלמא לר' משכחת לה בשנ' מעוברת לר' מאיר דאמר לעיל ברגל א' ולראב"י דאמ' ג' רגלים לא משכחת לה אלא בחולה ברגלים והוא הדין דהוה מצי לשנויי הכא לר' ולרבנן : במנין ימות החמה ופי' בקונטרי' וה"ה בכל שנים סתם לר' דילפי' ויקרא כה מתמימה דבתי ערי חומה כדמוכח בפרק שני דערכין (דף ט) בתר

בתר

מהרש"א

דף ד גמ' ככרין מאה ועד חנטין כורין מאה עד כו' משח מאה ומלח כו' כצ"ל : ובתוס' בד"ה בשביל כו' היינו כעין אומ' עול' כו' עכ"ל כצ"ל מת"י וכן נרא' דאין סבר' דמתני' איירי דוק' באומו' עול' דהא צדוק ובייתו' ישרא' היו וטעו בדבריו וק"ל : ובד"ה לדקו' כו' להדורי בתרייהו כל זמן כו' כצ"ל : ובד"ה ומעשרות כו' ומה שקבע עליה' הכתוב זמן ביעור כו' ותנן כו' עכ"ל ולא ניח' להו למימ' דאיצטרך לקבוע זמן ביעו' לכל מה שגדל בשנ' הג' ובשנ' הששי' שלא עברו עליו ג' רגלים

רגלים

בתר חג המצו' דכי מטא שילהי
אדר בתרא' שנה מלא רגלי' לא
מלו אלא לרבנן היכי משכח לה
כדתני רב שמעי' עצרת פעמים
ה' פעמים ו' פעמים ז' הא כיצד
שניהן מליאין ה' שניהן חסרין
שבע' אחד מלא וא' חסר ו' ומאן
תנא דפליג עליה דר' שמעיה
אחרים היא דתני' אחרי' אומרים
אין בין עצרת לעצרת אין בין
ר"ה לר"ה אלא ארבע' ימים בלבד
ואם היתה שנה מעוברת ה' בעי
ר' זירא יורש מהו בבל תאחר כי
תדר °נדר אמ' רחמנא והא לא דברים כג
נדר או דילמא ובארת °שמה שם יב
והבאתם שמה והא מיחייב תא
שמע דתני ר' חייא מעמך °פרט שם כג
ליורש והאי מעמך מיבעי לי' זה
לקט שכח' ופאה קרי ביה עמך
וקרי בי' מעמך בעי ר' זירא אשה
מה היא בבל תאחר מי אמרינן
הא לא מיחייבא בראייה או
דילמא הא איתה בשמחה אמר
ליה אביי ותיפוק לי דהא איתה
בשמחה ומי אמ' אביי הכי והאמ'
אביי אשה בעל' משמח' לדבריו
דר' זירא קאמ' איבעי להו בכור מאימתי מונין לו
שנה אביי אמ' משע' שנול' רב אחא בר יעקב אמ'
משעה שנרא' להרצא' ולא פליגי הא בתם הא

בתר חג המצות בתוך הרגל ואית דאמרי לאח' הרגל ושלהי אדר בתרא לאו דוקא אלא לאחר פיגא אדר קאמר: שנה מלא ג' מאות וס"ה ימים: פעמים ה' שחול שסה בסיון יום החמישים לעומר: שניהם מלאין' ניסן ואייר הרי ט"ג ימים מניסן ושלשי' דאייר מלא להו חמשים בחמשה בסיון: א' מלא כו' ותשכח' לה שנה בלא רגלים כגון שניהן מלאין' ואירע עצרת בה' בסיון והקדישה למחרת בו' בסיון ולשנה הבאה היו שניהן חסרי' ואירע עצרת בשבע בסיון והשנה מלאה ביום ו' בסיון משהקדישה ועדיין לא עבר עבר' עליו: מאן תנא כו' ת"ק דלא איירי בשנה בלא רגלי' אלא ארבעה ימי' קסברו לעולם כל חדשי השנה א' מלא וא' חסר ואין מעברין ואין מחסרין שום חדש לצורך והויא לה שנה שנ"ד ימים כשאתה כל השנה שבועות שלמים חוץ מד' ימים והן הדוחין קביעות השנה מקביעות חברתה: ואם היתה שנה מעובר מוסף קסבר חדש עיבור לעולם חסר ואינו דוחה את המועדי' אלא יום א' שהוא יתר על ד' שבועות: יורש מהו בבל תאחר על נדר אביו: קרי ביה עמך ומעמך ודרוש ביה תרתי דעמך משמע ליה חלקו של עני ומ' יתירא למעוטי יורש: מי אמרינן הא לא מיחייבא בראייה דכתיב כל זכורך וכיון דלא מיחייב' למיסק לא שייך בה זמן רגלי' לבל תאחר או דילמ' מיחייבא למיסק משום שמחה דכתי' ושמחת בחגך ואמר מר בזמן שבה"ה קיי' אין שמחה אלא בבשר שלמים שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ואכלת ושמחת: בעלה משמח' בבגדי צבעונין באי' בבגדי פשתן המגוהצי' הכי איתא בקדושין: הא בתם דקאי להרצא' משנראה להרצאה: בעל

בתר חג המצות לאו דוק' דהוא הדין בתוך חג המצות כדמוכח לעי' דכולי רגל בעי: יורש מהו בבל תאח' דיורש חייב להבי' כדתניא במסכת קינין ומייתי לה בכמה דוכתי האשה שהביאה חטא' ומת' יביאו יורשים עולת' ומשת' בפ"ק דקדושין (דף יג) דלמ"ד שעבודה לאו דאורייתא שהפרישה מחיים ולמ"ד דאורייתא אע"פ שלא הפרים מחיי' ונסקים בכו' (ו' כא) כמי אמ' מה להלן יורשי' חייבי' בעולת ראייה של אביהן: הא ליתה בראיי' והו' הדין זקן וחולה ומי שאין לו קרקע וכל הפטורין מן הראייה: דהא איתא בשמח' וקרינ' ביה ובא' שמה והבאת' שמה: אשה בעל' משמח' פי' בקונטרו' בבגל בבגדים צבעונים ובא"י בכלי פשתן המגוהצין כדאית' בקדושין (ד' לד) וקשיא לר"ת דה"מ בזמן הזה אבל בזמן שב"ה קיים אין שמח' אלא בבשר כדאמ' בע"פ (ד' קט) ועוד אמרינן פ"ק דחגיגה (ד' ו) אמתני' דאיזה קטן כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו לעלות מירושלם להר הבית עד הכא מאן אתייה ומשני עד הכא מחייב אמיה בשמח' משמע שזקוק' לעלות משום שלמי שמחה ומפרש ר"ת בעלה משמחה שהחיו' על בעלה ולא עליי לפיכך לא קרינא בה ובאת שמה והא דקאמ' בחגיג' דמחייב' אמיה משום בעלה ולא מבני' היא ומיהו אשכחן בפסח פ' אלו דברים (ד' עא) אפי' בזמן שב"ה קיים היכא דלא אפשר משמחה בכסות נקייה ויין ישן כגון היכא דחל י"ט הראשון של חג לה' ו' בשבת דבעינן זביחה בשעת שמחה: הא

הא כבעל מום בעל מום מי מצי
אכיל ליה דקים לי' ביה שכלו לו
חדשיו ת"ר בא' בניסן ראש השנ'
לחדשי' ולעיבורין ולתרומ' שקלי'
וי"א אף לשכירת בתים לחדשי'
מנלן דכתיב °החדש הזה לכם שמות יב
ראש חדשים ראשון הוא לכם
לחדשי השנה דברו אל כל עדת
בני ישראל לאמור בעשו' לחודש
הזה ויקחו להם איש שה לבית
אבו' שה לבי' והי' לכם למשמרת
עד י"ד יום לחודש הזה ושחטו אותו וגומר וכתיב
°שמור את חדש האביב איזהו חדש שיש בו אביב דברים יו
הוי אומר זה ניסן וקרי ליה ראשון ואימ' אייר בעינ'
אביב וליכא ואימא אדר בעינא רוב אביב וליכא
מידי רוב אביב כתיב אלא אמר רב חסדא מהכא
אך °בחמש' עשר יום לחדש השביעי באספכ' את ויקרא כג
תבואת הארץ איזהו חודש שיש בו אסיפ' הוי אומ'
זה תשרי וקא קרי ליה שביעי ואימ' מרחשון ומאי
שביעי שביעי לאייר בעינא אסיף וליכא ואימ' אלול :
ומאי שביעי שביעי לאדר בעינ' רוב אסיף וליכא
מידי רוב אסיף כתיב אלא אמר רבינא דבר זה מתורת משה רבינו
לא למדנו מדברי קבלה למדנו ביו' °עשרים וארבע' לעשתי עשר זכריה א
חדש הוא חדש שבט רבא בר עולא אמר מהכא ותלקח °אסתר אל אסתר ב
המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הו' חדש טבת רב
כהנ' אמ' מהכא בארבע' לחדש °התשיעי בכסליו רב אחא בר יעקב זכריה ז
אמר מהכא °ויקראו סופרי המלך בעת ההיא בחדש השלישי הוא אסתר ח
חדש סיון רב אשי אמר מהכ' °הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיום שם ג
ליום ומחדש לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ואיבעי' אימא מהכא
בחדש °הראשון הוא חדש ניסן וכולהו מ"ט לא אמרי מהאי דילמא שם
מאי ראשון ראשון למילתיה ותנא דידן

בעל מום שנולד במומו ועומד ליפחת בחוץ מיום שנולד הו' ראוי לכך ומונין לו משנולד: מי מצי אכיל ליה ביום שנולד דלמ' נפל היה ואין שחיט' מטהרתו עד שיפהא ח' ימי' דשוב נפק ליה מכלל נפל דתניא רבן שמעון ב"ג אומר כל ששהא ל' יום באדם אינו נפל ובבהמה ח' ימים : לחדשי' למנין חדשי השנה: לעיבורין קש"ד ליסב ב"ד ולעיין אם השנה הבאה צריכה להתעבר' : ולתרומת שקלים להקריב ראשון קרבנות הלוקחי' מתרומת קיפות של שקלי שנה זו : אף לשכירו' בתים המשכיר בית לחברו ואמר לשנה זו כלת' שנתו בא' בניסן אפי' לא דר בו אלא חדש א': החד' הזה לכם ומנלן דניסן דכתי' ויקחו להם שה לפסח וכתי' קרא אחרינ' שהפסח בחדש אביב שיש בו אביב שהתבואה בכירה בו לאיו' מבושלת בגמר בישולה : בעינא אביב וליכא שבכר נגמרה מניסן ואי איכא זריעה אפילה אין זה בכיר אלא אפיל : ואימא אדר דאיכא גרעא חרפא המתבכר מאדר: רוב אביב שיהו רוב תב או' מתבכרי' בו : שיש בו אסיפת שמכניסין בו פירות לבית מפני הגשמים וכל הקיץ הן עשויות גדישין לייבש : ראשון למילתיה למעשה המן: ותנא דידן דלא תנא במתני' ר"ה לחדשים עיבורים

הא כבעל מום בעל מום מעיקרו דהם ונעש' בעל מום כיון דלא חזי לאכילה מונים לו משעת הרצאה ואין לדקדק מכאן שיהיה שייך בל תאחר בנתינה לכהן דהכא לענין להאכילו בתוך שנתו דצריך כדאיתא פ' עד כמה (דף כו) : מדברי קבלה למדנו לא תני למילף מכאן מיכייהו כלל אם לא כאמר בהיתה קבלה בידם סדר שמות החדשים זה אחר זה והכי אמ' בירושלמי שמות החדשים עלו בידם מבבל בראשונה בירח האתנים שבו נולדו אבות בירח בול שבו כל העולי' נובל והארץ עשויה בולות בולות שבו בולים לבהמ' בבתיה' בירח זיו שבו זיו האילנו מכאן ואילך ויהי בחודש ניסן שנת עשרים ויהי בחדש כסליו שנת עשרי' בחודש העשירי הוא חדש טבת :

בשנים קא מיירי וקשי' והא קאמר לרגלים וסמר לעיל כיון שעבר' עליו שנה בלא רגלי' ורגלי' בלא שנה י"ל מ"מ בחדשי' לא קא מיירי הם העידו משני' היא בעדיות פ"ז וס"פ דסנהדרין גבי עברוה ביו' ל' של אדר אמר רב נתאן מעובר וקדוש ותקשי לי' ר"ב' מכדי מפורי' לפסח תלתין יומין הוי ומפורי' דרשי' בהלכות הפסח וכי מטי ריש ירחא ומרחקיה להו אתו לזלזולי הכא נמי ה"מ לאקשוי אמתניתן דעדיות: בהפסקה לא קא מיירי לקמן (ד' יב) גבי אחד בתשרי ר"ה לירקות ולא קתני לנדרי' כדקתני בברייתא משום דמתניתין בהפסקה לא קמיירי: מראשית השנה לקמן (דף ח) אמרינן דזה תשרי: שמא לא ימסרם יפה יפה פלוגתא דתנאי היא בסוף פ' הבי' והעליים (דף קיח) גבי שומרי ספיחי' בשביעי' אי מתנדב שומר חנם וקצת תימא דפריך הכא פשיט' בתמיה' דהוית פלוגתא דתנאי ושמא יש לחלק דהכי ליכא למיחש כולי האי כמו בשומר: לא

בשני' קמיירי בחדשי' לא קמיירי: ולעיבורין: לעיבורין מניסן מנינן והתניא אין מעברין השנה לפני ר"ה ואם עיברה אינה מעוברת אבל מפני הדחק מעברין אותה אח' ר"ה מיד ואע"פכ אין מעברין אלא אדר אמר ר"נ בר יצחק מאי עיבורין הפסקת עיבורין דתנן הן העידו שמעברין השנה כל אדר שהיו אומרי' עד הפורי' מ"ט מאן דאמר עד הפורים כיון דאמ' מר שואלין בהלכו' הפסח קוד' לפסח ל' יום אתי לזלזולי בחמץ ואידך מידע ידיע דשתא מעברתא בחושבנא תליא מילתא וסברי חושבנא הוא דלא סליק להו לרבנן עד האידנא ותנא דידן בהתחל' קמיירי בהפסקה לא קמיירי: ולתרומת שקלי': מנלן א"ר יאשי' אמר קרא זאת °עולת חדש בחדשו לחדשי השנה אמר תור' חדש והבא קרבן מתרומ' חדש וגמרי' שנה שנה מניסן דכתי' ראשון הוא לכם לחדשי השנ' ולגמור שנה שנה מתשרי דכתי' °מראשי' השנה דנין שנה שיש עמה חדשים משנה שיש עמה חדשים ואין דנין שנה שיש עמה חדשים משנ' שאין עמה חדשים אמ' רב יהוד' אמ' שמואל קרבנות צבור הבאין באחד בניסן מצו' להביא מן החדש ואם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה תני' נמי הכי קרבנו' צבור הבאין באחד בניסן מצוה להביא מן החדש ואם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה ויחיד שהתנדב משלו כשירין ובלבד שימסרם לצבור פשיטא מהו דתימא ליחוש שמא

במדבר כח

דברים יא

עיבורים מניסן מנינן בתמי' וכי רשאין ב"ד לישב ולעיין בצורכי עיבור ר"ה בניסן: אין מעברין אין מעיינין בצרכי עיבור להודיע לגול' שעיברו ב"ד את השנה שלא ישתכח הדבר עד אדר הבא: אבל מפני הדחק שמפחדין שלא יגזרו א"ה שלא ישב ב"ד או שצריך הנשיא לאגר המלך ואין מעברין אלא א"כ ירצה נשיא כדאמר בסנהדרין: ואע"פכ אין מעברין אלא אדר אין מוסיפין חדש על השנה אלא אדר דכתי' שמו' את חדש האביב חדש הסמוך לאביב עבר שיבוא אביב בזמנו: הפסקת עיבורין שכיון שקדשו את החדש לסוף ניסן פסקה שנה שעבר' מלהיו' מעוברת עוד שאין רשאין לעשות ניסן אדר שכבר נכנסה שנה אחרי' לענין עיבור: הם העידו ר' יהושע ורבי פפוס שמעברין את השנה כל אדר אם ראו בית דין לאחר הפורים שהשנ' צריכה להתעבר מעברין אותה: שהיו אומרים עד הפורים לפי שהיו חכמים אומרים שאין מעברין אלא א"כ נתיישבו בדב' לפני הפורי' לכך הוזקקו לעדות זו: אתי לזלזולי בחמץ שכבר מן הפורים ואילך התחילו הדרשנים לדרוש ברבים בהלכות הפסח הוזקקו השומעי' לפסו' פסח לסוף ל' יום ואם יעברו ב"ד את השנה לא יתקבל דברי שלוחי ב"ד לשומעין לדחו' את הפסח שכבר שמעו מן הדרשנים: בהפסק' לא קא מיירי בראשי שני' דהפסק' לא קא מיירי: חדש בחדשו לחדשי חדשי' יתירי' לדרשה: יפה

לא ימסר לציבור יפה יפה קמ"ל ותנא דידן כיון דקתני אם הביא יצא לא פסיקא ליה: וי"א אף לשכירות בתים: ת"ר המשכיר בית לחבירו לשנה מונה שנים עשר חודש מיום ליום ואם אמר לשנה זו אפילו לא עמד אלא בא' באדר כיון שהגיע יום א' בניסן עלתה לו שנה ואפי' למ"ד יום א' בשנה חשוב שנה שאני הכא דלא טרח איניש למיגר ביתא לבציר מתלתין יומין ואימ' תשרי פתח כי אגר איניש בית' לכולהו ימות הגשמי' אגר ותנא קמא דברייתא ותנא דידן בניסן נמי מישכח שכיח קיטרי: בא' באלול ר"ה למעשר בהמה: מני ר"מ היא דתניא ר"מ אומר באח' באלול ר"ה למעש' בהמה ולרגלי' מני ר"ש היא אי' סיפא ר"א ור"ש אומרים בא' בתשרי רישא ר"ש וסיפא ר"ש ומציעת' ר"מ אמר רב יוסף ר' היא ונסי' לה אליב' דתנאי ברגלי' סבר לה כר"ש ובמעש' בהמה סבר לה כר"מ אי הכי ארבעה חמשה הוו אמר

יפה יפה בלב שלם: ותנא דידן דלא תניי' במתניתין כיון דקתני אם הביא יצא לא פסיקא ליה מילתא דליחשבה בראשי שנים: הכי גרסי' ת"ר המשכיר בית לחבירו כו' ולא גרסי' מנלן דלאו מקראי יליף דמדרבנן הוא: אלא באדר אבל בבציר מהכי לא אמרי' עלתה לו שנה ודר בה שנה שלימ' דליכ' למימ' דאדעתא דההיא שתא אגרא דלא טרח איניש למיג' ביתא לבציר מתלתין יומין: ואימ' תשרי ר"ה לשכירות בתי' אם לא עמד אלא בא' באלול כיון שהגיע תשרי עלתה לו שנה: ומשני כי אגר איניש ביתיה סמוך לתשרי לכולה ימי הגשמים אגר: ות"ק דברייתא דלא אמר לשכירו' בתי': קיטרי עבים מתקשרין וגשמים יורדין והוי כימו' הגשמי': לרגלי' מני ר"ש · דהא אליביה אוקימנא דאית ליה כסדרן לבל תאחר: סיפ' ר"א ור"ש אומרי' בא' בתשרי: ר' היא הוא אמרה למתני' ונסיב מילתי' חדא כחד תנא וחד' כחד תנא: אי הכי דחד גברא אמרה למתני' ונסיב מילתיה חדא כחד תנא ה' ר"ה ניהו א' בניסן וט"ו בניסן וא' באלול וא' בתשרי וט"ו בשבט הא ליתא אי מוקמת לה לרישא כר"ש שפיר דלדידיה ארבעה ניהו דלית ליה א' באלול אלא אי חד תנא אמרינהו קשיא: אמר

לא ימסר לציבור. פסיק' לי' צריך לדקדק אי הוה מצי לשנויי כדמשני לקמן כי קא חשיב מידי דלא תלי במעשה: עלתה לו שנה ולא אמרינן הדמים מודיעי' והרי המעו' מתנה או פקדון: ולרגלי' מני פי' והא דאמרינן ברישא בא' בניסן ר"ה לרגלי דתניא כשנוי' סתמא ומני היא ומשני ר"ש היא ופריך רישא דאמר ארבע ראשי שנים הן ר"ה למלכים ולרגלים וסיפא הא דאמרי ר"א ור"ש א' בתשרי ופריך ריש' וסיפא ר"ש ומציעתא ר"מ ר' היא פירש ר' חנא מתניתין ושנאה אליבא דתנאי וסת' לה כוותייהו אי הכי דחד תנא כמו רבי שנאה מתני' ונסיב לה אליבה דתנאי אם כן מה זה דאמר ארבעה ראשי שנים הן חמשה הוי דבשלמ' אי ר"ש הוה תני בהדיא ברישא לא הוה רק ארבעה דאיהו ר' שמעון לא סבר אחד באלול ר"ה לבהמ' אבל הא דאמרת דר' נסיב לה אליבא דתנאי ותנא א' באלול בשביל ר"ה אשכן חמשה ר"ה הוו ומשני אמר רבא ארבע לדברי הכל לר' מאיר ארבעה דל רגלים לר"ש ארבעה דל מעשר בהמה: הרי

מהרש"א

רגלי' דמקל' גישני' תולי' בו' משמע גם מה שכב' היה גדל בשא' שני' וק"ל: בא"ד כשנתמרח בכרי בין רגל לביעו' דהא כו' עכ"ל כרא' דר"ל שנתמרח בין סוכו' לביעו' דהיינו ער' פסח של ד' וז' דהשת' כסיב' פסח ליכ' רק רגל א' ולא יעבור בבל תאח' מיהו קש' דאכתי האי תירו' לא יתכן למ"ד לקמן דברגל אחד כמיעוב' בל תאח' ובת"י האי תירו' איכו ודו"ק: ע"ב בפרש"י בד"ה מכדי מינייהו סליק וכו' מהם היה עול' כו' עכ"ל זהו פרוש' דמכדי מינייהו סלי' וק"ל: ובד"ה מניין לעכר' כו' אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל כו' כל"ל: ובתו' בד"ה לקט ושכח' כו' לקמיה דרב ששת אמ' כו' דאם אין שם כהן שוכ' כו' עכ"ל: ובד"ה והלא מעשו כו' הוא דכתי' הא כתי' כו' ובד"ה פז"ר קש"ב כו' דאמרי' במ"ק בפ"ב כו' בתר' דמ"ק יום כו' כל"ל: דף ה בתו' בד"ה מה חג כו' היינו שאם לא יבא ברגל בירושלי' ביו' ראשון אלא ביו' שני או כו' עכ"ל ועיין בתו' פר' לולב וערב': בא"ד שכל

אמר רבא ארבעה לדברי הכל לר"מ ד"ל רגלים לר"ש ארבע' ד"ל מעשר בהמה רב נחמן ב"י אמר ד' חדשים ובהן כמה ראשי שנים מתיבי ט"ז בניסן ר"ה לעומ' ו' בסיון ר"ה לשתי הלחם לרבא ליתני ששה לרב נחמן ב"י ליתני ח' אמר רב פפא כי קא חשיב מידי דחייל מאורת' מידי דלא חייל מאורת' לא קא חשיב והרי רגלי' דלא חיילי מאורת' וקחשי' כיון שצריך לאיתויי מעיקרא מיחייב וקאי והרי יובילות דלא חיילי מאורתא וקא חשיב רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא היא דאמ' מר"ה חייל יובל רב שישא בריה דרב אידי אומ' כי קא חשיב מידי דלא תלי במעש' מידי דתלי במעשה לא קא חשיב והרי רגלים מידי דתלי במעשה וקא חשיב בל תאחר ממילא חייל והרי

אמר רבא לעולם ר"ה היא והיק אלא חמש' סבירא לי' ומיהו הכל מודו לי בד': לר"מ דאית לי' א' באלול דל רגלים דלדידיה ברגל אחד עובר בבל תאחר כדתניא בברייתא דלעיל ולר"ש דל מעשר בהמה דליתיה אלא אחד בתשרי ובלאו מעשר נמי ר"ה הוא: ובהן כמה ראשי שני' הילכך ניסן דאית ביה תרי חד קחשיב ליה: ר"ה לעומר לאכול מן החדש מכאן ואילך: ר"ה לשתי הלחם נתחדש' השנה להבי' מנחות מן החדש שהעומר מתיר במדינ' ושתי הלחם במקדש: לרבא דאמר ד' לדברי הכל ליתני מתני' שיתא: לרב נחמן דאמר חדשים קתני ליתני ח' דהא לא תנן סיון במתני': מאורתא משקדש היום: מידי דלא חייל מאורתא כגון בט"ו בניסן לא נתחדשה שנה מן החדש מערב עד למחר לאחר שקרב העומ' וכן בו' בסיון: והרי רגלי' דקתני מתני' לענין בל תאחר דקא ס"ד זמן בל תאח' לאו מאורתא הוא כשקדש היום חייל אלא עד כשתגא שעה שהי' ראויה להבי' נדרים ונדבות ואין זאת עד שיקרב תמיד של שחר שאין קרבן קודם לו ומשנינן לאתויי דעיקר' מחייב וקאי לגבי' קרבן נדרו מחייב ועומד משעה שנדר והי' לו להקריבו מערב הרגל ולא היקבעו רגלים לבל תאחר לענין הקרבת קרבן אלא לענין מיחל עליה בל תאחר מאורתא נמי חייל: והרי יובלות דקתני בראשי שנים דמתני' דלא חיילי אלא ע"י תקיעת שופר דבי"ד ואינה אלא ביום דכתי' ביום הכיפורים תעבירו שופר ר' ישמעאל כו' לקמן בפירקין: מר"ה חייל ואינו תלוי בתקיעה הילכך מאורתא דר"ה חייל: דלא תלי במעשה כניסת ר"ה שלהן אינה תלויה במעש' אלא משהגיע היום הוא ר"ה ומתחדש השנ' למילתי': מידי דתלי במעשה כגון ר"ה העומר ושתי הלחם אין השנה מתחדשת להתיר חדש במדינה או במקד' אלא בהקרבת העומר וכבשי עצרת: והרי רגלים קא ס"ד שאין בל תאחר חל עד שתגא שעת הראויה להבאת קרבן נדרו כמנא שהוא תלוי בתמיד של שחר: ממילא קא חייל מקדש היום: והרי

והרי רגלים דלא חיילא מאורתא אפי' ביום לא חיילי עד יו"ט שני למ"ד נדרים ונדבות אין מקריבין בי"ט ומשני לאתויי מעיקר' מחייב וקאי בקונט' פי' להביא קרבן מחויב ועומד הוא משעה שנדב והיה לו להקריבו מערב הרגל ולא הוקבעו רגלי' לענין הקרב' הקרבן אלא לענין בל תאח' ומאורת' נמי חייל ולא פי' כן בשביל שיעבו' בבל תאח' משנכנס רגל שלישי בתחילת הלילה דהא לר"מ דאמ' לעיל ברגל א' אינו עובר עד שיעבור כל הרגל וה"ה לרבנן עד שיעבור ג' רגלים ובפרק ב' דביצה (דף יט) אמר דאין מביאין תודה בחג המצות ובעצרת א"א בחג הסוכות משמע דאם הביא בחג הסוכות בה"מ דלא עבר והא דפירש כא בקונטרס דמאורת' חייל היינו לענין דאם מחוייב ועומד לפני הרגל איכא כוליה רגל ואם נכנס רגל וקא נדר אפי' ליל ראשון ליכא כולי רגל ואיני עולה למנין ג' רגלים: מידי דתלי במעשה ולמ"ד במנחות אפי' בזמן שבה"מ קיים האיר המזרח מתיר מ"מ עד יום הביאה לא הוה כדאמרינן במנחות פרק ר' ישמעאל: והרי

מהרש"א

הרגל השוב בוק' אחד כחג המצו' כו' כצ"ל בד"ה אמר' תור' כו' למחר' שנת תמשי' אף ער' כו' כצ"ל: ע"ב ברש"י בד"ה נדב' הרי זו הס"ד ובד"ה ולא בקרבנך כו' נפסל בכך הס"ד: ובד"ה חטא' כו' בבל תאח' הס"ד ואח"כ מ"ה חלופי תוד' וכגון כו' ובד"ה בפסולי המוקדשין בבעל מום הס"ד כצ"ל ובתו' בד"ה ערכין כו' תשמו' וי"ל דלקמן דאי' לי' קר' אחרינ' לקדשי בדק הבי' מכאס' כדרת מוקי ליה קר' דלי"י אלהיך לתטאהו' ואשמו' דמסתב' אבל הכ' אי לא כו האי קר' דמסתב' טפי ולא הוה שמעינן

והרי יובלו' ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוק' היא ורב אשי אמ' ד' ראשי השני' הם שהן בד' ראשי חדשים בא' בשבט כב"ש וה"ק ג' לדברי הכל בא' בשבט מחלוק' ב"ש וב"ה: ר"א ור"ש אומרי' בא' בתשרי: א"ר יוחנן ושניה' מקרא אחד דרשו שנאמ' לבשו °כרים הצאן ועמקי' יעטפו בר יתרועעו אף ישירו ר"מ סבר אימתי לבשו כרים הצאן בזמן שעמקי' יעטפו בר ואימתי עמקים יעטפו בר באדר מתעברות באדר ויולדו' באב ר"ה שלהן אלול ר"א ור"ש אומרי' אימתי לבשו כרי' הצאן בזמן שיתרועעו אף ישירו אימתי שבלים אומרו' שירה בניסן מתעברו' בניסן ויולדו' באלול ר"ה שלהן תשרי ואידך נמי הא כתיב יתרועעו אף ישירו ההוא באפלהו' דהויין בניסן ואידך נמי הכתיב ועמקי' יעטפו בר ההו' בהרפיית' דאתיין מאדר בשלמא לר"מ כדכתי' לבשו כרים הצאן בזמן שעמקי' יעטפו בר ואיכא נמי יתרועעו אף ישירו לא לר"א ור"ש איפכא מיבעי ליה לבשו כרים הצאן בזמן שיתרועעו אף ישירו ואיכא נמי דעמקי' יעטפו בר לא אמ' רבא דכ"ע לבשו כרים הצאן בזמן שעמקים יעטפו בר באדר והכא בהאי קרא קמיפלגי עשר °תעשר בשני מעשרו' הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ר"מ סבר מקיש מעשר בהמ' למעשר דגן מה מעשר

תהלים סה

דברים יד

רש"י: שהרי יובל שהוא תלוי בתקיעה: רב חסדא אמר האי דלא חשיב במתני' אלא ארבעה לפי שלא מנה אלא ראשי שנים הבאים בראשי חדשים ואין רגלים מן המנין אלא כדאמרי' רגל שבו ולהכי לא מנה נמי ר"ה דעומר ושתי הלחם ובכורי' א"נ באחד בשבט שהם לן תנא בריש' כב"ש דאי כב"ה הא אמרי' בט"ו בו: הכי קאמר כו' תנא למתני' סתם כרישא אחד בשבט כראשי שנים והדר פריש ואזיל בסיפא בא' בשבט ר"ה לאילן דברי ב"ש למימרא דהא דסתם בריש' ארבעה ראשי שנים בראשי חדשים לאו דברי הכל היא אלא אב"ש קאי: שלש' לדברי הכל לאו דווק' דהא א' באלול נמי פלוגתא היא דר"א ור"ש אומרים באחד בתשרי אלא אב"ה קאי: לבשו כרים הצאן מקרא הוא בספר תילים לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר יתרועעו אף ישירו לבשו כרים הצאן את לבשו' הכבשי' שמתעברו': יעטפו בר שהזריעה צומחת וניכרת יפה: יתרועעו אף ישירו בניסן כשיגיע זמן הקציר והתבואה בקשי' שלה והרוח מנשבת והן נוקשים זו על זו נשמע הקול ונראות כמשוררות: זמן עיבור בהמה דקה חמשה חדשי': ר"ה שלהן אלול דסמוך לגמרו זמן חדש ניסן שלהן לחידוש השנה: בזמן שיתרועעו השיבולי': ההי' באפלייתא יש לך צאן שמעטיפו' ומתאחרו' לקבל זכר עד ניסן אבל רובן מאדר הוו: בשלמא לר"מ דברים קרא כדכתיב לבשו כרים: ואיכא נמי מיעוטא שאין מלבשות כרים עד שיתרועעו השיבולים: אלא לר"ש דאמר רובא בניסן ומיעוטא באדר איפכא מיבעי ליה למיכתב:

תוספות: והרי יובלות יש תימה מאי ס"ד הא לא מיתוקמא' כלל אלא לר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה לקמן: באחד בשבט כב"ש פי' בתחלת שלשה לדברי הכל וא' בשבט מחלוק' הא לא מתוקמא כב"ש דלית ליה א' באלול אלא כר"מ אתיא ואכתי קשיא למימר דנסב לה אליבא דתנאי דלרבנן לא מיתוקמא כר"מ: לבשו כרים הצאן מתרגמי' יעלון דוכריי' עילוי ענא והוא לשון נקייה ובקונ' פי' לקמן (דף יא) לגבי הא דאמ' ר' יהושע בניסן נברא העולם דקאמרי' באותו הפרק זמן בהמה וחיה שמזדווגים זה עם זה ובכאן לא פירש כן: סמוך לגמרו ספירו אע"ג דתנן בפ"ק דמעשרו' התבואה והזיתים משיביאו שליש מ"מ אין דרך ללקוט אלא כשנגמרו: תם

מהרש"א מעשר

ערכין קרמין, והקדש' וליכ' למ' לפינהו נמי מדר' ידרשנו דלא מסתמ' שא שנה על חטא עכ"ל ת"י וק"ל

מעשר דגן סמוך לגמרו עישורו
אף מעשר בהמה סמוך לגמרו
עישורו ור"א ור"ש סברי מקיש
מעש' בהמ' למעש' דגן מה מעש'
דגן ר"ה שלו תשרי אף מעשר
בהמ' ר"ה שלו תשרי: בא' בתשרי
ר"ה לשנים: למאי הלכתא אמר
רב פפ' לשטרו' דתנן שטרי חוב
המוקדמין פסולין והמאוחרין
כשירין והתנן באחד בניסן ר"ה
למלכים ואמרי' למאי הילכתא
ואמ' רב חסדא לשטרו' ל"ק כאן
למלכי ישר' כאן למלכי אומות
העולם לא הא דאמר רב חסדא
לא שנו אלא למלכי ישר' אבל
למלכי אומות העולם מתשרי
מנינן רב חסד' מתני' אתא לאשמועי' לא רב חסדא
קרא' אתא לאשמועי' ואיבעי' אימא רב חסד' כר'
זירא מתני לה דר' זירא אמ' לתקופ' ור"א היא דאמ'
בתשרי נברא העולם רב נחמן בר יצחק אמ' לדין
דכתיב °מראשי' השנה ועד אחרי' שנה מר"ה נידון דברים יא
מה יהא בסופה וממאי דתשרי היא דכתיב תקעו
°בחדש שופר בכסא ליו' חגינו אי זהו חג שהחודש תהלים פא

מה מעשר דגן ר"ה שלו תשרי כדתנן בפירקין (ד' ב) ולירקו' דהיינו למעשר כן מפרש בגמ' (ד' יב) ומיהו לא מפרש מכלן ושמא כפק' לן מדכתי' עשר תעשר כל תבואת זרעך היוצ' השדה שנה שנה ונגמר שנה שנה מתשרי דכתי' מראשי' השנ' כדלקמן (ד' ח) גבי לשמיטין ועי"ל דטעמא דבתשרי כדפי' רש"י פ"ב דכתובות (דף כה) דלא נתחייבו ישראל במעש' עד שהתחילו למנו' שמיטין א"כ מעשר בשמיטין תלה רחמנא ושמיטין הוי תשרי ר"ה: רב חסד' כר' זירא דמוקי' ליה למתני' לתקופות ואע"ג דלא תנא תשרי ר"ה למלכי אומות העולם משום דבאומו' העול' לא קמיירי: לתקופות כר"א דאמר בתשרי נברא העולם ומונין מולד הלבנה והתקיפ' מאחד בתשרי ור' יהושע מונה מניסן ויש בפקותא מרובה בדבר במה שקודם מנין של זה למנין של זה חצי שנה והא דקי"ל פ' כיצד מעברין (דף נז) דאין תקופת ניסן נופלת אלא בארבעה רבעי היום אם בתחילת היו' וכו' היינו משום דהתם כולהו כרבי יהושע דתניא בברייתא כוותיה דשמואל סבר כר' יהושע דלר"א בכ"ה באלול נברא העולם ולר' יהושע בכ"ה באדר היינו דכשנברא אדם בששי קדם החדש וזה טעם לחשבו' העיבור לאחר שגרסו כל השעות והקפה של כל מחזורים שמסירים ז"ט תר"מב פי' שבעה ימים תשע' שעות תר"מב ח'קים דרגילים לומר לפי שהיתה הלבנה נזופה ע"י שקטרגה וכהנה נזיפה בעצמה ז"ט תר"מב ולא מצינו טעם זה בכל מקום אלא זהו הטעם לפי שהמונה מבריאת העול' לא מונה ר"ה עד יום ששי שנברא אדם הראשון ובשעה תשיעית נצטווה כדאמר פ' אחד דיני ממונות (דף לח) ומסתמא או קדם החדש ומשקדם היום ע"כ היה המולד שש שעות קודם דמש שעי מכסה סיהרא ונמצא המולד בתחלת

מעשר דגן סמוך לגמרו עישורו ר"ה למעשרו תשרי דהכי תני ליה לקמן בברייתא ותשרי סמוך לגומרן דכל ימות החמה מניחים ליבש בגרונות שבשדות: בא' בתשרי ר"ה לשני' למאי הילכת' לשטרו' לתחיל' שנות מלכים כדפרישית בריש פרקין: קרא אתא לאשמועי' כדאמרן בריש פרקין דברי נחמיה בן חכליה: ואי בעית א"מ רב חסד' דאצטריך לאשמועינן כדאמרן דמלכי אומו' בתשרי לית ליה הא דרב פפא דפריש ר"ה לשנים דהכא לשטרות: אלא כר' זירא מתני לה לפירוש' דלשנים דמתני' דר' זירא מתני ר"ה לשנים לתקופת חמה ולבנה לומר שמונין לברייתן והילוכן של תקופות החמה ומולדות הלבנה מתשרי: ור"א היא דאמר בתשרי נברא העול' לקמן בפרקין: רב נחמן בר יצחק אמ' ר"ה לשני' דתנן הכא לדין תנא שהקב"ה דן בתשרי את כל באי עולם כל הקורות אותם עד תשרי הבא: דכתיב עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה הנגזרות עליה: שהחדש

מהרש"א

בד"ה אלו כו' וי"ל דמ"מ דהיכי הופרש' כו' כיון שלא נפסלו בכך כו' עכ"ל ולאפוקי פסח דלעיל נפסל בכך כדאמ' ואי לא אקרבי' אדתי ודו"ק: ובד"ה ומעשרו ובכו' כו' מבי דרש ידרשנו לא נפק' כו' עכ"ל כן הגי' בכל ספרי' שלנו דבכור יליף נמי מיי' אלקיך ומעשרו נמי מסתמ' בין מעש' דגן ובין מעש' בהמ' אבל מפי רש"י בד"ה ועולו' כו' שפי' וה"ה נמי לבכו' ולמעש' כו' שהן חובה עכ"ל ובד"ה מיי' אלקיך אילו נדרו' ומעשרו' כו' ולא הוזכ' בכור גרא' מדבריו דל"ג הב' בכור אלא דדרשינן ליה

שהחודש מתכסה בו הוי אומר זה ר"ה וכתיב כי °חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב ת"ר כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב מלמד שאין ב"ד של מעלה נכנסין לדין אא"כ קידשו ב"ד של מטה את החודש תניא אידך כי חק לישראל הוא אין לי אלא לישראל לאומו' העול' מניין ת"ל משפט לאלקי יעקב א"כ מה ת"ל כי חק לישראל מלמד שישראל נכנסין תחילה לדין כדרב חסדא דאמר רב חסדא מלך וציבור מלך נכנס תחילה לדין שנא' משפט °עבדו ומשפט עמו מ"ט אי בעית אימא לאו אורח ארעא למיקם מלכא אבראי ואי בעית אימא מקמי דליפוש

שהחודש מתכסה בו לרחוקי' כגון שחרי' לבני מערב וערבי' לבני מזרח לפי שקטנה היא סמוך לחידושה: אח"כ קדשו היום בו' וה"ק אם קבעו ישראל את חק החדש יהא משפט להקב"ה: מלך וציבור כשהקב"ה דן אותם מלך נכנס תחיל': משפט עבדו שלמה קאמר ליה: דליפוש

בתחילת שעת ט"ו דהיא שעה שלישי' של יום וסימן ו"ד פי' ביו' ששי בסוף שעה י"ד היה המולד מאחר שלא היה ר"ה עד יום ששי שקידש אדם הראשון החדש נמצא שנברא העולם בכ"ה באלול ואותה שנה של תוהו במונין משום דיו' אחד בשנה חשוב שנה וכשתדקדק על מולד ניסן של תוהו שלפני תשרי של יישוב שבו נברא אדם תמצא מולד ניסן ברביעי בט' שעות תר"מב חלקים שאתה צריך להשליך ב' ד' תכ"ח לאחריו שני ימים ד' שעות תל"ח חלקים ומולד תשרי של אותו שלפניו שנמצא ב' ה' ר"ד ולתקופה מניסן של תוהו מונין שהיתה התקופה בתחילת ליל ארבע' ונמצאת תקופ' תשרי של יישוב של אחריו ביום ארבעה חמשה עשר שעות כדאמרינן בפ' כיצד מעברין אין בין תקופה לתקופה אלא תשעים ואחד יום וז' שעות ומחצה נמצא לשתי התקופות ע"ו שעות ונמצא דקדמה תקופות תשרי למולד א' כ"ב פי' יום אחד כ"ב שעות ונמצא דקדמה תקופות ניסן את המולד ז' ט' תר"מב דלאחר שעה עודפת התקופה על המולד ה' י' תר"מב פי' ה' ימים עשרה שעות תר"מב חלקים וכשתצטרף ה' י' תר"מב עם א' כ"ב עולה ז' ט' תרמ"ב והרי עכשיו נוהגין למנות מתשרי של תוהו שנות העולם כדפי' דיום אחד בשנה חשוב שנה ותקופת ניסן מונין מולד תשרי ב"ה ר"ד וזקוקים להסיר ז' ט' תרמ"ב ודבר תימה הוא במה נחלקו ר"א ור' יהושע דתניא לקמן (ד' יא) מונין לתקופה מניסן ולמולדות מתשרי והלא אין יכולים לברר הדבר דכ"ד שעות מיכסו סיהרא בין חדתא לעתיקא כדאיתא בסוף פ"ק דערכין (דף ט) והם מרחיקין המולד זה מזה ב"ד תל"ח כולי האי אין ראוי לטעות דהאיך יטעו בו ב' ימים: שהחדש מתכסה בו שאין הלבנה נראית לרחוקי' כגון שחרית לבני מערב וערבית לבני מזרח לפי שקטנה היא סמוך לחדושה כפי' הקונ' והביא ר"ת ראייה מויקר' רבה בפר' אמור אל הכהנים דקאמר התם תקעו בחדש שופר בכסה ליו' חגינו והלא ניסן חדש ונכסה ויש בו חג אלא זה שחגו בו ביום ואין לך חדש שהוא נכסה ויש בו חג וחגו ביומו אלא תשרי ועוד מפרש ר"ת מתכסה מזומן כמו ליום הכסא יבא ביתו דבפ' חלק (דף צו) גבי עמון ומואב שיבבי בישי דארעא דישראל הוו וכו' והר"ר משולם מפרש שהחדש מתכסה בו שאין חטאת ר"ח קרב בר"ה כדכתיב מלבד עולת החדש ומנחתה ולא כתיב מלבד חטאת ועולה והקשה לו ר"ת דברים תוספתא דשבועות תניא לי' שעירים מקריבים ישראל בכל שנה וחשיב י"ב בראשי חדשים ובאופן דמוסף דר"ה ופיוט אשר הנה מרובעות יסד ר"ת הקלירי מוספי חדש עשתי עשרה דהיינו פרים בני בקר שנים ואיל א' כבשים בני שנה שבעה ושעיר לכפר והשיב לר"ת שלא אמר שאין בו מוסף אלא מתכסה שלא הזכיר הכא חטאת בקרא דמלבד כמו שהזכיר עולה ועוד פי' מתכסה שאין מזכירין מוסף של ר"ח בתפלה משום דאמרינן רבן שמעון בן גמליאל הוה ליה בריה דבסים קליה עייל קמי תיבותא כי מטי לראשי חדשים אישתיק ולא רצו לאמרו פי' דמועט שיצא זכאי ויכפר על החייב ואל יצא חייב ויכפר על הזכאי פי' ההוא דר"ח קרוי חייב משום דאמרי' אמר הקב"ה הביאו כפרה וגו' עכ"ל ור"ת רגיל להזכיר ולומר מלבד עולת החודש ולסיים ושני שעירים לכפר חד דר"ח וחד דר"ה: בעשרה

תהלים פא

מלכים א ח

מהרש"א

מדרש ידרשנו וכו' מעש' בהמ' ומעשרו' דהכא' אינו אלא מעש' דגן וק"ל: דף ו בתו' בד"ה מדבן עזאי כו' פר' ב' דזבחי' פליג כו' שהרי התם דוחק לייש' מלת' דאחרי' כו' ובתמור' בסוף אלו קדשים גבי כו' ועכ"ל ככ"ל ר"ל דהת' דוחק לייש' מלת' דאחרי' כבן עזאי היינו דפריך אמלת' דבן עזאי והא תהכא נפק' מדאחרי' נפק' כו' ומשני כדלעיל סד"א ה"מ בכו' דלאו כו' אבל הכי דפריך ואכתי מדבן עזאי נפק' לא בעי לייש' כבן עזאי כאחרי' ש"א דפריך אהך דרש' דוהיה בך חטא ולא בקרבנך כו' וק"ל

דליפוש חרון אף: ולשמיטין: מנלן דכתי' ובשנ' השביעי' שבת שבתון יה' לארץ וגמר שנה שנ' מתשרי דכתיב מראשי' השנה וליגמור שנה שנה מניסן דכתיב ראשון הוא לכם לחדשי השנה דנין שנה שאין עמה חדשי' משנ' שאין עמה חדשים ואין דנין שנה שאין עמה חדשים משנה שיש עמה חדשים: וליובלות: יובלות בא' בתשרי הוא יובלו' בי' בתשרי הוא דכתי' ביו"הכ תעבירו שופר הא מני ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא היא דתניא וקדשתם את שנת החמשים שנה מה ת"ל לפי שנאמ' ביו"הכ יכול לא תהא מתקדשת אלא מיו"הכ ואילך ת"ל וקדשתם את שנת החמשים מלמד שמתקדשת והולכת מתחילת' מכאן א"ר ישמעא' בנו של ר' יוחנן בן ברוקא מר"ה עד יו"הכ לא היו עבדים נפטרין לבתיהן ולא משתעבדין לאדוניה' אלא אוכלין ושותין ושמחין ועטרותיהן בראשיהן כיון שהגיע יו"הכ תקעו ב"ד בשופר נפטרו עבדים לבתיה' ושדות חוזרות לבעליהן ורבנן שנים אתה מקדש ואי אתה מקדש חדשים תניא אידך יובל היא מה ת"ל לפי שנא' וקדשתם את שנת החמשי' יכול כשם שמתקדש' והולכת מתחילתה כך מתקדשת והולכת בסופה ואל תתמה שהרי מוסיפין מחול על קודש ת"ל יובל היא שנת החמשים שנה אתה פס
מקדש ואי אתה מקדש שנת החמשים ואחת ורבנן

דליפוש חרון אף בשביל עונות ציבור: ומנלן שבשנת שמיטה מקודשת מר"ה ואסור בעבודת הקרקע: וקדשתם שנת החמשים מה ת"ל מכיון שאמר שבע שבתות שנים והעברת שופר נמצא השביעי יודע אני שהיא שנת החמשים: לא נפטרים לבתיה' דכתיב תעבירו שופר והדר וקראתם דרור: ולא משתעבדין דכתי' וקדשתם
דברים יא
את שנת החמשים: ועטרותיהן בראשיהן אם רצה לשום עטרה בראשו להראות שיצא חפשי: שנים אתה מקדש כששנת יובל
שמות יב
נכנסת מצוה על ב"ד לומר מקודשת השנה: ואי אתה מקדש שום חדש כר"ח בר"ס דאמר לקמן בפ' שני (דף כד) בין שנראה בזמנו בין שלא נראה בזמנו אין מקדשין אותו ויליף טעמ' מהכא: לפי שנא' וקדשתם
ויקרא
את שנת החמשים דילפינן מיני' שמתקדש' מתחילת':
כה
יכול כך מתקדשת בסופה אחר ר"ה ותמשך עד יום הכפורים: ואל תתמה אם מאחרין אותה בתוך שנה שלאחריה: שהרי מוסיפין מחול על קודש כדאמרינן לקמן בשמעתין: ת"ל יובל היא מיעוטא היא: ורבנן

בעשרה בתשרי הי' לרב אשי דהא לעיל הרבע' ראשי השנ' כב' ראשי חדשים פריך הא דאמר רב חסדא לעיל רגל שבו ר"ה לרגלי' הוא ואי כתי לשגויי הכא הכי: ורבנן שנת חמשים אתה מונה לרבנן כיון דאיכא מתקדש' מתחילת' אצטריך לי קר' להכי ולא איצטריך למעוטי סופה מתו דמוסיפין מחול על הקדש דהשת' מגליר בגיר איסופי מבעית וא"ת אדרבא כ"ש דצריך עפי משום דכתיב בקרא שנה ואין כאן שנה שלימה אא"כ תמשך עד יו"הכ אחר וי"ל דכיון דלא שייך שמחה דתוספת מתילא בלא שום יתור ממעטת מקרא דוקדשתם דמשמע דוקא שנת החמשים: ואי

וק"ל: ובד"ה תשמור זו כו' דמוקי ושמרת כו' דמוקי רע"ק בפסח דאפ"ה פסח זו מלו' עשה כו' וי"ל דתפילין לאו' שקיע' האמ' כו' עכ"ל פתחו לר"ע דמוקי לה בפסח וסיימו למאן דמוקי לה בתפילין ויש לייש' קצ' שפתחו לר"ע דמוקי לה בפסח דהת' פסיק' להו דאינו רק עשה כמתני' דרפ"ק דכריתו' מיהו דקשי' להו מתיל' למאן דמוקי ליה בתפילין בפ' הקומץ ואית לי' התם דאינו לא עשה ואליביה תירצו וי"ל דתפילין לאו' שקיע' כו' וה"ה דהכי מתורץ לרע"ק דמוקי לה בפסח ודו"ק: ובד"ה יקריב כו'

ורבנן שנת חמשים אתה מונה ואי אתה מונה שנת נ' וא"ל לאפוקי מדר' יהודה דאמ' שנת חמשים עולה לכאן ולכאן קמ"ל דלא ודמוסיפין מחול על קדש מנלן דתני' בחריש ובקציר תשבות ר"ע אומ' אינו צ"ל חריש וקציר של שביעי' שהרי כבר נא' שדך לא תזרע וגו' אלא חריש של ערב שביעי' הנכנס לשביעי' וקציר

דרבנן דלא ילפינן מוקדשים שתתקדש מתחילתו ולא אצטריך היא למעוטי סופה דרבי ליה הכי שלא החמשים אתה מונה ואי אתה מונה שנת היובל שנת חמשים לסוף יובל שעבר ואחת למנין יובל הבא ואי אתה מונה שנת היובל הבא אלא משנה שלאחר היובל : ולאפוקי מדר' יהודה דאמר במסכת נדרי' שנת חמשים עולה לכאן ולכאן שנת היובל ושני' ראשונ' לשמט' הבאה : ואין צריך לומ' חריש וקציר של שביעי' דעל כרחך אע"ג דריש' דקרא בשבת קאי דכתיב ששת ימים תעבוד סיפיה אשביעית קאי דאי אשבת חריש וקציר הוא דאסיר שאר מלאכות מי שרו : חריש של ערב שביעית שלא יחרוש שדה אילן ערב שביעית חריש שיועיל לשביעי' : וקציר

ואי אתה מונה שלא החמשים אחת בלא ויו"ן גר' דאין שנת חמשי' ראשונ' לשביעי' הבא : לאפוקי דר' יהודה אומ' ר"י אפי' הכי כר' יהודה דאמר שנת החמשים עולה לכאן ולכאן דאמרי' בפ"ק דע"א (ד"ט) בשמעת' דתנא דבי אליהו גבי מאן דלא ידע בכמה שני בשבוע קאי נשקול מכל מאה תרתי ושדי אפרטי וכל הסוגי' כדבריו ועוד דמתם מתני' דהכא אוקמ' כר' ישמעאל דפליג ארבנן דפליגי על דרבי יה דה ועוד דלר' ישמעאל שאות מקדשין חדשים ואנן קיי"ל לך בכולי הש"ס שמקדשין חדשי' ור' יוסי נמוקי עמו קאי כר' ישמעאל בפ"ק דמ"ק (דף ד) דאית ליה דיובל ויקרא בתחילתו משמט ובערכין כה נסוף המקדיש שדהו (דף כח) מוכח דמאן דאית ליה מתחילתו משמט סבר לה כר' ישמעאל דאמר מר"ה חיילא יובל אבל לא נראה דהא אומ' התלמוד הכי בפ' אין נערכין (ד"ינ) לאפוקי מדר' יהודה ומיהו אין ראיה גמורה מהא דקאמר הכא ובערכין לאפוקי מדר' יהודה דאשכחן בפרק המגרש (דף פה) אתקין רב בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אע"ג דרב גופיה פסק כוותיה בים נוחלין (ד' קלה) וכן בפ"ק דכתובות (דף י) לאפוקי דרשב"ג דאמ' כתובה דאורייתא וקי"ל כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו והיא משנה בפרק נ"ד דכתובות (דף קי) : שהרי כבר נאמר שדך לא תזרע תימא הא איצטריך לא"ד כריש מ"ק (ד"ג) לחורש בשביעית לא לקי דקא' מכדי זמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה למאי הלכתא כתבינהו רחמנא למימר דנהני תולדות מחייב אאחרינא לא מחייב אלמא אפי' תולדות דכתיבי אנות דידהו לא מחייב אלא אהנך דכתיבי בהדיא וא"כ צריך לכתוב חרישה לאשמועי' דאסירא וי"ל דעיקר דיוקא מקציר ומדקצירה לתוספות חרישה נמי לתוספות : וקציר של שביעית פי' הרי"בא דקציר ספיחים שהביאו שלים בשביעית ואי דנזרע ביד בשביעית מלא תזרע נפקא ו זכתי קשיא דהאי נמי מבן לא כזרע נפקא בפ' מקים שנהגו (ד' נא) לפי ר"ת דאסור ספיחים אפי' קודם ביעור כדין נזרע ביד ואף באכילה' תרי קראי בספיחים למה לי ולפי' רש"י דהתם ניחא וי"ל דספיחים לא אזלינן בתר הבאת שלים וכן אסרינו ספיחים מהולא כזרע היינו דנלקטין בשביעי' מהרשא קמ"ל בתרי' ובק"ג' ואי מהכא לא הייתי א סר לאכיל' אלא לסחורי' קמ"ל הן לא כזרע : וקציר

כו' שהו' מתעלל להבי' ומול' הוצאו' אכס שלא לצורך כדי שלא ישא' בידו מה לקבו' ע"כ לשון ת"י :

בא"ד וא"ת ועולו' מ"ט בעי למשכוניה כו' כצ"ל: בד"ה חד דאמ' כו' כתיב' ביה ותכן כו' פי' כך כו' והעישוי אנכב' דקרא דאמ' כו' כמו לנדר שהרי באותו קרא כו' שהרי אמ ולא אפריש כו' כצ"ל וכל זה הדיבו' איכי בת"י: **ע"ב** ברש"י בד"ה בשלמ' כו' הלכב' משכח' לה כו' הד"א בשנה מעובר' הס"ד ובד"ה מאן תנא כו' בלא רגלי' הס"ד וא"כ מ"ה שלא כו' שבעיי' שלמי' כו' ובד"ה ואם כו' ד' שבועו' הס"ד וא"כ מ"ה יורש כו' כדר אביו הס"ד כצ"ל : ובחו' בד"ה אחד בכו' כו' בבכו' כתי' דכתי' ביה תאכלנו כו' מדכתי' כל הבכו' עכ"ל כ"ה בת"י וכל השא' איכו שם וק"ל : ובד"ה בשלמא כו' כך הפי' הס"ד וא"כ מ"ה חדש הגית' כו' עכ"ל כן הגיהו בדפו' חדש ולשון כך הפי' הוא מגוהג' ונרא' לקיי' של כוסחו' התוס' שלפניכו דר"ל דסת' תלמוד הכ' לומ' בשלמ' רגלי' כו' אפי' לת"ד כסדרן והיינו דוק' באקדש' ע"פ ר"ל קודם הפסח בקרוב דלא הוה שנה והוי רגלי' וכך הפי' במאי דקאמר סתמ' הגית' למאן דאית ליה כסדרן והיינו דווק' דאקדש' בתר חג המצו' דהוי שנה בלא רגלי' וק"ל : ובד"ה של' כו' מצטרף עם התחיל' הרגל כו' עכ"ל ובד"ה יורש כו' להביא כדתנן במס' כו' ובד"ה אשה בעל' כו' בבגדי' לצעוני' זבא"י כו' ובפסח' פ' ש' כו' כצ"ל : **דף ז** גמ' והים' מרחשון ומאי שביעי'

וקצי' של שביעי' הנכנס למוצאי שביעית ר' ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר רשו' יצא קציר העומ' שהו' מצו' ור' ישמעאל מוסיפין מחול על קדש מנא ליה נפקא ליה מדתני' ועניתם את נפשותיכם בט' יכול בט' ת"ל בערב אי בערב יכול משתחשך ת"ל בתשעה הא כיצד מתחיל ומתענ' מבעוד יום א' שמוסיפין מחול על קודש אין לי אלא בכניסתו ביציאתו מניין ת"ל מערב עד ערב אין לי אלא י"ה שבתות מניין ת"ל תשבתו ימים טובים מנין ת"ל שבתכם הא כיצד כל מקו' שיש בו שבות מוסיפין מחול על קודש ור"ע האי ועניתם את נפשותיכם בט' מאי עביד ליה מיבעי' לכדתני חייא בר רב מדפתי דתני חייא בר רב מדפתי ועניתם את נפשותיכ' בט' וכי בט' מתענין והל' בעשירי מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאלו

וקציר של שביעית כגון תבואה שהביאה שליש בשביעית אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית: ר' ישמעאל אומ' מה חריש רשות כו' ולא דבר הכתוב אלא לענין שבת כדכתי' ביה וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות בא ללמדך מה חריש אין לך חריש שלמצוה ואפי' לזרוע לצורך עומר ושתי הלחם שהרי אם מלא חרוש איננו חורש ואני אוסרו לך בשבת אף קציר שאני אוסר לך בשל רשות אני אוסר לך: יצא קציר העומ' שהי' מצו' שאפי' מלא קציר מצו' לקצור ויש לך ללמוד מכאן שדוחה את השבת: עד ערב לילה הו' ועד בכלל: כל האוכל ושותה כו' דהמי קאמ' קרא זעניית' בתשע' אכילת ט' אני קורא ענוי וכיון דאכילתו עינוי חשיבא כל דמפיש באכיל' ושתיי' עפי עדיף דהא מדקאמ' בעירב ע"כ לא מקפיד אענוי דט' וכי קרי עינוי בט' אכילה ושתי' דידי' קרי ענוי' יוכל

ויקרא כג

וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית דוקא כי אורחיה אסור לקצור אבל ע"י שינוי מותר אפי' בשביעית כדאיתא בת"כ דזרים את ענבי נזירך את הבציר כדרך בוצרים מכאן אמר תחנה של שביעי' אין קוצין אותה במוקצה אבל קוצה אותה במגר' והכי נמי תנן בפ' ח' דשביעית והא דתני בת"כ מן המשומ' אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר מופקר נמי כדרך בצירה אסור וע"י שנוי שלא כדרך בצירה מופקר פרי ומשומ' אפי' שלא כדרך בציר' נמי אסור ושומרי ספיחים בשביעית דם הבית ועליה (די קית) שומרי ספיחים בשביעית נוטלן שכרן משו' עומ' ושתי הלחם א"כ אסור כיון דמשומ' ואמאי לא אמרי' מן המות' לישראל י"ל דלא הוה שמיר' ממש דלא היו צריכי' לשמרה מבני אד' דמאיליהן היו פורשין כשהיו יודעין שהן לצורך עומר ולא היו שומרי' אותן אלא מבהמ' וחיה ועוף: ור' ישמעאל מוסיפין מחול על הקודש מנא ליה תימה לר"ת הא אמרי' פ"ק דמ"ק (דף ו) הילכתא לר' ישמעאל קראי לר"ע דעשר נטיע' הלכה למשה מסיני וכיון דהלכתא למשרי ילדה ממילא זקנה אסירה ותירץ ר"ת דהכא מיבעי ליה בתוספת של אחר שביעית מנה ליה ונהי' דאק דכיון דשביעית גופה מהלכה לא ילפינן מינה שבת וי"ה וי"ט דאין דנין קו' מהלכה והשתא לר' ישמעאל איצטרך קרא משום שבת וי"ט ולאפוקי הילכתא למשרי ילדה והא דלא משני הכי במ"ק לר"ע דאיצטריך קרא ללמד על שבת וי"ט וי"ה משום דמהלכה לא ילפינן דא"כ לא הוו ליה למכתב קראי גבי שביעית כיון דלשביעית גופיה לא צריך אלא ללמד על אחריני: כ"מ שנאמר שבות ואתא לרבות שביעית: ור"ע האי ועניתם ואי עביד ליה דר"ע הוה יליף כולהו משביעית שבת וי"ט ויה"כ דכולהו מודו דתוספת יום הכפורי' דאורייתא כדאמרי בפ' שואל (דף קמח) ובפ' המביא וקצת קשה דבפ' מקיש שנהגו בעי למימר דהא די"ה ספקו אסור בבין השמשות שלא איירי ואמאי הא אפי' ודאי יום סמוך לחשכה אסור בכניסה או ודאי לילה סמוך ליום ביציאתו משום תוספת וכמו כן קשיא בפ' במה מדליקין דתנן ספק חשכה אין מדליקין ושמא משום דסגי בתוספת משהו נקט הכי ועוד דר"ב דפ"ק דמ"ק (דף ג) לית ליה תוספת כלל דקאמר התם נמנו על שני פרקים הללו והתירום כלומר פסח ועצרת ומפרש בירושלמי כרים מסכת שביעית בשעה שהתירו למקרא שמכי ששה ימי תעבוד ועשית כל מלאכתך מה ערב שבת בראשית אתה מותר לעשות עד שתשקע החמה אף כל ערב שבת אתה מותר לעשו' עד שתשקע החמה וטעם זה נמי איתא בריש מ"ק (ד' ד) יליף שבת שנתון משבת בראשית מה להלן היא אסורה לפניה ולאחריה מותר כו' אלא דלת קאי במסקנא הכי אלא דגמירי הלכתא בזמן שב"ה קיים דומיא דניסוך המים ולפי אותה מסקנא יתכן לפרש הלכתא כר"ע וקראי לבזמן שאין ב"ה קיים ואיהו לר' נאמר שביעית בזמן הזה דרבנן לא אפשר:

כאילו התענ' תשיעי ועשירי ת"ר
°יובל הי' אע"פ שלא שמטו אע"פ
שלא תקעו יכול אע"פ שלא
שילחו ת"ל היא דברי ר' יהוד' ר'
יוסי אומר יובל היא אע"פ שלא
שמטו אע"פ שלא שלחו יכול
אע"פ שלא תקעו ת"ל היא וכי
מאחר שמקרא א' מרבה ומקר' א'
ממעיט מפני מה אני אומר יובל
היא אע"פ שלא שלחו ואין יובל
אא"כ תקעו לפי שאפשר לעול'
בלא שילוח עבדים וא"א לעולם
בלא תקיע' שופר ד"א זו מסורה
לב"ד וזו אינו מסורה לב"ד מאי
ד"א וכ"ת א"א דליכא חד בסוף
העול' דלא משלח זו מסור' לב"ד
וזו אינ' מסור' לב"ד בשלמ' לר' יוסי
בדקאמ' טעמי' אלא לר' י' מ"ט אמ'
קר' וקראת' דרור בארץ וקסבר
מקר' נדרש לפניו ולא לפני פניו דכ"ע דרור לשון
חירו' מאי משמע דתני' אין דרו' אלא לשון חירו' אר"י
מה לשון דרור כמדייר בי דייר' ומוביל סחור' בכל
מדינ' א"ר חייא בר אבא אמ' ר' יו' דברי ר' יהוד' ור'
יוסי אבל חכ"א שלשתן מעכבו' בו קסברי מקרא
נדרש לפניו ולפני פניו ולאחריו והכתי' יובל ההו' דאפי' בח"ל והכתי'
בארץ ההוא בזמן שנוהג דרור בארץ נוהג בחו"ל בזמן שאינו נוהג
בארץ אינו נוהג בחו"ל: ולנטיעה: מנלן כתיב °שלש שנים ערלים ויקרא יט
וכתיב ובשנה הרביעי' וליק' שנה שנה מתשרי דכתי' מראשי' השנה דברים יח
וליגמר שנה שנה מניסן דכתיב °ראשון הוא לכם לחדשי השנ' דנין שמו' יב
שנה שאין עמה חדשי' משנ' שאין עמה חדשי ואין דנין שנ' שאין עמה
חדשי' משנ' שיש עמה חדשים ת"ר אחד הנוטע ה א ז ז אחד

°יובל היא אע"ג שלא שמטו כו' יובל היא תהיה לכם לעיל מיניה כתיב והעברת שופר וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראת' דרור והדר כתי' יובל הי' תהיה לכם וקר' יתירה הוא לדרש' והכי תדרשנה יובל היא לכם מ"מ ואפי' לא נעשו בו דברים הללו העברת שופר ולשוב אל אחוזה דהיינו שמיטת קרקעות שקנו זה מזה דכתיב' בתר האי קר' ושבתם איש אל אחוזתו אע"פ כן שם היובל עליו להיות אסור בזריע' ובציר' וקצירה כדכתי' לא תזרעו וגו': יכול אע"פ שלא שלחו עבדים יהא יובל: ת"ל היא אסעשיית דברי' הללו היא יובל אם לאו אינו יובל ולקמי' מפר' ויובל מאי חזי דתלי בקריא' דרור: שאפש' לעולם בלא שילוח עבדים פעמים שאין עבד עברי בישראל שיטעון שילוח: וא"א שלא יהא שופר מצוי בעולם לפיכך יש לנו לומר כשתלי' הכתוב לא תלה אלא בדבר המצויה לעולם ד"א תקיעת שופר מסור' לב"ד לצוות לשלוחם לתקוע: שילוח עבדי' מסור' ליחידי' ואם ימאנו יבטל היובל הלכך לא תלאו הכתוב בו: אמר קרא וקראתם דרור וסמיך לי' יובל היא: מקרא נדרש לפניו מעוט' דהי' אקריאת דרור קאי דסליק מיניה ולא אתקיע' שופר הכתובה לפני פניו: כמדייר בי דיירא מי שהוא ברשותו לגור בכל מלון שירצה: ולאחריו שמיטת קרקעות דכתיב בתריה ושבתם איש אל אחוזתו: והכתיב יובל לרבות במשמע י' בל מ"מ: לנטיעה מנלן דר"ה שלה תשרי: מגריך

כאילו התענה תשיעי ועשירי כלומ' כמי שצוהו הקב"ה להתענות והתענ' אבל השת' ד' אי אסו' להתענו' כדאמרי בפסחי' פ' אלו דברי' (ד' סח) מר בריה דרבינ' כולי שתא הוה יתיב בתענית' לבר מעצרת' ופוריא ומעלי יומי דכפורי וסבר לה כר"ע דאי כר' ישמעאל לית ליה הך דרשא ובהכי ניחא הא דלא קאמ' הרש הכל מודים בערבי יו"הכ דבעי נמי לכם כדקאמר התם אעצר': יובל היא להיות אסור בזריע' וקציר' כדכתי' לא תזרעו ולא תקצרו ואף ע"פ שלא שמטו השמטת קרקע שדו' החוזרו' לבעלי' ביובל: מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ולאחריו פי' מיעוטי דהיא מוקמי' אקריאת דרור שהי' לפניו ולא אתקיעה דלפני פניו ולא אהשמטת דלאחריו דכתיב בתרי' ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו והא דמוקמי' ריבוי' דיובל לפני פניו ולאחריו משו' דבעלמ' כמי דריש הכי אלא דהכא מוקי מיעוטא בדדמי אי נמי רבוייא דיובל משמע שרינה הכתיב שבכל ענין הוא יובל: דאפילו בחו"ל ר' יוסי מוד' מדקאמ' לעיל א"א דליכ' חד בסיף העול' ושמא נפקא ליה מקרא אחרינא: מגריך

א' המבריך ואחד המרכיב ערב שביעי' ל' יום לפני ר"ה עלתה לו שנה ומות' לקיימן בשביעי' פחות מל' יום לפני ר"ה לא עלתה לו שנה ואסור לקיימן בשביעית ופירות

מבריך כופף היחור בארץ ומכסהו בעפר וקוצץ באמצע כפיפתו ואותו היחור יצא לצד אחר כפוף מעט מעיקר האילן: מרכיב הוא המרכיב אילן בחבירו ומשמע דמבריך ומרכיב חייב בערל' וקשי' דבפ"ק דערלה משמע דהרכבה פטור מן הערלה ותניא נמי בתורת כהני' ונטעת' פרט למבריך ומרכיב מכאן אתה אומר ספוק נפני' וספוקן וספוק ספוקו אף ע"פ שהבריכן בארץ מותר ולשון ספוק בגפני' כלשון הרכב' באילן ומה שמבריך בשנה זו ומוציא זמורות ותו' ובבריכן לשנה אחרת זהו ספוק ספוקן וי"ל דהתם כשלא נפסק' מאביה ובאילן זקן והכא בשנפסקה מאביה כדמוכח לקמיה דמוכן לו משעת נטיעתו בפ"ק דערלה וצריך לדקדק אי הוה שייך לשנויי הכי בפ' משוח מלחמה (דף מג) גבי חוזר מערכי המלחמה משום מבריך ומשני כאן בהרכבת אסור כאן בהרכבת היתר: ומותר לקיימן בשביעית לא הוה צריך למיתני בשביעית כיון דתניא רישא ערב שביעית ומתוך כך מדקדקין דאפי' לכתחלה שרי ליטע והדע דלקמן מוקמינן לה כר"מ ובפ' הנזקין (דף נג) שמעינן לר"מ דאמר בנוטע בשביעית בין שוגג בין מזיד יעקר והיינו טעמא דמפ' התם נחשדו על השביעית אבל אי לאו הכי מותר לקיים כדאמר התם א"כ אם היה כאן שום איסור לא היה מתיר לקיים ולקמן נמי קתני אין נוטעין פחות מל' יום הא ל' יום נוטעין לכתחילה והיא דלדברי האומר שלשים צריך שלשים ושלשים מוקי לה ר"מ לענין ערלה ולא לענין שביעית כמו שאפרש ומדקאמר מותר לקיימו הוה משמע דלכתחלה אסור ליטע דאי לכתחלה שרי מה שייך מותר לקיימו ושמא איידי דבעי למתני סיפא אסור לקיימו תנא רישא מותר לקיימו ותימא דבפ"ק דשביעית תנן ומייתי לה בפ"ק דמ"ק (דף ג) שחורשין בשדה הלבן עד פסח ובשדה האילן עד עצרת וכיון דאפי' ליטע בתחילה שרי ל' יום לפני ר"ה אמאי אסור לחרוש לשתרי נמי לחרוש עד לפני ר"ה ל' יום ואור"ת דלא התמירו בנטיעה כמו בחרישה משום דאין תוספת שביעית באורייתא בנטיעה אלא בחרישה דכתיב ביה קרא כדדרשינן לעיל מנחרים וקציר תשבות ועוד יש ליתן טעם משום דכל חורש ערב שביעית הוי להועיל בשביעית אבל אין לאסור ערב שביעית ליטע מתמת שהאילן גדל בשביעית דכל האילנו' נמי מיגדל גדילי בשביעית וא"כ לא יטע לעולם ובירושלמי מפ' טעמא אחרינא בריש מסכת שביעי' דגרסי' התם ולמה עד עצרת עד כאן הוא יפה לפרי מכאן ואילך מכבל פירותיו והא תניא אחד אילן מאכל ואחד אילן סרק ואחד אילן מאכל כאן מעבה הקורות מכאן ואילך מתים כאן ולפי טעם זה ניחא דכיון דאין מועיל לאילן מכאן ואילך מיחזי כמתקן שדהו לצורך שביעית:

מבריך כופף את הזמורו' בארץ שקורין פרופי"נא: מרכיב אילן בחבירו שקורין אונ"שער: עלתה לו שנה כיון שהגיע יום א' בתשרי עלתה לו שנה למנין שני ערלה פחות מל' יום לא עלת' לו שנה עד תשרי הבא אם אינו ערב שביעי' ואם ערב שביעית היא אסור לקיימו משום תוספ' שביעי שמוסיפין מחול על קודש: ופירות

גהרש"א

ג' לאייר כו' ק"ק היכ' ס"ד למימ' הכי דאיי' הו' ר"ה לחדשי' הא קדמי לי' לעי' דבעינ' אביב וליכ' וק"ל: **שם** גמ' מ"ט לא אמרי מהאי דילמ' ראשון ראשון למלתי' כו' ק"ק דא"כ מקר' דבחדש שליפי הוא סיון וכן מהפיל פור גו' לחדש י"ב הוא הודש אדר נמי ליכא ראייה דג' וי"ב למילת' דהמן קאמר דהא על עובד' דהמן קאי הכי קראי וצ"ע: וברש"י בד"ה הפסק' כו' שנה אחר' לענין עיבו' הס"ד כל"ל: ובתו' בד"ה הא בבעל מום כו' כדאית' פי' עד כמה כו' ובד"ה התם העידו כו' בעדיו' כו' כל"ל: ע"ב בפיר"ש בד"ה ובהן כמה כו' קשי' ליה הס"ד ואח"כ מ"ה ר"ה לעומ' כו' מאילך הס"ד ואח' כך מ"ה ר"ג לשתי כו' במקדש הס"ד ובד"ה לרב נחמן כו' במתני' הס"ד: ובתו' בד"ה ולרגלים כו' דב' מעם בהמ' הס"ד ואח"כ מ"ה באח' בשבט כב"ש פי' במתני' עכ"ל כל"ל ודיבו' זה שייך לד"א וק"ל ובד"ה והרי רגלי' כו' עד שיעבו' כל הרגל וה"ה כו' ובד"ה מידי דתלי כו' עד יו' שביאכ' למאו' כו' כל"ל: **דף ח** בפרש"י בד"ה הכי קאמ' כו' דהא דסתם ברים' כו' לאו ד"ה הס"ד ואח"כ מ"ה ג' לד"ה לאו דווק' דהא אחד באלול כמי פלוגת' היא דר"א ור"ש אומרים באחד בתשרי שלא אב"ה קאי הס"ד ואח"כ מ"ה לבשו כו' כל"ל מצאתי מוגה מכתיב' ידי אמ"ו ז"ל ודו' ק: ובד"ה ר"א היא כו' לקמן בפרקין הס"ד: ובתו' בד"ה שלש' לד"ה כו' שלא כר' מאיר ואכתי ל"ל דכסיב לה כו' כל"ל מת"י: ובד"ה לבשו כרים הצאן בב"ר אמרו לבשו כו' ובקוב' מסר' כו' באותו הפר' זמן בהמ' כו' כל"ל מת"י גם מ"ש מפ"ה דלקמן בח"י אינו כי תלמוד ערוך הוא לקמן ודו"ק: ובד"ה מה מעשר כו' כדתנן בפירקין ולירקות כו' ושמא נפקא לן כו' שנה שנה וגמר שנה כו' כל"ל ותי' אירץ בע"א ז"ל ועטמא

דבפסרי

ופירות נטיעה זו אסורין כו' ואע"פ שאמרנו עלתה לו שנה אם חנטו בה פירות לאחר ר"ה של שנה שלישית מיד עדיין אסורין הן עולמות משום ערלה שאע"פ שר"ה תשרי לנטיעה ט"ו בשבט ר"ה לאילן וזו כבר נעשית אילן לפיכך אין שנתה מתחדשת לצאת מידי ערלה עד ט"ו בשבט אבל משם ולהלן אם יחנטו בה פירות דין רבעי עליה' לאכול בירושל' ונט"ו לשנה הבאה יצאו מידי רבעי פירות החונטי' בה מכאן ואילך להעילו לה שלשי' שלפני ר"ה שמה' התירה מט"ו בשבט ועד ר"ה: מנא ה"מ שמשנות ערלה ורבעי נמשכין לאסור פירות החונטים קודם ט"ו בשבט לאחר שכלו שלשת שני ערלה: ומטו בה יש מטין ומכריעין בשמועה זו לאמר' משמיה דר' ינאי: ובשנה הרביעית וי"ו מוסף על ענין ראשון יהיה לכם ערלי' אף בתוך של הרביעי': ובשנה החמישי' תאכלו את פריו מוסיף על ענין רבעי דסליק מיניה: פעמים שרביעית כגון אם מיהרו פירותיו להנוט ברביעית לפני שבט ועדיין אסורים משום ערלה אסורין בהנא' עולמית: פעמים שבחמישי' כו' כגון פירות שחנטו בה קודם שבט שעונין חלול אבל אם איחרה חניטתה עד לאחר ט"ו בשבט אין בהן איסור: נימא הא דקתני לעיל פחות משלשי' לא עלתה לו שנה דלא כר"מ: עגל בן שנה דכתי' עגל וכבש בני שנה: בן בקר של תלמודי' שנא' קח לך עגל בן בקר לחטאת: בן שתים שנא' קח לך עגל בן בקר ואיל לעולה תמימים והכי תניא לה בת"כ השוה בן בקר ואיל לעולה תמימים אף בשנים פר אפי' כתב פר בן בקר לא נקרא פר בפחות משלש שנים: כי קאמ' ר"מ בסוף שנים כגון יום א' בשנה שלישית שהיא סוף הכפר שנותיו של פר: אבל בתחילת שנים כגון שנה ראשונה של נטיעה שהיא תחילת מניין שני ערלה לא אמר: ותה

ופירות נטיעה זו אסורין עד ט"ו בשבט דהאי לנטיעת ר"ה תשרי לענין ערל' לאילן מיהא ט"ו בשבט כדדרים ר' ינאי מדכתיב ובשנה הרביעי' ובשנה החמישית והא דקבעי שבט ר"ה הואיל ויצא רוב גשמי שנ' כדאמרינן לקמן (דף יד) ת"ח נפקא מינה במאי דתשרי ר"ה לענין נוטע ל' יום לפני ר"ה דעלתה לו שנה ולא אזלינן בתר ט"ו בשבט למנות ל' יום לפני ט"ו בשבט ויש הלכו' גדולו' שכתוב בהם ופירות שנה רביעי' בתר דפריק להו אסורין עד דנפקא ועיילא ויקרא חמשי' ובכוס הוא דבהני יש לא איירי בשמעתין כלל דאותו שחנטו ברביעית קוד ט"ו בשבט אסורין לעולם והחונטין ברביעית אחר ט"ו בשבט פרו לאחר פדיי' נאכלר ונהג"ה בכל אספמי' כתוב ופרי דפרדס דשנת ד' אסירי עד דפריק להו: הא אמרי' יום א' בשנה חשב שנה השת' לא ידע הא- דמסקי' לבסוף דשלש ס לקליטה:

בן כ"ד חדש ויום א' ספתם פר בן ג' כדקתני סיפא והאי יום א' וגמר דיום א' בשנה חשוב כבזר"א ל' וכל אותו יום ל' אין דינו לא כבן בקר ולא כפר מידי דה ה אפלגא בסוף פ"ק דחולין (דף כג ושם) דאינפריך הולרבויי ושמא התם באיי מדקתני בפ"ק דפרה דבן י"ג חדש איכו כשיר' לא לאיל ולא לכבש ולא קתני הכי גבי פר ולא בכל מילי אמרי' דיום א' בשנ' חשוב שנה דים דברי' דאפי' מעת לעת בעינן כדתנן בפרק יוצא דופן (דף מה) בן ס' שנים ויום א' בן י"ג שנה ויום א' בן י"ב שנה ויום א' דאותו יום א' כדי להשלי' מעת לעת דנבנת ג' שנים ויום א' פליגי תנאי בגמ' (דף מד) דלר"ת אפי' בבת שתי שנים ויום א' מתקדש' בביאה דנבנת ג' שלימות דמיא דיום א' חשוב שנה וחכמים בעו בת שלש ויום א' ונוצא לעת בעינן: עגל סתם בן שנה בן בקר בן שתי' פר בן שלש כו"ה בן בקר בן שת' שדקאמרינן היינו עגל בן בקר ולא פר בן בקר כדמוכח בת"כ גבי פר כהן משיח דתני' פר יכול אפי' זקן ת"ל בן אי בן יכול קטן ת"ל מהרש"א

ופירו' נטיעה זו אסורין עד חמש' עשר בשבט אם לערלה ערלה ואם לרבעי רבעי מנה"מ אמ' ר' חייא בר אבא אמ' ר' יוחנן ומטו בה משמיה דר' ינאי אמר קרא ובשנ' הרביעית ובשנ' החמישי' פעמים שברביעי' ועדיין אסורה משום ערלה ופעמי' שבחמישי' ועדיין אסורה משום רבעי לימא דלא כר' מאי' דאי ר"מ הא אמר יום א' בשנ' חשוב שנה דתני' פר האמור בתור' סתם בן כ"ד חדש ויום א' דברי ר"מ ר"א אומר בן כ"ד חדש ול' יום שהיה ר"מ אומ' כ"מ שנא' עגל בתורה סתם בן שנה בן בקר בן שתים פר בן ג' אפי' תימא ר"מ כי קאמר ר"מ יום א' בשנה חשוב שנה בסוף שנה אבל בתחילת שנה לא אמר רבא ולאו

דבתשרי כדפירש"י פ"ב דכתובו' דלא נתחייבו ישרא' במעש' עד שהתחילו למנו' שמיטין וא"כ מעש'

ולאו ק"ו הוא ומה נדה שאין תחיל' היום עולה לה בסופה סוף היו' עולה לה בתחילת' שנה שיו' א' עולה לה בסופה אינו

ת"ל פר הא כיצד בן ג' כדברי חכמים ר"מ אומר אף בן ד' בן ה' כשרים ותימא דתנן בפ"ק דפרה ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתים שנאמר ופר שני בן בקר תקח לחטאת וחכמים אומרים אף בני שלשה ר"מ אומ' אף בני ד' וה' כשרים אלמא מכשי' ר"מ בפר אפי' בני ב' שנים דהא מוסיף אר' יוסי הגלילי והכא משמע מדעגל בן בקר לר"מ בן שנים פר בן בקר בן שלש אבל פחות מבן ג' לא וי"ל דאפדקאמ' ר"מ במסכת פרה ארבנן קאי ולא אר' יוסי הגלילי ובת"כ מתני דר' יוסי הגלילי בתר מילתא דר"מ וחכמים ורבנן דהתם לאו רבנן דפרה: ולאו ק"ו הוא ומה נדה מרים פרקין לא קשי' מידי כדפרישי' התם (ד"ב): שנים שיו' א' עולה להם בתחילתה אינו דין שיום א' עולה להם בסופה האי תחילתן היינו תחילת שנה וסוף חשבון והאי סופן היינו סוף שנה ותחילת חשבון וא"ת וזבה תוכיח שהיא איסכ' מנדה שאין סוף היום עולה לה בתחילה שזהו מנהג כותיים כדאיתא בריש בנות כותים (דף לג) דיום שפוסק' בו סופרתו לאמניין שבעה דאע"ג דפריך עלה אנן נמי נספרי' לא קיימא לן הכי מדפריך פ' בתר' דנדה (ד' סט) ורב ככותאי אמרה לשמעתיה ואפ"ה תחילת היום עולה בסופה לר' יוסי פ' כיצד צולין (ד' פא) דאמרי' מקצת היום ככולו דלא מצי למשכח טומאת התהום דזבה משום דאין סותרת למפרע ואינה מטמאה אלא מכאן ולהבא וזבה גדולה נמי לא משכחת אלא בשופעת או ברואה שני בין השמשו' וי"ל דהאי ק"ו דהכא לרבנן ולא לר' יוסי איהו אפי' לרבנן קשיא דנהי נמי דלכי חזיא בשביעי מטמאה למפרע מ"מ כיון דשריא לשמש לאחר טבילה מיד מדאורייתא אי לאו משום דאסרו רבנן שמא תבא לידי ספק כדאמרינן בפ' בתרא דנדה (דף עב) ע"כ עולה לה תחלת היום דאי לאו הכי וספרה לה שבעת ימים אחר תטהר אמר רחמנא וליכא ונראה דלא דמיא זבה להכי דהא אימים נקיי' קפיד רחמנא והיאך יעלה סוף היום והרי אין יום זה טהור דכבר ראתה ואע"פ דבשומרת יו' סוף היו' עולה כמו שמפרש שאני התם דספירת א' לא' נפקא לן בסוף נדה (דף עב) מדכתיב יהיה אבל הכא אחר תטה' כתיב דדרשינן שלא תהא טומאה מפסקת אבל תחלת היום דין הוא שיעלה בסופה דכל כמה דלא ראתה הרי היא טהור וא"ת ואמאי דחיק לאשכוחי זבה גמורה לר' יוסי ברואה בשתי בין השמשות הא משכחת לה ברואה בלילות דספירת לילה לאו ספירה היא כדאיתא פ' שני דמגלה (דף כ) ויש לומר דדחיק אזבה ביממי משו' דכתי' כל ימי זובה דמהאי טעמא אמ' ליה רב שמעיה לר' אבא בסוף נדה אימא ביממי תהוי זבה בלילות תהוי נדה ובפ"קמא דהוריות (דף ג) נמי גבי צדוקים דאמר זבה לא הוי אלא ביממא ומיהו לא יתכן דאם כן הוי ליה לפרושי וליתא זבה ביממי היכי משכחת לה ועוד דכי משני דרואה

ומה נדה שאין תחילת היום עולה לה בסופו' שנא' ז' ימים תהיה בנדתה תהא בנדתה כל ז' ולא תהא' מקצת יום ז' ככולו ותטבול ביום: סוף היו' עולה לה בתחילתה שאם ראתה סמוך לשקיע' החמ' עולה לה יום זה בז' ימי נדה ואינה צריכ' למנו' אלא ששה והוא ובנדה דאורית' קאמר שאינה זקוקה לנקיי' שלא הצריכה תורה ספירת נקיים שבע' אלא לזבה אבל לנדה אפי' ראת' כל שבעה ופסקה עם שקיעת החמה טובלת לערב ומיהו' עכשיו החמירו בנות ישראל על עצמם להחזיקן בספק זיבות לטעון ז' נקיים בלא דם ואין יום שפוסקת בו עולה לה למנין ז' והרבה טעו בשמועה זו ללמוד מכאן לספור יום שפוסקת בו להמנין שבעה נקיים שהיו מפרשי' סוף היו' עולה לה בתחילתה דסוף יום שפוסק' בו עולה לה ראשון לז' נקיים וזו מדת בנות כותיים הוא ששנינו בהן יום שפוסק' בו סופרת למנין שבע' הכי גרסי' שנים שיום א' עולה להם בסופו כו' שנים הקצובין לכל דבר שיום א' עולה להן בתחילת שנה אחרונ' בסוף שנים הקצובו' לדבר: אינו

מהרש"א

בשמיטין תלה רחמנ' ושמיטין הוי תשרי ר"ה עכ"ל: ובד"ה לתקופו' כו' במה שקד' מכיון כו' דשמוא' דסב' כו' ע"ב בא"ד ולתקופ' מניסן מונין ומולד תשרי כו' כל"ל: ע"ב בתו' בד"ה בעשרה כו' ארבע' ראשי שני' בד' ראשי חדשי' ולרב חסדא לעיל כו' עכ"ל כל"ל מת"י רצה לומ' לרב אשי דלא חשיב אלא ד' ר"ה שבאלבע' ראשי חדשי' ולרגלים דקתני איכו מן המניין אלא כרב חסדא' רגל שבו ה"נ מלינן לשנויי הכ' דלא חשי' יובלו' ר"ה ואינו מן המניין אלא רגל שבו ולא פריך הכא אלא לרב' דחשי' רגלים בתי' ר"ה ליחשיב נמי יובלות ומיהו לרב נחמן ב"י דאמר ד' ר"ה ובהן כמה ר"ה נמי לא פריך מידי ובד"ה ורבנן כו' טעמ' דתו' מנ"ל כו' עכ"ל כל"ל: דף ט בתו' בד"ה ולאפוקי כו' וכל הסוגיא כדבריו ועוד דסתם מתני' דהכ' אוקמא כרבי ישמעאל דפליג ארבנן דפליגי עליה כו' דאמר מר"ה מילתא אבל לא כרא' דהא אמ' התלמוד הכא ובפר' אין בערכין להפוקי מדרבי יודא ומיהו אין ראיי' כו' דאורייתא' וקיימ' לן כל מקו' כו' עכ"ל כל"ל מת"י: ובד"ה שהרי כו' דאמ' ברים מ"ק דחורש כו' ובד"ה וקצי' של כו' בחרים ובקצי' ואי מהכ' כו' ובד"ה וקציר כו' אותה במוקלע אבל כו' כיון דמשום

אמאי

אינו דין שיום א' עולה בתחילת' אלא מאי ר"א שלשי' ושלשי' בעי דתנן אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעי' פחות משלשים יום לפני ר"ה ואם נטע והבריך והרכיב יעקור דברי ר"א ר' יהוד' אומ' כל הרכבה שאינה קולטת בג' ימים שוב אינ' קולט' ר' יוסי ור"ש אומרי' שתי שבתות ואמ' רב נחמן אמ' רבה בר אבוה לדברי האומ' שלשי' צריך שלשי' ושלשים לדברי האומר שלשה צריך שלש' ושלשי' לדברי האומ' שתי שבתות צריך שתי שבתו' ושל' יו' ואי נמי כר' יהוד' ס"ל שלש' ושלשים בעי' לא לעולם ר"מ וכי קאמר שלשים לקליטה אי הכי שלשים ואחד בעי קא סבר יום

אינו דין שיעלה יום א' בסוף שנה ראשונה לתחילת קנבת שניה שהקונים לכך : אלא מאי כמאן תוקמה למתניתא דלעיל דאמר בנוטע פחות מל' לא עלתה לו שנה : כר"א תוקמה בתמיה : שלשים ושלשים בעי שלשים יום לקליטה שתהא נשרשת בארץ שלשים יום לחשיבה שנה וימי הקליטה אין עולין לה דכמאן דמנח בביתא דמיא כל זמן שלא קלטה : דתנן דאין נטיעה קולטות בפחות מל' יום : יעקר לפי שקלטה בשביעית : דברי ר"מ לא גרס : לדברי האומר ל' יום לקליטה צריך שלשים ושלשים שלשים לקליטה ושלשים לתוספת כר"א : לעולם כרבי' דלעיל ר"מ היא וכי קאמר שלשים לקליטה קאמר שתהא הנטיעה ל' יום לפני ר"ה כדי שתהא נקלטת ערב ר"ה וקא סבר ר"מ דלא יהיבנא לתוספת שלשים יום אלא יום אחד : ל"א בעי שתהא יום הקודם לר"ה חשוב לשנה ראשונה של ערלה כדקתני עלתה לו שנה : ושניהם

דרואה שני בין השמשות הוה נ"ל ג' בין השמשות ומיהו בסוף פ' שני דנזיר (דף יז) גרסי' בכל הספרים כגון דחזא תלתא בין השמשות סמוך לשקיעת החמה דלא הוי שהות ביום לסליק ליה למנייכא ונראה לפרש דלעיל לא קאמר ברואה בלילות משום דר' יוסי כי היכי דתחילת היום סליק לה שמור הכי נמי סוף היום סליק לה שמור ובסוף פרק שני דנזיר מוכיח כן דגרים התם כיון דחזאי בפלגי דיומא ואידך פלגי דיומא סליק לה שמור ואע"ג שר"ת מפרש דאידך פלג' דיום של אחריו קאמר לא משמע כן וגם מתוך שנוייא דמשני דלא הוה שהות ביום ואין זה מנהג כותי' דסופרת יו' שפוסקת דהתם בזבה גמור' דצריכה ז' נקיים ויום שפוסקת לאו נקי הוא אבל בשומרת יום לא כתי' טהר' אלא מרבויי' דקר' את כדפרישי' ועוד דבסופרת שבעה הוי סוף היום בתחילת ספירה אבל בשומרת יום הוי בסוף ספירה דסגי ליה בחד יומא : אין נוטעין משנה פ' שני דשביעית : שלשים ושלשים פי' בקונ' שלשים לקליטה ושלשים לתוספות שביעי' דבעינן שלא תהא נקלטת בתוס' שביעית וקשיא לר"ת חדא דבלשון המשנה אין משמע כן פי' דלא איירי בשביעית כלל אלא בקליטה ועוד דא"כ מאי קשיא ליה אי אוקמא להא כברייתא דלעיל כר"א הא כי היכי דבמתני' דשביעית קתני שלשי' ומוקמי ליה בקליטה בלא שלשים של תוספת ה"כ נימא דשלשי' דברייתא דלעיל בשלשים של קליטה בלאו הנך של תוס' ועוד לקמן (דף יג) גבי אורז ודוחן ופרגין ושומשמין דמחלק לענין שביעית בין השרישו לפני ר"ה להשרישו לאחר ר"ה משמע דלא חיישי במה שהשרישו בתוספת דקתני שביעית דומיא דמעשר ומפ' ר"ת דה"ק ר"כ לדברי האומר ל' לקליטה בשביעית צריך שלשים ושלשים לענין ערלה פי' ולא אתי לפרושי מתני' אלא מערלה אבל לענין שביעית לא חיישי' אלא שלא תקליט בשביעית עצמה ולר' יהודה דקולטת בג' ימים מותר לקיים כיון דלא נקלט בשביעית אע"פ שנטעה באיסור בתוספת שביעית ג' ימים לפני ר"ה ואורז ודוחן ופרגין ושומשמין שזריעתן באיסור מלאכה דאורייתא כדכתיב לא תזרע ואסירי בתוס' שביעית מ"מ לא חיישינן ובלבד שישרישו לפני ר"ה והא דמייתי בסוף הערל' (דף סג) הא דרב נחמן גבי הלכה כר' יוסי באנדרוגינוס ובהרכבה לאו משום דאתי רב נחמן לפרושי מתני' אשביעית דלא מייתי לה אלא למימר דאף לענין ערלה הלכה כר' יוסי :

יום

מהרש"א

אמאי כו': ובד"ה ור' ישמעאל כו' פ"ק דמ"ק הלכת' כו' וי"ט דאין דכין כו' והכי במ"ק לר' עקיבא משו' דמהלכ' לא כו' ובד"ה הכל מקוסכו' שביעי' הס"ד ואח"כ מ"ה ור' עקיבא כו' דפ"ק דמ"ק לית ליה כו' בריס מ"ק יליף כו' כצ"ל : ע"ב בפירש"י בד"ה ת"ל היא כו' בקריא' לדו' הס"ד ואח"כ מ"ה שאפש' כו' שילוח עבדי' פעמי' כו' הד"א ובד"ה וא"א שלא כו' יש לנו לומר כשתלה כו' כצ"ל : ובתו' בד"ה באילו כו' הך דרשא ובהכי כו' ובד"ה מבריך כו' לכד אהד כפוף מעט כו' ובד"ה מרכי' כו' בלשון הרכבה באילן כו' ע"ש בפרק קמא דערלה בפי' הר"ש : בא"ד וי"ל דהת' כשלא נפסקה מאביה

ובאילן

יום שלשי' עול' לכאן ולכאן א"ר
יוחנן ושניהן מקרא א' דרשו ויהי
°באחת ושש מאו' שנה בראשון
בא' לחדש ר"מ סבר מראכתי יו'
אחד הוא דעייל בשנה וקא קרי
ליה שנה ש"מ יום א' בשנ' חשיב
שנה ואידך אי כתיב בשש מאו'
ואח' שנה כדקאמר' השת' דכתי'
באח' ושש מאו' שנה אשש
מאות קאי ומאי אחת אתחלת'
דאחת קאמר ור"א מ"ט דכתיב
בראשון בא' לחדש מראכתי יום
אחד הו' דעייל בחודש וקא קרי
ליה חודש ש"מ יום אחד בחדש
חשוב חדש ומדיו"א בחד' חשוב
חדש ל' יום בשנה חשובין שנה
וחדשי למנויו ושנ' למנויו מכלל
דתרוייהו ס"ל בניסן נבר' העול'
תני' ר"א אומ' בתשרי נבר' העול'
בתשרי נולדו אבו' בתשרי מתו
אבות בפסח נולד יצחק בר"ה
נפקד' שרה רחל וחנה בר"ה יצא
יוסף מבית אסורין בר"ה

בראשית ח

יום שלשים עולה לכאן ולכאן בפ' הנזקין (דף נג) גבי הא דאמר ר"מ נוטע בשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקר קאמר נכי חיישא סבה נמי זימנין דמקלט יום שלשי' בשבת דאי נטע בההו' יומא סלקי' ליה שתא ואי לא סלקי' ליה שתא לא נקט שלשי' משום דבעי שלשים לחשוב שנה דהא לר"מ ביום אחד סגי ומשום קליט' נקט שלשים ומיהו בפ' יוצא דופן (דף מה) משמע קצת דאיכא תנא לר"מ דאמר שלשים: מראכתי יום אחד הוא דעייל וקא קרי ליה שנה דא"א לומ' דשנה שנית למבול היתה ולא חשיב לי' שנה משו' דאכתי לא עייל אלא יום אחד דהכתיב קר' אחרינ' בחדש השני בכ"ז יום לחדש ולא כתיב בשתים ושש מאות אע"פ שנכנסו לה שלשים ובירוש' דייק מדכתיב ויהי בחדש הראשון בשנ' השנית באחד לחדש הוקם המשכן דלא עייל אלא יום א' וקרי לי' מני דאי אמרת שליש' שית' ומשו' דלא עייל אלא יו' א' לא חשיב לה הא כתי' ויהי בשנה השנית בחדש השני בכ' בחדש נעל' הענן מעל המשכן: מכלל דתרוייהו ר"מ ור"א ס"ל בניסן נברא העולם דהא תרוייהו מודו שזו היתה תחילת השנה פי' דהכל מודים דבראשון הוא ניסן דניסן אקרי ראשון דכתי' החדש הזה לכם וגו' ראשון ופי' בקו' לא גר' ליה דדילמא כר"א ס"ל והאי ראשון לאו ניסן הוא אלא תשרי ומפני שהוא ראשון לבריאת עול' ולמנין השני' קרי ליה ראשון ובסדר עולם תניא בהדי' דלר"א האי ראשון תשרי ונראה דלעולם גר' ליה ודייק מדלא קאמ' דאם איתא דסברי בתשרי נברא העול' דלמא האי ראשון ניסן וקרי ליה ראשון לפי שהוא ראשון לחדשים ועמד מבול שנה ותני ותו לא תדיק מיניה יום אחד בשנה חשוב שנה:

ושניה' ר"מ ור"א: ויהי באחת ושש מאות שנה לסוף עשתי עשר חדש שהתחיל מבול לירד לדברי האומר בתשרי נברא העול' ומבול ירד בי"ז במרחשון כדלקמן הוי האי בראשון באחד לחדש בתשרי דא"א להיות בניסן שהרי מ' יום מבול וחמשים ומאת יום שגברו המים מאיליהן תשכו עד סיון ואח"כ היו הלוך וחסור עד חדש העשירי והוא אב שהי' עשירי לירידת גשמי' ואז נראו ראשי ההרי' ומא' באב עד א' בתשרי נבלעו המים והיינו דכתיב ויהי באח' ושש מאו' שנה בראשון באחד לחדש חרבו המים ולדברי האומר באייר ירד המבול הג' לי' האי בראשון בניסן ובין למר ובין למר תחילת שנת שש מאות ואחת לא נכנסו בה אלא יום א' דכתיב בא' לחדש וקרי ליה שנה כדכתיב באחת ושש מאו' שנה: כדקאמרת דקרי ליה שנה: וקרי ליה חדש דכתיב בא' לחדש: חדש למנויו א' מן המנויין בלן חשוב חדש שהחדש נמנה בימי' דכתי' עד חדש ימים: שנה א' ממנוייה חשיב שנה והיא נמנית בחדשי' דכתיב לחדשי השנה: מכלל דתרוייהו כו' ר"מ ור"א דהא תרויהו מודו שזו היתה תחילת שנה ול"נ דלא גרסי' ליה דדילמא כר"א סבירי להו והאי דראשון לאו ניסן אלא תשרי ומפני שהוא ראשון לבריאת עולם ולמנין השנים וקרי ליה ראשון ובסדר עולם תניא בהדיא דר"א האי בראשון תשרי הוא: תני' ר"א אומר כו' מקרא יליף לה לקמן: נולדו

מהרש"א ברא"ש וב"אילן זקן והכא כשנפסקה מאביה כדמוכח לקמן דמוכין לו משעת נטיעתו ולריך כו' כצ"ל מה"י: ובד"ה ומותר כו' מדקדקין דאפי' לכתחיל' שרי כו' עכ"ל ר"ל משום דברישא א' הנוטע וא' המבריך כו' דמשמע לשון דיעבד קתני בסיפא שוב בשביעית דמשמע דלא קאי ארישא דאיירי בדיעבד אלא דאפי' לכתחילה נמי שרי וק"ל: בא"ד שמעינן לרבי מאיר דקאמר כו' התם אם כן אם היה פ' מעלשים הא ל' יום נוטעין לכתחילה והיה כו' בפ"ק דמ"ק שתורשין כו' כצ"ל: דף י נל"ה ופירות

אלו אבות אברהם ויעקב: נפקדה שרה בא זכרונ׳ לטובה ונגזר עליהן הריון: בטל׳ עבוד׳ מאבותינו ו׳ מדסים לפני גאולתן פסק השיעבוד: תדשא הארץ תתכסי׳ ותתלבש בדשאים: ועץ פרי שנגמר פריו: ואותו הפ׳ בזמן זריע׳ הוה כלומ׳ וראייה לדב׳ שבתשרי נבר׳ העולם שהרי לגשמי׳ הוו צריכין ותשרי זמן רביעה היא: ותוצ׳ הארץ ולא כתי׳ ותדשא: ועץ עוש׳ פרי ולא עץ פרי גמור: ואותה הפרק זמן הוא לבהמ׳ וחי׳ להזקק זה לזה ולכך הוו צריכין וראיה הי׳ שבניסן נברא העולם: לבשו כרים בזמן שיתרועעו שיבולים בניסן אלמא ניסן זמן זיווג בהמ׳ הוא: ברכ׳ לדורו׳ עושה פרי לדורות ומיהו הבשתא עץ פרי הוו: בקומתן נבראו והיינו עץ פרי ראוי היה לטעון פרי מיד לדעתם שאלם הם חפצין להבראו׳ ויאמרו הן: בצביונם כטעם אחד וא׳ ובדפוס כל א׳: וא׳ מ׳ שמעו הרים את ריב ה׳ והאתנים אלא הם איתני ההרים: ואשכ׳ן דבראו אבו׳ הרי׳ שנ׳ מדלג על ההרים ודילג את הקץ בשביל ההרים: בחדש זיו אייר הוא: שנולדו

בר״ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים ר׳ יהושע מודה נהא ברוב ספרים ואע״פ שהתחילו המכות מניסן דמשפט המצריים י״ב חדש כדתנן בעדיות מ״מ לא פסקה עבודה עד תשרי: לקומתם לדעת׳ לצביונם בצביונם לשון יופי לעטרת צבי דהך בהמה חיה ועוף כשנברא׳ גדלים בנוי בכח בדעות ובקומ׳ וכל זה היה במעש׳ בראשית בתחילת יצירתם וכולהו כפקי מדכתי׳ צבא׳: שנולדו

בר״ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים בניסן נגאלו בתשרי עתידין ליגאל ר׳ יהושע או׳ בניסן נברא העולם בניסן נולדו אבות בניסן מתו אבו׳ בפסח נול׳ יצחק בר״ה נפקדה שר״ה רחל ותנה בר״ה יצא יוסף מבי׳ האסורין בר״ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים בניסן נגאלו בניסן עתידין ליגאל תני׳ ר״א או׳ מניין

בראשית א
שבתשרי נבר׳ העול׳ שנ׳ ויאמר אלהי׳ תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי איזהו חוד׳ שהארץ מוציאה דשאים ואילן מלא פירות הוי אומר זה תשרי ואותו הפרק זמן רביעה היתה וירדו גשמים

שם ב
וצימחו שנ׳ ואד יעלה מן הארץ ר׳ יהושע או׳ מנין

שם א
שבניסן נברא העול׳ שנ׳ ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע ועץ עושה פרי איזהו חודש שהארץ מליאה דשאים ואילן מוציא פירות הוי אומר זה ניסן ואותו הפרק זמן בהמה וחיה ועוף שמזדווגין

תלים סה
זה אצל זה שנא׳ לבשו כרים הצאן וגו׳ ואידך נמי הא כתיב עץ עוש׳ פרי ההוא לברכה לדורות הוא דכתיב ואידך נמי הא כתיב עץ פרי ההוא כדרי׳ בל דאריב״ל כל מעש׳ בראשית לקומתן נבראו לדעתן

בראשית ב
נבראו לצביונן נבראו שנ׳ ויכלו השמים והארץ וכל צבאם אל תקרי

מלכים א ח
צבאם אלא צביונם ר״א או׳ מניין שבתשרי נולדו אבות שנ׳ ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל בירח האיתנים בחג ירח שנולדו בו איתני עולם מאי משמע דהאי איתן לישנא דתקיפי הוא כדכתיב

במדבר כד
איתן מושבך ואומר שמעו הרים את ריב ה׳ והאיתנים מוסדי ארץ

מיכה ו
ואומר קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות

שיר ב
מדלג על ההרים בזכות אבות מקפץ על הגבעות בזכות אמהו׳ ר׳

מלכים א ו
יהושע אומר מניין שבניסן נולדו אבות שנ׳ ויהי בשמונים שנה וארב׳ מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחוד׳

זיו בירח שנולדו

שנולדו בו זיותני עולם דאע"ג דאייר קרי ליה זיו לא שייך מידי כדפרים בריש פירקין (ד"ב) : את מספר ימיך אמלא בסוף החולץ (דף כ) אמר אלו שני דורות : אלא דקאי בחג פקאמר לה בניסן סוגיא דשמעתא מוכח דבתשרי נמול אברהם אבינו דפ' השוכר את הפועלי' (דף פו) אמ' בשלישי של מילה בא אצלו מלאכי' שואו כאמר לו למועד אשוב אליך כעת חיה ובפרקי דר"א נמי אמרי' דבי"ה נמול אברהם אבינו והשתא הא דאמ' בחג לאו דוק' דשני ימים לפני החג הוה כיון דנימול בי"הכ ואע"ג דמשמע הכי' למועד ראשון ה"ק למועד ראשון אחר החג זה דקיימ' ביה כאילו קיימי בחג דאי כיון דלא הוה בו כי אם שני ימים לפניו ולמאי דמסקינן דיולדת לשבעה יולדת למקוטעין לא הוה צריך לשנוי שנה מעוברת היתה דכי נולד' כמי ימי טומאה טבלה כמי בליל חמישי לחג ואפס' דילדה ביום אחרון

שנולדו בו זיותני עולם כשנתחדש אייר נולדו כבר בניסן אי נמי זימנין דניסן דתקופת נמשך בתוך אייר של לבנה : להתנאות להנות : דתקיף במצות שופר יו"הכ וסוכה לולב וערבה וניסוך מים וערב': למועד אשוב אליך לי"ם הבא ראשון ולשרה בן וכל מה שאתה יכול להרחיק יום הבשורה מיום הלידה הרחיקה כדי למנות ימי עיבור הוולד בין שניהם ואין אתה יכול להרחיקו אלא ממועד למועד כשתאמר שנתבשר' במועד זה ושתלד למועד הבא כי מדלי מר ימי טומאה טומאת נדה דקי"ל שרה אמנו אותו היום פרסה נדה לפיכך ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אבל לא העוגות שלשת' היא בטומאה: אפי' למ"ד במסכת נדה אינה יולדות למקוטעין אלא לחדשים שלמים של שלשים יום : עדות

שנולדו בו זיותני עול' ואידך נמי הכתי' בירח האיתני' הת' דתקיפי במצו' ואידך נמי הכתיב בחד' זיו ההוא דאי' ביה זיוא לאילני דא"ר יהודה האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילנא דמלבלבי אומ' ברוך שלא חיסר מעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובו' להתנאו' בהם בני אד' מ"ד בניסן נולדו בניסן מתו מ"ד בתשרי נולדו בתשרי מתו שנא' ויאמר °אליה' בן מאה ועשרי' שנה אנכי (דברים לא) היו' שאין ת"ל היו' ומה ת"ל היו' היו' מלאו ימי ושנותי ללמדך שהקב"ה יושב וממל' שנותיה' של צדיקים מיו' ליו' מחודש לחדש שנא' את מספר ימיך אמל' (שמות כג) בפסח נולד יצחק מנלן כדכתי' °למוע' אשוב אליך אימת קאי אילימ' (בראשית יח) בפסח וקאמר בעצרת בחמשין יומין מי קא ילדה אלא דקאי בעצרת וקא"ל בתשרי אכתי בה' ירחי מי קא ילדה אלא דקאי בחג וקאמר לה בניסן אכתי בשיתא ירחי מי קא ילדה אותה שנה מעוברת היתה סוף סוף כי מדלי מר יומי טומאה בצרי להו אמר מר זוטרא אפי' למ"ד יולדת לט' אינה יולדת למקוטעין יולדת לשבעה יולדת למקוטעין שנא' °ויהי לתקופת הימים (שמואל א א) מיעוט תקופות שתי' ומיעוט ימים שנים בר"ה נפקדה שרה רחל וחנה מנלן אר"א אתיא פקיד' פקידה אתיא זכירה זכירה כתיב ברחל ויזכר °אלהים את רחל (בראשית ל) וכתי' בחנה °ויזכרה ה' ואתיא זכירה זכירה מר"ה דכתי' שבתון זכרון תרוע' (שמואל א א) פקיד' פקידה כתיב בחנה כי פקד ה' את חנה וכתי' בשרה וה' פקד את שרה בר"ה יצא יוסף מבית האסורין מנלן דכתי' °תקעו בחדש שופר בכס' ליום (תהלים פא) חגינו כי חוק לישראל הוא וגומר

עדות

מהרש"א
ופירות נטיעה כו' ובשנה החמישית והא כו' ומ"מ כ"מ במאי כו' ובד"ה הא אמרינן י"ג חודש כו' ובד"ה עגל שתם כו' אף בני ג' רבי מאיר כו' ורבנן דהתם לאו רבנן דפרה עכ"ל כצ"ל ור"ל דרבנן דת"פ

הג"ה שמעתי דודאי המלאכי' באו בפסח כדפרש"י בחומש אכל אותו למועד אשוב אליך שאמ' לו הקב"ה היה בתשרי ומאותו למועד דריש הכא דבסכו' הוה קאי וקאמ' לי' למועד שאחר זה אשוב והיינו בפסח אכל המלאכי' הם פרשו פריעה בכותל בפסח וא"ת א"כ מאי פריך הכא א"כ כי מגליא ימי טומא' בגרי להו והא לא אשכחן שפרסה נדה בסכות אלא בפסח שעבר כשבאו המלאכים שהרי לא הביאה העוגות כדפי' רש"י וי"ל אין ה"נ דאחר סוכות שאמר לו הקב"ה למועד אשוב הית' נדה מדפתי' ותצחק שרה בקרבה וגו' פי' אפשר אחרי שזקנתי יחזור לי עדן וסת לדם נדות מכלל שאין אשה יכולה להתעבר אלא א"כ יחזור לה עדן וסת וכשאמר לו הקב"ה תיפלא מה' דבר והתרע' עליה על שצחקה עדין לא היה לה עדן וסת וכשנתעברה נתפשטו הקמטים ונתעדן הבשר וחזר לה וסת וא"ת מביאת המלאכי' הרי חזר לה ורא' מן העוגו' כדפרש"י ליתא דודאי מה שפרסה נדה או לא היה אלא אקראי בעלמ' ולא חזר לה וסת גמור עד שאמ' לו הקב"ה למועד ורא' שלא היה אלא אקראי שהרי אחר שאכלו המלאכים כתיב חדל להיות לשרה אורח כנשי' הלכך כי פריך כי מגלי מר כו' : עכל"ה

אחרון של פסח אלא משום דאמרינן בסדר עולם ובמכילתין בפרש' ויסעו בני ישראל מרעמסס אמרי' דבט"ו בניסן נולד יצחק ומיהו פליג אדהכ' דקאמר כמי בט"ו בניסן דיבר הקב"ה עם אברהם בט"ו בניסן באו מלאכי' לבשרו ור"ת ס"ל יסד במערב של פסח ומצו' אפה ויאכלו בלילי חג פסח ואמרי' בב"ר לושי ועשי עוגות הדא אמרה שפסח היה וכל הכי לא ס"ל דלמועד אשוב אליך כעת חיה אמועד ראשון אלא כלומ' למועד כזה שהו' פסח וכן תרג' אונקלוס כעת חיה כעת דאתון קיימין והבתא הא דכתיב בפרשת מילה אשר תלד לך שרה למועד הזה בשנה האחרת ואמרי' כמי מלמד שפרע לו פריעה בכותל דלשנה האחרת על כורחיך דבט"ו בניסן כאמר ובו ביום נמול ובו ביום באו מלאכי' בשנה זו תימה דכל הכי דאמרינן בתשרי הוה היכי מקיים ההוא קרא דלמועד הזה בשנה האחר' ואיך יתכן לומר שנצטוה בפסח ולא נמול עד תשרי והלא זריזין מקדימין למצוה ועוד הכתיב בעצם היום הזה בו ביום שנוהו מל ואומר ר"ת דהכי דאמרי בתשרי ס"ל כר' יהושע דאמר בניסן נברא העולם ולהכי הדר לפסח שנה אחרת למועד הזה היינו למועד אחר דבי"הכ אמר לו וקרוב לסכות כלומר למועד הזה ראשון של שנה אחרת : לילה

עדות ביהוסף שמו בתרי' דהכוא קרא כתי' דכי חק לישראל הסירותי מסבל שכמו ביוסף כתי' בתר עדו' ביהוסף : המשומר ובא לגאולה : ואודו לטעמייהו ר"א ור' יהושע דלר"א בתשרי נברא העול' דמתשרי מתחילין מנין שני הדורו'

לילה המשומר ובא מן המזיקין ורבי יהושע חרתי שמעת מינ' דכולהו מודו דמשומר מן המזיקין כדמוכח בערבי פסחים (דף קט) דתקין ארבע כוסות ולא חיים אזוגות:

עדות ביהוסף שמו בצאתו וגו' בר"ה בטל' עבודה
מאבותינו במצרי' כתי' הכא °והוצאתי אתכ' מתח' שמות ו
סבלות מצרי' וכתיב התם הסירותי °מסבל שכמו תהלים פא
בניסן נגאלו כדאיתא בתשרי עתידין ליגאל אתיא
שופר שופר כתי' הכא °תקעו בחדש שופר וכתי' שם
התם °ביום ההוא יתקע בשופר ר' יהושע אומ' בניסן ישעי' כז
נגאלו בניסן עתידין ליגאל מנלן אמ' קרא °ליל שמורי' שמות יב
ליל המשומר ובא מששת ימי בראשי' ואידך לילה
המשומ' ובא מן המזיקין ואזדו לטעמיהו דתניא

לפיכך מבול ע"כ במרחשון ירד וי"ב חדש היה ובחדש השני בכ"ז שיבשה הארץ במרחשון היה לשנה הבאה ובתשרי שלפניו חרבו המי' מעל הארץ שנעשת הארץ כמין גריד ולא יבשה לגמרי ובו התחל' שנת שש מאות ואחת שנה כדכתיב ויהי באחת ושש מאו' שנה בראשון באח' לחדש והוא תשרי ומדלא קרי לי' אחת ושש מאות עד השתא ש"מ אין מונין הדורות מניסן שאם מניסן מתחילין למנותן הי' לו לכתוב ותנח התבה בא' ושש מאות שנה בחדש השביעי על הרי אררט שכבר נתחדש' שנה מניסן שהרי אותו חדש שביעי סיון היה והוא שביעי להפסקת גשמים כמו ששנינו בסדר עולם והיא ר"א היא שכשאתה מונה מי"ז במרחשון מאה ותשעי' יום ארבעה לימי הגשמי' ומאה וחמשי' שגברו על הארץ נמצאו כלים בא' בסיון ואותו יום התחילו לחסור שנא' ויחסרו המים מקצה חמשי' ומאת יום והיה הולך וחסור עד חדש העשירי והוא אב שהוא עשירי לירידת גשמים בא' באב נראו ראשי ההרים בשני חדשים חסרו חמש

מהרש"א

דת"כ דאמרינן יכול קטן ת"ל פר הא כילד בן שלשה כו' ע"כ היינו דווקא בן ג' ולא בן שתים ורבנן דפרה דאמרי אף בן ג' אמלת' דר"י ע"כ אית להו כמי בן שתים וק"ל : ע"ש בתו' בד"ה ולאו ק"ו הוא כו' כדפריש' התם הס"ד ואח"כ מ"ה שנים שיום אחד עולה לה בתחלתה כו' עכ"ל

דתני' בשנ' שש מאו' שנה לחיי נח בחדש השני בי"ז יום לחדש ר' יהושע אומ' אותו היו' י"ז באייר היה יום שמזל כימה שוקע ביום ומעיינו' מתמעטי' ומתוך ששינו מעשיהן שינ' הקב"ה עליה' מעש' בראשית והעלה מזל כימה ביו' ונטל שני כוכבים מכימה והביא מבול לעול' ר"א אומ' אותו היום י"ז במרחשון הי' יום שמזל כימה עולה ביום ומעיינות מתגברים ומתוך

בראשית ז

חמש עשרה אמה שהיו ההרים מכוסי' מים שכא' ע"ו אמה למדת שחסר' אמה לארבע' ימים. והתיב' היתה משוקעת במים י"א אמה ולא היתה נפה על ראש ההר אלא ארבע אמו' גובה לפיכך כ"ה בי"ז בסיון ולר' יהושע דאמר בניסן נבר' העול' ומאנו מתחילין מנין שני הדורות ירד המבול באייר ושביעי שנחה בו התיב' הוא כסליו ולא מנה לך הכתוב חדש שנה לפי שאין השנה מתחדשת אלא בניסן ויש פותרין ואזדו לטעמייהו מדאמר ר"א בחדש שני מרחשון אית ליה בתשרי נברא העול' והוי מרחשון שני לחדש שהתחילו בו שנת שש מאות דאי לאו הכי למאי קרי לי' שני אם לסדר חדשים הא אמרינן ניסן ר"ה לחדשים ולאו מילת' היא דאי מדקרי לי' שני שמעי' דבתשרי נברא העולם אם כן מאי פריך לקמיה בשלמא לר' יהושע היינו דכתי' שני אלא לר"א מאי שני הא מהכא יליף שני לבריאת עולם הכי גרסי' בסדר עולם ר' יהושע ברישא והדר ר"א ר' יהושע אומר אותו היום י"ז באייר היה יום שמזל כימה שוקע ביו' ר"א אמר אותו היום י"ז במרחשון היה יום שמזל כימה עולה ביו' גלגל חמה עגול הוא חציו למעל' מן הקרקע וחציו למטה מן הקרקע וי"ב מזלות קבועין בו וזה סדרן טלה שור תאומי' סרטן אריה בתולה מאזנים עקרב קשת גדי דלי דגים וסימניך עש"ת סא"ב מע"ק גד"ד ששה מהן שקועין למטה וששה מהם למעל' וכשהגלגל מגלגל זה עולה מצד זה ראשון שבצד האחר שוקע וכן לעולם ושתי שעות שוהה המזל בעלייתו וכן שכנגדו בשיקועו שיהו כולן משמשין בכ"ד שעו' של יום ובניסן לפעמי' טלה מתחיל לעלות לאור הבקר מע"ק גד"ד למעלה בלילה עש"ת סא"ב למטה לאור הבקר מתחיל טלה לעלות ומאזנים לשקוע לסוף שני שעות טלה כולו עולה ומאזנים כולו שוקע אחר שני שעות התחילה שור לעלות ועקרב לשקוע וכן כולן כל חדש ניסן באייר שור מתחיל לשמש ביום כל ימי אייר ובשתי שעות הראשונות גומר עלייתו שניות תאומים שלישית סרטן רביעית אריה וחמישית בתולה וששית מאזנים ומן כולן נמצא טלה עולה בשתי שעות אחרונות בלילה וכל היום הוא שוקע וכימה הוא זנב טלה והמבול ביום ירדו דרך נקב שתי כוכבים שנטלו מכימה שהוא מזל שיש בו כוכבים הרבה ומניין שהמבול התחיל לירד ביום שנא' בעצם היום הזה בא נח והוא מקטני אמנה היה ולא נכנס לתיבה עד שירדו מים ודחקוהו ליכנס שנאמר מפני מי המבול:

והולך

יום שמזל כימה שוקע ביום גרסי' במילתיה דר"א גבי י"ז במרחשון ושינה הקב"ה עליהן מעשה בראשית והעלה כימה ביום ובמילתיה דר' יהושע גבי י"ז באייר גרס יום שמזל כימה עולה ובקונט' גרים איפכא ואין הסדר כן דבניסן טלה עולה בתחילת היום ושוהה שתי שעו' עם חלק א' משלשים בשעה אחריו שור שתי שעות שכן דרך כל מזל שוהה שתי שעות כדמשמ' בפ' המקבל (דף קו) דקא' אמרי' עד אימת עד דאתו אריסי מדברא וקיימ' כימה להדי רישייהו ויש ו' מזלו' אחרות כנגדן מע"ק גד"ד די"ב מזלות יש שקבועין בגלגל ו' למטה ו' למעלה והגלגל סובב וכשמתחיל הא' לעלו' מתחיל שכנגדו לשקוע וכל חדש ניסן טלה עולה לאור הבקר או מרחשו או מזכנו ומאזנים שוקע כנגדו שור שאחר טלה משמש באייר וכל ימי אייר עולה בתחילת היום עקרב שוקע כנגדו וכן הולך סדר כולם דכל אחד משמש חדש ואמר בפ' הרוא' (ד' נח) דכימה זנב טלה וכיון דשור מתחיל לעלות באייר בתחילת היו' מכלל דכבר טלה עול' כולה עד כימה הבא בזנבו ובמרחשון עקרב עול' מתחיל' היו' מתחיל שור שכנגדו לשקוע ונמצא שכבר שקוע טלה כולו עם הבא בזנבו ולפי זה הסדר קיימא כימה אריסייהו דפ' המקבל היינו בבקר ולא כמו שפי' שם בקונט' דהיינו אדר וגבי מרחשון גרסי' ומעיינות מתמעטין וגבי אייר מתגברין דאע"פ שרביעה יורדת במרחשון מ"מ הכי אורחייהו כדכתי' והירדן מלא על כל גדותיו כל ימי קציר ואמר בפ' במה אשה (דף סה) ובפ' בתרא דנדה (דף סז) אבוה דשמואל עביד לבנתיהו מקוואות ביומי דניסן ומפצי' ביומי דתשרי וגרסינן בסמוך בשלמא לר"א היינו דסיכה אלא לר' יהושע מאי סיכה:

אלא

מהרש"א

בכ"ל היא הגירסא שמחק רש"י אבל הפי' עולה לעניין אחד וק"ל: בא"ד דלכיאזיא בשביעי כו' ע"כ עולה לה תחילת היום כו' דספירת אחד לא כו' כצ"ל: בא"ד וי"ל דדחיק אזבה ביאמה כו' עכ"ל ק"ק דהשת' כמי דקאמ' ברואה בשתי בין השמשות ע"כ דחשבינן ההוא ראייה ראיי' דתחלת הלילות דהוית תחילת ימי הספירה בטומאה כפירש"י שם אבל איהו חשבינן ראייה דכל בין השמשות

אלא

ומתוך ששינו מעשיהם שינה הקב"ה עליהם מעשה בראשית והעלה מזל כימה ביום ונטל ב' כוכבי' והבי' מבול לעול' בשלמ' לר' יהושע היינו דכתיב שני' א לר"א מאי שני' לדין בשלמא לר' יהושע היינו רשינ' א לר"א מאי שינה כדרב חסדא דאמ' רב חסד' ברותחין קילקלו וברותחין נידונו ברותחין קלקלו בעביר' וברותחין נידונו כתיב הכא °וישוכו המים וכתי' התם וחמת המלך °שככה ת"ר חכמי ישראל מונין למבול כר"א ולתקופ' כר' יהוש' חכמי או"ה מונין אף למבול כר' יהושע: **ולירקות:** תנא לירקות ולמעשרו' ולנדרי' לירקות מאי ניהו מעשר ירק היינו מעשרות תנא דרבנן וקתני דאוריית' וליתני דאורייתא ברישא איידי דחביב' ליה אקדמא ותנא דידן **תנא**

בראשית ח

אסתר ו

והולך לשנות סדר בראשית והעלה זנב כימה ביום ונטל ב' כוכבי' ממנו ומעייכות מתמעטין בחיה ימות החמה ופסקו הגשמים ושינה סדר בראשית כתגברו המעייכות ושעפס: יום שמזל כימ' עולה ביו' שבמרחשון עולה עקרב בתחילת היום ואחריו קשת כמז' עלה עול' בסוף היום: שינה עליה כו' לקמן פריך מאי שינה: היינו דכתיב שני שהרי אייר ב' לחדשי': שני לדין שנגזרה גזירה עליהן בתשרי שלפניו: הכי גרסי' בשלמ' לר' יהושע היינו דשינה דהעלה מזל כימה ביום ועוד שינה לתגבורת מעיכות: וחמת המלך ושכך המה רותחת היא כדכתיב וחמתו בערה בו: חכמי ישראל מונין למבול כר"א מונין שנות נח ובריאת עולם ושני הדורות כר"א מונין מתשרי תחילת השנים ולא משום דסבירא להו מתשרי נברא העולם אלא דתשרי ר"ה לשנים ובניסן נברא העול' כדקתני ולתקופ' כר' יהושע כשמונין תקופת החמה והלבנה מונין מניסן לומר שבניסן נבראו ובתחילת ליל רביעי שמש' תמה בניסן לפיכך אין תקופת ניסן נופל' אלא בד' רביעי' היו' לפי שלעול' יום ורביע בין תקופה שנה זו לתקופה שכנגדה לשנה הבאה וכן מולדות הלבנה מונין מולד ניסן ראשון בלילי רביעי' בתשעה שעות ותרמ"ב חלקים: אף למבול כלומר למנין שנות הדורות מתחילי' מניסן למנות ומבול באייר ירד על כן משתאמר באחת ושם אחות בראשון שהרבו המים בניסן הוא שהרי משפט דור המבול י"ב חדש: ולירקות מעשר ירק לענין חדש וישן שאין תורמין מירק הנלקט ערב ר"ה על שנלקט אחר ר"ה: ולנדרי' לקמן מפרש: תנא דרבנן השתיעך שים ר"ה קבוע לענין חדש וישן במעשר ירק דרבנן והד' תנא מדבר דבנן שאף לו יום קבוע לחדש וישן שלו: ותנא דידן דתנא לירקות ולא תנא למעשרות: תנא

לר' אלעזר מאי שני ואע"ג דלר"א בתשרי נבר' העולם דנהי דלענין השנים ראוי למנות ממנו לענין מנין החדשים אין מונין ממנו לקרות מרחשון שני דלחדשי' ניסן ראשון: למבול כר"א אף ע"ג דסביר' להו כרבי יהושע דבניסן נבר' העולם מדמונין לתקופה כ"ר יהושע מ"מ מונין שנו' נח ובריאת עול' ושנות החמ' מתשרי משום דתשרי ראש לשני' ולשמיטין וליובלות: ולירקות ולנדרי' ומתני' דלא קתני לנדרים בהפסק' לא איירי כדפרים' לעיל (ד' ז) גבי ולעבורים: תנא

מהרש"א השמש' ראייה דסוף הימי' למה לא יעלה לה כל היום שהוא בטהר' לספירה ודו"ק: בא"ד ע"כ למכייכא ונראה לפרש כו' שבעה האי סוף כו' כצ"ל: **ע"ב** גמר' דתנן אין נוטעין כו' והרכיב יעקר ר' יהוד' אומ' כו' כצ"ל: ובתו' בד"ה שלשי' כו' ולר' יהודא דקולטת כו' אע"פ שנטעה באיסו' כו' כצ"ל: ובפרש"י שם בד"ה דתנן אין נטיעה כו' ובד"ה לעולם כו' וקסבר ר' מאיר דלא כו' כצ"ל: **דף יא** גמ' בפסח נולד יצחק בר"ה כו' כצ"ל: בפירש"י בר"ה נולדו אבות אברהם ויעקב עכ"ל כצ"ל ובד"ה נפקדה כו' הפיעבור הס"ד ובד"ה ועז עושה גמור הס"ד ואח"כ מ"ה ואותו כו' נברא העולם הס"ד ובד"ה ואשכחן כו' הרי הס"ד ובד"ה להכנאו' להכות הס"ד ואח"כ מ"ה דתקיף כו' למועד הבא הס"ד: ובתו' בד"ה לקומתם כו' יופי כמו לעטרת כו' כשגדלים בנוי בדעת כו' היה במעשה בראשית כו' כצ"ל ועיין בתו' פ"ק ט בשם הערוך: ובד"ה אלא דקאי כו' דקיימא ביה דכאילו קיימי כו' כצ"ל: בא"ד ע"כ מרעמסס דבט"ו בניסן כו' נולד יצחק ומיהו פליגי אהלכה דקאמר כמי בט"ו בניסן נדבר הקב"ה עם אברה' בט"ו בניסן בבין הבתרים:

תנא דרבנן וכ"ש דאורייתא וליתני מעשר א' מעשר בהמה ואחד מעש' דגן וליתני ירק תרי גווני ירק דתנן ירק הנאגד משיאגד ושאינו נאגד משימלא את הכלי ת"ר לוקט ירק ערב ר"ה עד שלא תבא השמ' וחזר וליקט משתבא

תנא מדרבנן מדאתנן לירקות יותר משאר כל פירות משמע דכל שאר פירות מעשרן דאורייתא וכן משמע בריש מסכ' מעשרו' בירוש' דדרים כולהו מקרא חוץ מירקות ומסיק דמעשר ירקות מדבריה' והכי איתא התם עשר תעשר את כל תבואת זרעך כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט אין לי אלא תבוא' קטנית מניין ת"ל וכל מעש' הארץ מזרע הארץ לרבות זרע שום וגרגיר יכול שאני מרבה זרע לוף העליון וזרע כרשין וזרע לפת וצנון ושאר זרעוני גינה שאינם נאכלי' ת"ל מזרע הארץ ולא כל זרע הארץ פרי העץ לרבות כל פירו' האילן יכול שאני מרבה חרובי שיטה וצלמוני ותרובי גירנה ת"ל מפרי העץ ולא כל פרי העץ ירקות מנין איסי בן עקיבא אומר המעשרות לירקות מדבריהם והכי נמי איתא בירושלמי בסוף חלה רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשר עד שבאו הדוגים ובטלום מאן אינון הדוגים תרגמינן רב זעירא ורב יהודה בשם שמואל חלה נחוצה לארץ ותרומה א"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש ר' הנא בשם שמואל אומר לא חשו אלא דגן ותירוש ויצהר ר' אילא בשם שמואל אמר לא חשו אלא לתרומה גדולה בלבד אבל לירקות אפי' לתרומה לא חשו דתני איסי בן עקיבא המעשרות לירקות מדבריהם מכל הני משמע דשאר כל פירות דאורייתא אבל א"א לומר כך דלקמן בפרקין (ד' טו) אמרו מעשר חרובין דרבנן ובפ' כיצד מברכין (דף לו) מעשר צ'ף מדרבנן ובפ' אלו עוברין (ד' מד) מעשר תבלין דרבנן ואפי' תאנים ורמוני' ותמרים דכתיבי בקרא דארץ חטה פטורין מן המעשרו' דלא מחייב מדאורייתא אלא דגן ותירוש ויצהר כדאמרי' בפ' מעשר בהמה (דף נד) תירוש ודגן דאורייתא שאר מיני מדרבנן ובפ' העור והרוטב (דף קכ) מקיש משקין קדשים דתרומת דגן ותירוש ויצהר אין מידי אחריני לא ומתמע דבש תמרים ויין תפוחים ובריש ביצה (דף ג) האי תנא תנא דלטר' קניעות הוא דאמר כל דבר שבמנין אפי' בדרבנן לא בטילן והא דמשמע בסוף הערל (דף פח) דענול בעיגולין אינו עולה אי תרומה בזמן הזה דאורייתא אע"ג דלעולי' תרומת תאנים דרבנן מכ"מ כעין דאורייתא תקון והא דתניא בפ' אלו הן הלוקין (דף יט) גבי כהן שעלתה בידו תאנה של טבל דכהן שאכלה לוקה אחת וזר שאכל' לוקה שתים וכן הא דתנן במסכת פרה פ' צלוחות שהניחה וכו' גבי דבילה של תרומה שנפל למי חטאת דהאוכל' במית' כל הני לסימנים בעלמא וכ"ש לתרומה דאורייתא אי נמי מכת מרדות ומיתה לקיברו בין רשעי גמורים והא דאמרי' בפ' הנודר מן הירק (דף כה) דדגן מידי דמדגן משמע אפי' קטנית היינו בלשון בני אדם והא דקאמרי' בירושלמי ירקות מדבריה' היינו שאין להסמך מן הפסוק ואע"ג דבת"כ בסוף פרש' בחוקותי ובספרי בפרש' עשר תעשר תניא זרע הארץ לרבו' שום ושחלי וגרגר והדר תני מנין לרבו' הירקו' למעשרות ת"ל וכל מעשר מכו' ד"א משמע ספיר מקר' לא חשיב ליה אסמכת' גמורה אי נמי ברייתי' דאיסי בן עקיבא פליגא: איידי דחביבא ליה אקדמה ובפ"ק דפיאה תנן לענין פיאה האוג ואחרובין מדאורייתא לא מחייבי בפיאה אלא זתים וגפנים דכתיבי בקרא כדררים פ' הזרוע (דף קלא) ד' שבכרם שתים שבאילן כגון זתים והשתא אי משום דחביבא ליה מילא' דרבנן אקדים אוג וחרובין ליתני זתים וגפנים לבסוף כדפרי' בריש יבמות (ד' ב) לתנייה לאחות אשה לבסוף והתם שנא' בסירוגן ובאמצע וי"ל דהת' בפיאה לא אתא אלא לפרושי אילו שלקיטתן כא' הילכך לא חיים למתניינהו על הסדר אי נמי האחרון אחרון אין לקיטתן כא' כולי האי כמו הראשון שלפניו ופיאה שייך כדבר שלקיטתן כא' והכי לא זו אף זו:

אחד מעשר בהמה וא' מעשר דגן כר"ש דאמר במתני' אחד בתשרי ר"ה למעשר בהמ' וא"ת מה דה"מ לשנויי ד"ה ולפרושי מעשרות כגון מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני כדתנן בריש מסכת מעשרות ולעיל נמי בפרקין גבי בל תאחר קתני מעשרות וקתני נמי בכור ומעשר דהיינו מעש' בהמה ועוד קשיא דאי מהדר לאקשויי מאי תני מעשרות לשון רבים ה"ל לאקשויי אירקות דהא תנא ירקות בריבא והדר מעשרות ונראה לי דלאו אברייתא פריך אלא אמתני' קאי דקתני לירקות משום מעשרות דהם מדרבנן דליתני מעשר סתם והוה ידעי' דבכל מעשר איירי בין בירק בין בדגן ומשני משום דהוה משמע א' מעש' בהמה וא' מעש' דגן סתם כר' שמעון והדר דייק אמאי הכא ירקו' לשון רבים והוא הדין דהוה מצי לאקשויי אמעיטין והיובלות ומה שיכ"ל לאנוא טעם מפ':

תנא דרבנן ואשמעי' דיום קבוע לו כ"ש דאורייתא: ירק הנאגד שדרכו באגודות: משיאגד הוי גורנו למעשר ואסור לאכול ממנו עראי עד שיעשר: ליקט ירק אשמעינן דירק בתר לקיטה אזיל לענין מעשר ואף ע"פ שיגדל בשנה אחת אם נלקט בב' שנים הוי חדש וישן שאין תורמין מן החדש על הישן דכתיב שנה שנה: שנייה

ירק הנאגד משיאגד לענין גורנו למעשרות מיתני בפ"ק דמעשרות אבל לענין אדם ויש תלוי בלקיטה: משימלא את הכלי בקיפא קאני ואם אינו ממלא את הכלי משילקט כל גרנו:

מפתחת

משתבא השמש אין תורמין
ומעשרין מורה על זה לפי שאין
תורמין ומעשרין לא מן החדש
על הישן ולא מן הישן על החדש
ואם היתה שנייה נכנס' לשלישי'
שנייה מעש' ראשון ומעשר שני
שלישי' מעשר ראשון ומעש' עני
מנה"מ אריב"ל כי °תכלה לעשר
דברים כו
כל מעשר תבואתך בשנה השלישי' שנת המעש'
שנה שאין בה אלא מעשר אלא הא כיצד מעש' ראשון
ומעשר עני ומעש' שני יבטל או אינו אלא אף מעש'
במדבר יח
ראשון נמי יבטל ת"ל ואל °הלוים תדבר ואמרת
אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעש' אשר
נתתי לכם מאתם בנחלתכ' הקישו הכתוב לנחל'
מה נחלה אין לה הפסק אף מעשר ראשון אין לו
הפסק תני' אידך כי תכל' לעשר וגו' שנה שאין בה
אלא מעשר אחד הא כיצד מעש' ראשון ומעשר
דברים יד
עני ומעש' שני יבטל יכול אף מעש' ראשון נמי יבטל ת"ל ובא °הלוי
כל זמן שבא תנלו דברי ר' יהודה ר"א בן יעקב אומר אינו צריך הרי
הוא אומר ואל הלוי' תדבר ואמרת אליה' כי תקחו מאת בני ישראל את
המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכ' הקישו הכתוב לנחל' מה
נחלה אין לה הפסק אף מעשר ראשון אין לו הפסק: ולנדרים וכו':
ת"ר המודר הנאה מחבירו לשנה מונה י"ב חדש מיום ליום ואם אמר
לשנה זו אפי' לא עמד אלא בעשרים ותשעה באלול כיון שהגיע יום א'
בתשרי עלתה לו שנה ואפי' למ"ד יום אחד בשנה אינו חשוב שנה
לצעורי נפשיה קביל עליה והא אצטער לי' ואימא ניסן בנדרי' הלך
אחר לשון בני אדם תנן התם התלתן משתצמח התבואה והזיתים
משיביאו שליש מאי משתצמח לזרעים התבואה

שנייה מה שנלקט בשנה שנייה של שמיטה מעשר ראשון ללוי ומעשר שני בירושלי' ומה שנלקט בשנה שלישי' מעשר ראשון ומעשר עני: מנה"מ דבשלישי' אינו נוהג בה מעש' שני: שנה שאין נוהג בה אלא א' מן המעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניהם: הא כיצד מעשר ראשון יתן כדר' שנתן עד הנה: ומעש' עני יוסף במקו' מעש' שני דכתי' לגר ליתום ולאלמנ' והוא מעשר עני: או אף מעשר ראשון יבטל ושנת המעשר אחד קאמר ההיא דמפ' ואזיל ללוי לגר ליתו' ולאלמנה והוא מעשר עני שאף לוי בכלל עני שאין לו חלק בארץ: ובא הלוי למעשר ראשון כל זמן שבא כו' והא בשנה שלישי' כתיב מקצה שלש שנים וגו' ובא הלוי וגו': הג"ה ת"ר המודר הנאה כו' ולא גרסי' מכלן: לשון בני אדם שאין אדם נודר אלא על לשון שהוא רגיל לדבר ודרך בני אדם לקרות תשרי ר"ה: התלתן מין תבלין פיניג"רי: משתצמח את' שנת צמיחתו הוא מתעש' ולא אחר שנת לקיטתו: משתצמח לזרעי' שהזרע נותן בתוכו: התבואה

משתבא השמש בירושל' מוקי לה בנכרי: משתצמח לזרעים פי' בקונ' שהזרע נותן בתוכו ואינו משמע כן בירושל' דמעשרו' פ"ק דאמרי' מתני' כדי שתזרע ותצמח כיצד הוא בודק רשב"ג בשם ר' יונתן נוטל מלא קומצו ונותן לתוך הספל של מים אם שקע רובה חייב' ואפילו פטור' ר' יונה בעא מעתה מה ששקע יהא חייב ומה שלא שקע יהא פטור אלא ברוב כל פריל' ופריל' את אמרת משמע משתצמח לזרעים היינו שנגמ' בישולה כל כך שאם תולשין אותן וזורעין אותן במקום אחר וצומחין: התבואה

מהרש"א

ור"מ שליח כו' כצ"ל מת"י בא"ר דכתיב בפרש' מילה כו' בשנה זו תימה כו' כצ"ל: ע"ב בפרש"י בד"ה ואזדו כו' ש"מ אין מניין הדורות מניסן שהם כו' שהרי אותו חודש סיון היה כו' עכ"ל אין זה מדוקדק

התבואה והזיתים משיביאו שליש מנה"מ א"ר אסי א"ר יוחנן ומטו בה משמיה דר' יוסי הגלילי אמר קרא מקץ שבע שני' במועד שנת השמיט' בחג הסוכות שנת השמט' מאי עבידתי' בחג הסוכות שמיני' היא אלא לומר לך כל תבואה שהביא' שליש בשביעי' לפני ר"ה אתה נוהג בו מנהג שביעית בשמינית א"ל ר' זירא לרבי אסי ודילמא

התבואה דגן ותירוש קרוין תבוא' דכתי' כתבוא' גורן וכתבואת יקב: והזתים יצהר משיביאו שליש מתעשרין אחר שנה שהגיע בו לשליש בשלש אם שניה אם שלישית: מנה"מ אתבואה ואזתים קאי דמעשר דידהו דאורייתא מנלן דבתר שליש אזלי. דאילו ירק דאזיל ביה רבנן בתר לקיטה ואילן דאזיל בתר חנטה מעשר דידהו ודרבנן ולא מיבעיא בהו מנלן ולקמן מפ' בהו טעמי' ירק משום דגדילו ליה כל שעתא והדר צומח וגדל על מי גשמי' של שנת לקיטתו אזיל ביה בתר לקיט' אילן גדל על מי שנה שחנט בה שע"י שרף שנה באילן לפני חנטת פירותיו חונטין וכו נגמרין שסרף האילן עולה ונכנס בפירי תמיד ומתוך גדל: מאי עבידתי' לקרות חג הסוכות שבסוף שבע שנים שנת השמיטה הרי כבר יצתה השמיטה מר"ה וכבר נכנסת שמינית: אלא לומר לך כו' וה"ק קרא יש לך דבר שהוא של שמינית והוא אסור בשביעית ואיזו זו תבואה שהביאה שליש ולקמן פריך ומאי דבדעייל שליש קאמר: דילמא

התבואה פי' בקונט' דגן ותירוש קרויין תבוא' דכתיב כתבואת גורן וכתבואת יקב וא"ת לומר כן הדא דא"כ לא ליתני זתים וליהוו בכלל תבואה כמו ענבי' דתרווייהו בכלל תבוא' יקב נינהו ועוד לשיעור אחר תנא גבי ענבים בפ"ק דמעשרות דתנן הענבים והבאשים משיבאישו ובאשי' מין ענבי' הוא מלשון ויעש באושים ואית דגרסינן הבאישום. ובירושל' גרסינן הענבי' והבאישו משיבאישו ר' זיר' בשם ר' יוסא משיקרו' באושא וצריך טעם למה לא אזלינן בענבים בתר שליש כמו בתבואה וזתים מהאי קרא גופיה דמייתי הכא ומנלן כל הנך שיעורים המפורשין בכל א' וא' גבי פירות בפ"ק דמעשרות בתאנים וענבים ורמונים ועוב' דחשיב התם ואי לאו ענבים דכולהו אחריני לא הוה תיישי' דלאו דאורייתא אלא ענבים דאורייתא נינהו דכתי' בתירוש ויצהר וצ"ל דכל אותן שיעורין הוי הבאת שליש שלהם והא דלא קתני ומשיביאו שליש כדקתני גבי תבואה וזיתים משום דבכולהו אפשר ליתן בהם סימן חוץ מתבואה וזית יש וכן משמע בירושל' דגבי האלתן משתצמח דרים לה ר' זעירא ודכתיב עשר תעשר כל תבואת זרעך כו' דבר שהוא נזרע ומצמיח יצא פחות משליש שאינו נזרע ומצמיח ר' חנינא בשם ר' אמר זיתים וענבים שלא הביאו שליש משקין היוצא מהן אינן מכשירין וא"ת והיכי ילפינן הכא חיוב מעשר משביעית והלא כל אילנות הולכין לשביעית בתר חנט' וענבים נמי בכלל כדאמרי' לקמן אמור רבנן אילן בתר חנט' ירק בתר לקיטה תבוא' וזתים בתר שליש ואפ"ה לענין להתחייב במעשר שיעור א' המפורש בפ"ק דמעשרות וי"ל דבכולהו ניחא דחזו כשיעור המפורש בהם אבל תבואה וזיתים קודם הבאת שליש נמי חזו כדאמרי' בפ' המוציא יין (דף פ) אנפיקינן שמן זית שלא הביאו שליש שמשיר השער ומעדן הבשר ואמרי' בפ' אלו עוברין (דף מב) עמילן [illegible] פת תבואה שלא הביאה שליש ומהאי טעמא ניחא דקשי' ליה טפי אהנך מנלן דאזלינן בתר שליש כיון דמקוד' לכן חזו ומייתי ראייה משביעית דאפי' לשביעית לא משערינן עד הבאת שליש כ"ש להתחייב במעשר דהא שאר אילנות דאזלינן לשביעית בתר חנטה אפ"ה לא מחייב במעשר עד דמטו לשיעור המפורש בהם: מנהג שביעית בשמינית תימה דלעיל (דף ט) נפקא לן מבחריש ומבקציר תשבות קציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית ופי' בקונ' כגון תבואה שהביאה שליש בשביעית אתה נוהג בה מנהג שביעי' בשמינית וי"ל דהאי דהכא איצטריך ללמד על חריש שהוא לתוספת כדפי' לעיל ועוד י"ל דאי מהכא ה"א דהא דנוהג בה מנהג שביעית בשמינית היינו דקדושת שביעי' נוהגת בהם דאסירא בסחור' ומחייבין בביעור ושאר דיני פירות שביעית אבל לחרוש ולקצור ולעדור אותה תבואה לא הייתי אוסר דדבר התלוי בעבודת הארץ כיון דנפקא שביעית שריא אפי' לצורך פירות שביעית להכי איצטריך ההוא קרא וניחא השתא דדרים מיניה תוספת שביעית דאי לאו הכי מה תוספת שייך בפירות שגדלו בשביעית במאי דאפירי בשמינית:

מהרש"א

אלא מדוקדק דתלא התניא בדלא תניא דמי הגיד לו בפשיטו' דאותו חדש סיון הוא דהא לפום סברא דהשתא דמניסן מונין הדורות נימא דאותו חודש נמי כסליו כדסבר ר"י וכן משמע גם מתחילת דבריו שכתב דמתשרי מתחילין שני דורות לפיכך המבול ע"כ כו' משמע דלא פסיקא ליה למנות המבול מתשרי אלא מדמונין שנות עולם מתשרי ודו"ק: בא"ד לפיכך נמה בי"ז בסיון ולר' יהושע דאמר כו' הד"א שנא' בו התיב' הוא כסליו ולא כו' וים פומריו יאזדו כו' והוי מרחשון שני לחדש שהתחילו בו כו' דא"כ למאי קרי ליה שני אם לסדר חדשים כו' עכ"ל ק"ק לפי' זה דאכתי מאי

ודילמ' לא עייל כלל וקא' רחמנ' תשמט ותיזיל עד חג הסוכו' לא ס״ד דכתיב וחג האסיף בצאת השנה מאי אסיף אילימ' חג הבא בזמן אסיפה הכתיב באספך לא מאי אסיף קציר וקים להו לרבנן דכל תבוא' שנקצר' בחג בידוע שהביא' שליש לפני ר״ה וקא קרי לה בצאת השנ' א״ל ר' ירמי' לר' זירא וקים להו לרבנן בין שליש לפחו' משליש א״ל לאו אמינ' לך לא תפיק נפשך לבר מהילכתא כל מידות חכמי' כן הוא במ' סאה הוא טובל במ' סאה חסר קורטו' אינו יכו' לטבול בהן בביצ' מטמ' טומא' אוכלין כביצ' חס' שומשו' אינו מטמ' טומא' אוכלין ג' על ג' מטמ' מדרס ג' על ג' חסר נימ' א' אינו מטמ' מדרס הדר א״ר ירמי' לאו מילתא היא דאמרי דבעי' מיניה חברייא מרב כהנא עומר שהקרי' ישראל בכניסתן לארץ מהיכן הקריבוהו א״ת דעייל ביד נכרי קציר' כ' אמ' רחמנ' ולא קצי' נכרי ממאי דאקריבו דילמ' לא אקריבו לא ס״ד דכתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח ממחר' הפסח אכול מעיקר' לא אכול דאקריבו עומ' והדר אכלי מהיכן הקריבו אמ' להן כל שלא הבי' שליש ביד נכרי ודילמא

דילמא לא עייל כלל ואפי' לא התחילו להתבשל בשביעית קאמ' רחמנא מצוה שביעי' למשך איסורא עד חג הסוכות מלחרוש ולקצור: לא ס״ד דלשתעי קרא אלא כשהביאו שליש דמוכח קרא אחרינא: וחג האסיף בצאת השנ' מאי חג כאסיף אלימא דהוא שם סוכות ומשו' דבא בזמן אסיפה למה לי דכתב בחד קרא תרי זימני הא כתיב בההוא קרא גופי' באספך וגו': אלא מאי אסיף קציר והכי קאמ' וחג אשר הוא באספך את מעשיך מן השדה אסיף אשר אתה קוצר בו אינו משנ' הנכנס' אלא משנ' היוצא' ולמדך כאן שקציר החג הולך אחר שנ' שעברה וקים להו לרבנן שאמרו התבואה את שליש דכל תבואה שנקצרה בחג בידוע שהביא' שליש לפני ר״ה: וקא קרי ליה בצאת השנה שהיא משנה היוצאה אלמא תבוא' אחר שליש: וקים להו לרבנן בתמיה וכי בקיאין הן בשיעור גידול התבואה לדע' שאינ' תבואה ראוייה לקצור בחג אלא א״כ הביאה שליש בשנה שעברה: לא תפיק נפשך בר מהילכתא לפקפק בשיעו' חכמי': כל מדותם כך הם מצומצמות: חסר קרטוב מדה קטנה אחד מאח' בשמיני' בלוג: כביצ' אוכלי' וקים להו לרבנן שאין בית הבליע' מחזיק לא פחות יותר מביצת תרנגולת וכתיב בטומאת אוכלין מכל האוכל אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת: ג' טפחים על ג' טפחים מטמאי' מדרס שיערו חכמים שכשיעור הזה ראוי לישיבה: לאו מילת' היא דאמרי שהוקשתי לומר וקים להו רבנן בין שלש לפחות משליש דודאי קים להו: דעייל ביד נכרי שנתבשל עד שלא באו לארץ: קצירכם ראשית קצירכם ומשראוי לקצור את קרויה קצי': וממחרת הפסח הוא יום הקרבת עומ' ממחר' יום הראשון של הפסח: ודלמא

אלא מאי אסיף קציר אבל מ״מ פשטי' דקרא חג הבאה בזמן אסיפה: וקרי ליה בצאת השנה מ״מ בהאי קרא לחודי' לא סגי אי לאו במשמע' שנת השמיט' בחג הסכות: חסר קרטוב א' משמונ' בשמיני' כדאית' בפ' המוכר את הספינה (דף צ) ומדה הפחותה נקט ולאו דווקא דאפי' פחות מכאן ואפי' חסר טיפה אינו טובל: ולא קציר נכרי ואע״ג דירושה היא להם
שמות לד
מאבותיהם כדאמר בע״א פ' ר' ישמעאל (ד' נג) דאמר רחמנא ואשיריה' תשרפון באש מכדי ירוש' הוא להם מאבותיה' ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ״מ יש לו במה שזרע ומ״מ דייק התם שפיר משום אשרות שמדורות הראשונים: דאקריבו עומר והדר אכול הקשה רבי אברהם אבן עזרא הא ממחרת הפסח היינו ט״ו בניסן שהוא מחר' שחיטת הפסח הנשחט בי״ד כדכתי' בפרשת מסעי ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה וזה היה בט״ו והשיב לו ר״ת דה״ק קרא ויאכלו מעבו' הארץ ממחר' הפסח כלומר מן הישן מצות וקלי דהוא חדש אכלו בעצ' היום הזה דהיינו י״ו דאקריבו עומר והדר אכול והכי כמו אשכחן י״ו דאקרי בעצם היום הזה כדכתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה א״ת ואמאי אצטריך למכתב שאכלו מן הישן הא פשיט' דמצות אכול בלילה הראשונה וי״ל דהיא אכילה לא חביבה דסגי' בכזית להכי אתא קרא
ויקרא כג
למימר דעיקר אכילה היתה מן הישן ואתא קרא לספר שבחו של מן דכתיב ולא היה לבני ישראל מן דאמרי' במדר' משל לתינוק שאכל פת שעורין ומפני שאין
יהושע ה
לו פת חיטים ומקודם לכן היו יכולי' לאכול מן הישן כשעלו מן הירדן בעשור לחדש אלא שבמן היו חפצים

ודילמא עייל ולא קים להו לא קים להו ה"נ קים להו ודילמא לא עייל כלל אבל היכא דעייל ריבעא בין שליש לפחות משליש לא קים להו ולא ס"ד דכתיב °והעם עלו מן הירדן בי' לחדש ואי ס"ד דלא עייל כלל בה' יומי מיקא מליא אלא מאי דעייל רבעא או דנקא אכתי בה' יומא מיקא מליא אלא מאי אית לך למימר ארץ צבי כתיב בה ה"נ ארץ צבי כתיב בה מתקיף לה ר' חנינא ומי מצית אמרת דהאי אסיף קציר הוא והכתיב באספך °מגרנך ומיקבך ואמר מר בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר א"ר זירא הא מילתא הואי בידן ואתא ר' חנינא שדא ביה נרגא אלא מנלן כדתניא ר' יונתן בן יוסף או' °ועשת את התבואה לג' השנים אל

אפילו יותר כל זמן שלא פסק להם ומיהו קשיא דבתוספתא דסוטה ובפ"ק דקדושין (ד' לח) אמרי' שהיו מסתפקים ממן שבכליהם עד י"ו בניסן דכתי' וישבות המן ממחרת באכלם מעבור הארץ שמע מינה משאכלו חדש פסק ופ"כ י"ל דשם עשרה נמי קרי ממחרת הפסח לפי שהוא' יום מחר' אכילתו דנאכלת בליל ט"ו ובפ' שני דחלה בירוש' פלוגתא הי' דאמוראי והכי איתא התם ר' יונה בעא קמיה דר' ירמי' בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו
פס ד קמה לחה מהו שתהא אסורה משום חדש א"ל למה לא עד כדון לחה אפי' יבשה' א"ל אפי' יבשה ואפי' קצורה מעתה ואפי' חיטין בעלייה כך אנו אומרים לא אכלו ישראל מצה בלילי הפסח א"ר יוסי' מאן דנפקי' מהיא דלא א"ל שניי' היא שמצות עשה דוחה לא תעשה על דעת ר' יונה דאמר מצות עשה דוחה לא תעש' אע"פ שאינו כתוב בצדה ניחא על דעת ר' יוסי דאמ' אין מ"ע
דברים יג דוחה לא תעשה אלא א"כ כתוב בצדה מהו שהיו הגרי נכרים מוכרין להם וכב' ישמעאל דא"ר ישמעאל כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר י"ד נאמ' שבע שכבשו ושבע שחלקו התיב ר' בון בר כהנא הא כתיב ויאכלו
ויקר' כה מעבור הארץ ממחר' הפסח לאו בי"ו התיב ר"א בר יוסי קמיה דר' דוסא והכתיב ממחרת הפסח יצאו בני ישראל לאו בט"ו יצאו: ומהיכן הקריבו משמע דאי לא הקריבו היו אסורין כל היו' ולא כמ"ד במנחות פ"ר ישמעאל (ד' סח) דאף בזמן שב"ה קיים האיר המזרח מתיר: הכא נמי ארץ צבי ובחמשה יומי קא מלו והא דאמר לעיל תבואה שנקצר' בחג בידוע שהביאה שליש לפני ר"ה לענין שתהא ראויה לקצר איכה ממהר' להתבשל בחמש' יומי אבל הכא לענין עומר דכתיב כרמל רך וולא ועוד דאחר גמר בשולה מאחרים אותן בשדות כדי שתתבשל יפה כדמשמע גבי רבא בפ' איזהו נשך (דף עד): אל

ודלמא עייל ולא קים להו מסקנא דמלת' דר' ירמי' היא ואי ס"ד לא קים להו דלמ' עייל ביד נכרי ולא היה קים להו: הכא נמי גבי תבואה הנקצר' בחג: קים להו שהביא שליש לפני ר"ה: ודלמא לא עייל כלל בדקו עד שמצאו מתבוא' עד שלא התחיל' ניבשל כלל וממנו הביאו: ארץ צבי מה צבי קל ברגליו מכל החיות אף א"י קלה לבשל פירותי' מכל הארצו' הכי מפ' לה במסכת כתובו' בפ' בתרא (ד' קיב): מי מצית אמר' דהאי אסיף קציר מי אמר' דהאי אסיף יתיר' למידרשי' לשון קציר הוא: והא כתיב בעלמ' באספך מגרנך ומיקבך: ואמר מר שלמדך הכתוב לעשות סכך של סוכה בפסולת גורן ויקב כגון קשין וזמורו' דב' שאין מקבל טומא' וגידולו מן הארץ ואיתוב האסי' כמי דקאמר' יתיר' הוא משו' דכתי' גביה באספך את מעשיך לאו יתיר' הוא אלא זהו שכתב על שם שהסוכה מסוככת בפסול' גורן ויקב והוה ליה כמאן דכתב וחג הסוכות בצאת השנה באספ' מעשיך בזמן שאתם אוסף אל הבית תבואה שבשדו': הא מלתא הוה בידן היינו סבורין שנלמוד מכאן שהתבוא' אחר שליש ואתא ר' חנינא שדא ביה נרגא לומר דהאי אסיף שפיר משתמע בלישנא דקרא גלאו יתירא הוא: ועשת את התבוא' לשלש השני' אל תקרי לשלש אלא לשליש שעשתה כשהיא בשליש בישולה: לגופיה

מהרש"א

אהי קאמר דר"י אזיל לטעמיה אימא דקרי ליה שני לסדר חדשים ודו"ק: בא"ד בשתי שעות אחרונות בלילה וכל יום הוא שוקע כו' עכ"ל כצ"ל ומ"ש התו' על פירש"י וגרסתו ואין הסדר כן כו' ונראה ליישב דוודאי רש"י נמי כתב הסדר כו' שא דר"ל כמו שהוא עולה בב' שעות אחרונו' בלילה כן הוא שוקע בב' שעו' אחרונו' מן היום ולזה קאמר לר"י דבאייר היא שוקע בי"ו היינו בשתי שעות אחרונות מן היום ובמרחשון היא עולה ביום לר' אליעזר היינו נמי בשתי שעות אחרונות מן היום ודו"ק: ובתוספת בד"ה יום שמזלכו' חלק אחד משלשים בשוף כו' עכ"ל ר"ל דלאו בכל יומי ניסן מתחיל טלה תחי' עלייתו ביום דהיינו ראש טלה שא בר"ח ניסן מתחיל תחילת עלייתו

היום

אל תקרי לשלש א׳ לשליש והא מיבעי לי׳ לגופי׳ כתי׳ קר׳ אחרינא וזרעתם את השנה השמינית ואכלת׳ מן התבוא׳ ישן עד השנ׳ התשיעי׳ תנן התם האורז והדוחן והפרגין והשומשמין שהשרישו לפני ר״ה מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעי׳ ואם לאו אסורין בשביעי׳ ומתעשרין לשנה הבא׳ אמ׳ רבה אמור רבנן אילן בתר חנטה תבוא׳ וזתים בתר שליש ירק בתר לקיט׳ הני כמאן שוינהו רבנן הדר אמ׳ רב׳ מתוך שעשויין פרכין פרכין אזלי רבנן בתר השרשה א״ל אביי ויצבור גורנו לתוכו ונמצ׳ תור׳ מן החדש שבו על החדש שבו מן הישן שבו על הישן שבו מי לא תניא ר׳ יוסי בן כיפר אומר משו׳ ר״ש שזורי פול המצרי שזרעו לזרע מקצתו השריש לפני ר״ה ומקצתו השריש לאחר ר״ה אין

ויקרא כה

לגופיה תשובה על מה נאכל בשנה השביעי׳: האורז והדוחן כו׳ מיני קטנית הן דוחן מיל״יו: פרגין מק״ו בלע״ז: מתעשרין לשעבר נמעשרו׳ שנה שעברה אם שנייה מעשר שני ואם שלישי׳ מעשר עני: ומותרין בשביעית אם השרישו ערב שביעית לפני ר״ה: ומתעשרים לשנה הבאה בשנת לקיטת׳ אם משאר שני שבוע היא שאינה שביעי׳: בתר חנטה לקמן תנא לה בפירקין אילן שחנטו פירותיו קודם ט״ו בשבט שהוא ר״ה לאילנות מתעשר לשנה שעבר׳: ירק בתר לקיטה כדאמרן לעיל ליקט ירק ערב ר״ה כו׳: הני קטניות כמאן שוינהו שהלכו כאן אחר השרשה: מתוך שעשוין פרכין פרכין מתוך שגורנן עשוי מעט מעט שאין נלקטין כאחד אלא היום לוקטי׳ ומפרכין מעט ולמחר מעט ונמצאו חדש וישן מעורבין יחד הנפרכין לפני ר״ה עם הנפרכין לאחר ר״ה אם הולכים בהן אחר לקיטה כשאר ירק כשיהא מפרים מעשרותיו הו״ל מעשר מן החדש על הישן ומן הישן על החדש אזל בהו בתר השרש׳ שבשנה אח׳ משרשת כל השדה שהרי בבת אחת זורעין אות׳ ומעשר פירו׳ האילן וקטני׳ וירק מדרבנן ויכולת ביד החכמי׳ לקבוע זמן לפי דעתם לכל א׳ וא׳: פרכין פרכין לשון זה נופל בקטניות כדאמרי׳ במסכת ביצ׳ מוללין מלילו׳ ומפרכין קטניו׳ בי״ט: ויצבור גורנו לתוכו ומה בכך אם ישן וחדש מעורבין יצבור את כל הגורן לתוכו כלומר באמצעיתו שיהא הכל בכלל יחד יפה ונמצ׳ כשיתרו׳ ויעש׳ יהא מן החדש במעש׳ לפי מה שיש חדש בגורן ומן הישן לפי מה שיש ישן: מי לא תני׳ דשמעי׳ בלילה לומר יפה בכלל ונמצ׳ תורם מן החדש לפי מה שיש חדש ומן הישן לפי מה שיש ישן: פול המצרי מין קטני׳ פאזו״לי ודרכן לזורען לירק ולזרע והזורעו לירק מתעשר אחר לקיטה והזורע לאכול את זרעו תורת קטני׳ עליו ומתעשר אחר השרש׳ וזה שזרעו לזרע והשריש מקצתו לפני ר״ה ומקצתו לאחר ר״ה: אין

אל תקרי לשלש אלא לשליש כלומ׳ עבייה כשהוא שליש בשולה ותימה דהדרא קושיא לדוכתיה דקאמ׳ לעיל ודלמ׳ לא עייל כלל וקאמ׳ רחמנ׳ תשמיט ותיזיל עד חג הסוכו׳ וי״ל דהאי תנא לית ליה דרש׳ דלעיל: מתוך שעשויין פרכין מתוך שגורנו מעט מעט שאין נלקטין ביחד אלא היום נלקטין ונפרכין מעט ונמצא חדש וישן מעורבים יחד אם הלכו בהם אחר לקיט׳ כשאר ירק לכך אזיל בהו בתר השרש׳ שבשנה אחת משרשת כל השדה שהרי בבת אחת זורעי׳ אותם ומעשר פירו׳ האילן וקטני׳ וירק מדרבנן הם ויכול׳ ביד חכמי׳ לקבוע זמן לכל אחד לפי דעתם כפי׳ הקונט׳ ותימא תינח מעשר דרבנן אלא שביעי׳ דאורייתא הואי דינם בתר לקיטה כשאר ירק היכי אזלי׳ בתר השרשה להתיר בשביעי׳ כשהשרישו בששי׳ ושמא בשביעית בזמן הזה ור׳ היא כדאמ׳ גבי פרוזבול בפ׳ השולח (ד׳ לו) אי נמי כדתניא בת״כ מנין לאורז ודוחן ופרגין ושומשמין שהשרישו לפני ר״ה שכונסין אותן בשביעי׳ ת״ל ואספ׳ את תבואת׳ בשביעי׳ יכול אע״פ שלא השרישו ת״ל שש שני׳ תזרע ואספ׳ שבה זורעי׳ ושבה אוספי׳ ולא ו׳ זורעים וז׳ אוספי׳: ויצבור גרנו לתוכו כלומ׳ וכיון דיכול לתקן אמאי אזיל בתר השרשה ומסיק דרבנן סברי אין בילה ותימ׳ מאי קא משני אכתי תקשי לר״ש שזורי דסבר יש בילה ואזיל בתר השרשה כדקתני בהדיא מקצתן השרישו וכו׳ סיפא דהך מתני׳ נמי תנן בפ׳ ב׳ דשביעי׳ אר״ש פול המצרי שזרעו זרע מתחיל׳ כיוצא בהן כלומר בתר השרש׳ כאורז ודוחן ועוד מאי קשיא ליה ויצבור גורנו לתוכו נהי דמועיל לנשרת גורן לענין חדש וישן לענין שניה הנכנסת לשלישית לא מהני דשני׳ מעש׳ שני שלישי׳ מעש׳ עני וכן חמישית הנכנסת לששית ומיהו זה יכול לתקן שיפרי׳ מעשר ש׳ ויחלל על מעות ויאכל המעות בירושלי׳ והמעשר יחלק לעניים ונקרא מעשר בירושל׳ דשביעית דשני מעשרות מעשר ע״י צבור גורנו: פול המצרי

אין תורמין ומעשרין מזה על זה לפי שאין תורמין ומעשרין לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש כיצד הו' עושה צובר גורנו לתוכו ונמצ' תורם ומעש' מן החדש שבו על החד' שבו ומן הישן שבו על הישן שבו אמ' להו ר"ש שזורי קאמרת ר"ש שזורי סבר יש בילה ורבנן סברי אין בילה א"ר יצחק בר נחמני אמר שמואל הלכה כר' יוסי בן כיפר שאמר משו' ר"ש שזורי מתקיף לה ר' זירא ומי אמר שמואל הכי והאמ' שמואל לכל אין בילה חוץ מיין ושמן אשתמיטתי' הא דאמ' שמואל הכל הולך אחר גמר פירי וצריכא

אין תורמין מזה שמכירים בו שזרעוהו באחרונ' על הנזרע בראשונה ולא מן הראשון על האחרון: כיצד הוא עושה עורה לתת זה בעצמו וזה בעצמו: צובר גורנו לתוכו יבלול אותו יפה לאח' שכתן מן הראשון בזוית זו ומן השני בזוי' זו יחזו' ויגברכו לאמצע הגורן שיהא כולו כא' ונמצ' תורם מן החדש שבו כו': יש בילה יש לסמוך על הבילה לומר שיש חטיהן בתוך המעורב לפי החשבון: אין בילה אין סומכין על כך ש"ל לא נבלל יפה ורובו של מעש' מן החדש או רובו מן הישן: חוץ מיין ושמן המעורב יין חדש עם הישן או שמן חדש עם הישן תורם ומעשר ממנו ויש במעשר שניה' כפי החשבון שדבר לא נבלל יפה אבל יבש אין סומכין בו על הבילה: אשתמיטתיה לר' זירא הא דאמ' שמואל הכל הולך אחר גמר פרי וחו אחרי' ואי אשתמעי' הכל הולך אחר גמר פרי ה"א אפי' תבואה וזיתים נמי קמ"ל הלכה כר"ש שזורי במאי דפליגי דבתבוא' וזיתי' לא פליגי ולא אזלי' בהו אחר גמ' פרי אבל במיני קטניו' פליגי דר"ש אזיל בתר הפרשה ורבנן לא אזלי' ולמדנו דאסכח שמואל הכ' דלא אזיל בתר הפרשה בקטניו' אלא אחר גמר פרי ועליה סמוך לפלוגי עליה דר"ש שזורי ועליה דהא מתני' דתנינן לעיל האורז והדוחן והפרגי' והשומשי' שהשרישו כו' ואני לא ידעתי מאן היא ההוא תנא: אשתמיטתיה לר' זירא דהא דאמר שמואל הכל הולך אחר גמר פירי ואף הקטניות לא הילכו בהן אחר השרשה. וכי אמר שמואל הלכה כר"ש שזורי לא מטעמי' דאמר דאזלו ר"ש שזורי טעמיה משום בילה וטעמא דשמואל משום דכוליה חדש הוא שגדל ונגמר אחר ר"ה:

אמר ר' יצחק בר נחמני אמר שמואל הלכ' כר"ש שזורי ברוב ספרים גרסי' בהקומץ רבה (דף ל) רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן ולא יתכן שדמוכח כאן דפריך ומי אמ' שמואל הכי ועוד דא"כ קשי' דר' יוחנן אדר' יונתן לפי הספרי' דגרי' התם א"ר יונתן הלכה כר"ש שזורי במסוכן ובתרומה מעש' של דמאי דמשמע בהני דוקא כדמוכח בבהמ' המקש' (ד' עה) ואף ע"פ שיש ספרים דגרסי בההיא א"ר יוחנן ולא יתכן במס' כתובו' בריש פ' א"ע"פ (ד' נה): חוץ מיין ושמן לענין מעשר איירי והוא הדין מים לענין בואה בפי' בתערובת (דף עח): אחר גמר פרי אין זה אחר לקיטה דזימנין בנגמר לפני ר"ה ונלקט אחר ר"ה וכל ירק נמי הולכין בו אחר גמר פרי אלא דנקיט בכל דוכתא בתר לקיטה משו' דלקיטה תכף לגמ' פרי אבל הכי אין לקיטתו בגמ' פרי שממתין להם עד שיתייבשו ואין לקיטתן כאח' דמתייבשים פרכין פרכין אבל גמר פרי באחת ולכך מותר לעשר לשמואל אע"ג דסבר אין בילה ותימה שמואל דאמר במאן הא בין ר"ש שזורי בין רבנן מודו דאזלי' בתר השרש' דלפני ר"ה כדפי' והוה ליה ישן ושמואל דאזיל בתר גמר פרי דלאחר ר"ה הוא ליה חדש: הוס

מהרש"א ... וצריכא

ביו' וא"כ בכל יום מימי החודש הוא פוח' מעליי' ראשו והתחלתו ביום חלק א' מס"ש שהו' עולה בשעה אחרונה מן הלילה כידוע לחכמי תכונה שהגלגל היומי יש בו ס"ש חלקי' ל' חלקי' לשלשי' ימי החודש ועד"ז כתבו ג"כ לקמן וכל חודש ניסן עלה עולה לאור הבוקר או מראשו כו' ודו"ק: בא"ד ומפני ביומי דתשרי כו' וגרסי' בסמוך בשלמ' לר' אליעז' היינו דשינה אלא לר' יוסי מאי שינה כו' כצ"ל מת"י וכן הוא בקונ' בסוף המסכ' וק"ל: דף יב ע"ב בתו' בד"ה למבול כר' אליעזר כו' שכות כת ובריא' עולם כו' ובד"ה תנא כו' לוף העלין ארע כו' תיכן הרובים כו' אבל לירקו' אפי' לתרומ' לא כו' מקים משקי' דתרומ' דגן כו' קליעת הוא דאמ' כל דבר כו' ובד"ה איידי דחביבא כו' אלא לפרושי אלו שלקטתן כו' ובד"ה א' מעש' כו' מעש' שתם והוה כו' כצ"ל : ע"ב בפרש"י בד"ה אלא לומר כו' אסור בשביעית כו' שלים ולקמן פריך כו' עכ"ל כצ"ל: ובתוס' בד"ה התבוא' פי' כו' דתנן והאבשי' משיבאיש כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בנוסחא סדר משנה שלפנינו דל"ג העבדים והבאשום כו' והיא גירס' ירושל' שלפנינו

וצריכא דאי אשמעינן הלכ' כר' שמעון שזורי הוה אמינא משום דקסבר יש בילה קמ"ל לכל אין בילה ואי אשמעי' לכל אין בילה הוה אמינא כרבנן סבירא ליה קמ"ל הלכה כרבי שמעון שזורי ואי אשמעינן הני תרתי הוה אמינ' קשיא דשמואל אדשמואל קמ"ל הכל הולך אחר גמר פרי ואי אשמעינן הולך אחר גמר פרי הוה אמינ' אפי' תבוא' וזתים נמי קמ"ל הלכ' כר' שמעון שזורי במאי דפליג ולשמעי' הני תרתי לכל אין בילה למה לי הא קמ"ל דליין ושמן יש בילה תניא ר' יוסי הגלילי אומר באספך מגרנך
דברים יו ומיקבך מה גורן ויקב מיוחדין שגדילי' על מי שנה שעבר' ומתעשרין לשנ' שעבר' אף כל שגדילין על מי שנה שעברה מתעשרין לשנה שעברה יצאו ירקות שגדילין על מי שנה הבא' ומתעשרין לשנה הבאה ר"ע אומר באספך מגרנך ומיקבך מה גורן ויקב מיוחדין שגדילין על רוב מי' ומתעשרין לשנה שעבר' אף כל שגדילין על רוב מי' מתעשרין לשנ' שעברו יצאו ירקו' שגדילין על כל מים ומתעשרין לשנה הבא' מאי בינייהו אמר ר' אבהו בצלים

וצריכא הני תלת דשמואל הלכ' כר' שמעון שזורי ולכל אין בילה והכל הולך אחר גמר פירי: כרבנן סבירא ליה ואין תורמין ממנו ואין לו תקנ' לחדש וישן שנתערבה אלא אם כן תורמין עליו ממקום אחר כפי חשבון החדש' על החד' וישן ועל הישן: קשי' דשמואל אדשמואל הכא אמר שמואל הלכ' כר"ש דיש בילה והכא אמר אין בילה: קמ"ל הכל הולך כו' למימר' דכולו חדש הוא והלכ' כר"ש ולאו מטעמיה: במאי דפליג במיני קטנית אמר שמואל דמעשרין הנשרשין לפני ר"ה בנשרשין לאחר ר"ה ויהיב טעמא למלתיה משו' דהולכין בהן אחר גמר פרי אבל תבואה וזיתים אחר שליש: ולשמעינן הני תרתי ומדאמ' שמואל הכל הולך אחר גמ' פריא שמעינן דהאי דקאמר הלכה כר"ש לאו משום ביל' אלא משום דכולי חדש אבל בילה לית ליה דאי אית ליה בילה אמאי אשמעינן הכל הולך אחר גמר פרי: באספך מגרנך ומיקבך מכאן סמכו חכמי' לקבוע זמן מעש' ירק דדבריה' אחר לקיטה לאסמכתא בעלמ' כל הסיף שלך יהא כתרומת גורן ויקב שהלכה בהן תורה אחר שנה שהביאה שליש הרי שהלכה בהן אחר שנה שגדלו במימיה שהבאת שליש שלהן היא גדילתן שמתחלת' שעה ראוי' לי קצר בדוחק: אף כל כו' לכך הלכו באילן אחרי חנטה שכל גדילת פירותיו ע"י שהעלאת שרף האילן לפני חנטה הוא: יצאו ירקות שגדילין על מי שנה הבאה שהיינו שנת לקיטתן שהרי בוזזין אותה והיא חוזרת וגדילה: רוב מים הם מי גשמים שרוב זרעי' גדילים ע"י ידם: על כל מים אף על שאובין שדולין ומשקין אותן תמיד כענין שנאמר והשקית ברגלך כגן הירק כתם גן הירק דרכו בהשקאה: בצלים

הוה אמינא כרבנן סביר' ליה תימה והא ודאי כרבנן סבירא ליה עפי מר"ש שזורי דרבנן דפליגי עליה בפ"ב דשביעית סבירא להו דפול המצרי בתר לקיט' ועפי לי' לשמואל לפסוק כרבנן דר' שמעון שזורי ואפי' אם תימצי לומר דאיכא רבנן בברייתא דסבירי להו פול המצרי בתר השרש לית להו לזבר גרנו מ"מ ליא' הלכה כרבנן דמתניתין דשביעית יהוי ניח' עפי מדר' שמעון שזורי וי"ל דשמואל בא לפסוק כר' שמעון שזורי בכל דבר אפי' באורז ודוחן ופרגין ושומשמין ולא מטעמיה דטעמיה דר"ש משו' דזובר גרני דיש בילה ושמואל סבר אין בילה אלא משום דהכל הולך אח' גמר פירי ואע"ג דבהקומץ רבה (דף ל) מייתי ההיא דפול המצרי ולא מייתי ההיא דאורז ודוחן ופרגין כלל מ"מ נפק' מינה לגבי ההיא: מה גורן ויקב אסמכתא בעלמא דמעש' ירק דרבנן ועיקר קרא לפסול' גורן ויקב כדלעיל (דף יג) לעבין סוכה אי נמי מסו' שביעי' דאורייתא אצטריך קרא: בצלים

מהרש"א

שלפנינו בסדר המשנה ועיין בר"ס סס ודו"ק : בא"ד המפורש בהם אבל תבואה וזתים כו' דמקוד' לכן חזו ומייתי ראייה כו' עכ"ל ככ"ל מת"י ועיין בר"ס: וד"ה הנהג שביעית כו' וי"ל דהאי דהכא אצטריך כו' בדפריש' לעיל כו' עכ"ל האי תירוצא קמא בת"י איכו והוא נרא' לפרש

בצלי' הסריסין ופול המצרי איכ' בינייהו דתנן בצלי' הסריסין ופול המצרי שמנע מהן מים ל' יו' לפני ר"ה מתעשרין לשעב' ומותרין בשביעית ואם לאו אסורין בשביעי' ומתעשרין לשנ' הבא': בא' בשבט ר"ה לאילן: מאי טעמ' אמר ר' א' אמ' ר' אושעיא הואיל ויצאו רוב גשמי שנה ועדיין רוב תקופ' מבחוץ מאי קאמר ה"ק אע"פ שרוב תקופ' מבחוץ הואיל ויצאו רוב גשמי שנה ת"ר מעש' בר"ע שליקט אתרוג בא' בשבט ונהג בו ב' עישורין אחד

בצלים הסריסין מפרש בירושלמי בפ' שני דשביעי' בצלי קופראי דלא עבדין זרע: ופול המצרי שזרעו לירק דאי זרעו לזרוע הא תנן בפ' ב' דשביעי' כיוצא בהן דבתר הפרשה ואפי' לא מנע מהם מים והך משנה פי' בקונטרס דאתיא כר"י הגלילי אבל איפכא גרס' דאתי כר"ע ולא כר"י הגלילי דאמ' שלה בירושל' א"ר מנא מכיון שמנ' מהן מים ל' יום לפני ר"ה נעשו כבעל כלומר יצאו מתורת ירקות הגדלים על כל מים ונעשו כשדה בית הבעל שמספקת במי גשמים ומתעשרין לשעבר: באחד בשבט מ"ט מפרש כמי לב"ה כמו לב"ש אלא קמא נקט כלומר זמן מניעתה של גשמי שנה זו בא' בשבט למר בט"ו בשבט וכל החנוטים קודם זמן הזה הייני על גשמי שנ' שלפני תשרי וגא דלא אזיל באילנות בתר תשרי כמו בשלים בתבואת משום דדרשי' לעיל (ד' י) פעמים שברביעית ועדיין אסורין משום ערלה:

ונהג בו שני עשורים אם שני עשורים ממש הפירות לא היי' מתוקן אלא מפרש בירושל' שהפירות מעש' אחד למעשר שני ופדאו וחלקו לעניים:

הג"ה ונהג בו שני עשורים אם שני מעשרות ממש הפרישה לא היה מתוקן דהמגבה במעשרות הן מקולקלים ובירושלמי מפ' בשנייה הנכנס' לשלישי' היתה והפרישו' מעש' שני ופדאו וחלקו לעניי' והמעות אכל בירושל': ע"כ לרבעי

בצלים הסריסי' פי' בלעז שאין נעשין גדולין כשא' בצלים: ופול המצרי שזרעו לירק דאי זרעו לזרע קטני' הא ולא הלכו בו אלא אחר הפרש': איכא בינייהו כגון שמנע מהם מים ולא השקו ל' יום לפני ר"ה ולקטן אחר ר"ה וכי הא מתנית' דתנן במסכת שביעית בצלים הסריסים כו' ר"י הגלילי אית ליה הא מתנית' דכיון דמנע מים ל' יום לפני ר"ה כמאן גדלין על מי שנה שעברה ולר"ע הרי גדלים על כל מים ומתעשרין להבא בפי' רומ"יים מפר' איפכא ר"ע אית ליה הא מתני' שמנע מהן מים ל' יום לפני ר"ה מתעשר לשעבר ומפר' טעמיה בש"ס ירושלמי א"ר מנא מכיון שמנע מהן מים ל' יום לפני ר"ה נעשו כבעל כלומר זמן היובן למעשר בר"ה דהם לא נסתפקו מכל מים שהן מים שאובין זה ל' יום כי אם ממי גשמים יצאו מתורת ירקו' הגדלין על כל מי' ונכנסו בתורת שדה הבעל דמסתפק במי גשמים ומתעשרין לשעבר דרכן של בצלים הסריסין ופול המצרי למנוע מהן מים שאובין פרק אחד לפני לקיטתן כדי להקשותן לפיכך חילקום חכמי' משאר ירקות אבל שאר ירקות שאין דרכן בכך אפי' מנע מהן לא יצאו מדין ירק ובצלי' הסריסי' מסתפקין לשנ' בהשקא' אחת לשלשים יום ויותר לפיכך אם השקן בתוך ל' יום לפני ר"ה נמצאת השקאה זאת מועלת להם בשביעית לפיכך אסורין בשביעית ולענין מעשר כמי הוו להנ כגדילין על מי שנה הבאה שעדיין לחלוחית השקאת קיימ' אבל ירק שדרכו ליגנו צריך להשקותו תמיד ואפי' מנע ממנו ל' יום לפני ר"ה בטלה דעתו אצל כל אדם ולא נתנו בהן חכמים חילוק לפי שאין דרכן בכך ומלתא דלא שכיחא היא: בא' בשבט ר"ה לאילן ואין תורמין מפירות אילן שחנטו פירותיו קודם לכן על פירות האילן שחנטו לאחר מכאן: הואיל ויצאו רוב גשמי שנה שכבר עבר רוב ימות הגשמים שהוא זמן רביעה ועלה השרף באילנות ונמצאו הפירות חונטין מעתה: ועדיין רוב תקופות טבת מבחוץ עדין רוב התקופה לבא: מאי קאמר ועדיין רוב תקופה מבחוץ כ"ש דכיון דרוב תקופ' מבחוץ עדין לא הגיע זמן החנטה ולא היה להם לקבוע ר"ה עד אדר: שליקט אתרוג פירות אילן אתרוג: שני עישורין. מעשר שני בשנה שנייה ומעשר עני בשנה שלישית שהיתה שנייה נכנסת לשלישית אחד

מהרש"א

דבריה' לפי נוסחא שלפנינו דר"ל דלעיל לא יליף שאר קציר של מוצאי שביעי' אבל חרש לא שמעינן מיניה ואצטריך דהכ' ללמד אף לחריש במוצאי שביעי' אבל א"כ הוא לא הבנתי מה שכתבו כדפי' לעיל דלא כתבו לעיל שאר מדקא' לתוס' מוצאי שביעי' חריש כמו לתוס' ערב שביעי' ועוד קש' אכתי להאי תירוצ' דלא לכתוב רק קר' דהכ' דשפי' שמעינן מיניה בין קציר בין חריש למוצאי שביעי' ודו"ק: דף יג בתו' בד"ה שאר מאי כו' בזמן אסיפ' הס"ד ואח"כ מ"ה וקרי ליה בצאת השנה ומ"מ בהאי קו' לאו במועד שנת כו' עכ"ל כצ"ל: ובד"ה דאקריבו כו' משאכלו אדם פסק וע"כ י"ל

כו'

אחד כדברי ב"ש וא' כדברי ב"ה ר' יוסי בר יהודה אומר לא מנהג ב"ש וב"ה נהג בה אלא מנהג רבן גמליא' ור"א נהג בה דתנן אתרוג שוה לאילן בג' דרכים ולירק בדרך א' שוה לאילן בג' דרכים לערל' ולרבעי ולשביעית ולירק בדרך א' שבשע' לקיטתו עישורו דברי רבן גמליא' ר' אליעזר אומר אתרוג שוה לאילן לכל דבר ומי עבדי' כתרי חומרי והתני' לעול' הלכ' כדברי ב"ה והרוצ' לעשות כדברי ב"ש עושה כדברי ב"ה עושה מקולי ב"ש ומקולי ב"ה רשע מחומרי ב"ש ומחומרי ב"ה עליו הכתו' אומ' והכסיל בחשך הולך אלא אי כב"ש בקוליהון ובחומריהון אי כב"ה בקוליהון ובחומריהון ר"ע

גמריה

אחד כדברי ב"ש שאמרו נתחדשה שנה כבר נכנסת שלישית משהשיבה: ואחד כדברי ב"ה האומרין לא נתחדשה שנה עד ט"ו בו: לא מנהג ב"ש כו' שני עשורין שנהג בה לאו משום ספק כב"ש ספק כב"ה אלא משום ספק הלכ' כרבן גמליאל דאמ' אתרוג אחר לקיטה כירק משום דדרכו ליגדל על כל מים והרי נלקט בשלישית או שמא כר"א דאמר אחרי חנטה הלכו בו כשאר אילנו' והרי חנט בשנייה ולקמי' פריך א"כ פשיט' לי' דכבר נכנס' שלישית כב"ש: שוה לאילן לילך אחר חנטה לענין ערלה ורבעי ושביעית: שבשעת לקיטתו עישורו שאם חנטה בשני ונלקט בשלישי' מתעשר כדת שנה שלישית כירק לפי שאף הוא דרכו ליגדל על כל מים הכי מפ'לה בשמעתא קמייתא דקדושין: והרוצה לעשות כו' בעלמא פרכינן סיפא ארישא ומשנינן כאן קודם בת קול כאן לאחר בת קול: מקולי ב"ש כו' בעירובין מפ'לה במחלוק' אחת יש מקו' שנוטין בה דברי ב"ש להקל ויש מקום שנוטין בה דברי ב"ה להקל כגון כמה חסרון בשדרה שלא תטמא באהל ב"ש אומר' ב' חוליות וב"ה אומ' חוליא אחת וכן לטרפה כמלאו דברי ב"ש מקילין בטריפה ואומ' עד שתחסר שתי חוליו' וב"ה מחמירין בה ומקילין לענין טומא' לומר שכיון שחסרה חולי' אחת אינה מטמא' האוחז בזו קולי ב"ש וקולי ב"ה רשע שהרי דבריו סותרין זה את זה כדי להקל והאוחז בחומרי שניהם כסיל בחושך הולך הוא שאינו יודע להבחין על מי לסמוך אבל בב' מחלוקות שהקלו אלו בזו ואלו בזו אין כאן לא משום רשע ולא משום סיכלות דס"ל בהא כב"ש ובהא כב"ה: אי כב"ש בקוליהון ובחומריהון ואי לענין טומא' לא חשיב לה חסרון בחולי' אחת לענין טריפ' נמי לאו חסרון הוא: ואי כב"ה דאמרו חסרון הוא ליחשבא חסרון הכא והכא והן דר"ע כמי בתרן אהדדי דקא חשיב ליה שנייה וקא חשיב לי' שלישית:

גמרא

לרבעי הך משנה איתא כמאן דתני נטע רבעי ברים כילד מברכין (דף לה) ב ולשביעית ירק נמי אית ביה שביעית אלא מפר' בירושל' דבכורים פ"ב כגון אתרוג בת ששית הנכנס לשביעי' הרי היא לבעלים כאילן בתר חנטה ופטור ממעש' כירק דבתר לקיט' והא דלא תנא שוה לאילן לענין כלאים דלא הוי כלאי' בכר' מ"מ א"כ בירק ולענין ר"ה שלו שבט כאילן כדאמ' בשמעתי' לא תני' הכי אלא מידי דבהאי אזלי בתר חנטה ובהאי בתר לקיט' וא"ת אמאי לא אזלי' באתרוג בתר לקיטה לכל דבר כיון שגדל על כל מים כירק למאי דפרישית לעיל דההיא דרשא צריכא לשביעית דאורייתא וי"ל משום דדרשי' לעיל (ד' י) גבי ערל' פעמי' שביעי' ועדין אסורין משו' ערלה וא"ת דהכא משמע דאזלי' בירק בתר לקיטה לענין שביעית ובמסכת שביעי' (פרק ט) תנן כל הספיחי' מותרין חוץ מספיחי כרוב ופי' הר"ש שם ע"פ הירוש' דאיירי בספיחי ששית הנכנסת לשביעית ומתרץ בהכי ההי' דפ' מקו' שנהגו קהלת ב (דף נא) דתניא איפכא כולם אסורין חוץ מספיחי כרוב ונראה לפרש דהא דאמר בירק בתר לקיטה היינו כשלא נגמר גדולם בששי' אבל נגמר גדולם בששי' שרו בין לר"ע בין לר' יוסי הגלילי מידי דהוי אבצלי' הסריסי' דלעיל שמנע מהם מים ל' יום לפני ר"ה דאפי' מאן דפליג התם הכא מודי דלר' יוסי הגלילי כיון דנגמר גדול' כמאן גדילים על מי שנה שעבר' ותו לא גדלי על מי שנה הבאה ולר"ע נמי כיון דתו לא גדלי על כל מים יוצאים מתורת ירקות הגדילים על כל מים כדאמרי' בירושל' כדמפ' לעיל גבי בצלים דנעשו כשדה הבעל מחספק' נמי גשמי' ומתעשרי' לשעב' וכן לעיל ד' יג

גבי

מהרש"א

כו' ומלאו קמה לחה כו' עד כדון לחה כו' ואפילו קלורה מעתה כו' דלא אמרית ליה כו' אע"פ שאינו כתוב כו' ובד"ה ה"נ ארץ לבי ובחמש יומי כו' עכ"ל כנ"ל: ע"ב בפרש"י בד"ה מתוך שעשוין כו' וירק מדרבנן הן כו' ובד"ה וילבור כו' אם ישן וחדש כו' ובד"ה אסתמיטתיה כו' לא פליגי ולא אזלינן כו' אלא אחר גמר פירי כו' ועליה דהא מתניתין כו' האורז והדוחן כו' ההוא תנא הס"ד כנ"ל

משמע

גמריה אסתפק ליה ולא ידע אי
ב"ה באחד בשבט אומ' אי כט"ו
בשבט אומר רבי יוסי בר יהודה
אומ' לא מנהג ב"ש וב"ה נהג בה
אלא מנהג רבן גמליאל ור"א נהג
בה באח' בשבט כב"ש נהג בה
א"ר חנינא ואיתימא ר' חנני הכא
באתרוג שחנטו פירותי' קוד' ט"ו
דאידך שבט עסקינן ובדין הוא
אפי' קודם לכן ומעשה שהי' כך
היה רבינא אמ' כרוך ותני לא א'
בשבט היה אלא ט"ו בשבט היה
ולא מנהג ב"ש וב"ה נהג בה אלא
מנהג רבן גמליאל ור"א נהג בה
אמר רבה בר הונא השתא דאמ'
רבן גמליאל אתרוג אחר לקיטתו עישורו כירק
ר"ה שלו תשרי מיתיבי רשב"א אומ' ליקט אתרוג
ערב ט"ו בשבט עד שלא תבא השמש וחזר
וליקט משתבוא השמש אין תורמין ומעשרין מזה
על זה לפי שאין תורמין ומעשרין לא מן החדש
על הישן ולא מן הישן על החדש היתה שלישית
נכנסת לרביעית שלישי' מעשר ראשון ומעשר עני רביעית מעשר
ראשון ומעשר שני
מאן

גבי אורז ודוחן דיהיב להו שמואל דין דירק דבתר
לקיטה וקאמר הכל הולך אחר גמר פרי אלמא גמר
פרי עקר אלא דבקט בכל' ובתרא לקיטה משו' דדרך
ירק בתר גמר פרי והנהו גמרי פריים ביחד אלא
שאין מתיישבין ביחד
כדאמר דעשויין פרכין
פרכין ומיהו קש' מאתרוג
דבסמוך דאמ' הכא באתרוג
שחנטו פירותיו קודם ט"ו
דאידך שבט ומשמע משום
דמספק' ליה אי אזלי' בתר
חנטה באתרוג כר"א או
בתר לקיטה כר"ג נהג בו
שני עשורין אלמא דאזלי'
בתר לקיטה אע"ג דנגמר
פרי כמו דהרי חנט' בשבט
של שנה שעבר' ולא נלקט
עד שבט אחר ושמא
אתרוג חלוק משאר פירו'
לפי שדרכו לעמוד באילן
ב' וג' שני' וכל זמן שמתקיי'
באילן גדל בכל שנה ושנה
אי נמי אף ע"פ שחנט
בשבט ומכין דאין נגמר
גדולו עד שבט אחר וכית'
הספ' דקט ר' יוחנן לקמן
(דף טו) גבי אתרוג אפי'
כזית ונעשית ככר כלומר
דע"י מי שנה הבאה גדלה
ומיהו כזית ודאי לאו דוק'
דהא ר' יוחנן בתר חנטה
אזיל ושמא לא חשיב חנט'
באתרוג בפחות מכזית :
הכביל בחומר הולך אפי'
יודע כמאן הלכה
ומחמי' על עצמו ולא בעי
לשנויי דר"ע מספקא ליה
הלכת' כמאן ועבד לחומרא
דמסתמ' יודע היה דהלכה
כב"ה : או

גמריה אספיק ליה וכו' כב"ה בעא למעבד : כב"ש
נהג בה לר' יוסי בר יהוד' דאמ' משו' דנהג בה מנהג
רבן גמליאל עישרה במעש עני כדין שלישית א"כ
כב"ש ס"ל דנתחדשה שנה היום דאי כב"ה לקיטתה
וחנטתה בשנה אחת הוה:
דאידך שבט דאשתקד
שהאתרוג דר באילנו ב' וג'
שנים וט"ו בשבט
דאשתקד נכנס' שני' שלישי'
ועדיין לא יצאת שלישית
נמצא' שחנט' בשניי' ונלקט'
בשלישית: ובדין הוא דאם
לקטה קוד' לכן או בשבט
או בטבת נמי הו' נוהג בה
שני עישורין משום מנהג
רבן גמליאל ור"א : אלא
מעש' שהי' בא' בשבט היה :
כרוך ותני כפול את דברי
ר' יוסי ושנה בה ב' מחלוקו'
: לא א' בשבט היה שאין בה
חידוש שנה אלא ט"ו
בשבט היה דלדברי הכל
נתחדשה שנה : ר"ה שלו
תשרי כדין ירק ולענין
מעשר קאמר: שלישי' נכנס'
לרביעית לקמן פריך מ"ש
דלא תנא וחס היתה שנייה
נכנסת לשלישית כדתניא
לעיל גבי ליקט ירק :
מאן

מהרש"א

מסמע ל"ה דשמואל דקאמר הכל הולך אחר גמר פירי באורז ודוחן כו' כמו קאמר לה וכ"כ התו'
לקמן ודו"ק : ואח"כ מ"ה אסתמעתיה כו' וכי אמר שמואל הלכה כר"ש שזורי לא כו' עכ"ל כצ"ל:
ובתו' בד"ה של תיקרי כו' כלומ' עשיית כשהוא כו' ובד"ה מתוך שעשויה כו' כדאמר גבי פרוזבול כו'
בדתניא בת"כ מניין כו' ובד"ה ויגבו' כו' כיוצא בהן כלומר כו' ובד"ה אחר גמר פירי אין זה אחר
לקיטה כו' כצ"ל: דף יד' בפר"ש בד"ה קמ"ל כו' ולאו מטעמיה הס"ד ואח"כ מ"ה במאי
דפליגי כו' ובד"ה איכא בנייהו כו' הא מתני' שמנע כו' כצ"ל : ובתוס' בד"ה ה"א כרבנן כו' והוא
כיון עפי מדר"ש שזורי כו' כצ"ל וכל זה הדיבור מלשון פי' הר"ש בפ' ב' דשביעית ע"ש : ובד"ה
באחד בשבט כו' של קמא נקט דלמר כו' וכל התנוטים קודם זמן כו' כצ"ל : ובד"ה ונהג בו כו' אם
שני עשורין מתם הפריש כו' כצ"ל ובד"ה האתחלת ונהג כו' הפרישה כו' דהמרבה במעשרו כו'
והפרישה

מאן שמעת ליה דאזיל בתר לקיטה ר"ג וקתני שבט אלא אי אתמר הכי איתמר אמר רבה בר הונא אע"ג דאמר רבן גמליאל אתרוג אחר לקיטה כירק ר"ה שלו שבט מאי שנא התם דקתני אם היתה שנייה נכנסת לשלישית מאי שנא הכא דקתני אם היתה שלישית נכנסת לרביעית מילתא אגב אורחיה קמ"ל דאתרוג קשיא ליה ידא ואיידי דממשמשי ביה כ"ע בשביעי' לא מטענה פירי עד תלת שנין בעא מיני' ר' יוחנן מר' ינאי אתרוג ר"ה שלו אימתי א"ל שבט שבט דחדשים או שבט דתקופה א"ל דחדשי' בעא מיני' רב מרב נחמן ואמרי לה ר' יוחנן מר' ינאי היתה שנה מעוברת מהו א"ל הלך אחר רוב שני' אמ' רבה אתרוג בת ששי' שנכנס' לשביעי' פטור מן המעש' ופטור מן הביעו' ובת שביעי' שנכנס' לשמיני' פטור' במעשר וחייבת בביעור א"ל אביי בשלמא סיפא לחומר' אלא רישא פטורה מן הביעור אמאי דאמרי זיל בתר חנטה אי הכי תיחייב במעש' א"ל יד הכל ממשמשין בה ואת אמרת תיחייב במעש' ורב

מאן שמעת ליה כו' אלמא רש"א כרבן גמליאל ס"ל: אתרוג קשיא ליה ידא קשה לעץ האתרוג ידים וממשמשות בו: שבט דחדשים של לבנה: או שבט דתקופ' חמה לסוף ל' יום של תקופת טבת נכנס שבט של חמה: היתה שנה מעוברת מהו אימתי ר"ה: שבט הסמוך לטבת או אדר הראשון שהוא במקו' שבט: אחר רוב שנים מי שמשו שבט: אמר רבה אתרוג בת ששית שחנט' בששית: פטור מן המעשר לקמי' מפ' טעמא דכולה מלתא: א"ל אביי בשלמא סיפא דקא אמרת בת שביעי' שנכנס' לשמיני' פטור' מן המעשר אלמא מנהגא בה קדושת שביעית מיחייב להפקיר' והפקרה פטורה מהמעשר דמשמע דאזלת בה בתר חנט' לענין הפקר שביעית ולענין ביעו' נמי כדקאמר' חייבין בביעור כל הנסיפ' אף ע"ג דסתר לה לרישא דקאמר' בת ששית שנכנס' לשביעי' פטור' מן המעשר דהפקר הוא משום שביעי' אלמא בתר לקיט' אזלת בה לענין שביעית דאי לאו דשביעי' נהגא בה לא הוה מפטרא דהפקרא דשביעי' פטר לה ממעשר כדתניא במכילתא ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השד' מה חיה אוכל' ופט' ר' מן המעש' אף אדם פטור הא לא הו' קשי' לי דאמינ' ספוקי מספק' לך אי אזלי' באתרוג בתר חנטה לענין שביעי' או בתר לקיט' כמו במעשר אזלת לחומרא ושביעית דאורייתא היא וספיקא דאורייתא לחומר': אלא רישא דסיימת בה פטורה מן הביעור דקולא היא: אמאי דאמרי זיל בתר חנטה אשמעת לן בה דלא מספקא לך ומסקנא דרישא וכולה סיפא חד טעמא הוא דפשיטא לן דבתר חנטה אזלינן אי הכי דלא מספקא ולא נהג' שביעית באתרוג בת ששית: תתחייב במעשר דלאו הפקר הוא: יד הכל ממשמשי' בה נהי דלא מחייב לאפקור' דלא נהגא בה שביעית. מיהו כל שדות ופרדסות הפקר הן בשביעית ואין אתרוג זה נשמר בה לבדו ועל כרחו הכל ממשמשין בו והפקר פטור מן המעשר: רב

אף שבט דתקופ' אמתני' נמי דקתני בא' בשבט קא בעי אע"ג דשאלי באתרוג וקשיא אמאי לא בעי בא' באלול ר"ה למעשר בהמה או בקמייתא כו', בסיון ר"ה לשתי הלחם ובאינך: דחדשים אע"ג שבשביל הפירות הולך אחר החמה שנא' ממגד תבואת שמש ה"נ כתי' ממגד גרש ירחים וגם ישראל' מונין ללבנה: בשלמא סיפא לחומרא תימא מאי חומר' הרי קולא הי' לענין מעשר וחומרא לענין שביעי' ומאי הוה אזיל לחומר' בתרוייהו הוה שייך חומר אבל השתא הל"ל בשלמא סיפא בתר חנטה וי"ל דה"ק בשלמא סיפא אפי' מטעם ספק דבתר חנט' או בתר לקיט' אזל' לחומר' לענין ביעור וניחא הא דפטורה מן המעש' מאח' דחייבו חכמי' להפקיר: יד הכל ממשמשים בו ואם אמר תתחייב במעשר לא נקט האי טעמ' אלא למ"ד לעיל (דף יד) שוה לאילן לכל דבר כשאר אילנות דכולהו מודו דבתר חנטה אפ"ה פטורין מן המעשר מטעם יד הכל ממשמשין דלמאי דסבר אבטולמוס משום ה' זקנים דאתרוג אחר לקיט' למעש' ואחר חנט' לשביע' לא הו' צריך לטעם זה דבין לענין חדש וישן בין לענין מעשר שני ועני אזיל

מהרש"א

הפרישה מעשר שני ופדאו וחלקו לעניים והמעות אכל בירושלים עכ"ל ככ"ל וכל דברי הג"הש ואינו שא פי' לדבר התוס' שיש להבין לכאורה מה שכתבו ופדאו וחלקו לעניי' דהיינו שחלק מעו' הפדיון לעניי' והם יאכלו בירושלי' וע"כ פירשו בו וחלק המעשר לעניים ומעות הפדיון אכל הוא

גופיה

ורב המנונא אמר בת ששית שנכנסת לשביעי' לעולם ששית ובת שביעית הנכנסת לשמינית לעולם שביעית מיתיבי ר"ש בן יהודה אומ' משו' ר"ש אתרוג בת ששית שנכנס' לשביעי' פטור מן המעשר ופטור מן הביעור שאין לך דבר שחייב במעשר ﭏ א"כ גדל בחיוב ונלקט בחיוב ובת שביעית שנכנס' לשמיני' פטורה מן המעשר ופטורה מן הביעור שאין לך דבר שחייב בביעו' ﭏ אם כן גדל בשביעית ונלקט בשביעי' רישא קשי' לרב המנונ' סיפא קשיא בין לרבה בין לרב המנונא תנאי היא דתני' א"ר יוסי אבטולמוס העיד משום ה' זקנים אתרוג אחר לקיטתו למעשר ורבותינו נמנו באושא ואמרו אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית שביעית מאן דכר שמיה חסורי

אזיל בתר לקיטה ובחנס אייתי לקמן דאבטולמוס דהיינו מתני' דבכורי' דאתרוג שוה לאילן בג' דרכי' ולירק בדרך אחד : שאין דבר שחייב במעשר אלא אם כן גדל בחיוב ונלקט בחיוב לענין חדש וישן מעשר שני ועני לא בעי גדל ונלקט בשנה אחת דאזלינן בתר חנטה והכא פטור משום יד הכל ממשמשין : שאין לך דבר שחייב בביעור אלא א"כ גדל בשביעית ונלקט בשביעי' וא"ת ומאי קשיא ליה סיפא בין לרבה בין לרב המנונא הא כולהו תנאי פליגי אדר"ש בהא דהא מילתא דפשיט' דבכל דוכתא בין למעשר בין לשביעית אילן בתר חנטה ירק בתר לקיטה תבואה וזתים, בתר שליש ועוד קשיא דבפ' מקום שנהגו (דף נא) קאמר ר"ש גופיה כל הספיחים אסורין חוץ מספיחי כרוב שמעמידה רב ניסי' גאון בשל שביעי' היוצאי' בשמיני' ונרא' הכ"מ לענין שאר דיני שביעית חוץ מלענין ביעור ועוד נרא' דלא איירי הכא אלא באתרוג דוקא ושמא שום טעם יש ומיתוקמא שפיר בשתא כר"ש ההיא דבנות שוח שביעית שלהן שניי':
ורבותינו

רב המנונא אמר לעולם ששית חייב במעשר דכיון דשביעי' לא נהגו בה ולאו הפקר'דמלכ'היא משום יד הכל שבה' אינו אלא גזל ואין הפקר כזה פטורה מן המעשר : מיתיבי ר"ש בן יהודה אמר כו' הכי גרסי' לה בתוספתא שאין לך שחייב במעשר אא"כ גדל בחיוב ונלקט בחיוב ובסיפא גרסי' שאין לך שחייב בביעור אא"כ גדל בשביעית ונלקט בשביעי' ברישא' דמילתיה יהב טעמא לפטורא דמעשר לפי שהוציאו מכלל שאר אילנו' שהלכו בם אחר חנטה לפיכך הוזקק ליתן טעם לדבריו ואשמעי' כרבה דאע"ג דלאו הפקר'דמלכ' הוא כיון דסוף סוף יד הכל משמשין בו פטור מן המעש' לפטור'בביעור לא אצטריך למיכתב טעמ' דלא אפקיה מדין שאר אילנות דאזלינן בה בתר חנטה וסיפא יהיב טעמ' לפטורי' דביעור דלפטורא דמעשר הא אשמעי' טעמא דלא חייבוהו חכמי' במעש' אלא א"כ גדל בחיוב ונלקט בחיוב וזה לא גדל בחיוב: אא"כ גדל בשביעי' ונלקט בשביעי' דכי כתי' לבהמתך ולחיה אשר בארצך דילפי' מינה ביעור בשביעי' כתיב ולא בשמינית: סיפא קשיא בין לרבה בין לרב המנונ' דהא תרוייהו בתר חנטה אזלי בשביעי' ובת שביעי' שנכנסת לשמינית חייבת בביעור דהא לא פליג רב המנונא אדרבה אלא בבת ששית שנכנסת לשביעית : תנאי היא האי תנא פליג עלייהו ותנא אחרינא קאי כוותיהו : דתניא כו' ה"ג בתוספתא דמסכת שביעית א"ר יוסי אבטולמוס העיד משום ה' זקנים אתרוג אחר לקיטה למעשר ורבותינו נמנו באושא וגמרו אתרוג אחר לקיטה בין למעשר בין לשביעית : שביעית מאן דכר שמיה חסורי דקאמר דאימנו עלה רבותינו אלמא איכא מאן דפליג :

מהרש"א

גופיה בירושלים וק"ל : ע"ב בתוס' בד"ה ולשביעית ירק אית כו' ופירוש הר"ש שם על פי כו' ולר' עקיבא כמי כו' אע"ג דנגמר הפירי דהרי כו' כצ"ל וכל דבריה' הלו הם בפ' לולב הגזול ע"ש ומה שיש לדקדק על דבריהם תמצא בחידושי הלכות פ' לולב הגזול ע"ש : דף טו בפירש"י בד"ה מתיבי כו' לא גדל בחיוב הס"ד ואח"כ מ"ה אא"כ גדל כו' כצ"ל : ובתוספות בד"ה או שבט כו' וקשיא אמאי לא בעי כו' מכאן עד סה"ד בת"י אינו וק"ל : ובד"ה יד הכל כו' לכל דבר כשאר אילנות דכולו מודו דבתר חנטה אפי' הכי פורין כו' : ובד"ה שאין לך כו' מלענין ביעור ועוד נראה דלא כו' כצ"ל : ע"ב בתו' בד"ה שתי בריכות כו' השכחן דיופרא בריש עושין ובד"ה נהגו העם בחרובין כר' נחמי' לאו דווקא כו' ר"ל מבנות שוח כו' כצ"ל : ובד"ה בנות שוח כו'

חסורי מיחסר' והכי קתני אתרוג אחר לקיטתו למעש' ואת' חנטה לשביעית ורבותינו נמנו באוש' אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעי' איתמ' ר' יוחנן וריש לקי' אמרי תרויהו אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית לעול' ששית כי אתא רבין א"ר יוחנן אתרוג בת ששית שנכנס' לשביעי' אפי' כזית ונעשית ככר חייבין עליה משום טבל ת"ר אילן שחנטו פירותיו קוד' ט"ו בשבט מתעש' לשנה שעברה אחר ט"ו בשבט מתעש' לשנה הבאה א"ר נחמיה בר"א באילן שעוש' שתי בריכות בשנה שתי בריכו' ס"ד אלא אימא כעין שתי בריכות אבל אילן העושה בריכ' אחת כגון דקלים וזיתים וחרובין אע"פ שחנטו פירותיהן קודם ט"ו בשבט מתעשרין לשנ' הבא א"ר יוחנן נהגו העם בחרובין כר' נחמיה איתיביה ריש לקיש לר' יוחנן בנות

חסורי מיחסרא והכי קתני א"ר יוסי אבטולמוס העיד משום ה' זקנים אתרוג אחר לקיטה למעשר אחרי חנטה לשביעי' ורבותינו נמנו באושא וגמרו אתרוג אחר לקיטה בין למעשר בין לשביעי' והכי פירוש' אתרוג אחר לקיט' למעשר לענין חדש וישן ולענין שנייה נכנסת לשלישי' או שלישי' לרביעי' ואחר חנטה לשביעית בין להפקר בין לביעור כשאר אילנו' ובת שביעי' הנכנסת לשמיני' הפקר' הוא ופוטר' מן המעשר דאילו לענין מעש' בשאר שני שבו אזיל ביה רבנן בתר לקיט' לגבי חדש וישן ומעשר שני ומעשר עני משום דדרכו ליגדל על כל מים כירק והכי מפר' בשמעתא קמייתא דקדושין (ד' ג) אבל לשאר דברים שוה לאילן בתר חנטה ורבה ורב המנונא סבירי להו כאבטולמוס דאזל בתר חנטה לשביעית הילכך בת שביעי' שנכנסת לשמיני' חייבת בביעו' ובת ששית הנכנסת לשביעית פטורה מן הביעור דאזיל בתר חנט ומפליג פליגי רבה ורב המנונא במילתי' דאבטולמוס דהא רב המנונא סבר כיון דפטור' מן הביעור חייבת במעשר דלאו הפקרא דמלכא היא ורב' סבר סוף סוף יד הכל ממשמשין ומודי אבטולמוס דפטור' מן המעשר: לעולם ששית חייבת מעש' ופטור' מן הביעור: אפי' כזית אפי' לא גדל' בששית אלא מעט ורובה גדל' בשביעית על שנעשית ככר חייבות משום טבל דבתר חנטה אזלינן: שתי בריכות ס"ד אין לשון זה נופל אלא בעופות כדתנן (ב"ב ד' פ) הלוקח פירות שובך מפריח הבריכה הראשונה: כעין שתי בריכות שאין פירותיו נגמרין כאחת כגון תאני' כדאמרן גבי קטנים מתוך שעשוין פרכין: אבל אילן שפירותיו נלקטין כא' בתר לקיטה אזלינן בהו: בנות שוח שביעית מפרש במסכת ע"א תאיני חיורתא:

ורבותינו נמנו באושא אית דגר' אתרוג אחר חנט' בין למעש' בין לשביעי' דסברי לה השת' כר"א דלעיל (ד' יד) ולא נראה דבהדי' מוכח בפ' לולב הגזול (ד' מ') דגרסי' אחר לקיט' וג' מחלוק' בדבר: שתי בריכות ס"ד דלא שייך לשון בריכ' באלו אלא ביונים כדפי' בקונט' כדתנן בפרק המוכר את הספינ' (ד' פ) הלוקח פירו' שובך מפריח בריכ' ראשונה ואין לפר' דפריך משו' דאין אילנות טוען שני פעמי' בשנ' דהא אשכחן דיופירא ברים עושין פעמים (ד' יח) ומיהו י"ל משום דקשי' לי' דכיון דלא שנית אין לנו לחלק מדרבנן: כגון הדקלי' והזתים נתנם נקט זתים דמודה בהו תנא קמא דתבואה וזתים אחר שליש ולא אחר חנט': נהגו העם בחרובין כר' נחמיה לאו דוקא נקט חרובין דה"ה דקלים וזתים וכל אילנות העשוין בריכה אחת בשנה מדפריך לי' ריש לקיש בנו' שוח וא"ת והא בנות שוח מפר' בפ' כיצד מברכין (דף מ) תאיני חיורתא וברים כלל גדול (דף סח) אמרי' לקיטתו כא' למעיטי תאני ואע"פ ביש לחלק בין סתם תאינים לתאני חיורת' הא בפ"ק דפיאה חשיב אילנו' שלקיטתן כאח' ולא חשיב בנות שוח ושמא הנא ושייר: בנות

מהרש"א

כו' דלא אזליכן בהו בתר חנטה אלא בתר לקיטה כו' וי"א כנגדו מוכססין בנות שוח כו' כצ"ל וכל הדיבור הזה מדברי הר"ש ברים מסכ' דמאי ע"ש: דף טז בתו' בד"ה כמאן כו' נאהם בי"ה הא קאמר בפ"ק דשבת כו' מללי בהדיא על כל כו' כצ"ל: ע"ב בתו' בד"ה ליום הדין כו' כדודן אחר מיתתם בג"ע כו' כצ"ל: דף יז ע"ב בתוס' בד"ה י"ג מדות כו' משום דה"ק קר' הקב"ה כו' דהתם כתיב על רבעים והכא כתיב לאלפים עכ"ל ובד"ה אסר לא ישא פנים פשטיה דקרא אפני אדם כו' משום דהתם חס בשביל לדקו עכ"ל כצ"ל ובהג"הה שבעל כח יש לו כו' אע"פ שאינו

בנות שוח שביעית שלהן שנייה מפני שעושות לשלשה שנים אשתיק א"ל ר' אבא הכהן לר' יוסי הכהן אמאי אשתיק לימא ליה אמינ' לך אנא ר' נחמי' ואת אמר' לי רבנן משו' דא"ל שבקת רבנן ועבדת כר' נחמי' ולימ' לי' קאמינ' לך נהגו ואת אמרת לי איסור דא"ל במקו' איסור כי נהגו שבקינן לי' ולימ' לי' כי אמינ' לך אנא מעשר חרובין דרבנן ואת אמרת לי שביעית דאורית' לא א"ר אבא הכהן תמיהני אם השיבה ר"ל לתשוב' זו אם השיב' הא אותבה לא אימ' אם קיבלה ר' יוחנן אם לא קיבלה: מתני'

שביעי' שלהן שנייה שביעי' שלהן נוהגי' בשנ' שנייה של שמטה כדמפ' טעמא: מפני שעושות לשלש שנים פירות החונטים בה בשביעית אין נגמרין עד שנה שנייה של שמטה ואנן בתר חנטה אזלי' ונהגא בהו שביעית: ואת אמרת לי איסור' דאסור למיזל בהו בתר לקיטה אנא נמי מודינ' דאסיר אלא נהגו כך: שבקינן להו בתמיה: אם קבלה והאי דאשתיק משו' דלא ידע להשיב אם לא קבלה והאי דאשתיק משום דלא איכפ' ליה דלא דמי מעשר פירות האילן דרבנן לאחמורי ביה כשביעי' דאורייתא: מתני'

בנות שוח בפ' כיצד מברכין (ד' מ) אמר רבה בר בר חנה תאיני חיורתי ופרי גרוע הוא כדמשמע בריש מסכת דמאי דלא נחשדו עליה עמי הארץ דתנן הקלין שבדמאי השיתין הרימון והעוזרדין ובנות שוח וכן משמע בפ"ק דע"א (ד' יד) דאמרי' גבי שביעי' הוסיפו עליהן תוכססין ובנו' שוח אבל מעיקר' לא נהגו בהם שביעית שלא היה חשוב בעיניהם וקשיא דבפ"ק דשבועות (דף יב) משמע שהוא פרי חשוב גבי מותרות קיץ למזבח כבנו' שבע לאדם כל שאוכלין אותו בקינוח סעוד' והיינו בנו' שוח דאמרי' בבראשי' רבה גבי עץ שאכל אדם הראשון דקרו ליה בנו' שוח לפי שגרמו שוחה לאדם ואיכא דקרו ליה בנו' שבע לפי שגרמו ז' ימי אבילות ובפ' ארבע נדרים (דף כו) גבי נודר מן הכלכלה והיו בהן בנות שבע ואמ' אילו הייתי יודע שבנות שבע בתוכה משמע כמו דפרי חשוב הוא ולר' יוחנן דפטר בירושל' בריש דמאי אפי' בודאי ודמאי דמתני' לאו דוקא לפי שרוב מיניו אינם אלא מן ההפקר הוה מצינו למימר דפרי הוא הגדל ביערים שהוא מקום הפקר ופטור מן המעש' אע"פ שהוא טוב כעין אגוזי' קטנים שלנו וכגון ערמוני' והא דלא נהגו ביה שביעי' מעיקרא לאו משו' גריעותא הוא אלא משום דעושות לג' שנים כדאמרי' הכא והוו סברי דלא אזלינן בהו בתר חנטה אלא בתר לקיטה כיון דעיקרן אינם נגמרין בשנה שחונטים בה אבל לר"ל דירושל' דמחייב בודאי ופטרי בדמאי לפי שלא נחשדו משמע משום גריעותא הוא ושמעתיה דהש"ס כוותיה בפ' כיצד מברכין דאמרי' דמאי הוא' דלא בעי עשורי הא ודאי בעי עשורי ועוד קשי' דהתם ובפ"ק דע"א תאיני חיורתי קרי ליה ובפ' ארבע' נדרי' אמרי' אין זה לא תאנים שחורות ולא תאנים לבנות וצ"ל דג' מיני תאנים הן שחורות ולבנות הם שהם תאנים ובנות שוח הם תאנים רעות כגון הנך דדמאי ובפ"ק דע"א וקראום בנות שוח לפי שאולין הקלקל' במקלקל אבל בנות שבע דשבועות ונדרים הן חשובות שגרמו ז' ימי אבילות ומסתמא מן הטובות אכל שנא' ונחמד העץ להשכיל ואית דגרסי' בפ"ק דע"א תוכססין בנות שוח בלא וי"ו שהיא פרי א' שכך שמו כדמוכח בפ"ק דבכורות (דף ח) דאמרי' הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס לג' שנים וכנגדו באילנו' בנות שוח נחש לשבע שנים ולא איתו רשע לא מצינו חבר וי"מ כנגדו תוכססין שבנות שוח ופי' שם בקונטר' תוכססין של בנות שוח ולא בנות שוח ממש ועוד י"ל דמשעת נטיעת האילן של בנות שוח אין טוען פירות עד ג' שנים והכי מייתי ליה גבי נחש וכה"ג קאמר התם אפעה לע' שנה וכנגדו באילן חרוב וחרוב זהו שעת נטיעתו עד שעת גמר פירותיו ע' שנה אבל גבי זאב וארי דלשלש שני' היינו משעת חניטתו עד גמר פרי כדאמרי' הכי: שבקת רבנן ועבדת כר' נחמיה עדיפא מיניה הוה ליה לאקשויי דר' יוחנן אית ליה הלכה כסתם משנה משום דא"ל שבקת רבנן ועבדת כר' נחמיה כ"ל כ"פ לכן לא א"ל הכי כדקאמרת דאי הוה א"ל הכי הוה משיב לו ר"ש לקיש וכי שבקינן רבנן ונעביד כר' נחמיה דלא אמרת כר' נחמיה קאמינא לך: וכי נהגו שבקינן להו בתמיה דלשון נהגו משמע בפ' בתרא דתענית (דף כו) דאי עביד לא מהדרינא והכא כיון דאיכא איסורא דהלכה כרבנן אית לן לאהדורי ובריש ערבי פסחים (דף קג) גבי הא דא"ר יוחנן נהגו העם כב"ה ואליבא דר' יהודה משמע קצת דלכתחילה עבדי הכא מדמברך רבא אבשמים ברישא אמאור ובכל ענין מתיישב כאן ומכאן סותרים מה שפי' רש"י בפ"ק דפסחים (דף ג) אסורים בעשיית מלאכה במקום שנהגו בפסח דכיון דתני אסורין לא תלינן במנהגא:

מהרש"א

הגון ארך כו' ובירושלמי מתרגמין מרחיק רגז שהוא כו' כצ"ל: **דף יח** ע"ב בתוס' בד"ה זה תענה באב כו' דנשרף בתשעה ובספר' כו' מפני דבתשעה לקודש כו' עכ"ל כצ"ל:

דף יט

מתני' בארבע' פרקי' העול' נידון בפס' על התבוא' בעצר' על פירו' האילן בר"ה כל באי העול' עוברין לפניו כבני מרון שנא' היוצ' יחד לבם המבין אל כל מעשיהם ובחג נידונין על המי' : גמ' הי תבוא' אילימ' הא תבואה דקיימ' כל הני הרפתקי דעדו עלה אימ' איתדון אלא תבוא' דמוזרע' למימר' דחד דינ' מהדנא והתניא תבוא' שאירע בה קרי או אונס קוד' הפסח נידונות לשעב' לאח' הפסח נידונו להב' אד' שאירע בו קרי או אונ' קוד' י"ה נידון לשעבר לאחר י"ה נידון להב' אמ' רבא ש"מ תרי דיני מהדנא אמ' אביי הלכך כי חזי איניש דמצלח זרע' אפל' ליקדי' וליזרע חרפא דעד דמטי למידייני' קדי' סליק מני מתני' לא ר"מ ולא ר' יהוד' ולא ר' יוסי ולא ר' נתן דתני' הכל נידוני' בר"ה וגז"ר שלה נחת' בי"ה דברי ר"מ ר' יהוד' אומ' הכל נידונין בר"ה וגז"ד שלהן נחת' כל א' וא' בזמנו בפס' על התבוא' בעצר' על פירו' האילן בחג נידונין על המי' ואדם נידון בר"ה וגז"ד שלו נחתם בי"הכ ר' יוסי אומר אד' נידון בכל יום שנ' ותפקדנו לבקרי' איוב ז

ר' נתן אומ' אדם נידון בכל שעה שנאמר לרגעי' תבחננו וכי תימ' לעול' ר' יהוד' היא וכי קתני מתני' אגז"ד אי הכי קשי' אדם אמ' רבא האי תנא דבי ר' ישמעאל היא דתנ' דבי ר' ישמאל בד' פרקי' העולם נידון בפסח על התבוא' בעצר' על פירו' האילן בחג נידונין על המי' ואד' נידון בר"ה וגז"ד שלו נחת' בי"ה וכי קתני מתני' אתחיל' דין אמ' רב חסד' מ"ט דר' יוסי כדקאמר טעמיה ותפקדנו לבקרים אנן הכי קאמרי' מ"ט לא אמ' כר' נתן בחינ' עיוני בעלמ' הי' פקיד' נמי עיוני בעלמ' היא אלא א"ר חסד' טעמי' דר' יוסי מהכ' לעשו' משפ' עבדו ומשפ' עמו ישראל דבר יום ביומו וא"ר חסד' מלך וצבור

תהלים לג

איוב ז

שם

מתני' בארבעה פרקים בשנה העולם נידון כו' : כבני מרון מפ' בגמ' : שנא' היוצר יחד לבם וגו' בגמ' מפ' ליה : גמ' אילימא הא תבואה דקיימא השתא במחוב' ומוכנת לקציר : הרפתקי מקראי' דעדו עלה שעברו עלי' : דמוזרע' שעתיד לזרוע במרחשון הבא : דחד דינא פעם אחת : קרי כגון ברד או שדפון : נידונות לשעבר קודם שנזרעה דהיינו פסח של אשתקד : נידונות להבא בפסח שאחר זריעת' : נידון לשעבר בי"הכ של אשתקד נגזר עליו : להבא בי"הכ שעבר עכשיו בקרוב וכן לשון משנה במסכ' נדרים קונם יין שאיני טועם ר"ה זה אסו' בכל החדש כולו ור"ח להבא הוא ר"ח שעב' עתה בקרוב ומשים קרי להוי' אשתקד שעבר קרי להאי דלקמי' להבא : תרי דיני מיתדכ' קודם זריעתה וכמון לקציר : כי חזי איניש דלאלא זרע' אפלא חטה וכוסמ' שנזרעין במרחשון שאין ממהרין להתבשל : ליקדו' וליזרע חרפא השעורה ממהרת להתבשל ווזרעי' אות' בשבט ואדר דכיון דאפלא אלא שמעמיד' לטוב' נידון בפסח שעבר לפיכך ימהר לזרוע בזריעה שנייה : דעד דמטייה למדייניה בפסח הבא : קדים סליק וגדל קנא ואינו ממהר שוב להתקלקל : וכי קתני מתני' ארבע' פרקים אגזר דין : קשיא אדם דתני מתני' בר"ה ור' יהוד' בי"הכ אמ' : וכי קתני מתני' ארבעה פרקים : אתחילת דין אבל אגזר דין דאדם בי"ה : אבן הכי קאמרי' הכי קשיא לן : בר' נתן מאי טעמ' לא אמר משום דקסבר בחינה אין זה דין אלא בודק במעשיו הלכך בדידי' כמי תיקשי לן פקידה עיוני בעלמא הוא : אקצייר

בפסח על התבואה בפ' מי שמתו (דף יח) גבי חסיד שהקניטתו אשתו ערב ר"ה משמע דבר"ה שמע שתי רוחו' שמספרין זו את זו ששמעו מאחורי הפרגו' שכל הזורע ברביע' ראשונ' ברד מלקה ושמא אותו בשמי' בר"ה היו הזכירים דין הכנג' בפסח או כמו' כר' יהודה דאמ' הכל נידונין בר"ה ונגזר דין בפסח על התבואה : שאירע בה קרי מקרה לשון אולי יקרה אי נמי לשון קושי כמו אסת לכי עמי בקרי : כמאן

כמאן מצלינן האידנא אקצירי ואמריעי כר' יוסי ואם תאמ' לרבנן כמי מי לא מצלינן רפאינו וברכת השנים ועוד ר' יהודה דאמר הכא אדם נדון בר"ה: ונגזר דין שלו נחתם בי"ה הא אמ' בפ"ק דשבת (ד' יב) הנכנס לבקר את החולה אומ' המקום ירחם עליך ועל חולי עמו ישר' ואומר ר"ת דשאני התם דאי לא מצלינן אלא לר' יוסי אבל שיתרפא מצלינן אליבא דכולי עלמ' דמתי יחלו נגזר מתי יתרפא ולא נגזר ואמר בריש הנוד' מן המבושל (דף מט) אנן דר' יוסי קצירי ממש מריעי רבנן והשתא מצלינן אקצירי שיתרפאו אמריעי היינו רבנן שלא יחלו ומה שמתפללין ברכת השני' היינו כדלקמן בפרקין (ד' יז) שאם פסקו גשמי' מועטים שיורידן המקום בזמנן ועוד יש לומ' דתפל' דרבים שאני דגזר דינא נקרע כדלקמן והאי' דשבת דר' יהודה נמי יש ליישב כהאי גוונא דדמי' לרבים דהוה מצלי בהדיא על כל חולים: בשופר של איל בפ' ראוהו ב"ד (ד' כו) תנן דר' יוסי מכשר אף בשל פרה אבל קי"ל כר' יהודה דתוקעין בשל אילי' כפופים כדפסקינן התם בגמרא: ותוקעים

אקצירי ואמריעי מפרש במסכת נדרי' קצירי חולי' מריעי' תלמידי חכמים שהן חשישי כח: כר' יוסי דאמ' אדם נידון בכל יום ויתפלל שידונו אותו לזכו' ולא יקנסהו מיתה דאי כרבנן דאמרי אין נדון אלא בר"ה הרי כבר נקנס' עליו: שהפסח זמן תבואה הוא וזמן שהתבוא' נידונת בו: שתי הלח' ירצו על פירו' האילן שהן מתירין להביא בכורי' שאין מביאין בכורי' קודם לעצרת דכתי' בכורי קציר חטים ואני שמעתי דר' יהודה לטעמיה דהא אזלא כמ"ד בסנהדרין עץ שאכל אדה"ר חטה היתה: כדי

וצבור מלך נכנ' תחיל' לדין שנא' לעשו' משפט עבדו ומשפ' עמו ישר' מ"ט איבעי' אימ' לאו אורח ארע' למית' מלכ' אבראי ואיבעי' אימא מקמי דליפוש חרון אף אמ' רב יוסף כמאן מצלינן האידנ' אקצירי ואמריעי כמאן כר' יוסי ואיבעי' אימ' לעול' כרבנן וכדר' יצחק דאמ' ר' יצחק יפה צעקה לאד' בין קוד' גזר דין בין לאח' ג"ד תניא אמ' ר' יהוד' משו' ר"ע מפני מה אמר' תורה הביאו עומ' בפסח מפני שהפס' זמן תבוא' הוא אמ' הק"בה הביאו לפני עומ' בפס' כדי שתתברך לכם תבוא' שבשדו' ומפני מה אמר' תורה הביאו שתי הלחם בעצר' מפני שעצר' זמן פירו' האילן הוא אמ' הק"בה הביאו לפני שתי הלח' בעצר' כדי שיתברכו לכם פירו' האילן מ"מ אמר' תורה נסכו מים בחג אמר הק"בה נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה ואמרו לפני בר"ה מלכיות זכרונות ושופרו' מלכיו' כדי שתמליכוני עליכ' זכרונו' כדי שיעל' זכרוניכם לפני לטוב' ובמה בשופ' א"ר אבהו למה תוקעין בשופ' של איל אמר הק"בה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכו' לכם עקיד' יצחק בן אברה' ומעל' אני עליכ' כאילו עקדתם עצמכ' לפני וא"ר יצחק למה תוקעין בר"ה למה תוקעין רחמנ' אמ' תקעו אלא למה מריעין רחמנא אמר זכרון תרועה אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין

ותוקעין

מלכים א ח

מהרש"א

דף יט בד"ה ותיפוק ליה כו' למ"ד בטלה מגילת תענית היינו כו' עכ"ל כל דבריה' אילו בת"י אינן והם מגומגמי' בעצמם דהא וודאי למ"ד בטל' מגילת תענית קיימינן הכא ומה שייך בצום גדליה בטלה מגילת תענית דלכ"ע אין שלום רצו צום וכ"ל להגיה בדבריה' ולמ"ד לא בטלה מגילת כו' ור"ל דהא וודאי דמסיק דההוא דבתלתא בתשרי בטילת כו' בזמן שב"ה קיים הוה לית לן למימר דלמ"ד לא בטלה דלא הוה בזמן שב"ה דאין סברא דהנהו אמוראי שהיו בדורות הראשונים דפליגי בהכי אם היה המעטים בזמן שב"ה קיים או לא וא"כ הוה תקשי' נמי למ"ד

ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן וא"ר יצחק כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה מ"ט דלא איערבב שטן וא"ר יצחק כל שנ' שרש' בתחילת' מתעשר' בסופ' שנ' מרשית ° השנ' מרשית כתי' ועד אחרית סופה שיש לה אחרית וא"ר יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה שנא' ° כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם וא"ר יצחק ג' דברי' מזכירין עונותיו של אד' אלו הן קיר נטוי ועיון תפלה ומוס' דין על חבירו דא"ר

דברים יא

בראשית כא

כדי לערבב שלא ישטין כשישמע ישראל מחבבין את המצות משתתקין דבריו: שרש בתחילת' שישראל עושין עצמן רשין בר"ה לדבר תחנוני' ותפלה כענין שנאמר תחנונים ידבר רש: של אותה שעה ואפי' הוא עתיד להרשיע לאחר זמן: שנ' באשר הוא שם ומצינו בבראשית רבה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם מי שעתידין בניו להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר שנא' משא בערב וגו' לקראת צמא התיו מי שהיו מוציאים לקראת הגולים מיני מלוחי' ונודות נפוחי' וכו' כדאיתא התם אמר להם השתא צדיק הוא או רשע אמרו לו צדיק אמר להם באשר הוא שם איני דן את העול' אלא בשעתו: קיר נטוי ועובר תחתיו מזכיר עוונותיו שאומר כלום ראוי זה ליעשות לו נס ומתוך כך הוא נבדק: ועיון תפלה סומך על תפלתו שתהא נשמעת ומתאמץ לכוין לבו: מוסר

ותוקעים ומריעי' כשהן עומדי' תימ' הא קעבר משום בל תוסיף וכי תימא כיון דכבר יצא הוה ליה שלא בזמנו דלא עבר הא אמרי' בסוף ראוהו ב"ד (דף כח) גבי ברכת כהני' דאין מוסיף ברכה אחת משלו משו' דלא עבר עליה זימני' כיון דאילו מתרמי ליה צבורא אחרינא הדר מברך להו הכא נמי אי מתרמי ליה צבורא הדר תקע להו וי"ל דאין שייך בל תוסיף בעשיי' מצו' אחת ב' פעמי' כגון כהן אם מברך והוזר ומברך אותו צבו' עצמו או נוטל לולב וחוז' ונוטל וכן תוקע וחוזר ותוקע וגבי מתנות בכור נמי הם נותן בקרנא ב' פעמי' אין זה בל תוסיף: כדי לערבב את השטן פי' בערוך דכתיב בירושל' בלע המות לנצח וכתיב והיה ביום ההוא יתקע בשופ' גדול כדשמע קל שיפורי' זימנ' חדא בהיל ולא בהיל וכדשמע תניין אמר ודאי זהו שיפורא דיתקע בשופ' גדול ומטא זימני' למתבלע ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטגוריא: שאין תוקעין בתחילת' מפ' נהלכו' גדולות לאו דמיקלע בשבתא אלא דאתייליד אונסא: שרשה בתחלתה שמתוך שישראלים רשים לבם נשבר ומרחמים עליהם מן השמים: ועיון תפלה אומר ר"ת עיון תפלה דהכא כי ההוא דגט פשוט (דף קסד) דג' דברים אין אדם ניצול מהן בכל יום וקא חשיב עיון תפלה כלו' שאין מכוין לבו בתפילתו כדאמ' בירושל' דברכות פ' היה קורא א"ר חייא רבה מן יומא לא כוונית אלא חד זמן בעית מכוונת והרהרית בלבי ואמרי מאן עלל קומוי מלכא קדמויי אלקפטא או ריש גלותא שמואל אמר אנא מנית פרחייא ר' בון בר חייא אמר אנא מנית דומסיא א"ר מנא מחזיק אנא טיבו לרישיה דכי מטי למודים הוה כרע מגרמיה ומתוך שאדם מתפלל ואין מתכוין לבו עבירותיו נזכרין ומיהו לא יתכן לפרש כן כלל אלא אדרבה איירי במתאמץ לכוין לבו ובוטח שתהא תפלתו נשמעת כי ההיא דפרק אין עומדין (דף לב) המאריך בתפלתו ומעיין כדמוכח בריש הרואה (דף נד) דאמר רב יהודה אמר רב ג' דברים מאריכין ימיו של אדם וחשיב המאריך בתפלתו ופריך למימרא דמעליותא היא והא א"ר חייא בר אבא המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנא' תוחלת ממושכה מחלת לב כלומ' מעיין בה אומ' בלבו שיעשו בקשתו לפי שהתפלל בכוונה ובא לידי כאב לב שאין בקשתו נעשית תוחלת לשון תפלה ולשון ויחל משה וא"ר יצחק (דף נה) ג' דברים מזכירי' עוונותיו של אדם עיון תפלה שע"י כך מפשפשין במעשיו לומר בוטח הוא בזכיותיו ונראה מה הם ומשני הא דמעיין בה הא דלא מעיין והשתא הוו כל הני ג' דברים מענין אחד קיר נטוי שבוטח בזכותו ועובר מוסר דין לחברו שבוטח בזכותו שיענש חבירו על ידו:

ונחתמין

מהרש"א

במ"ד לא בטל' תיפוק ליה דה"ל יום שנהרג גדליה והאי קאמרי דלמ"ד לא בטל' לא קיימי דאע"ג דודאי היה המעשה בזמן שב"ה קיים דבהא לא פליגי מ"מ איצטריך ליה לתנא דברייתא למתני אותו י"ט דתלתא בתשרי כו' משום לאחר החורבן ודו"ק: ובד"ה הא ר"י בן שמוע כו' מרישא דניסן כיון כו' עכ"ל כצ"ל ובד"ה יהודה כו' הני נמי הואיל והאבר מעמידו כו' עכ"ל כצ"ל: בא"ד משום ר"י ב"נ אומר טמא משום כלי זכוכית כו' משום דכלי אבן לית ליה טומאה אוקמא טומאת כלי מתכות כו' עכ"ל לכאורה נראה מדבריה' הכא דלר"מ אפי' נמי לית ביה רק טומאה

דרבנן

ונחתמין לא תו לחיים צדקה תציל בינונים
גם משום דצדיקי׳ קרי לי׳ שזכיותיו מרובי׳
ורשעים גמורי׳ למי שעונותיו מרובי׳ ופעמי׳ הצדיקי׳
נחתמי׳ למיתה ורשעים גמורים לחיי׳ דכתי׳ ומשלם
לשונאיו אל פניו להאבידו
דאמרי׳ בסוף פ״ק דקדושין
(ד׳לט) מי שזכיותיו מרובי׳
שם יו מעונותיו דומה כמי ששרף
את כל התור׳ כול׳ לא שייר
ממנו אות אחת ואי עונותיו
מרובים מזכיותיו דומ׳ כמו
שם כג שקיים כל התור׳ כולה ולא
חסר אות אחת וכל זה דקרי
משלי י הכא גבי רשעים מית׳ וגבי
צדיקים חיים כלומר לחיי
תלים לו ע״הב: לי״ה כשיחיו המתי׳
כמוכח קרא אע״פ שכבר
נדונו אח׳ מיתתן בגן עדן
בראשית יז או בגיהנם מפני הנפש
עדין יהיה דין אחר אם
יונה ג יזכו לחיי הע״הב שהוא
קיים לעול׳ ויש שכבר קבלו
שם דינם בגיהנ׳ ומתוך כך
שמא יזכו: עליהם

מוסר דין כמו ישפוט ה׳ ביני וביניך אומרי׳ בלו׳ ר״אני
הוא שיענש חבירו על ידו: ויבא אברהם ונו׳ הוי קבל
אותה: שנוי מעשה שב מרעתו: ובנבלתם לא תגעו
ברגל משתעי קרא כדמפ׳ ואזיל לקמיה בברייתא:
ג׳ ספרי׳ ספרי. זכרון של
מעש׳ הבריו׳: לי״ה כשיחיו
המתים: רשעים גמורים
רובם עוונו׳: בינוניי׳ מחצ׳
על מחצה: ומצפצפים

דא״ר אבין כל המוסר דין על
חבירו הוא נענ׳ תחיל׳ שנ׳ ותאמ׳
שרי׳ אל אברם חמסי עליך וכתי׳
ויב׳ אברה׳ לספ׳ לשר׳ ולבכות׳ וא״ר יצחק ד׳ דברי׳
מקרעין גזר דינו של אדם אלו הן צדק׳ צעק׳ שינוי
השם ושינוי מעשה צדקה דכתיב וצדקה תציל
ממו׳ צעק׳ דכתי׳ ויצעקו אל ה׳ בצ׳ להם וממצוקתיה׳
יוציא׳ שינוי השם דכתיב שרי אשתך לא תקר׳ את
שמה שרי כי שרה שמה וכתיב וברכתי אות׳ וגם
נתתי ממנה לך בן שנוי מעש׳ דכתי׳ וירא אלקי׳ את
מעשיהם וכתי׳ וינחם האלקים על הרעה אשר דב׳
לעשות להם ולא עשה וי״א אף שינוי מקום דכתי׳

בראשית יב ויאמר ה׳ אל אברם לך לך מארצך והדר ואעשך לגוי גדול ואידך
ההוא זכותא דא״י הוא דאהני׳ ליה וא״ר י׳ חייב אד׳ להקביל פני רבו
מלכים ב ד ברגל שנ׳ מדוע את הולכ׳ אליו היו׳ לא חדש ולא שב׳ מכלל דבחדש
ויקרא יא ושב׳ איבעי׳ לה למיז׳ וא״ר י׳ חיי׳ אד׳ לטה׳ את עצמו ברגל שנ׳ ובנבלת׳
לא תגעו תנ״ה ובנבלתם לא תגעו יכול יהו ישראל מוזהרין על מגע
שם כא נבילה ת״ל אמור אל הכהני׳ בני אהרן מוזהרין בני ישר׳ אין
מוזהרין והלא דברים ק״ו ומה טומא׳ חמור׳ כהנים מוזהרין ישראלים
אינן מוזהרין טומא׳ קלה לכ״ש אלא מה ת״ל ובנבלת׳ לא תגעו ברגל
א״ר כרוספדאי א״ר יוחנן ג׳ ספרים נפתחין בר״ה א׳ של רשעי׳ גמורין
וא׳ של צדיקי׳ גמורין וא׳ של בינוני׳ צד״ג נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים
רש״ג נכתבין ונחתמין לאלתר למית׳ בינוניי׳ תלויין ועומדי׳ מר״ה ועד י״ה
תלים סט זכו נכתבין לחיי׳ לא זכו נכתבין למית׳ א״ר אבין מאי קר׳ ימחו מספ׳
חיי׳ ועם צדיקי׳ אל יכתבו ימחו מספ׳ זה ספרן של רש״ג חיי׳ זה ספרן של
צדיקי׳ ועם צדיקי׳ אל יכתבו זה ספרן של בינוניים רנב״י אמ׳ מהכ׳ ואם
שמות לב אין מחני נא מספרך אש׳ כתב׳ מחיני נא זה ספרן של רשעי׳ מספרך
זה ספרן של צדיקי׳ אש׳ כתב׳ זה ספרן של בינוני׳ תני׳ בש״א ג׳ כתו׳ הן
ליו׳ הדין א׳ של צדיקי׳ גמורין וא׳ של רשעי׳ גמורין וא׳ של בינוני׳ צד״ג
נכתבין ונחתמין לאלת׳ לחיי׳ עול׳ רש״ג נכתבין ונחתמין לאלת׳ לגיהנם
דניאל יב שנ׳ ורבי׳ מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עול׳ ואלה לחרפו׳ לדראון

עולם בינונים יורדין לגיהנם ומצפצפין

זכרי' יג ומצפצפין ועולין שנ' והבאתי את
השלישית באש וצרפתי' כצרוף
את הכסף ובחנתים כבחון את
הזהב הוא יקר' בשמי ואני אענה
שמואל א ב אותו ועליה' אמר' חנה ה' ממית
ומחיה מוריד שאול ויעל ב"ה א
ורב חסד מט' כלפי חסד ועליה
תהלי' קיו אמ' דוד אהבתי כי ישמע ה' את
קולי ועליה' אמר דוד כל הפר"ש
כולה דלותי ולי יהושיע פושעי
ישרא' בגופן ופושעי אומו העול'
בגופן יורדין לגיהנם ונידונין בה
י"ב חדש לאח' י"ב חדש גופן כל'
ונשמתן נשרפת ורוח מפזרתן
מלאכי ג תחת כפות רגלי צדיקים שנ' ועסותם רשעי' כי יהיה אפר תח' כפו'
רגליכם אבל המיני' והמסורות והאפיקורסים שכפרו בתור' ושכפרו
בתחיית המתים ושפירשו מדרכי צבור ושנתנו חיתית' בארץ חיים
שחטאו והחטיאו את הרבי' כגון ירבע' בן נבט וחביריו יורדין לגיהנ'
ישעי' סו נידונין בה לדורי דורות שנ' ויצאו וראו בפגרי האנשי' הפושעים בי
גו' גיהנם כלה והן אינן כלין שנ' וצורם לבלות שאול מזבול לו וכל
תהלי' מט כך למה מפני שפשטו ידיהם בזבול שנ' מזבול לו ואין זבול אלא בית
מלכים א ח המקדש שנ' בנה בניתי בית זבול לך ועליהם אמרה חנה ה' יחתו
מריביו א"ר יצחק בר אבין ופניהם דומין לשולי קדירה ואמר רבא
אינהו משפירי שפירי בני מחוזא ומקריין בני גיהנם אמר מר ב"ה
אומר ורב חסד מטה כלפי חסד והכתי' והבאתי את השלישי' באש
התם בפושעי ישראל בגופן פושעי ישראל בגופן והא אמרת לית להו
תקנתא כי לית להו תקנה ברוב עוונות הכא מחצה עונות מחצה
זכיות ואית

ומלפנפים צועקים ובוכים מתוך יסורין שעה אחת ועולין: מטה כלפי חסד הואיל ומחצה על מחצה הם מטה את ההכרע לצד זכות ואין יורדין לגיהנם: בגופן לקמיה מפ': המינין האנסים אחר הסכו דברי אלהים חיים לרעה כגון צדוקי' וביתוסים: והמסורו' מלשיני' שמוסרי' ממון ישראל ביד נכרים: אפיקורוס מבזה ת"ח: שכפרו בתור' האומרין אין תורה מן השמים: שפירשו מדרכי ציבור לא גרסינן דהיינו כל הני דלעיל והך מתני' בסדר עולם וה"ג ליה התם שפירשו מדרכי הצבו' כגון המינין והמסורו' כו' מדרכי צבור מדרכי ישר': ושנתנו חיתית' לקמן מפ': וצורם כמו וצורת': שפשטו ידיהם בזבול שהחריבו ב"ה בעוונ': בני מחוזא מעונגים ושמינים היו: ומקרין בני גיהנם כך יקראו להם: והאמ' לית להו תקנתא דנעשין אפר והכא וצרפתי' כצרוף את הכסף שימרקו ייסוריהן את עוונם: דלה

אמ' דוד אהבתי דכתי' ביה אפפוני חבלי מות וכתי' דלותי ולי יהושיע כשהוא דל במצו' רב חסד מט' ומושיע כדדרשי' לקמן א"נ מלשון דלה דלה לנו שמע יהו מבור עמוק וכתיב בתריה שובי נפשי למנוחיכי וגו' והדר אתהלך בארצו' החיי': המינים פליגי בה רב אח' ורי' יבא דפי' אין מעמידין (ד' כו) מהו מין ס"א: כי לית להו תקנ' ברוב עוונות ואית בהו עון דפושעי ישראל בגופן והא דאמר לעיל רשעים דהיינו רובו' עוונות נכתבים ונחתמים לאלת' לגיהנ' אע"ג דכתיב בקרי' לדראון עול' לא שלא יהא להם תקנ' אלא כדונכי' י"ב חדש ועולי' והא דאמ' תלוי' בפ' הזהב (ד' נח) ג' יורדים ואינם עולים היינו לאלת' יהא דאמ' ר"ל בסוף חגיג' (ד' כו) פושעי ישראל אין אור של גיה"ס שולט בהן והא אמ' על' ברים עושין פסין (ד' יט) דנפי' אגרה ומסיק להו: קרקפתא

הרט"א
כגון דאוקמ' אטומא' כלי מתכות ואין נראה כן מדבריהם דלעיל אלא כיון דאית ליה הכל הולך
אחר המעמיד דהוא מתכת הוה טמא מדאורייתא לר"מ גם קשה מאי קאמ' טמא משו' כלי זכוכית
דאיהו

קרקפתא דלא מנחא תפילין אם עסק בתור' כמניח תפילין דמי דאת' במכילת' העוסק בתורה פטור מן התפילין ור"ת מפר' דהכא כשהמנו' בזויה עליו שמגונו' עליו רצועו' של תפילין שבראשו. אבל אם ירא להניח משום דבעינן גוף נקי כאלישע בעל כנפים כדאי' בריש במה טומנין (ד' מט) והוא דואג כל שעה שמא לא יוכל להזהר לשמרה בטהר' ובקדושה ודאי אין עליו דין פושעי ישראל בגופ' וכל הני דשמעתי' בשלא יעש' תשוב' אבל עשה תשובה אמרינן ביומא (דף פו) דתשוב' תולה ומיתה ממרק': אמר רב בעבירה בעריות שכן בן נח מוזהר עליו כדאית' בפ' ד' מיתות (ד' נו): בתחילה

ואית בהו נמי עון דפושעי ישר' בגופן לא סגי' ליה דלאו והבאתי את השלישי' באש ואם לאו ורב חסד מטה כלפי חסד ועליהן אמ' דוד אהבתי כי ישמע ה' דרש רבא מ"ד אהבתי כי ישמע ה' אמרה כנסת ישרא' לפני הק"בה רש"ע אימתי אני אהובה לפניך בזמן שאת' שומע קול תחנוני דלותי ולי יהושיע אע"פ שדל' אני מן המצו' לי נאה להושי' פושעי ישר' בגופן מאי ניהו אמ' רב קרקפת' דלא מנח תפילין פושעי או"ה בגופן א"ר בעבירה ושנתנו חיתית' בארץ חיי' א"ר חסד' זה פרנס המטי' אימ' יתיר' על הצבו' שלא לש"ש אמ' רב יהוד' אמ' רב כל פרנס המטיל אימה יתירה על הצבו' שלא

איוב לש"ש אינו רוא' בן ת"ח שנ' לכן ס יראוהו אנשים לא

יר' כל חכמי לב בה"א ורב חסד מטה כלפי חסד

מיכה והיכי עביד ר"א אומ' כובשו שנא' ס ישוב ירחמנו

יכבוש עוונותינו ר' יוסי ב"ח אמ' נושא שנא' נושא

שם ס עון ועוב' על פשע תנא ר' ישמעא' מעביר ראשון

ראשון וכן היא המדה אמר רבא ועון עצמו אינו נמחק דאי איכא רובא עוונו' מחשיב בהדירהו רבא אמ' כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו שנא' נוש' עון ועובר על פשע למי נוש' עון למי שעובר על פשע רב הונא בריה דרב יהושע חלש על רב פפא לשיולי ביה חזיי' דחליש ליה עלמא אמ' להו צביתו ליה זוודת' לסוף איתפח הוה מיכסיף רב פפא למיחזייה א"ל מאי חזית אמ' ליה אין הכי הוה ואמ' להו הק"בה הואיל ולא מוקם במיליה לא תקומו בהדיה שנ' נושא עון ועובר על פשע למי נוש' עון לעובר על פשע לשארי' נחלתו אמ' ר' אחא בר חנינא אליה וקוץ בה לשארית נחלתו ולא לכל נחלתו

דלה אני במצות כגון בינונים שאין זכויותיהן מכריעין לתלות להם בזכות': לי יהושיע להטות כלפי חסד: אמר רב יהודה גרסינן ולא גרסינן דאמר: כובש את כף המאזנים של זכות מכריעין את העונו' יכבש עונותינו יכרעו בו: נוש' מגבי' כף מאזני' של עון: מעביר ראשון ראשון עון שבראשונ' הבאי' לתת' לכף מעבירו ושומטו שאם יהיה מחצ' על המחצ' כיון שחסר אחד מהן יכרעוהו הזכיו' וכך היא המדה: ועון עצמו אינו נמחק אלא מונח לבד אתי' דאי איכ' רובא עוונות בהדי' ההיא עון מחשב בהדייהו למנו' עם רשעים גמורי': המעבי' על מדותיו שאינו מדקדק למדוד מדה למצעריו אותו ומניח מדותיו והולך לו כמו אין מעבירין על המצות אין מעבירין על האוכלין מניחן והולך לו ומעבירין לו על כל פשעיו אין מדת הדין מדקדקת אחריהן אלא מניחתן והולכת: צביתו ליה זוודת' הכינו צדה לדרך מה היא צדת המתים תכריכין: איתפח נתרפ': הכי הוה מיתה נקנס' עלי: לא מוקים במילי' אינו מעמיד על מדותיו: לא תוקמו בהדיה לא תדקדקו אחריו: אליה שמינה יש כאן וקוץ בה כלומר דבר תנחומין יש כאן אבל יש בתוכה דבר קשה שאינו שוה לכל: למי

למי

למי שמשים עצמו כשירים רב הונא רמי כתיב צדיק ה' בכל דרכיו **וכתי'** וחסיד בכל מעשיו בתחילה צדיק ולבסוף חסיד ר' אלעזר רמי כתיב ולך ה' חסד וכתי' כי אתה תשלם לאיש כמעשהו בתחילה כי אתה תשלם כמעשהו ולבסוף ולך ה' חסד אילפי ואמרי לה אילפא רמי כתי' ורב חסד וכתיב ואמת בתחילה ואמת ולבסוף ורב חסד ויעבור ה' על פניו ויקרא א"ר יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו מלמד שנתעטף הקב"ה כש"צ והראה לו למשה סדר תפלה אמ' לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם ה' ה' אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה אל רחום וחנון אמר רב יהודה ברית כרותה לי"ג מדות שאינן חוזרות ריקם שנא' הנה אנכי כורת ברית א"ר יוחנן גדולה תשובה שמקרעת גזר דינו של אדם שנא' השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו

תהלים קמה

שם סב

שמו' לד

שם

ישעיה ו

...י שמשים עצמו כשיריים : צדיק במשפט אמת : ...ריך נכנס לפנים מן השורה : ולבסוף כשרואה ...אין העולם מתקיים בדין : ה' ה' מדת רחמים אני ...הוא קודם שיחטא ואני מרחם אחר שיחטא אם ...וב : ברית כרותה לי"ג ...מדות הללו שאם יזכרום ...וראל בתפלת תעניתם ...כן חוזרות ריקם : הנה ...אנכי כורת ברית על ...האמור למעלה : בינתיים

בתחילה כי אתה תשלם וה"ק קרא ולך ה' החסד ליכנס לפנים משורת הדין כשאתה רואה שאין העולם מתקיים כשתשלם לאיש כמעשהו: **שלש עשרה מדות** האומר ר"ת דשני שמות הראשונים הם שני מדות כדאמרי' הכא אני ה' קודם שיחטא ונרחם עליו ואני מרחם לאחר שיחטא אם ישוב ה' מדת רחמים הוא ולא כאלקים שהוא מדת הדין עון ופשע וחטאה ונקה הנמנים בד' כדאיתא ביומא פרק שני שעירים (דף לו) דעוונות אלו זדונות פשעים אלו המרדים וחטאה אלו השגגות ובמגלת סתרים דרבינו ניסים אין מונה שם הראשון שיש פסיק בין השמות משום דהכי קאמר קרא הקב"ה שמו ה' קרא ה' רחום וחנון ונוצר חסד לאלפים מונה בשתי מדות דנוצר חסד היינו מדה אחת ולאלפים מדה אחרת שמדה טובה מרובה חמש מאות על מדת פורענות דהתם כתיב על רבעים והכא כתי' לאלפים:

וסב... הג"הה

והכי איתא בפסיקתא ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני אותן שני מדות עזבוני. ומ"מ קשיא כיון דשניה של רחמים אין כאן שתי מדות לכך נראה דהן מדה אחת ואחת מהן בשם האחר שלכך מזכירין אותו על אדנותו לפי שהוא אדון על כל כמו מלך על שם מלכותו ואותו כנוי מדת רחמים הוא שלפי שהוא אדון על כל צריך להתנהג עם כל במדת רחמים אל הוא מדת חוזק כי צריך חוזק הוא ומכין מזון לכל הבריות כדכתיב הכפירים שואגים לטרף ולבקש מאל אכלם רחום גם הוא מדת רחמים ולא כמדת ה' כי הרחמים חלוקים כדאמרי' הכא קודם תשובה ואחר תשובה וחנון גם הוא מענין אחר כי מדת רחמים היא שלא בעת צרה כי בטרם תגיע הצרה הוא מרחם שלא תבא אבל חנון הוא שחונן בעת הדחק לגאול הצועק כדכתיב חנון יחנך לקול זעקך ומדה זו כביכול שנפל כח יש לו לחון על הצועק אף שלא כדין כדכתיב והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני כלומר אע"פ שבדין בא העבוט ליקח כי הלוית עליו מעותיך אעפ"כ תשיבנו לו כי הם יצעק אני המד' היא כך שאשמע צעקתו לפי שחנון אני ותיכף

מהרש"א

דאיהו גופיה מדרבנן ובתוספת' שלפנינו גרסי' במלתי' דר"י בן נורי אומ' טמא משום כלי מתכות כו' ע"ש ור"ל משום גזירת כלי מתכת והוי טמא מדרבנן ויהודה בן שמוע מטמא טומאה דאורייתא דהכל הולך אחר המעמיד והשתא יש ליישב דבריהם א"כ רבנן דהכא אית להו בכלי אבן כר"מ דמטמא בכלי מתכות ולאו ממש כר"מ קאמר דלרבנן היינו משום גזירות כלי מתכות דאוקמא אדאורייתא אבל לר"מ מטמא בכלי מתכות משום דהכל הולך אחר המעמיד אבל בכלי זכוכית מטהרין לגמרי ובפי' רבינו שמואל לא חשיב סתימה כיון דלאו מינו הוא ומיהו רבי מאיר כיון דמטמא מדאורייתא בכלי אבן ע"כ משום דהכל הולך אחר המעמיד וצ"ע ודו"ק: בא"ד דבהא

ולבבו יבין ושב ורפא לו א"ל רב פפא לאביי ודלמא לפני גזר דין א"ל ורפא לו כתיב איזהו דבר שצריך רפוא' הוי אומר זה גזר דין מיתיבי השב בנתי' מוחלין לו לא שב בנתים אפילו הביא כל אילי נביות שבעול' אין מוחלין לו לא קשי' הא ביחיד הא בצבו' מיתיבי עיני ה' אלהיך בה עיתים לטובה עית' לרעה עיתים לטובה כיצד הרי שהיו ישרא' רשעים גמורין בר"ה ופסקו להם גשמי' מועטים לסוף חזרו בהן להוסיף עליהן א"א שכבר נגזרה גזרה אלא הקב"ה מורידי' בזמנן על הארץ הצריכ' להן הכל לפי הארץ עתי' לרעה כיצד הרי שהיו ישרא' צדיקים גמורין בר"ה ופסקו עליהן גשמי' מרובין לסוף חזרו בהן לפחות מהן א"א שכבר נגזרה גזרה אלא הקב"ה מורידן שלא בזמנן על הארץ שאינה צריכה להן לטובה מיהא ליקרעי' לגזר דינייהו ולוסיף להו שאני התם דאפשר בהכי ת"ש יורדי הים באניו' עושי מלאכ' במים רבים המה ראו מעשה ה' וגו' ויאמר ויעמד רוח סערה ותרומם גליו יחוגו וינועו כשכור וגו' ויצעקו אל ה' בצר להם וגו' יודו לה' חסדו וגו' עשה להן סימניות כאכין ורקין שבתורה לומר לך צעקו קוד' גזר דין נענין צעקו לאחר גז"ד אינן נענין הני נמי כיחידין דמו ת"ש שאלה בלוריא הגיורת את רבן גמליא' כתי' בתורתכ' (במדבר ו) אשר לא ישא פני' (דברים י) וכתי' ישא ה' פניו אליך נטפל לה ר' יוסי הכהן אמר לה אמשול לך משל למה"ד לאד' שנושה בחבירו מנה וקבע לו זמן בפני המלך ונשבע לו בחיי המלך הגיע זמן ולא פרעו בא לפייס את המלך ואמר לו עלבוני מחול לך ופייס את חבירך הכא נמי כאן בעבירות שבין אדם למקום כאן בעבירות שבין אדם לחבירו עד שבא רבי עקיבא ולימד

כאן

אינו יכול לראות בעיניו וגם יש בלשון חנון מתני' חנם כדאמרי' בברכות (ד' ז) וחנותי את אשר אחון אע"פ שאינו הגון ארך אפים לצדיקים ולרשעי' ואם שתי מידות לפי שהן משני עיני בני אדם והוא מדה טובה שהקב"ה מאריך אפו ובתוך כך חוזרין בתשובה ובירושלמי מתרגמי' מרחק רוגז שהוא מרחק ממנו לגיינות כדכתי' פתח ה' אוצרו ויוציא כלי זעמו באין מארץ מרחוק ורב חסד ואמת הן שתים בדרשי' כתיב רב חסד וכתיב ואמת הא כיצד בתחילה באמת וכשרואה שאין העולם מתקיי' בחסד נוצר חסד אחת נושא עון ופשע וחטאה הם שלש ונקה לשבים כך פי' הרב ז"ל : ע"כ לשון הג"הה : (יח)

ושב ורפא לו: כלומר העון קרא רפוא' כלותא ופרק שני דמגלה (דף יז) : אשר לא ישא פנים פשטי' דקרא אפני אדם קאי שאין נושא פני' בשביל גדולתו ועושרו או באדם זקן ונשוי פנים כדכתי' אשר לא ישא פני' לזקן אבל ישא ה' פניו אליך אפני שכינה קאי שיראה לך פנים שוחקות ולא פנים של כעס והא דלא פריך הכא מדכתיב וישא ה' את פני איוב וכתיב כי אם פניו אני (תהלים קו) נושא משום דהתם אם בשביל צדקו : כאן

ביניהם בין ר"ה ליה"כ : עתים לטובה כו' פעמי' שהעתי' הבינוני' לסוף השנה לטובה היא להקל עלי' מן הפורענות הנגזר עליה בר"ה : ופעמים שהן לרעה לפחות מן הטובה שפסקו לה : על הארץ שצריכי' להם על השדו' ועל הכרמים ועל הגנות : שלא בזמנן לפני הזריעה : והארץ שאינה צריכה להן ביערו' ובמדברו' : סימניות בין פסוק לפסוק יש סימני' הפוכי' כזה (: אכין ורקין בתורה לדרשה למעט את הדיבור: אכין ורקין מיעוטין לומר לא בכל שכן שיצעקו אלא בגזר לה יוציאם ממצוקותיה' אם צעקו קודם גזר דין : נגרדוס

כאן קוד' גזר דין כאן לאחר גז"ד
הכ' נמי ביחיד וגז"ד דיחיד תנאי
היא דתניא היה ר"מ אומר שנים
שעלו למיט' וחולין שוה וכן שני'
שעלו לגרדו' לידון ודינן שוה זה
ירד וזה לא ירד זה ניצל וזה לא
ניצל מפני מה זה ירד וזה לא ירד זה ניצל וזה לא
ניצל זה התפלל ונענה וזה התפלל ולא נענה מפני
מה זה נענה וזה לא נענה זה התפלל תפיל' שלימ'
נענה וזה לא התפלל תפילה שלימ' לא נענה ר"א
אומ' כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין ר' יצחק
אומר יפה צעק' לאדם בין קודם גז"ד בין לאחר גז"ד
וגזר דין דציבו' מי מקרע והא כתו' אם תכבסי
מרעה לבך וכתי' כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך ירמיה ד / ירמיה ב
בורית נכתם עונך לפני מאי לאו כאן קודם גז' דין
כאן לאחר גז"ד לא אידי ואידי לאחר גזר דין ול"ק
כאן בגז"ד שיש עמו שבועה כאן בגז"ד שאין עמו
שבועה כדרב שמואל בר אמי דאמר ר"ש בר אמי
וא"ל ארשב"נ א"ר יונתן מניין לגז"ד שיש עמו שבוע' שאינו נקרע שנ'
שמואל א ג לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפ' עון בית עלי בזבח ובמנחה אמ' רבה
בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפ' בתור' אביי אמ' בזבח ומנחה
אינו מתכפ' אבל מתכפ' בתורה ובג"ח רבה ואביי מדבי' עלי קאתו
רבה דעסק בתור' חיה מ' שנין אביי דעסק בתורה ובג"ח חיה ס' שנין
ת"ר משפחה אחת היתה בירוש' שהיו מתיה מתין בני י"ח שנה באו
והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי א"ל שמא ממשפח' עלי את' דכתי' ביה וכל
שמואל א ב מרבי' ביתך ימותו אנשי' לכו ועסקו בתור' וחיו הלכו ועסקו בתור'
וחיו והיו קורין אותה משפחת רבן יוחנן על שמו אמר רב שמואל בר
איניא משמי' דרב מניין לגז"ד של ציבו' שאינו נחת' אינו נחת' והכתיב
נכתם עונך לפני א"א גשנחת' נקרע שנ' כה' אלקינו בכל קראינו
דברים ד אליו והכתיב דרשו ה' בהמצאו התם ביחיד הכא בציבו' ביחיד אימת
ישעיה נה אמ' רבה בר אבוהו אלו עשרת ימי' שבין ר"ה לי"ה ויהי בעשר' הימים
שמואל א כה

לגרדום בית וועד שדנים בו נפשות להריגה: ודינם שוה שניהם נתפשו על דבר אחד: זה ירד מן המטה: זה ניצול מן הוועד: תפלה שלימה בכוונה: אביי ורבה מדבית עלי אתו כך שמעתי בשם שם חולין פ' הזרוע אשכחן דרבא לאו כהן הוא ושמא אמו מבית עלי היתה ויש גורסין רבה ואביי ומפרשי לה ברבה בר נחמני: ויחיד אימתי מוני לו דכתיב בהמצאו: כנגד עשרה לגימות עשרה עבדי' שלח לו דוד כדמפר' בקרא ונתן להם סעודה אחת לפיכך נתלו לו עשר' ימים: רב

כאן קודם גזר דין בפ' בתרא דנדה (ל' ע) משני כמי הכי והוה מצי לשנויי כדאמ' להו קודשא בריך הוא למלאכי השרת בפ' מי שמתו (דף כ) ואיך אשא פני לישראל אני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת והם דקדקו עד כזית ועד כביצה ומיהו גם זה איכא שאף לישראל אינו נושא פנים אלא קודם גזר דין: רבה ואביי מדבית עלי קאתו רבה חבירו של אביי לא הוה כהן כדמוכח בפ' הזרוע (דף קלג) והכא רבה חבירו של רב חסדא וכן משמע כמו בפ' בתרא דמ"ק (דף כח) דאמ' רבה חיי בני מזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילת' דהא רבה ורב חסדא תרוי' הו צדיקים במוריי' הוו מר מצלי ואתי מיטרא ומר מצלי ואתי מיטרא רבה חיי ארבעין שנין ורב חסדא חיה תשעין שנין וא"ת מנא לי' דמכח מזלא הוה דלמא משו' דהוא אתא מדבי' עלי וי"ל דאפ"ה אי לאו מזלא היה מגין עליו זכות תור' וא"ת שם דהכא משמע דרב' לא היה לו זכות של גמילו' חסדים והא אמרינן בפ' חלק (דף נח) א"ל אביי לרבה מר מה טיר' הא גמילו' חסדים וי"ל דמ"מ אביי עסק טפי מיניה: על

על ניסן מפני הפסח אבל על סיון מפני עצרת לא צריך דבעומר הדבר תלוי כדאמרי' לעיל (דף ו) דתני רב שמעיה עצרת פעמי' חמש פעמי' ששה פעמי' שבעה: ועל אלול מפני ר"ה מודיעי' מתי מתחיל אלול ועושין ר"ה ביום ל' לאלול בגולה וגם למחרתו כדמשמע בפ"ק דביצה (ד' ה) ובפרק בכל מערבין (ד' לט) שהיו עושין שני ימים טובי' כל ר"ה מספק דלמא עברוה לאלול מ"מ אם לא ידעו מתי מתחיל אלול לא ידעו יום שלשים: הואיל

ויגף ה' את נבל מאי עבידתיהו אמ' רב יהוד' אמ' רב כנגד עשר לגימורות שנתן נבל לעבדי דוד אמ' רב נחמן אמ' רבה בר אבוה אלו עשרת ימים שבין ר"ה לי"הכ: בר"ה כל באי העול' עוברין לפניו כבני מרון: מאי כבני מרון הכי תרגימו כבני אימרנ' ריש לקיש אמר כמעלו' בית מרון אמ' רב יהודה אמר שמוא' כחיילות של בית דוד אמ' רבה בר בר חנה א"ר יוחנן וכולן נסקרים בסקיר' אחת

תהלים לג אמר ר"נ בר יצחק אף אנן נמי תנינא °היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיה' מאי קאמר אילימ' ה"ק דברנוהו לכ"ע ומייחד לבייהו כהדדי והא קא חזינן דלאו הכי הוא אלא ה"ק היוצר רואה יחד לבם ומבין אל כל מעשיהם:

מתני' על ששה חדשים השלוחין יוצאין על ניסן מפני הפסח על אב מפני התענית על אלול מפני ר"ה על תשרי מפני תקנת המועדות על כסליו מפני חנוכה ועל אדר מפני הפורים וכשהיה ב"ה קיים יוצאין אף על אייר מפני פסח קטן: גמ' וליפקו נמי אתמוז וטבת דאמר

רב נחמן אמר אלו עשרת ימי' כו' שהמתין לו הקב"ה שישוב ולא שב: בר"ה כל באי עולם כו' כבני אמרנא ככבשים שמונין אותן לעשרן ויוצאין זה אחר זה בפתח קטן שאין יכולין לצאת כאחד: כמעלו' בית מרון שדרך קצר ואין שנים יכולין לילך זה בצד זה שהעמק עמוק משני צידי הדרך: הכי גרסי' ורב יהוד' אמר שמואל כחיילו' של בית דוד והדר גרסי' אמ' רבה בר בר חנה כו' כחיילו' של בית דוד וכבני מרון כבני חיילות של מלך מרון לשון מרות ואדנות וכך היו מונין אותם יוצאי' זה אחר זה בצאתם למלחמה: וכולן נסקרי' וכו' ואע"פ שעוברין זה אחר זה: אף אנן נמי תנינ' דכולן נסקרי' בסקיר' אחת מדכתיב תנא דידן תלמוד' למילתי' מהאי קרא היוצר יחד לבם: ולבייהו מייחד כי הדדי כלבו של זה כך לבו של זה: הכי קאמ' היוצר רואה יחד לבם ואקרא דלעיל מיניה קא מהדר השגיח אל כל יושבי הארץ היוצר יחד אותם השגיח את לבם: מתני' על ששה חדשים שלוחים יוצאים שקדשו ב"ד החדש ע"פ עדים כשראו את החדש ומודיעים השלוחים לגולה יום שקדשוהו אם ביום שלשים וחדש שעבר חסר או ביום ל"א וחדש שעבר מלא: מפני הפסח והולכין השלוחין עד הפסח חוץ מן השבתות: ועל אב מפני התענית והולכין כל ח' הימים חוץ מן השבת: ועל אלול מפני ר"ה מודיעים מתי התחיל אלול ועושין ר"ה ביום ל' לאלול בגולה ברוב שנים אין אלול מעובר ואע"פ שספק הוא בידם שמא יעברוהו ב"ד אי אפשר להן לדעת על כרחן הולכים אחר רוב שנים ואם לא ידעו מתי התחיל אלול לא ידעו יום ל' שלו: ועל תשרי מפני תקנת המועדות לאחר שקדשוהו ב"ד לתשרי השלוחין יוצאין ליום המחר' והולכין עד מקו' שיכולין להגיע עד החג ומודיעים אם עיברו ב"ד את אלול ואם לאו כדי שלא יהא להם נוקפן ביה"כ וסוכות: פסח קטן פסח שני לטמא ושהיה בדרך רחוקה בראשון: גמ' דאמר

מהרש"א

פליגי עליה בתוספתא דכלים כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דפליגי ר' מאיר ורבנן עליה דה ך מילתא דכסת' בזפת וק"ל כמו שפירוש בתוספת' דפ"ב דכלים ועוד כו' עכ"ל כצ"ל: ע"ב בתו' בד"ה מימות כו' וכתיב נמי ביום כ"ד לחודש כו' ומשום כך המתינו עד כ"ד בו כו' עכ"ל ודקרי ליה נמי כ"ד היינו כ"ד למילתיה כמו שני וק"ל: ובד"ה מתני' דלא כר' כו' ואין שלוחי' יוצאי' א"כ כו' עכ"ל כצ"ל: ובד"ה אדר הסמוך כו' תימה א"כ אמאי יוצאין על ניסן כו' עכ"ל עיין בדברי בעל המאור ייסוב לזה: בא"ד רצו ל' רצו ירת הס"ד והא"כ מ"ה מאי טיבותא כו' כצ"ל: דף כ בתו' בד"ה הא בניסן ותשרי פי' בקונ' כו' וי"מ איפכא עכ"ל עיין ב' הפירושי' בדברי בעל המאור גם שאר דברים

בפי'

דאמ' רב חנה בר ביזנ' אמר ר"ש חסיד' מאי דכתיב כה אמר ה' צבאו' צום הרביעי וצו' החמישי וצו' הז' וצו' הי' יהיה לבית יהודה לששון ולשמח' קרי להו צו' וקרי להו ששון ושמח' בזמן שיש שלו' יהיו לששון ולשמח' אין שלו' צום אמ' רב פפא ה"ק בזמן שיש שלו' יהיה לששון ולשמחה יש גזרת המלכו' צום אין גזרת המלכות ואין שלום רצו מתענין רצו אין מתענין א"ה ט' באב נמי אמ' רב פפא שאני ט' באב הואי' והוכפלו בו צרות דאמ' מר בט' באב חרבה בית בראשונה ובשנייה ונלכדה ביתר ונחרש' העיר תני' אר"ש ד' דברים היה ר"ע דורש ואין אני דורש כמותו צום הד' זה ט' בתמוז שבו הובקע' העיר שנ' ברביעי בט' לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ ותבקע העיר ואמאי קרי ליה רביעי דר' לחדשים צום החמישי זה ט' באב שבו נשרף בית אלקינו ואמאי קרי ליה חמישי חמישי לחדשים צום הז' זה ג' בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ומי הרגו ישמאל בן נתניה הרגו ללמדך ששקול' מיתתן של צדיקי' כשריפת בית אלקינו ואמאי קרי ליה שביעי ז' לחדשי' צום הי' זה י' בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושל' שנ' ויהי דבר ה' אלי בשנ' התשיעי' בחדש העשירי בעשור לחדש לאמ' בן אדם כתב לך את שם היו' הזה את עצם היו' הזה סמך מלך בבל על ירושלם ואמאי קרי ליה עשירי י' לחדשים והלא הראוי זה לכתו' ראשון ולמה נכת' כאן כדי להסדי' חדשי' כתיקנן ואני איני אומ' כן אלא צום הי' זה ה' בטבת שבו באת שמועה לגולה שהוכת' העי' שנ' ויהי בשתי עשר' שנה בי' בחמישי לחדש לגלותינו בא אלי הפליט מירושלי' לאמ' הוכת' העי' ועשו יום שמוע' כיו' שריפ' ואין דברי מדבריו שאני או' על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון

זכרי' ח

ירמיה נב

יחזקאל כד

שם לג

אמר רב חנא בר ביזנא כו' דכולהו ימי תענית קרינהו בזמן הזה שאין ב"ה קיים ומתני' בזמן הזה קא מיירי מדקתני וכשהמקדש קיים כו': שיש שלום שאין יד האומות תקיפה על ישראל: יהיו לששון ולשמחה לאסור בהספד ובתענית: יש גזרת המלכות לגזור חובה התענות בהן: רצו אין מתענין וכיון דרשות הוא לא מטרחי שלוחי' עלייהו: דברי' הללו כו' וזו א' מהן ג' שנויין בתוספת' דסוטה בסיפרי בן אדם יושבי חרבות וגו' האלה והבקר שחט וגו' ויחרא שרה את בן הגר המצרי' וגו': סמך מלך בבל התחיל לצו' עליה: שמוע' לגולה לגלות יכניה שגלו לבבל אחת י"א שנה לפני חורבן: שאני אומר על ראשון שבסדר מקרי': ראשון לפורענו' בתחיל' הובקע' העיר ואח"כ נשרף הבית בט באב ובתשרי שלאחריו נהרג גדלי' ובטב' שלאחריו באת השמוע': והוא

הואיל והוכפלו בו הצרות ביום י"ז בתמוז נמי אירע ה' דברי' כדתנן בפ' בתר' דתעני' (ד' כו) אבל חורבן ב"ה תקיפה טובא ועוד לא דמי לט' באב דהרבה אחת הוכפלה בו: זה תשעה בתמוז שבו הובקע' העיר היינו בראשונה אבל בשנייה הובקעה בי"ז ומשום הכי עבדינן י"ז ותעני' והן בריית' מהכינן בירושל' וגרסי' בה בי"ז בתמוז ואע"ג דכתיב בקרא בט' לחדש קלקול חשבונות היו שם ופליג אש"ם דיקן ורוצה לומר דמתוך טרדת' טעו בחשבונ' ולא רצה הפסוק לשנו' מכמו שהיו סבורי': זה ט' באב שבו נשרף בפרק בתרא (ד' כט) רמי קראי אהדדי דבסוף מלכים כתי' דנשרף בט' ובספר ירמיה כתיב בי' לחודש וישרוף וגו' ומשני דבשבע' לחדש נכנסו אויבי' להיכל ואכלו ושתו בו ז' ח' וט' עד שפני' היו לעתותי ערב הציתו בו האש ונשרף עד שקיע' החמה בעשור:

זירד

והו' אומ' על ראשון שבפסוק אחרון לפורענו' : ועל אחרון שמקרא ראשון לפורענות שהרי תחילה סמך ואח"כ הובקעה כמ"א י"ז בתמוז שהוא ראשון במקרא אחרון לסמיכת כבל שהוא מאוחר במקרא : אנא שהוא מונ' לסדר חדשי' אומ' שלא הקפיד המקר' אלא על סדר החדשים לכך מנה תמוז קודם לטבת ואני מונה אף לסדר פורענות : בטלה מגלת תענית ימו' טובי' שקבעו חכמי על ידי נסים שאירעו בהם ואסרו' בתעני' ויש מהן אף בהספ' וכתבו'

וירד ר"א ורחן ממתני' דעל כסליו מפני חנוכ' לא הוה לי' לאקשויי דלעול' לא חשיב י"ט ואפ"ה מדליקין נרות זכר לנס : ותיפוק

אחרון והו' אומ' על ראשון אחרון ועל אחרון ראשון לא שהו' מונ' לסדר חדשים ואני מונה לסדר פורעניו' איתמ' רב ור' חנינ' אמרי בטלה מגיל' תענית ר' יוחנן ור' יב"ל אמרי לא בטלה מגיל' תעני' רב ור' חנינא אמרי בטל מגיל' תענית ה"ק בזמן שיש שלום יהיה לששון ולשמח' אין שלו' צום והנך נמי כי הני ר' יוחנן ור' יב"ל אמרי לא בטל' מגילת תעני' הני הוא דתלנהו רחמנ' בבניין ב"המ אבל הנך כדקיימי קיימי מתיב רב כהנ' מעש' וגזרו תעני' בחנוכ' בלוד וירד ר"א ור' יהושע וסיפר ואמרו להם צאו והתענו על מה שהתענית אמ' רב יוסף שאני חנוכ' דאיכ' מצו' א"ל אביי ותיבטיל איהי ותיבטיל מצות' אלא א"ר יוסף שאני חנוכ' דמיפרס' ניסא מותיב רב אחא בר הונה בתלתא בתשרי בטילת אדכרתא מן שטרייא שגזר' מלכו' יון גזר' שלא להזכיר ש"ש על פיהם וכשגברה מלכות חשמונאי ונצחום התקינו שיהו מזכירין ש"ש אפי' בשטרו' וכך היו כותבי' בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לאל עליון וכששמעו חכמי' בדב' אמרו למח' זה פורע את חובו ונמצא שטר מוטל באשפה וביטלו' ואותו היו' עשאוהו י"ט ואי ס"ד בטל' מגיל' תענית קמייתא בטול אחרינת' מוסיפין הכא במאי עסיקינן בזמן שב"המ קיים ותיפוק

במגל' אחת אילין יומיא דלא להתענאה בהו כו' עכשיו שחרב הבית בטלו ומותרין בהספ' ובתעני' : אין שלו' ים ואע"ג דבזמן הבית קרנהו מועדי' טובי' והנך נמי דמגלת תענית כי הכי משוי' להו כי היכי דהני בטל' הני נמי בטלה דתלנהו בבנין דע"י החורבן הוקבע לצום וע"י הבנין הוקבעו לי"ט כשנבנ' בית שני שלאו בני הגולה האמורה בחדש חמישי הנזר כאשר עשיתי זה כמה שנים מיום החורבן כמו שנא' שם שהשיבם הקב"ה הכי נאחם ונספוד בחמישי ובשביעי זה שבעים שנה ונו' מכאן ואילך יהיו לששון ולשמחה ולמועדי' טובים: וירד ר"א כו' ור"א ור' יהושע אחר חורבן הבית הוו דבימי רבן יוחנן בן זכאי רבם חרב הבית : התענו כנו' עשו תשובה : דמפרס' ניסא כבר הוא גלוי לכל ישראל ע"י שנהגו בו המנו' והחזיקו בו בכל חורה ולא נכון לבטלו : בתלתא בתשרי כו' כן כת' במגלת לשון ארמי בטלית אדכרתא ביטלו אזכר' ש"ש מן השטרות ובקושי יכלו לבטל שכבר נהגו העם וכששמעו חכמים וכו' וכו' הוכשר הדבר בעיניהם ונחשב להם לנס ועשאוהו י"ט : ותיפוק

מהרש"א

בפי' סוגי' דשמעתין בסוד העיבור ע"ש באריכות : ע"ש בתו' בד"ה ואם הייתה כו' בערכין פריך והאיכא יומא דתלתין שנין כו' עכ"ל לא ידענא אמאי לא נקטו נבא בפשיטות טפי דפריך כמי התם יומא דתלתא שנין דבכל שנה עודפות א' שעות ואותן שעות מצטרפין ליום שלם בג' שנים ומשני לה כמי התם דליתיה בכל שנה לא קחשיב וק"ל : ע"ב בפיר"ש בד"ה לא נולד עד אחר חצות בידוע כו' עכ"ל כצ"ל : ותוס' בד"ה חצות לילה איכא בנייהו פי' בקונ' שראה ביסודו של ר' סעדיה כו' ולפי שיטת הקונ' משמע דלא קיימינן כו' עכ"ל לכאורה פי' ר' סעדיה דוודאי גם התוס' מודו ביה לפרש הכיא דכ"ד שעי' שבפי' שיראה בו' לדידן שית מעתיקא וי"ח מקדמא כו' ואין מקום לפי'

ותיפוק לי כו' אי בזמן בהמ"ק קיים הוה בלאו הכי הוי יו"ט דהיינו נס גדליה וקרי רחמנא מועדי' טובי' בזמן הבית: לא נצרכה אלא דהדר קבעוה במגילת תעני' על דבר זה אלא לאסור אתמול גם הוא בתענית כדאמרי' לקמי' הימים האלה הכתובי' במגל' הם ולפניהם ולאחריהם אסורין: ר"ח מועד דאוריית' ודאורייתא לא בעי חיזוק לאסו' לפניו ולאחריו אבל ימי מגילת תעני' דרבנן וצריכי' חיזוק כי היכי דלא ליתי להתענו' בי"ט עצמו ויום שלפניו כו' והוות לאו דאוריית' הוא ובעי חזוק: בעשרין ותמני' ביה באדר קאי במגילת תענית: דלא יעידון מן אורייתא שלא יצטרכו לנתק עצמן מן התורה: הפגינו צעקו בשוקים וברחובות כדי שישמעו השרים וירחמו עליכם: אי שמים כלומר למען הקב"ה: ורבי

ותיפוק לי דהוה לי' יום שנהרג גדלי' בן אחיקם שהו' לשון יו"ט בזמן שבה"מ קיי' ולא"ד לא בטלה מגלת תענית היינו לאחר חורבן: אסורין בין לפניהם בין לאחריה' היינו להתענו' אבל בהספד מותר כדמוכח בפ' סדר תעניות כיצד (ד' יז) דתניא מרים ירחא דניסן ועד תמניא ביה אתוקם תמידא דלא למספד בהון ופריך גימא מחרי בניסן ור"ח גופיה אסור ומשני לאסיר יום שלפניו דמשו' ר"ח דאורייתא לא מתסר דלא בעי חיזק ותו פריך ותיפוק לי דה"ה יום דבתר עשרי' ותמני' באדר ומשני לה רב אשי כל שלאחריו בתעני' אסור בהספד מות' וזה הותיל ומוטל בין שני י"ט עשאוהו כי"ט עצמו משמע דאי לאו הכי לא הוה נאסרו בהספד אע"ג דהוי יום שלפני ריש ירחא דניסן דאתוק' תמידא דלא למספד ולאו דוקי' נקט רב אשי כל שלאחריו דה"ה כל שלפניו בהספד מותר אלא משום דקאי אשל אחריו נקטי'נים לדקדק מתוכך דהא דקתני שבתות וימים טובים הם אסורי' לפניהם ולאחריהם מותרין בתעני' איירי ואתאי הך ברייתא כר' יוסי דאמר בסוף בכל מערבין (דף מא) דערב שבת מתענה ומשלים אליבא כרבנן ובלא השלמה וא"ת אי בלא השלמה אפי' בי"ט עצמו שרי כדמוכח התם דאמר ר"א בר צדוק אני הייתי מבני סנאב בן בנימין וחל ט' באב להיות בשבת ודחינוהו עד לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שי"ט שלנו היה וי"ל דהאי ט' באב דהמיר חדע דהא קא אמ' התם ב' ימי' טובי' דדבריה' הואיל ומתענין בו שעות מצלותין בו ערבית והכא הסריכן בין לפניהם בין לאחריה' אלא התם בט' באב דחמיר והא דמייתי התם ראייה מט' באב שחל להיות בע"ש דא"ר יוסי מתענה ומשלים אבני בי רב דיתבי בתעניתא דשרי במעלי שבתא דסרי לאשלומי אע"פ שחלקנו בין שאר תעניות לט' באב מ"מ מייתי שפיר דלא משיב העניות מה שנכנס לשבת כשהוא מעונה דהא שבת דוחה ט' באב ואם היה חשוב תענית היה אסור אלא ודאי לא חשיב במתענה בשבת וא"כ אף בתענית יחיד מותר נמי להשלים:

ותיפוק לי דהוה ליה יום שנהרג גדלי' בן אחיקם אמ' רב לא נצרכ אלא לאסור את שלפניו שלפניו נמי תיפוק לי' דהו' ליה יו' שלאח ר"ח ר"ח דאוריתא ודאורית' לא בעי חיזוק דתניא הימים האלה הכתובים במגיל' תענית אסורין בין לפניה' בין לאחריה' שבתות וימים טובים הם אסורים לפניהן ולאחריהן מותרין מה הפרש בין זה לזה הללו דברי תור' ואין ד"ת צריכין חיזוק הללו דברי סופרים ודברי סופרים צריכין חיזוק ותיפוק לי דהוה לי' יום שלפני יום שנהרג בו גדלי' בן אחיקם אמ' רב אשי גדליה בן אחיק' דברי קבל' הוא ודברי קבל' כדברי תור' דמו מתיב רב טובי בר מתנה בעשרי' ותמני' ביה אתת בשורתא טבתא ליהודאי דלא יעידון מאורייתא שגזר' המלכו' גזרה שלא יעסקו בתור' ושלא ימולו את בניהם ושיחללו שבתו' מה עשה יהוד' בן שמוע וחביריו הלכו ונטלו עצה ממטרוני' אחת שכל גדולי העיר מצויין אצלה אמרה להם בואו והפגינו בליל' הלכו והפגינו בליל' אמרו אי שמים לא אחיכם אנחנו ולא בני אב אחד אנחנו ולא בני אם אחת אנחנו מה נישתנינו מכל אומה ולשון שאתם גוזרין עלינו גזירות קשות וביטלום ואותו היום עשאוהו

עשאוהו י"ט ואי ס"ד בטל מגיל' תענית קמיתא בטול אחרניית' מוסיפין וכי תימ' ה"נ בזמן שבה"מ קיים והא יהוד' בן שמוע תלמידו של ר"מ ור"מ בתר הכי הו' דתנן כלי זכוכי' שניקבו והטיף לתוכן אבר אמר רשב"ג יהוד' בן שמוע מטמא משום ר"מ וחכמים

הא ר' יהודה בן שמוע תלמידו של ר"מ תימא בפ' סדר תעניות כיצד (דף יח) פריך כ"ט נמי נואי אירא דהוה ליה יומא מקמי דאיתוקם תמידא תיפוק לי דהוה לי' יומא דבתר עברין ותמכיא מאי קושי' ההיא דאתוק' תמיד' זה היה בזמן שבה"מ קיים ועובדא דעברים ותמכיא היה בימי ר' יהוד' בן שמוע תלמידו של ר"מ וי"ל דמ"מ ר' שסדר המשנה לא הוה לי' למתני אריש ירח' דכיון כיון דבימיו הי' שלא לצורך: יהודה בן שמוע מטמא וכו' וחכמי' מטהרין תימה אמאי מטהרין לכל הפחות ליטמא משום כלי זכוכי' שגזרו עליו טומאה כדאיתא בפ"ק דשבת (דף טו) ופי' בקונט' דלענין טומאה ישנה פליגי יהודה בן שמוע מטמא לומר שחזרו לטומאתן ישנה אע"פ שלא נגע בשום טומא' ואף ע"פ שכלי זכוכית אין חוזרין לטומאתן ישנה כדאמרי' בפ"ק דשבת שלא גזרו תורת טומא' ישנה

ור"מ בתר חורבן הוה כמה דורו' דהא בימי רבן יוחנן בן זכאי חרב הבי' ור"א תלמידו היה ור"ע תלמיד של ר"א כדאמרי' בשלהי ד' מיתות ור"מ תלמידו של ר"ע כדאמרי' בפ"ק דעירובין כל מקו' שאתה מוצא משום רבי ישמעאל אינו תלמיד א' לפני ר"ע אינו אלא ר"מ: דתנן כו' רבי יהוד' בן שמוע תלמידו של ר"מ הוה: כלי זכוכית שנקבו שניטמאו ונקבן לטהרן מטומאתן: אבר עופרת לסתום את הנקב: יהוד' בן שמוע מטמ' לומר שחזרו לטומאתן ישנה ואע"פ שלא נגע שום בטומאה ואע"פ שאין כלי זכוכית חוזרין לטומאתן ישנה כדאמר בפ"ק דשבת (דף טז) שלא גזרו חזרת טומא' ישנה אלא בכלי מתכות הכ"נ הואיל והאבר מעמידו ככלי מתכו' דמו דהכל הולך אחר המעמיד: וחכמים

אלא בכלי מתכות הכי נמי הואיל והאבר מעמידו ככלי מתכות. דמו דהכל הולך אחר המעמיד וחכמים מטהרין דעיקרן כלי זכוכית הן ולא אזלינן בתר מעמיד כפי' הקונ' וקשיא כיון דטומאה קדמה לאבר מה מועיל העמדה אבר לבסוף עוד פי' בקו' לשון אחר ר' יהודה בן שמוע מטמא כדין כלי מתכות דאורייתא אם נגעה בהן טומאה דהכל הולך אחר המעמיד וחכמים מטהרין מטומאה כלי מתכות דאורייתא אלא משום טומאת כלי זכוכית דרבנן ולפי' זה קשי' לשון מטהרין דמשמע מטהרין לגמרי ורבי' שמואל פי' דפליגי בהא אי העמדת אבר חשיב סתימה מעליתא או לא ובפ"ק דשבת כתיב ור"מ היא דאמר הכל הולך אחר המעמיד גרים רבינו שמואל ר"מ היא ותו לא ולא גרסי' הכל הולך אחר המעמיד ולא יתכן כדמוכח בסוף תוספתא דכלים דתניא כוס של אבן שנקב והטיף לתוכו אבר ר' יוסי משום ר' יוחנן ב"נ אומר טמא משו' כלי זכוכית רשב"ג אומר יהודה בן שמוע היה מטמא משום ר"מ משמע בהדיא כלשון אחרון שבקונ' ורבנן היינו ר' יוחנן בן נורי ולא לגמרי מטהרין אי נמי רבנן דהכא אית להו בכלי אבן כר"מ דמטמא ככלי מתכות והא דלא מטמאין בכלי זכוכית משום כלי מתכות כמו בכלי אבן משום דבכלי אבן לית ליה טומאה אוקמוה אטומאת כלי מתכות אבל כלי זכוכית שיש להם טומאה בעינ' לא רצו לשנותן מטומאתו ורי"בא פירש דחכמי' מטהרין לגמרי משום כלי זכוכית ככלי חרס דמו כדאמרי' פ"ק דשבת ותניא בתוספתא דכלים בפ' שני דכלי חרס שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם ולא יתכן נמי פי' זה כדמוכח בסוף תוספתא דלאו לגמרי מטהרין כדפרישית ועוד א"כ מנא ליה דטעמא דר"מ משום דהכל הולך אחר המעמיד דלמא משום דלית ליה ההיא סברא ואפי' כשסתם בזפת היה מטמא דבהדיא פליגי עליה בתוספתא דכלים פרק מחט וטבעת ועוד רבנן לא אמרי הך סברא אלא בחתיכת חרס שפרשה מן החבית ויש בה כשעור ונקבה וסתמה בזפת ולא בכלי שלם שנקב וסתמו כמו שפי' בתוספתא בפ"ב דכלים ועוד דהא לא קיימא מסקנא הכי בפ"ק דשבת דמסקינן הואיל ונשברו יש להם תקנה ככלי מתכות דמו:

מהרש"א מימות

לפי' ר' סעדי' כאן לפי קוסיים וכ"ה בת"י וז"ל צריך שיהא לילי ויו' מן האודם פי' הקונ' לענין שאם בראת לבנה היסיבה כו' ולפי שיטתו לא חייש' כלל בבני בבל אלא בבני א"י לא חזו לה וק"ל: בא"ד משמע דלא חייש' כלל בבני בבל אלא מבני א"י כו' וזהו תימא ממאי דקרא קפיד אבני א"י ולא קפיד אבני בבל ועוד כו' עכ"ל ויש לדקדק אמאי לא תקשי להו בכה"ג בפשיטו' אהא דקא' תלמוד' נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיע' החמה דהיינו לבני א"י אבל לבני בבל מיכסי הדתא י"ב שעי ואע"ג דלא חזו אותה בני בבל באותו יום מקדשין אותה באותו יום שבני א"י חזו אותה קודם חצות וי"ל דודאי לענין ראיית החדשה כיון דנולדה קודם חצות ולא הוי מולד זקן גם בני בבל ראוים לסמוך על אותו מולד אלא דמצוה לקדש על פי הראייה בב"ד וודאי דאין להקפיד על המצוה אלא בב"ד הגדול שבא"י ואין להקפיד במצוה על בני בבל שלא ראוהו [illegible] שאין כן הכא דקפיד קרא אראיית ישנה באותו יום דאיכו דומה לחלק בין בני א"י ובין בני [illegible] כיון דבני בבל

חזו

וחכמי' מטהרין תנאי היא דתני' הימים האלו הכתובין במגילת תעני' בין בזמן שבה"מ קיים בין בזמן שאין בה"מ קיים אסו' דברי ר"מ ר' יוסי אומ' בזמן שב"המ קיי' אסורין מפני ששמחה היא להם אין בה"מ קיי' מותרין מפני שאבל הוא להם והילכת' בטלו והילכת' לא בטלו קשי' הילכת' אהילכת' ל"ק כאן בחנוכ' ופורי' כאן בשאר יומי: על אלול מפני ר"ה ועל תשרי מפני תקנת המועדות: כיון דנפקו להו אאלול אתשרי' למה להו וכי תימ' דילמא עברו והאמ' ר' חיננא בר כהנ' א"ר מימו' עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר לא מצינו דלא איצטריך הא איצטריך מעברינן ליה הא מיקלקל ר"ה מוטב תיקלקל ר"ה ולא יתקלקלו כולהו מועדי' דיקא נמי דקתני' על תשרי מפני תקנת המועדות ש"מ: ועל כסליו מפני חנוכה ועל אדר מפני הפורים: ואילו נתעבר' השנה יוצאין אף על אדר שני מפני הפורי' לא קתני מתני' דלא כר' חנינא דר' חנינא אומ' אם נתעברה השנה יוצאין אף על אדר השני מפני הפורים

לימא

וחכמים מטהרין דעיקרו כלי זכוכית הן ולא אזלי בתר המעמיד ע"א כלי זכוכית טהורין שניקבו והטילו לתוכן אבר יהודה בן שמוע מטמאין טומאת כלי מתכות דאורייתא אם נגע' בהן טומאה דהכל הולך אחר המעמיד' וחכמים מטהרים מטומאת כלי מתכו' דאורייתא אלא משום טומאת כלי זכוכית דרבנן שאין כלי מתכות טמאין דאורייתא אלא המנויין בפרש' הזהב והכסף והנחש' והברזל וכו': תנאי היא אי בטל' מגלת תענית: הא איצטריך אי משו' ירקא אי משום רתיא כדלקמן: והא מקלקל' ר"ה דנמצא שלא עשאוהו בני הגולה כהלכה אם מעברין אלול: דיקא נמי דלהכי חשו רבנן דלא ליקלקלו שאר מועדות והתירו שיהא ר"ה מקולקל לגולה: ואלו אם נתעברה השנה לאח' שנכנס אדר הראשון והלכו השלוחי' ישבו ב"ד ועיינו ועיברו' לעבו' אדר השני אחר זה: נוהגות

מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר משמע דבימי עזרא היה מעוב' וסמך קצת לדבר דכתיב ויגע החדש השביעי וגו' וכתיב ויבא עזרא הכהן את התורה וכתיב ביום א' לחדש השביעי וכתיב ויקרא בו וכתיב ביה היו' קדש וכתי' ביום השני נאספו ראשי האבות לכל העם הכהנים והלוי' אל עזרא הסופ' ולהשכיל אל דברי התור' משמ' שעשו ב' ימים טובי' של ר"ה וקרי ליה שני לו' לאח' וכתיב בתי' ביו' כ"ד לחדש נאספו כל ישראל בצום ובשקי' וגו' משמע לפי שאז היה מוצאי סכות נאספו ואי לאו דעברו ועשו סכות כש"ב בו אם כן י"ד דירחא ותש' דסכות הרי כ"ב ויום כ"ב מוצאי סכות ואין לומר דשבקו' לתעניתיהו משום מהרת י"ט ואשו' שך המתינו עד כ"ד בו דמאז לא היו כוהנין בו ועוד שהרי דבר שבכור ביה אלא ש"מ דעברוה לאלול: ואל יתקלקלו כולהו מועדות לא"ד לקמן (ד'כ) שמעברין משום ירקי' כיתא דשייך אכולהו אבל לא"ד משו' מתיא קשי' דליכא קלקול אלא יה"כ לחודיה ועוד כיון דידעי' קביעו' אלול אמאי תתקלקל ר"ה הא ידעי דתהא מפני אד"ו ונראה דלאו משום אד"ו קאמר הא איצטריך מעברינן ליה אלא משום דזמנין דלא ראו עדים הלבנה ביום ל' ואין מקדשין עד יום ל"א משום דמצוה לקדש ע"פ הראייה ופריך הא מקלקלא ר"ה שיעשו ב' ימים מספק ומשני מוטב תתקלקל ר"ה ואל יתקלקלו כל המועדים י"ה וסכות ושמיני עצרת אם יעשו ע"פ אומד העדי' ולא ע"פ הראייה: מתניתין דלא כר' וא"ת ולהכא דידן כיון דלא נפקי על אדר השני היאך ידעו שנתעברה השנה בשלמא אם עברו' קודם אדר יכולין להודיע' על ידי שלוחי' אדר אבל אם עברו' אח"כ היכי ידעי דהא מעבריכ' השנ' כל אדר ולכל הפחות עד פורי' וי"ל כיון דשלוחי' יוצאי' על ניסן והויל' ידעי כשיבי' ר"ח ואין שלוחים יוצאי' א"כ השנה מעוברת: דאמר

מהרש"א

מזו אותה הוה לן לחוש להם ודו"ק: בא"ד וי"א דצריך לילה ויום כו' דאם היה המולד קוד' ביו' אלא כו' ופריכו דאבוהו כו' עכ"ל ר"ל דלפי פירש' זה מלתא הדא שלא ר' זירא וזו שאמר אבוהו כו' הוא בעצמו מלתא קמייתא דצריך לילה ויום כו' ולא כפירש"י דשלא להם ב' דברים וק"ל:

לימא כהא קמיפלגי דמר סבר כל מצות הנוהגות כשני נוהגות בראשון ומ"ס כל מצו' הנוהגות בב' אין נוהגו' בראשון לא דכולי עלמ' מצות הנוהגו' בב' אין נוהגו' בראשון והכ' בעבו שנ' קמיפלגי דתניא כמה עיבור שנה ל' יום רשב"ג אומ' חדש מאי שנא ל' דידעי חודש נמי ידעי אמר רב פפא מ"ד חודש רצה חוד' רצה ל' העיד ריב"ל משו' קהל' קדיש' דירושלם על ב' אדרי' שמקדשי' אותם ביום עיבוריהן למימרא דחסירין עבדינן מליאין לא עבדי לאפוקי מדדריש רב נחמן בר חסדא העיד ר' סימאי משום חגי זכרי' ומלאכי על שני אדרי' שאם רצו לעשות' שניהן מלאין עושין שניהן חסירי' עושין א' מלא וא' חסר עושים וכך היו נוהגים בגולה משום רבינו אמרו לעול' א' מלא וא' חסר עד שיודע לך שהוקבע ר"ח בזמנו שלחו ליה למר עוקבא אדר סמוך לניסן לעולם חסר מיתיב רב נחמן על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי אא"כ זמנין מלא זמנין חסר משום הכי מחללינן

דמר סבר כל המצות הנוהגות בראשון נוהגו' בשני ומר סבר אין נוהגות וטעמייהו מפרש מקראי בפ"ק דמגילה (ד' ו) ונרו"ב ספרים בגירסא איפכא דמר סבר כל המצות הנוהגות בשני נוהגות בראשון ומר סבר אין נוהגות כו' ובפ"ק דמגיל' כתו' כן בכל הספרי' גבי פלוגת' דרבנן ור"א בר' יוסי ורשב"ג ויש ליישב ב' הגירסות: אדר הסמוך לניסן לעול' חסר תימ' א"כ אמאי יוצאין על ניסן מפני הפסח ומיהו לבסוף מסקינן תיובת' ואעפ"כ איכי נוהגין כן דבמ' בימיהן שהיו מקדשי' ע"פ ראייה מסקינן דזמנין מלא זמנין חסר אבל לדידן טוב למלאו' הראשון דהוא חדש העיבור שנתוסף על השני' אע"ג דאמרינן דשנה מתעברת בסוף' ובירושלמי דמגל' איכ' פלוגת' דקאמרי' התם עוקבא אשכח הרין אגרן נחדא כתיב וספר באנפוי ובאנפי חברוי אוסיפין על שתא תלתין יומין ונחדא כת' וספר באנפי ובאנפי חברוי תוספ' על שתא ירח יומין מ"ד תלתין יומין אדר הראשון תוספת מ"ד ירח יומין אדר השני תוספת ולבסוף דחו לה דקסב' רבנ' שלשים כנו ירח: מאי טיבותא עבדינן שמעברי' אלול דמוט' שלא יעברו כדי שלא יהא תרי יומין מספק: (סייך לדף כ) בין

נוהגות בראשון ויצאו ידי חובתן בפורים שעשו בראשון: כמה עיבור השנה ימי אדר הראשון שאותו עושין עיבור לשנ': חדש קא ס"ד כ"ט ימי': מאי שנא למ"ד ל' דאין צריך לחזור ולשלוח שלוחים על יום קידום אדר השני: דידעי בני הגולה שלעולם אדר הראשון מעוב' וביו' ל"א נתקדש למ"ד חדש נמי אין צריך להודיע דהא ידעי דלעולם חסר וביו' ל' נתקדש: רצה חדש רצה ל' לפיכך צריכין להודיע אם עשאוהו מלא או חסר: שמקדשין אותן ביום עיבוריהן יום ל' קרי יום עיבור שאותו עושין עיבור לחדש כשמעברין אותו שמקדשין יו' ל' של שניהם לר"ח הנכנס יום ל' לאדר הראשון הו' ר"ח לאד' השני ויום ל' של אדר השני הוא ר"ת ניסן: למימר' דחסירין עבדינן כו' בניחות': א' מלא וא' חסר דוקי' קאמר ראשון מלא ושני חסר: משום רבינו רב: שהוקבע ר"ח בזמנו על שאמרו לך הבאים מא"י קדשו ב"ד ר"ח אדר השני ביום ל' לאדר הראשון ועשו את הראשון חסר: מחללין את השבת עדים שראו את הלבנה בחידושה מחללין את השבת לצאת חוץ לתחום לבא לב"ד להעיד לפניהן לפי שהמועדין כולן תלוין בשני חדשים הללו וקס"ד חילולא דשרא רחמנ' משום דקביעת ירחא לפי ראיית הלבנה הוא אם מלא מלא אם חסר חסר: משום הכי מחללין אם ראוהו ביום ל' שאם לא יבואו ויעידו שראוהו היום לא יקדשוהו ב"ד עד מחר ויעשו את החסר מלא: אלא

מהרש"א

דף כא בתו' בד"ה לוי אקלע כו' מקודש שילא ביום ל' כו' לעבדו שלא כדין או ע"פ עדות שקר עכ"ל כצ"ל מת"י: ובד"ה כי חזית כו' כיפל' ביו"ט ו כו' עכ"ל כצ"ל: בא"ד והת' בסנהדרין בתקופו' תשרי כו' או מקלתו כו' עכ"ל כל זה בת"י איתו ולא באו לומר כאן שא דההיא פלוגת' דתנאי דהתם לא שייכא הכא דבתשרי איירי שא דהך דהכא שייכא באחרי' דהתם דאיכ' למ"ד דמוקי' ליה הכי

אלא אי אמרת לעול' חסר ואי נמי לא אתו עדים מקדשין ליה האידנ' למה להן לחלל: על הראייה ע"פ עדים דכתי' החדש הזה לכם ראש חדשים כזה ראה וקדש: איכא דאמרי כו' קפ"ד אילול משום מצוה לקדש על הראייה הוא: משום הכי מחללין שאם לא יחללו נמצא שיתקדש החודש בלא עדים: אלא א"א זמנין מלא וזמנין חסר מכדי בב"ד תליא כדאמרי' לקמן אתם אפי' מזידים: אמאי מחללין ליתקנו ב"ד שימתינו עד יום ל"א שלא לחלל עליו את השבת וילכו ויעידו למחר ויקדשו על פיהם: ניעבריה האידנא מיום ל' זה יעברו את אדר: אי דאיקלע יום ל' בשבת וראו בו את הלבנה הכי נמי דמעברינן ולא מחללינן: הכא דקתני מחללין כגון דאקלע יום ל"א בשב' ולא נראה החדש אתמול אלא היום דאי נמי לא אזלי מקדשי ליה ב"ד האידנא דאין לך חדש יותר על ל' ומקדשי לי' שלא ע"פ עדי' הלכך מחללין לקדש על הראייה: מפני תקנ' קרבן מוספי ר"ח שיקרבו בזמנן: ניסן ותשרי נמי לאו משום דמצוה לקדש על הראייה הוי חילול שבת דידהו אלא שיהו המועדו' בזמנן לפי תולדות הלבנ': אלא א"א לעולם חסר אמאי מחללין בהאו דידהו כמי האידנ' מקדשין ליה: ידעי חברין בבלאי כלומר נותנין לב להכיר טובה שעושין עמהם בני א"י שעיברו את אלול: משום ירקיא להפריד שבת וי"ט זה מזה כדי שלא יכמושו ירקות הנאכלות כשהן חי בשבת שאח' י"ט או בי"ט שאחר שבת: משום מתיא להפריד שבת וי"ה זה מזה שלא יסריח מת שימות בא' מהן שיהא ראשון ולא יקבר לא היום ולא למחר: מאי בינייהו חרוייהו איתנהו: י"ה שחל להיות אח' שבת אם לא יעברוהו: מאן דאמר משום מתיא מעברין ודחינן לי"ה ליום שני בשבת: אימת בעי לה לירקות: לאורתא למוצאי י"הכ: לאורתא טרח ומייתי וה"נ ללקט ערב שבת הלכך לא מעברינן: אפשר בעממי דאמר מר את בי"ט ראשון יתעסקו בו עממים: בחמימי שורה בחמין ונוזרות לקדמותן:

ﭏא אי אמרת לעול' חסר אמאי בין
מחללינן משו' דמצוה לקדש על
הראיי' איכא דאמרי אמ' ר"נ אף
אנן נמי תנינא על שני חדשים
מחללין את השב' על ניסן ועל תשרי א"א בשלמא
לעולם חסר משום הכי מחללינן דמצו' לקדש על
הראיי' ﭏא א"א זמנין מלא זמנין חסר אמאי מחללינן
ניעבריה האידנא וניקדשיה למחר אי דאיקלע יום
ל' בשבת ה"נ הכ"ע דאיקלע יום ל"א בשב' דמצוה
לקדש על הראיי' מתיב רב כהנ' כשהמקדש קיים
מחללין אף על כולן מפני תקנת הקרבן מדכולהו
לאו משום דמצוה לקדשה על הראיי' ניסן ותשרי
נמי לאו משום דמצו' לקדש על הראיי' א"כ זמנין
מלא וזמנין חסר משום הכי מחללינן ﭏא א"א
לעול' חסר אמאי מחללינן תיובת' כי אתא עולא
אמר עברוה לאלול אמר עולא ידעי חברין בבלאי
מאי טיבותא עבדינן בהדייהו מאי טיבותא עולא
אמ' משו' ירקי א"ר אחא בר חנינא אמ' משו' מתיא
מאי בינייהו איכ' בינייהו י"ה שחל להיו' אחר השבת
מ"ד משו' מתיא מעברינן ומ"ד משו' ירקא לאימת
קא בעי להו לאורתא לאורתא טרח ומייתי ולמ"ד
משו' ירקיא ליעבריה משו' מתי ﭏא איכ' בינייהו י"ט
הסמוך לשבת בין מלפני' בין מלאחריה מ"ד משו'
ירקי' מעברינן ומ"ד משו' מתי' אפש' בעממי ולמ"ד
משום מתיא ליעבריה משום ירקי' אפשר בחמימי
א"ה מאי שנא לדירן אפי' לדידהו

מלפניה בין מלאחריו ר"ח לא גר' מלפניה דאם חל ר"ה וסוכת מלפני' תיפוק ליה משום מתיא דמקלע יו"הכ בא' בשבת: פלא

מהרש"א

לדיק הכי וק"ל: בא"ד לכך צריך לפרש דה"ק עד דמסכה שיתסר אפי' ע"י עיבור א"כ כו' עכ"ל וכל זה למ"ד יום תקופ' מתחיל אבל למ"ד יום תקופ' גו' לא הוו צריכי לכל זה וכ"כ התו' בפ"ק דסנהדרין

לדידהו נמי לדידן חביל לן עלמ' לדידהו לא חביל להו עלמ' איני והתני רבה בר שמואל יכול כשם שמעברין את השנה לצורך כך מעברין את החדש לצורך ת"ל החד' הזה לכם ראש חדשי' כזה ראה וקדש אמ' רבא לא קשי' כאן לעברו כאן לקדשו והכי קאמר יכול כשם שמעברין את השנה ואת החדש לצורך כך מקדשין את החדש לצורך ת"ל החדש הזה לכם כזה ראה וקדש וכי הא דאריב"ל מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לעברו ואין מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו איני והא שלח ליה ר' יהודה נשיאה לר' אמי הוו יודעין שכל ימיו של ר' יוחנן היה מלמדינו מאיימין על העדים על החדש שלא נרא' בזמנו לקדשו אע"פ שלא ראוהו יאמרו ראינו אמר אביי ל"ק הא בניסן ותשרי הא בשאר ירחי רבא אמר הא דתני רבה בר שמואל אחרים היא דתני' אחרי' אומרי' אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר"ה לר"ה אלא ארבעה ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת חמשה רב דימי מנהרדעא מתני איפכא מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו ואין מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לעברו מ"ט האי

לדידן חביל לן עלמ' אנו בני בבל חם לנו העולם לכו הבל לפי שבבל עמוקה היא ואינה ארץ הרים וגבעים כא"י ואין שולט בה אויר ואין בני א"י צריכין לעבר משו' מתייא' ומשו' ירקי' אלא בשבילנו: איכי וכי מעברינן חודש לצורך: כשם שמעברין את השנה לצורך מפני האביב והתקופה ופירות האילן כדאית' בפ"ק דסנהדרין: כזה ראה וקדש כיון שהראה קדש בו ביום: לעברו לעשות את החסר מלא לצורך מותר: לקדשו ביום ל' והלבנה לא נראית ואם ימתינו עד יום מחר יהא שבת וי"הכ כתוכין ואין מקדשין לצורך: וה"ק יכול כשם שמעברין לצורך כך מקדשין לצורך ת"ל כזה ראה וקדש ראה תחלה ואח"כ קדש אבל כשאתה מעברו ראה וקדם הוא: מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו ביום ל' שיחרישו בשביל לעברו: ואין מאיימין ביום ל' על העדים שלא ראוהו ואנו צריכין לקדשו היום כדי להפריד שב' מי"ה שיאמרו ראינו ויעידו שקר: היה מלמדינו מאיימין כו' אם אנו צריכין לעשותו חסר: בניסן ותשרי שהמועדות תלויין בהן מקדשין לצורך: בשאר ירחי לא וא"ת מה צריך לנו בשאר חדשים לחסר ולעבר כגון אותה ששנינו במסכ' ערכין (ד' ח) אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברין בשנה ולא נראה לעבר יותר על שמנה והתם מפרשי' טעם ואם עיברו שמונה ובזה לא נראית ביום ל' נמצא שאנו צריכין לאיים עליהן לומר ראינו בשביל לקדש: הא דתני רבה שאין מעברין ולא מקדשין לצורך: אחרים היא דאמר לעולם כל החדשי' אחד מלא ואחד חסר כסדר מולד הלבנה שמתחדשת לעולם לסוף כ"ט ימים ומחצה שהן חמשי' ותשע' לשני חדשים: ארבעה ימים אם נקבע עכשיו בא' בשבת יהא לשנה הבאה בחמישי בשבת שזה חשבון י"ב חדש א' מלא וא' חסר עולה לשנ"ד ימים והשלש מאות נחשבים כולם שבועים נמצא נראה להלן ד' ימים: ואם היתה שנה מעוברת ה' שמוסיפין עליה חדש חסר שדוחה להו מן השבועים שלשים יום א':

שלח ליה ר' יהודה נשיאה לר"א אין זה ר' יהוד' נשיאה שהתיר השמן בפ' אין מעמידין (ד' לו) שהיה בימי רב ושמואל דההוא בנו של ר"ג בן ר' יהודה הנשיא והאי דהכא תלמידו של ר' יוחנן דהוה כייף לרב ושמואל: הא בניסן ותשרי פי' בקונ' שהמועדו' תלויין אין מקדשין לצורך בשאר ירחי לא וי"מ איפכא: ואם היתה שנה מעוברת חמשה בערכין (ד' ט) פריך והא איכא יומא דתלתין שנין משום דכל שנה עודפת ד' ימים וא' שעות תתע"ג חלקי' ואותן חלקי' מצטרפין ליום שלם לסוף ל' שנה ומשני משום דליתי' בכל שני לא קחשיב: שעות יב

צריך

מהרש"א

והתו' דהכא לא ניחא להו למימר הכי דלא הוה עביד הכא עובדא הכי כיון דהלכה כר"י ביום תקופה מתפיל וק"ל: ובד"ה עברה כו' וצריך טעם דמכדי קרא קא דריש כו' עכ"ל כל"ל:

ע"ב

האי מיתחזי בשקר' האי לא מיתחזי בשקר' אמ' שמואל יכילנ' להקוני לכול גולה אמר לי' אבא אבוה דר' שמלאי לשמואל ידע מר האי מילתא דתני' בסוד העיבור נולד קודם חצות או נולד אח' חצות אמ' ליה לא אמר ליה מדלא ידע מר איכא מילי אחרניית' דלא ידע מר כי סליק ר' זירא שלח להו צריך שיהא ליל' ויום מן החדש וזו שאמ' אבא אבוה דר' שמלאי מחשבין את תולדתו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה לא נולד קוד' חצות בידוע שלא נרא' סמוך לשקיעת החמ' למאי נפקא מינה אמר רב אשי לאכחושי סהדי א"ר זיר' אמ' רב נחמן עשרי' וארבע שעי מיכסי סיהרא לדידן שית מעתיק ותמני סרי מחדתא לדידהו שית מחדתא ותמני סרי

אי נמחזי כשקרא כשנראית בזמנה ואינן מעידין הרבה יש אחרים שראוה ונראה שעל שקר העידוהו אבל שלא ראוהו ואמרו ראינוהו אין שקר נודע: יכילנא להקיני בלא ראיה עד כי בקי אני בתולדות הלבנה והילוכה בדר המזלות: סוד העיבור ברייתא שנויה ברמזים: נולד קודם חצות או לאחר חצות כך שנוי בה ורמז עליה הוא לומר קודם חצות חלוק מנולד לאחר חצות: ידע מר מה חלוק יש: כי סליק ר' זירא שלח להו חבירינו שבבבל מפני דברי' אבא כאן: צריך שיהא לילה ויום מן החדש היום ולא אחר הלילה להיות היום מן החדש שהיה בו ליל לפניו למדנו שהסנראי' לבנ' הישנה מחשיכ' יום נסרים והשעה שהוא ליל ולפי' אין מקדשין אותו יום ל' וא"ת פשיטא דאין מקדשין שהרי לא נראה החדש ביום ל' דקיימא לן כ"ד שעי מכסי סיהרא דאמרינן לקמן איצטריך ס"ד מהימנין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו ואשמעי' דאם נראה הישנה בליל' אין מהימנין שהרי הכל ראו שבלילה מן החדש שעבר: וזו שאמר אבא אבוה דר' שמלאי לפני שמואל ולא ידע לפרשה מה חלוק בין נולד קודם חצות לנולד לאחר חצות אני מפרשה לכם: מחשבין את מולד הלבנה: נולד קודם חצות היום בידוע שנראה היום קודם שתשקע החמה שאין הלבנה מתכסה מבני א"י שהם במערב אלא שש שעות אחר חידוש' מתוך קטנה שהלבנה לעולם בשש שעות לאחר חידושה בקרן מערבית דרומי' ונראי' להם: לא נולד עד אחר חצות בידוע שלא יראה היום שהיא קטנה כל שש שעו' ונעלמ' מעין כל: למאי נפקא מינה למיחש' הרי על פי עדים אנו מקדשין: לאכחושי סהדי אם נולד אחר חצות ואמרו ראינו החדש' לפני שקיעת החמה כלו' לקדשו הי' עדי שקר הם: כ"ד שעי מיכסי סיהר' סמוך לחידוש' מלפניו ומאחריו היא מתכס' מן העין מתוך קטנה שש שעות לפני חדושה ושש שעות לאחר חידוש' נעלמת מכל אדם קודם לכן ולאחר מכאן שתים עשר' שעות שהיא במזרח נראי' לבני מזרח ולא לבני מערב מתוך קטנה וכשהיא במערב נראית לבני מערב ולא לבני מזרח והיא לעולם לפני חידושה בקרן מזרחית דרומית ולאחר חידושה בקרן מערבית דרומי' כך ראיתי ביסודו של ר' סעדיה ז"ל הילכך כשהישנה מתכס' במזרח אין החדשה נראי' לבני מזרח עד כ"ד שעות וכשמתכסה מבני מערב אין החדשה נראית להן עד כ"ד שעות: לדידן לבבל דקיימין במזרח: מכסיא שית מעתיק' ולא יותר מ"ט מפני שהלבנה הישנה שלפני חידושה בקרן דרומית מזרחי' ורואין אותה בני בבל הסמוכי' למזרח ונעלמת מעינהם והולך מתוך קוטנ' ולסופ' שעו' של חדו' היא עומד' בקרן דרומי' מערבי' ורואין אות' בני א"י הסמוכין למערב ולא בני בבל וכן כל שתים עשר' שעו' שהו' שם שעו' הראשונו' הרי שמתכס' החדש' מבני בבל שמונה עשרה שעות ולאח' י"ח שעות כבר גדול' היא ונראית בכל מקום: לדידהו שית מחדתא כמו שפירשתי שלבסוף שש נראת לבני מערב:

צריך שיהו לילה ויום מן החדש כו' הא דמהימנין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לומר ראינו אע"פ שלא ראו הני מילי כשיו' ליל' ויו' מן החדש: חצות

ותמני סרי

מהרש"א

ע"ב בפירש"י בד"ה עד שישמעו כו' לומר שעיברו את החודש אבל בניסן ותשרי כו' עכ"ל כצ"ל ופ"ה לשון הקונטרס שהביאו בתוס' וק"ל: ובד"ה מתני' נראה בעליל אין כו' עכ"ל כצ"ל: בתוס' שם בד"ה על שני כו' דמ"מ כל ר"ה איתרבאי כו' קמ"ל דר"ח נמי מועד אקרי כו' עכ"ל כצ"ל: ע"ש בתוס' בד"ה על ניסן כו' וי"ל דגזרו האי אטו האי משום כו' עכ"ל כצ"ל: דף כב בתוס' בד"ה אילו הן כו' כדפרי' בפ' בתרא כו' ע"פ הירושלמי והעבדי' כו' עכ"ל כצ"ל:

סליק פירקא

ותמני סרי מעתיקא למאי נפקא מינה אמר רב אשי לאכחושי סהדי אמ' מר צריך שיה' לילה ויו' מן החדש מנלן ר' יוחנן אמר מערב °עד ערב ר"ל אמ' עד °יום האח' ועשרים לחדש בערב מאי בנייהו אביי אמ' משמעו' דורשין איכא בינייהו רבא אמר חצות ליל' איכא בנייהו א"ר זירא אמר רב נחמן כל ספיק לקמיה שדינן למימר דחמיסר ושיתס' עבדינן ארביסר לא עבדי' וליעביד נמי ארביס' דילמא חסריה לאב וחסרוה לאלול תרי

ותמני סרי מעתיקא כמו שפירשתי שהישנה בסוף תכליתה לעול' במזרח וכל שמונה עשרה שעות של ישנה מתחדקיתנה לא נראי' במערב אבל קודם לכן גדול' היית' ונראי' למרחוק. לאכחושי סהדי אם יאמרו ראינו שהישנה והחדשה בתוך כ"ד שעות שקר העידו: עד ערב תשבתו למדנו שהיום הולך אחר הלילה לעניין המועדות: עד יום הא' ועשרי' בערב למדנו יציא' המועד בערב הרי שהלך היו' אחר הליל': חצות לילה איכ' בינייהו מאן דיליף מי"הכ הולך אחר תחילת הליל' דכתיב מערב עד ערב ולדידי' אם נראית הישנה אפי' בתחילת ליל' שוב אין החדש מתקדש' ביום ל' ולמאן דיליף ממצו' אין היום הולך אחר תחיל' הלילה שהרי מצות לילה הראשון של פסח עד יום האחד ועשרי' אכילת מצה רשות ובלבד שלא יאכל חמץ כדאמרינן בשילהי ערבי פסחים ומצות לילה ראשון חלוק מהם ונמשך עם הפסח הנשחט בארבע' עשר שהמצה נאכלת עמו חובה ולדידיה אפי' נראית הישנה בתחילת הלילה אין לאחר על העדי' לומר ראינוהו אם צריכין אנו לקדשו ביום שלשים להרחיק יו"הכ משבת: כל ספיקא לקמי' שדינן אין אנו צריכין להקדים פסח או סוכות בי"ד ליום ל' של אדר ושל אלול מחמת ספק שמא קדשו ב"ד את החדש ביום כ"ט אבל צריכין אנו לעשו' י"ט שני ביום י"ו מספק שמא עיברו ב"ד את האדר וקבעו ניסן ביום ל"א וכן באלול: למימרא דחמיסר ושיתסר כו' בניחותא כלומ' אשמעי' רב נחמן הכי: דלמא חסרו לאב ונמצא יום כ"ט באלול שלנו שעיברנו את אב היה יום שלשים שלהן וקבעו בו ר"ה וכן לענין ניסן דלמא חסרו לשבט: תרי

חצות לילה איכא בנייהו פי' בקונט' שרחב ביסודו של ר' סעדי שהלבנ' נעול' לפני אידושא בקרן מזרחית דרומית ולאחר אידוש' בקרן מערבי' דרומית וכשהיא במזרח נראית לבני מזרח ולא לבני מערב וכשהיא במערב נראית לבני מערב ולא לבני מזר' ולכך הלבנ' הישנה לבני בבל שבמזרח איננה מתכס' אלא שש שעו' ולבני ישראל הרחוקים מתכסה י"ח שעות והחדש' איננה מתכסה לבני א"י שבמערב כי אם שש שעות ולבני בבל הרחוקי' מתכסה י"ח שעות ולמאן דיליף מי"ה היום הולך אחר תחילת הלילה ואם נראית' הישנה בתחיל' הלילה שוב אין מקדשין החדש ביום ולמאן דיליף מפסח לא חיישי' אלא שלא תראה מחצות הלילה ואילך ולפי שיטת הקונט' משמע דלא חיישי' כלל כבני בבל אלא כבני א"י אע"ג דחזו בני בבל הישנה בלילה מקדשין בני א"י את החדש למחרתו ביום ולא חיישי' ובני בבל מונין יו"הכ וכל המועדות מאותו היום שראו בני א"י החדשה אע"פ שהם ראו הישנה בליל' וזהו תימא מאי דקרא קפיד אבני א"י ולא קפיד אבני בבל ועוד משהלבנה מתחלת להתחבר לעול' לא תראה עוד בתחיל' הליל' עד שתתחדש שכך סדרה בתחילת לידת' יוצא' מבין' ונראית בתחילת הלילה מעט ושוקע' ובליל' שלאחריו שוהה מעט יותר לשקוע ומוספת בכל לילה עד שתתמלא אז יוצאה בתחילת הלילה וזורח' כל הליל' עד היו' ושוקע' לאור הבוקר ואח"כ מתחל' להתחסר ואז שוהה לצאת תחלת כל לילה ומוספת בכל לילה לשהות מלצאת יות' ויות' עד סוף החדש וכל מה שהיא מחסר' מן הלילה היא משאלת מן היום בין בתחי'ת החדש בין בסופו ויותר היה נראה לפרש דמיירי הכא לענין המולד דצריך שיהא לילה ויום מן החדש שיהיה המולד מבערב של עשרים ותשעה באדר שיהא יום שלשים ואילו הכל מן המולד החדש אבל אין ההלכה כן דלא פסלינן מולד זקן אלא כשנולד אחר י"ח וי"א דצריך לילה ויום מן החדש כלומר צריך שיהא סדר הקידוש לילה ויום ולא יום ולילה דאם היה המולד ביו' קודם חצות יקדשוהו ב"ד ונתקדש' לילה שלפניו ואם נולד אחר חצות ולא נראית ביום אין החדש מתקדש אלא למחר ואין יום זה שלפניו מתקדש עמו והיינו דאבוה דר' שמלאי ולפי' זה לא ניחא הא דקאמר איכא בינייהו חצות לילה דליכא מ"ד שתשתכח לא חייל י"ט ור"ה: פרש"א

ויקרא כג
שמות יב

לגו

פרק אם אינן מכירין

ע"ב בתו' בד"ה שהלא כו' י"ל דמיירי בעד אחד שראה החודש כו' ועכ"ל ר"ל לאוקמת' דרב אשי איכא לפרש הכי אבל לדברי המקשה דבעי לאוקמי מיני' דלאחר מהימן וכן להך אוקמתא דשהלא אמריכא הוה בהדיא וודאי דליכא לפרש הא דבהכר' עד שהיה עם איירי כדקתני שהלך

אצל

תרי ירחי חסירי קלא אי' להו לוי איקלע לבבל בחדסר בתשרי אמר בסים תבשילא דבבלאי ביומא רבה דמערב' אמרי ליה אסהיד אמ' להו לא שמעתי מפי ב"ד מקודש מכריז ר' יוחנן כל היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ליעבדו תרי יומי גזיר' ניסן אטו תשרי ר' אייבו בר נגרי ור' חייא בר אבא איקלעו לההוא אתרא דהוה מטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ועבדן חד יומא ולא אמרו להו ולא מידי שמע ר' יוחנן ואיקפד אמר להו לאו אמרי לכו היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ליעבדו תרי יומי גזירה ניסן אטו תשרי רבא הוה רגיל דהוה יתיב בתעניתא תרי יומי זימנא חדא אשתכח כוותי' רב נחמן יתיב בתעניתא כוליה יומא דכיפורי לאורת' אתא ההו' גברא א"ל למחר יומא רבה במערבא א"ל מהיכא את א"ל מדמהריא א"ל דם תהא אחריתו קרי עליה סקלי' היו רודפינו שלח ליה רב הונ' בר אבין לרבא כד

תרי ירחי חסירי קלא אית להו דטבעת חיסרו ממה נפסיק כסדר הלבנה באחד מלא ואחד חסר ואם איתא דחסרוה לשבט כבר יצא הקול לפני הפסח ובא אלינו אף למקו' שאין שלוחי ב"ד של ניסן מגיעין וכן בתשרי אם חסרו תמוז ואב שהרי תמוז תמיד חסר: בסים תבשיל' דבבלאי אכלו אתם למעדנים ביו"ה שבא"י שהרי ב"ד עיברו את החדש והיו מתענים: אסהיד ונקבל עלינו ולא נאכל: לא שמעתי מפי ב"ד מקודש לא אעיד לכם דאמרי' לקמן בפרקין על כולן שלוחי' יוצאי' מבערב כגון אם לא קדשוהו ביום ל' יוצאין השלוחים לערב לומר מעובר הוא אבל על ניסן ותשרי אע"פ שיודעין שיקדשוהו למחר ביום ל"א שהרי אין ר"ה בזמנה לל"ב אפ"ה אין יוצאין עד שישמעו מפי ב"ד מקודש ואני לא שמעתי מפי ב"ד שלא הייתי במקום שישבו סנהדרין שם: דמטו שלוחי ניסן שב"ד שולחין לגולה להודיע יום שקדשוהו וכל מה שהם יכולין לילך הם הולכין עד הפסח וכן בתשרי עד סכות חוץ משבתות וימים טובי' שלא ניתנו לחלל לשלוחין כדתנן בפרקי' על קריאת' אתה מחלל ואי אתה מחלל על קיומו' לפיכך שלוחי ניסן מגיעין למקום שאין שלוחי תשרי מגיעין שהרי אין ימים טובים בנתיים לעכבם ובתשרי יש ר"ה וי"ה שאין השלוחין הולכין בו: ליעברו תרי יומי טבי ואע"פ שהגידו להם השלוחי' יום קביעתו: גזיר' ניסן אטו תשרי שאם אתה מנהיגם לעשות ניסן יום א' ינהגו כן בתשרי שלא ע"פ שלוחי' ופעמי' שיטעו: ר' אייבו ור' חייא בר אבא תלמידים דר' יוחנן היו ושמעו מפיו לכך הקפיד כנגדם: עבדו יומא חדא בני המקום: יתיב בתעניתא תרי יומי עם לילותיהם שמא עיברו ב"ד את חדש ויו' אחד עבר שלנו הוא עשירי שלהם: דם תהא אחריתו הריני מת על ידך שאת קיקני להתענות שני ימים ושתי לילות דם תהא אחריתו נוטריקון של דמהריא:

לוי איקלע לבבל בחדסר אחד עשר היה לבני בבל ועשירי לבני א"י דעברוה אלול ומתוך התחום בא דהא יוה"כ הוה אי נמי ביוה"כ של בני בבל בא סמוך לחשיכ' והוא היה ערב י"ה לבני א"י ואמרו לו אסהיד לן כלומר ונאסור לאכול גם עתה די"הכ הוא אמר להם לא שמעתי מפי ב"ד מקודש שיצא ביום ל' של אלול סמוך לחשכ' שלא היה שהות ביו' לבא ולקבל עדותן וידע שלא יקדשוהו עד למחר ביום ל"א אבל לא המתין עד למח' שישמע שיקדשוהו ואין מעידין עד שישמע מב"ד מקודש כדלקמן אף ע"פ שידוע שלמחר יקדשוהו א"ת והיאך יניח' לאכול ויש כאן ודאי איסור כרת דאוריית' וי"ל התנן לקמן בפ' שני (ד' כה) אשר תקראו אתם אתם מקראי קדש בין בזמנן בין שלא בזמנן ואמרי' בגמ' אתם אפי' שוגגים אתם אפי' מזידים ואפי' מוטעין והא דאמרי' בפ' גיד הנשה (דף קא) גבי שגג ביוה"כ פטור דגזרה היה יוה"כ דההיא שעתא שבתא הוה ולא אמרי' אתם אפי' מזידין התם הוקבע להם החדש בזמנו ומפני הגזרה לא עשו י"ה עשירי ועשאוהו ביום השבת שלא ישתכח ואין יוה"כ אלא בי' בתשרי אבל הכא להם היה עשירי ולא דמי נמי לההוא דפ"ק דסנהדרין (דף יב) שבקש חזקיה רחמים על עצמו דכתי' כי אכלו הפסח בלא ככתוב כו' ומפרש שעבר השנה ביו' ל' של אדר ואמו' הואיל וראוי לקובעו ניסן ולא אמרינן אתם אפי' שוגגי' כו' משום דלא שייך אלא כגון יו' ל' או יום ל"א כשקובעין באחד מהן ר"ח נחסרו או נעברו שלא איכא כדין או על פי עדו' שקר:

כי

כד חזית דמשכה תקופת טבת
עד שיתסר בניסן עברה להיא
שתא ולא תחוש לה דכתיב
שמור °את חדש האביב שמור
אביב של תקופה שיהא בחדש
ניסן אמר להו רב נחמן להנהו
נחותי ימא אתון דלא ידעיתו
בקבעא דירחא כי חזיתו סיהרא
דמשלים ליומא בעידן חמירא
אימא משלים בחמיסר והא אנן
מארביסר מבערינן לדידהו
דמגלו להו עלמא מארבים משלי'
מתני'

פי' חזית דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן שתקופת ניסן נופלת ביום י"ו וק"ל סנהדרין (דף יג) יום תקופה מתחיל גמאלת תקופת טבת מושכת עד שיתסר ולא שיתחבר בכלל עברה להיא שתא משו' דכתי' שמור את חדש האביב אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן ומיו' י"ד ואילך ישנה היא ואילו היתה תקופת ניסן נופלת ביום ט"ו לא היינו צריכין לעבר השנים אלא נעבר אדר ונדח' ניסן יום א' ותפול התקופה בי"ד כך פי' בקונ' והתם בסנהדרין (דף יג) בתקופת תשרי איירי דפליגי התם אי בעינן כולה אם ק בתקופ' חדשה או תקנתו ובמעתין דהכ' אתי' כאחרי' דאמרי' התם אחרים בתקופת ניסן הוו קיימי ומייתי דרשה דהכא וקשיא לפי' הקונט' דבפ' הניזקין (דף מח) משמע דיום ט"ו של חדש הוי מן החדש דקאמר עד מתי מברכין על החדש נהרדעי אמרי עד ט"ו לכך צריך לפרש דהכא קאמר עד דמשכה שיתסר אפי' ע"י עבור אדר א"כ דמשכה עד שיתס' ושיתס' בכלל היינו כגון דנפלה תקופת ניסן בשבסר דכי מעברת כמי לאדר הרי היא נופלת בשיתסר ואין כאן אביב כלל בחדש ניסן ואין להקשות דלעבריה לאדר ולשבע דהתנן בפ' א"ן בערכין (דף ח) אין פוחתין מד' חדשי' מעוברין בשנה ולא יתר מח' ומפרש בגמ' (דף ט) דלא כראה לעבר יתר על שמונה ומוקי לה בשנה מעוברת אבל בפשוטה יותר על שבעה : עברה להיא שתא ולא תיחוש לה ת"מ' דתניא בפ"ק דסנהדרין (ד' יא) על ג' סימנין מעברין השנה על האביב ועל פירות האילן ועל תקופ' על שני' מהן מעברין על א' אין מעברין ורשב"ג דאמר התם על התק פה איבעיא לן על התקופ' שמחין או דלמא מעברין וקיימ' בתיקו וי"ל דהתם בתקופ' תשרי איירי אבל הכא בתקופת ניסן דעליה לבדה מעברין וצריך טעם כיון דמקרא קא דרשי הכא והכא מאי שנא : דברים יו

כי חזית דמשכה תקופ' טבת עד שיתס' בניסן שאין תקופת ניסן נופלת עד יום ט"ז וק"ל דיום התקופ' מתחיל כר' יוסי דאמר הכי בפ"ק דסנהדרין נמצא' תקופת טבת מושכ' עד שיתסר בניסן ולא עד בכלל עברה להוי שתא כאחרים דאית להו הא סברא בפ"ק דסנהדרין : ולא תיחוש לה לאית' יחידאה היא ולא כעביד כוותייהו אלא ודאי כאחרים כעביד דמסייע להו קרא דכתיב את חדש האביב שיהא בחידוש ואביב הוא יום תקופ' ניסן שניסן של חמה נכנס בו שניסן קרוי אביב על שם בישול התבואה ובישול התבואה אינו אלא לחשבון של חמה שהקיץ והחורף אחר חשבון החמה הם והזהירך הכתוב לשמור שיהא בחידוש ואין לשון חידוש נופל אלא בלבנה שהיא מתחדשת בתולדותיה והשמיעך קרא שיהא ניסן של חמה בתוך י"ד יום למולד הלבנה שהוא עדיין מחדוש בלבנה דמיום ז"ו ואילך ישנה היא ואילו היה תקופת ניסן ביום ט"ו לא היינו צריכין לעבר את השנה אלא נעבר אדר ונדח' את ניסן יום א' ותפול התקופה ביום י"ד אבל כשהיא באה ביום ט"ז בניסן לא דיי לן בעיבורו של אדר וצריכה השנה להתעבר ותיפול התקופה באדר שני נמצ' ניסן של חמה מושך בתוך חדש ניסן הלבנה הכי מפרש' לה בסנהדרין אליבא' דאחרי' דכי מטיא בט"ו מעברין את אדר וכי מטיא לט"ז מעברין את השנה : שמור את אביב של תקופה דהיינו ניסן של חמה שיהא בחידוש ניסן הלבנה : סיהרא דמשלם ליומא שהירח משלים מאורו עם הנץ החמה שאינו מחשיך עד שעת זריחה : מתני'

על מהרש"א
אבל העד ולפי זה היכא לפרושי פירכת א"ה אינו שא לתירוץ דרב אשי דמוקי לה ברואה את החודש ומאי למימרא אבל לשנוייא קמא ל"ק ליה דעובדא אשמועינן דמחללין דאפי' אינו רואה את החודש שא דבא להעיד על ההכרה מחלל שבת אבל לפי הירושלמי והתוספות דע"כ שינייא דרב אשי כו בהכרת עד איירי א"כ ע"כ אית לן למימר דבהכר' עד דמחללין כמי קשיא ליה נהי למימר וא' קאי פירכא דאי הכי כמי אשינוייא קמא הך קשה מאי משני מ"ד מספיקא לא מחללין שבתא כו' דלשנוייא קמא דסהדא אחריכא הוה בהדיה נהי ספיקא היכא ויש ליישב ודו"ק : בד"ה להטעו כו' כך פי' בקונ' וא"ת וכו' כצ"ל : דף כב בד"ה ד' מיני ארזים כו' שאין בהן ד' על ד' ומשני מי ארז הדס כו' כצ"ל ובד"ה עץ שמן כו' זית הוא דכתיב בעזר' צאו וכו' כצ"ל : ע"ב בתו' בד"ה הכא הוו כו' דרלועה כפקא לא"י כו' אין מבבל כו' עכ"ל לשון מגומגם הוא וע"כ ר"ל דרלועה יוצא' מא

מתני' על ב' חדשי' מחללין את השבת עדי' שראו את החדש: שבהם שלוחי ב"ד שלוחין לסורי' להודיע לגולה יום קביעות הילכך חשיבי ומן התורה מחללין על כולן אבל רבנן אסרו לפי שאין תיקון המועדו' תלוי בהם ולא איכפת למלאן ולחסרן ע"פ עדי' אך ב' חדשים אלו העמידום על דין תורה שכל המועדות תלוין בהן: תקנת קרבן של ר"ח שיקריב בזמנו: גמ' ותו לא נפקי שלוחי' יוצאי' אלא אהכי דקתני שבהן שלוחים יוצאים לסוריא: שלוחין יוצאין מבערב כגון נראה בעליל ביום כ"ט או בליל ל' דודאי יקדשוהו ב"ד מחר א"כ בתום מעובר דפשיטא לן שביום ל' ואחד יתקדש אשלא נתקד' בזמנו שלוחין יוצאין מב"ד ואין ממתני' עד למחר שישמעו מקודש מפי ב"ד כדאמרי' לקמן ראה ב"ד אומ' מקודש ויעידו לגול': על ניסן ועל תשרי אין שלוחין יוצאין עד שישמעו מפי ב"ד מקודש הילכך בשא' חדשי' אין חילול שבת של עדים ממהרת יצי' השלוחי' שאין השלוחי' מחללין שב' לצאת היו' וכשלא יבאו העדי' היו' יתעבר החדש והכל יודעין שהם קדשוהו למח' והשלוחי' יצאו משתחשך לומ' שעיברו את אלול (פ"א החדש) א"ל בניסן ותשרי אם לא יבואו העדי' היו' ויתעב' החד' לא יצאו השלוחי' עד מח' שאין ב"ד מקדשין בלילה נמצאו ממעטין את הלוכן מהלך לילה ויותר כיצד אם יבואו עדים ויעידו ויקדשוהו בשב' ויהא פסח בשבת יש זמן לשלוחים מהלך י"ב יו' שלמים שהרי למוצאי שבת יצאו וילכו כל ימי החול של ב' שבועות הללו שלמי' ואם לא באו העדים היום לא יצאו השלוחי' עד מח' וע"כ שב' של ערב הפסח ישבותו נמצא שלא

מתני' על ב' חדשים מחללין את השב' על ניסן ועל תשרי שבהן שלוחין יוצאי' לסורי' ובהן מתקנין את המועדו' וכשהיה ב"המ קיים מחללין אף על כולן מפני תקנ' הקרבן: גמ' על ב' חדשים ותו לא ורמינהי על ו' חדשי' השלוחין יוצאין אמר אביי ה"ק על כולן שלוחין יוצאין מבערב על ניסן ועל תשרי עד שישמעו מפי ב"ד מקודש תנ"ה על כולן יוצאין מבערב על ניסן ועל תשרי עד שישמעו מפי ב"ד מקודש ת"ר מנין שמחללין עליהן את השב' ת"ל °אלה מועדי ה' אשר תקראו אות' במועד יכול כשם שמחללין עד שיתקדשו כך מחללין עד שיתקיימו ת"ל אש' תקראו אות' על קריאת' אתה מחלל ואי את' מחלל על קיומן: וכשהיה ב"המ קיים מחללין אף על כולן מפני תקנת הקרבן: ת"ר בראשונ' היו מחללין אף על כולן משחרב בה"מ אמ' להם ר' בן זכאי וכי יש קרבן התקינו שלא יהו מחללין אלא על ניסן ועל תשרי בלבד:

מתני'

ויקר' כג

על ב' חדשים מחללין את השבת פי' בקונ' ומן התורה מחללין על כולן אבל רבנן אסרו לפי שאין תיקון המועדות תלוי בהן לא איכפת לן אי למלאן אי לחסרן ע"פ עדים וקשי' דבגמ' תני' מנין שמחללין את השבת ת"ל אלה מועדי ה' והיא קרא בניסן ותשרי כתיב וי"ל דמ"מ כל ר"ח איתרבי מדאיקרי מועד כדאי' בפ' כיצד צולין (ד' עז) גבי דחיית שבת וטומאה שעירי ר"ח אצטריכ' לה סד"א הא לא כתיב בה מועד קמ"ל דר"ח נמי מועד איקרי כדאמרי': על ניסן ותשרי עד שישמעו מפי ב"ד מקודש והשת' מתני' דקתני שבהן שלוחים יוצאי' היינו לאחר שישמעו מפי ב"ד מקודש וכתיב' טע' הו' דלכך מחללין עליה השבת עדי' שראו את החדש ופי' בקונ' דבשאר חדשים אין חילול שבת של עדים ממהר יציא' שלוחים שאין מחללין השלוחין לצאת בשבת היו' ושלא יבואו עדים היום יתעבר החד' והכל יודעים שיו' קדשו למחר והשלוחים יוצאי' משתחשך לומ' שעברו את החד' אבל בניסן ותשרי אם לא יבאו עדים יתעבר החדש לא יצאו השלוחים עד מחר שאין ב"ד מקדשין בליל' נמצאו ממעטי' הלוכן מהלך ליל' ויותר ודב' תימה פי' שתלה טע' חלול העדי' ביציאת השלוחים הא כי מקלע יום ל' דאלול בשב' וראו עדים את החדש ע"כ צריכין לחלל ולבא בשב' דאי מאחרי עד א' בשבת הוה מקלע יו' ערב' בשב' ודחינן ליה מתו' ערב' כדאמרי' פרק החליל (ד' נד) מיהו אניסן ודאי צריך טע' ובמתני' פי' הק' כ שבהן שלוחים יוצאי' הלכך חשיבי כלומר לפי שהשלוחים יוצאים בהן משו' תקנת מועדות ראוי לעדות לחלל עליהם שבת כדי שיקבעו מועדות

מהרש"א

עד ט"ו יום עד פרת בתוך בבל ור"ל מחוץ חוץ לגבול וק"ל: בא"ד והרי ירדן מן המזרח מהלך יום כו' ע"כ ר"ל הכי איתא לקמן פ' י"ט כרם רבעי היה עולה לירושלים מהלך יום לכל צד כו' וירדן

המועדות בזמנן וכאן נמי פי' הקו' עדיין טע' החלול שיתקדש החדש בזמנו כדקתני וכאן מתקנין את המועדו' דרחמנא אמר אשר תקראו אותו' אפי' בשעת יציאת שלוחי' דקתני אינו אלא לייפות וליישב טע' החלול בשביל זאת שיש דברי' שאין הטע' תלוי בהן ואין נעשין סעד לדב' ליישבו ולייפותו כאותה ששנינו בפ"ק דסנהד' (ד' יא) אין מעברין השנ' מפני הגדיי' והטלאים אבל עושין אותן סעד לשנה כיצד מודיעין אנחנ' לכון דגוזליי' רכיכין וא"ת ומה טעם דמתניתין לניסן ותשרי עד שישמעו מפי ב"ד מקוד' בשלמ' היכא דנראה בעליל ביום ל"ט או בליל ל' אע"ג דודאי יקדשוהו ב"ד למחר אין יוצאין עליו לאתר חיישי' דילמ' ממליכי ב"ד ומעברי לי' ואתי לקלקולי מועדי' אלא היכ' דלא קדשוהו ביו' ל' ליפקו ביום ל"א שאי אפשר לדחותו יותר מיו' ל"א י"ל דגזרו האי אטו האי משום דבשאר חדשי' יוצאי' אזה וזה מבערב : ופסלו

מתני' בין שנראה בעליל בין שלא נראה בעליל מחללין עליו את השב' ר' יוסי אומר אם נראה בעלי' אין מחללין עליו את השב' מעשה שעברו יות' מארבעי' זוג ועיכבר"ע בלוד שלח לו ר"ג אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשילין לע"ל: גמ' מאי משמ' דהאי עליל לישנא דמיגלי הוא א"ר אבהו אמר קרא °אמרו' ה' אמרו' טהורו' כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתי' רב ושמוא' חד אמ' נ' שערי בינ' נבראו בעול' וכולן ניתנו למשה חסר א' שנא' °ותחסרהו מעט מאלהים ביק"ש קהלת למצו' דברי חפץ ביקש קהלת להיות כמש"ה יצת' בת קול ואמר' לו °וכתו' יוש' דברי אמת °ולא קם נבי' עוד בישרא' כמשה וחד אמר בנביאי' לא קם במלכים קם אלא מה אני מקיי' ביקש קהלת למצוא דברי חפץ ביק' קהל' לדון דינין שבלב שלא בעדי' ושלא בהתרא' יצתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת °ע"פ שנים עדים וגו' מעשה

תלים יב
שם ח
קהלת יב
דברי' לד
שם יז

שלא הלכו י"ב ימים שליחים ואת"ה היאך הוא תולה טעם חילול העדים ביציאת השלוחים הרי השלוחי' עצמן לא ניתן להם לחלל טעם החילול כדי שיתקד' החדש בזמנו הו' כדקתני וכאן מתקנן את המועדות דרחמנ' אמר אשר תקראו אותם במועד' ואפי' בשעת יציאת השלוחים דקתני אינו אלא לייפו' וליישב את טעם שחילול אף בשביל זאת דיש דברים שאין הטעם תלוי בהם והם נעשי' סעד לדבר ליישבו ולייפותו כאותה ששנינו בסנהדרין אין מעברין את השנ' מפני הגדיי' והטלאי' אבל עושין אות' סעד לשנ' כיצד מודעין אנחנא לכון דגוזליא רכיכין ואמריא דערקין כו': אשר תקראו אות' במועדם הזהיר' שלא יעבו' המוע' של זמן קריאתן מקרא קודש היינו קדוש ב"ד : יכול כשם שמחללין העדי' כדי שיתקדשו בזמנן כך מחללים לשלוחים עד שיתקיימו המועדו בזמנן: מתני' שנראה בעליל אין מחללין לפי שאין צורך: מ' זוג ב' עדים זוג אחר זוג: גמ' בעליל ארץ גלוי לכל: נ' שערי בינה כו' שיפיה דהאי קר' דרשי רב ושמואל מזוקק שבעתים ז' שביעית והם נ' חסר אחת שנמסרו למשה לתדכו שמ"ט נבראו שהרי מעט נחס' מאלקי': דכתיב ותחסרהו מעט מאלקי' וגומר במזמור מה אנוש כי תזכרנו :
מעשה

מהרש"א

מן המארח וק"ל : ובד"ה לא היו זזים כו' שהיוצא חוץ לתחום כו' בפירק מי שהוציאוהו נתכוונו כו' דחשיבה כר"ה כו' כל"ל : בא"ד עוד תנן הנותן עירובי בתוך עיבורה של כו' עם עיבורה כדאמו' כו' עכ"ל בת"י זו הראייה אינה ודו"ק: ובד"ה שיהו מהלכין כו' משום דבהך לא קשה לן מידי כו' עכ"ל ר"ל דמש"ה הכי לא חשיב הך דהכא התם משום דלא קשי לן מידי כיון דמתני' היא הכא וליכא טעמא אחרינא דאכל הכי דהתם פריך לה הכי תנינא ומשני לה שפיר דאיצטריך למיתנינהו משום דאיכא טעמא אחרינא ויש מגיהין משום דבהנך לא קשה כו' וק"ל : ובד"ה או דילמא כו' וא"ת כיון דאיסור שבת עלייהו היאך יוצאין מחצר לחצר כו' עכ"ל הך קשיא בת"י אינו גם קשה מי הכריחם לומר שהיו יוצאין מחצר לחצר דהא . לא קתני אלא חצר גדולה היתה כו' ולא היו זזין משם כו' ויש ליישב דבר יהיה בדוחק לפירושם דהכי קמבעי אי אותו מקו' קר' להם דהיינו שלא היה
החצר

מעשה ועברו יות' מארבעי' זוג וכו': שזפר כך שמו:
מתני' אב ובנו שראו את החדש כו': שאם יפסל
יכשל כפיו כשיבדקוהו כדלקמן: גמ' תהא כשרה
בכם ואע"פ שהם אחים: תהא מסורה לכם לחשובי
הדור אני מוסר שיקבלו
העדות ויקדשו החדש ולא
להכשיר קרובי' בה: היכי
תנית מתני' קמיה דרב מי
המכשי' ומי הפוסל: איפכא
תנינא ר' יוסי אומר אב
ובנו וכל הקרובי' כשירין
אר"ש מעשה בטוביה כו':
א"ל משו' הכי דאסכ' דר"ש
לר' יוסי לא אמר לך מידי
כי אמרת הלכה כר' יוסי
דהיינו דר"ש: מתני'

מעש' שעברו יותר מארבעי' זוג
ועיכבן ר"ע כו': תניא א"ר יהוד'
ח"ו שר' עקיבא עיכבן אלא שזפר
ראש של גדר עיכבן ושלח רבן
גמליאל והורידוהו מגדולתו:
מתני' אב ובנו שראו את החדש
ילכו לא שמצטרפין זה עם זה
אלא שאם יפסל א' מהן יצטרף השני עם אחר ר"ש
אומר אב ובנו וכל הקרובין כשרין לעדות החדש
א"ר יוסי מעשה בטוביה הרופ' שראה את החדש
בירושלי' הוא ובנו ועבדו משוחרר וקבלו הכהני'
אותו ואת בנו ופסלו את עבדו וכשבאו לפני ב"ד
קיבלו אותו ואת עבדו ופסלו את בנו: גמ' א"ר
לוי מ"ט דר"ש דכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן
בארץ מצרי' לאמר החדש הזה לכם עדות זו תהא
כשרה בכם ורבנן עדות זו תהא מסור' לכם: א"ר
יוסי מעשה בטוביה הרופא כו': אמר רב חנן בר
רבא הלכת' כר"ש א"ל רב הונא לרב חנן בר רבא
ר' יוסי ומעשה ואת אמרת הלכת' כר"ש א"ל והא
זמנין סגיאין אמרית קמיה דרב הלכתא כר"ש ולא
אמר לי ולא מידי א"ל היכי תנית א"ל איפכא א"ל
משום הכי לא אמר לך ולא מידי אמר טבי ברידה
דמרי טבי אמ' מר עוקב' אמ' שמואל הלכת' כר"ש:
מתני'

ופסלו את עבדו סברי לה כר"ש דמכשר בקרוב' והחדש הזה לכם היינו בכם ודרשינן נמי
כשרין ומיוחסין למעוטי גר וממזר כדדרשי' אחיך
בדומין לך בפ' א' דיני ממונות (דף לו): אלו הן
הפסולין בגמ' משמע שכל
הפסולים דמתני' דרבנן
דאמרי' עלה זאת אומרת
גזלן דדבריהם כשר לעדו'
אשה והבת' משחק בקוביא
למ"ד בפ' זה בורר (ד' כד)
לפי שאין עוסקין ביישובו
של עולם ניחא ולמ"ד נמי
משום דהויא אסמכתא' אין
נחשב גזלן בעיניו כיון
דמדעתו נותן ומלו' ברבית
שאינה קצוצה דרבנן ואפי'
ברבי' קצוצ' נמי לא משמע
לי' לאינשי איסור' כשנותן
לו מדעתו אא"כ ממשכנו
על כרחו ומפריחי יונים
למ"ד אי תקדמין יונך
ליוני היינו משחק בקוביא
ולמ"ד ארא אין בהן גזל
אלא מפני דרכי שלו' בעלמ'
וסוחרי שביעית איירי
בשביעית בזמן הזה ורבי
היא כדאשכחן בפ' השולח
(דף לו) אי נמי בסחורה
דרבנן כי ההיא דזה בורר שמות יב
גבי מתליאי מפות לעניי'
ואזלי עניי' ואספו ומייתי
שאין זו סחורה גמורה
דאזלי בשליחותייהו והא
דמשמע בפ' לולב הגזול
(דף לט) דמותר למכור
פירות שביעית לעם הארץ
גבי מבליע לו דמי אתרוג
בלולב משום דאין מוסרין
דמי פירות שביעית לעם
הארץ אבל משו' סחורה לא
אסור ובפ' זה בורר (דף
כו) נמי פריך וזנבינהו
לכהן בדמי תרומ' גבי סאה
תרומה שנפלה לפחו' ממאה
של שביעית וי"ל בדבר
המלקט על מנת לאכול והותירה מותר למכור וכן פורע חובו משמע כדפריך בפ' בתר' דע"א (ד' סב) דאסור
משום לאכלה ולא לסחורה ואפשר דלוקח על מנת לאכול לא חשיב סחורה אלא א"כ לוקח בזול ע"ת למכור
ביוקר שקונה להרויח ובמס' שביעית (פ"ח) פי' דין סחורה על פי הירושלמי והעבדים בפ' זה בורר (דף כד)
לא תני להו דפסולין דאורייתא' אבל הכא אצטריך למיתני דלא תימא כיון דלא מחמת עביר' מיפסלי מכשרי
לעדות החדש מידי דהוו אקרובים לר"ש: מחללין

מהרש"א
הקבר זה פתוח לקברו' אחרי' או שהיה מרווח שהיה קברית אחרים פתוחים לה והאי קשי' להו וא"ת
כיון דאיסור תחום שבת עלייהו היאך יוכלין מקבר כו' ודו"ק: דף כד בתו' בפיסקא כמה
היה גבוה ולאן היה נוטה כו' יש לדקדק בהך פיסק' דמייתי עלה תני חדא לא פונה דבריו כו' דהיינו

מתני' אלו הן הפסולין המשחק בקוביא ומלוי ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית ועבדים זה הכלל כל עדו' שאין האש' כשיר' לה אף הן אינן כשירין לה: גמ' הא אשה כשיר' לה אף הן כשרין לה אמ' רב אשי זאת אומר' גזלן דדבריהם כשירין לעדות אשה: מתני' מי שרא' את החדש ואינו יכול להלך מוליכין אותו על החמור אפי' במיטה ואם צודה להם לוקחין בידן מקלות ואם היתה דרך רחוקה לוקחין בידן מזונות שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת ויוצאין לעדות החודש שנ' אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם במועדם:

ויקרא כג

הדרן עלך ארבעה ראשי שנים

אם אינן מכירין אותו משלחין עמו אחר להעידו בראשונ' היו מקבלין עדות החדש מכל אדם משקלקלו הביתוסי' התקינו שלא יהו מקבלין אלא מן המכירין: גמ' מאי אחר חד וחד

מתני' אלו הן הפסולין כו': בקוביא חתיכות של עצם שמשחקין בעירובין ואמור רבנן אסמכתא לא קניא והרי הן גזלנין מדרבנן דמדאורייתא אינו קרוי גזלן אלא החוטף מיד איש כדכתיב ויגזול את החנית מיד המצרי: ומלוי ברבית לאו גזלן דאורייתא הוא למפסליה משום אל תשת חמס עד דהא מנפשיה יהיב ליה: מפריחי יונים היינו כמי כעין קוביא אי תקדמי יונך ליוני: וסוחרי שביעי' עושין סחורה בפירו' שביעית דרחמנא אמר לאכלה ולא לסחורה ולפי שנחשדו כל אלו לעבור על דת מחמת ממון חשדוט להיו' מעידין שקר ע"י ממון ושוחד: והעבדים פסולין דאורית' הו' ק"ו מאש' כדאמ' בב"ק: גמ' הא אשה כשרה לה כגון להעיד על מיתת אדם להשיא את אשתו ועל סוטה שנטמאה' בסתיר' שלא תשתה: לעדות אשה להתירה להינש' ודוק' גזלן דדבריה' אבל גזלן דאורית' דחציף לעבור בפרהסי' לא הכשירו חכמים לעדו' אשה ואף על פי שהכשירו את העבד ואת האשה דפסולי דאורייתא: מתני' מי שראה את החדש כו' מרכיבין אותו אף בשבת: ואם צודה להם אם יש אורבים בדרך כמו ואתה צודה את נפשי והביתוסי' והכותים הם היו אורבים להם לעכבם כדי להטעות את חכמים:

הדרן עלך ארבעה ראשי שנים

אין מכירין אותו אם אין ב"ד מכירין את העד אם נאמן וכשר הוא: משלחין ב"ד שבעירו אחר עמו להעיד עליו לפני ב"ד הגדול שמקדש את החדש: משקלקלו הביתוסי' מפ' בגמ': גמ' וחד

מחללין את השב' עדי' ראו את החדש ואפי' עדי' המעידי' עליהם כשאין ב"ד מכירין עדי החדש מחללין את השב' להעיד עליה' כדמוכח בריש פ' שני שהלך ר' יהודה אצל העד באושא בשבת להעיד עליו:

הדרן עלך ארבעה ראשי שנים

משלחין עמו אחר להעידו ואותו אחר נמי מחלל עליו את השבת כדפירש לעיל בסוף פ' ראשון: וחד

מהרש"א

פירושא דרישא דמתני' לצפונה או לדרומ' ודוחק הוא לומר הא דקתני ולאן היה נוטה הוא פירוש דלצפונה או לדרומה דא"כ לא היה מספיק תנא דמתני' במילתיה דלצפונ' או לדרומה ובפירושים דהיינו ולאן היה נוטה בכמה היה גבוה גם ברייתא דת"ר א'אמר גבוה ב' מרדעות כו' ה"ל לאתויי מעיקרא הכא גם נראה מפי' רש"י ומפי' הרמב"ם ומפי' הרע"ב דלאן היה נוטה לא קאי שלפונה או לדרומ' אלא שהוא מלתיה באנפי נפשיה דהיינו אראשי הפגימות מהלבנ' להיכן נוטה דבחידוש' לעולם הפגימות כלפי מזרח כמ"ש התוספות דהיינו פגימותיה מאחוריה לפי דרך הלוכה וזהו שפי' רש"י ראשי הפגימות לאיזה צד נוטין לצד צפון כזה (או לצד דרום כזה) והיינו כשהי' נרא' בתחילת חידוש' לצד מערב דאם אומ' העד שראה פגימותיה לצד דרום יפה כיון בתחילת חידושה ואם אומר שראה פגימותיה לצד צפון לא ראה אותה בתחיל' חידוש' רק הישינה ראה ולפי זה הך פיסקא

וחד מי מהימן להכשירו לזה בחזקת נאמן : מעש' שבא העד לפני ב"ד בשבת להעיד על החדש : ועדיו עמו להחזיקו נאמן : חד מי מהימן לעדות החדש: משפט כתיב ביה כי חק לישראל הוא משפט וגו' : לאושא כשיצאה סנהדרין שם ושם היו מקדשין את החוד' : משום כבודו דר' נהוראי שהרי לא הזכי' ר' נהוראי אלא ללמוד ממנו שאדם גדול כמותו נהג היתר בדב' ואין כבודו שנבי' את ראייתנו אף מחבירו הקטן ממנו : סהד' אחרינ' הוה באושר המכי' את העד הזה: מספיק' שמא אין אותו העד בביתו: להטעו' את החכמי' שאירע יום שלשי' של אדר בשבת ולא נראה חדש בזמנו והביתוסין מתאוין שיהא יום ראשון של פסח בשבת כדי שתהא הנפת העומר בא' בשב' ועצר' בא' בשבת לפי שהן דורשין ממחרת השבת יניפנו ממחר' שבת בראשית כמשמעו ושכרו שני בני אדם להעיד שראו את החדש היום: א' משלנו ולא הכירוהו : מאתים

וחד מי מהימן והתני' מעש' שבא הוא ועדיו עמו להעיד עליו א"ר פפ' מאי אח' זוג אח' ה"נ מסתבר' דאי לא תימ' הכי אם אינן מכירי' אותו מאי אותו אילימ' אותו הד וחד מי מהימן משפט כתי' ביה אלא מאי אותו אותו הזוג ה"נ מאי אחר זוג אחר וחד לא מהימן והתני' מעש' בר' נהוראי שהלך אצל העד להעיד עליו בשבת באושא אמר' ר' נהוראי סהדא אחרינ' הו' בהדי' והא דלא חשיב לי' משו' כבודו של ר' נהוראי רב אשי אמר ר' נהוראי סהד' אחרינ' הוה באושא ואזל ר' נהוראי לאצטרופי בהדי' אי הכי מאי למימר' מהו דתימא מספיקא לא מחללינן שבת קמ"ל כי אתא עולא אמ' קדשו' לירח במערב' אמ' רב כהנ' לא מיבעיא עולא דגברא רבה הוא דמהימן אלא אפי' איניש דעלמ' נמי מהימן מ"ט כל מילת' דעביד לאיגלויי לא משקרי בה אינשי' תנ"ה בא א' בסוף העול' ואמ' קדשו ב"ד את החדש נאמן: בראשנ' היו מקבלין עדות החדש מכל אדם כו': ת"ר מה קילקול קילקלו הביתוסין פעם א' בקשו ביתוסין להטעו' את חכמי' שכרו שני בני אדם בד' מאות זוז אחד משלנו וא' משלהם שלה' העיד עדותו ויצא שלנו אמרו לו אמור כיצד ראית את הלבנ' אמ' להם עולה הייתי במעל' ארומי' וראיתיו שהוא רבוץ בין שני סלעים ראשו דומ' לעגל אזניו דומין לגדי קרניו דומות לצבי וזנבו מונחת לו בין ירכותיו והיצצתי בו ונרתעתי ונפלתי לאחורי' ואם אין אתם מאמינים לי הרי מאתים

וחד מי מהימן תימ' כי לא מהימן נמי מחלל את השבת ליזיל שם שמא יצטרף עם אחר כדתנן בפ"ק גבי א"ב ובני דילכו לא מפני שיצטרפו זה עם זה אלא שאם יפסל האחד שיצטרף השני עם אחר ונרא' דלא מקש' היאך אחר מחלל שבת כיון דלא מהימן לחודיה אלא מקשה עלישנ' דמתני' דנקט אחר משמע דחד מהימן : אלא מאי אותו אותו זוג תימ' מאי קאמ' הכי יכול לומ' א' מאותו הזוג : סהדא אחרינא הוה יש לומ' דמיירי בעד אחד שראה החדש שהלך ר' נהוראי להצטרף עמו ולהעיד נמי על החדש והא דקתני בברייתא להעיד עליו אחדש קאי אבל בירושל' ובתוספתא מוכח בהדי' דבהכרת העד מיירי שהלך ר' נהוראי להעי' עליו דכשר וכן פי' רש"י וקאי פירכ' דאי הכי אתרי שינויי : להטעות את חכמים שאירע יום ל' של אדר בשב' ולא נרא' שחדש בזמנו וביתוסין מתאוין שיהא יום ראשון של פסח בשבת כדי שתהא הנפת העומר בא' בשבת ועצרת בא' בשבת לפי שהיו דורשין ממחר' השב' שבת בראשית כמשמעו כך פי' בקונטר' וא"ת ומה מרויחי' והלא מתקלקלין לענין פסח וי"ל דלא חשיבי ליה קלקול משום דדרשינן אתם ואפי' מזידים : מוליך

תהילים פא

מהרש"א

פיסקא אין כאן מקומה אלא לקמן גבי הא דת"ר א' אומר גבוה כו' ודו"ק: ע"ש ר' אליעזר ב"ר שמעון

מאתים זוז צרורים לי בסדיני א״ל מי הזקיקך לכך אמ׳ לה׳ שמעתי שבקשו בייתוסי׳ להטעות את חכמי׳ אמרתי אלך אני ואודיע להם שמא יבואו בני אדם שאינן מהוגנין ויטעו את חכמים אמרו לו מאתי׳ זוז נתונין לך במתנה והשוכרך ימתח על העמוד באות׳ שעה התקינו שלא יהו מקבלין אלא מן המכירין: **מתני׳** בראשונה היו משיאין משואו׳ משקלקלו הכותי׳ התקינו שיהו שלוחין יוצאין כיצד היו משיאין משואות מביאין כלונסאו׳ של ארז ארוכין וקנים ועצי שמן ונעורות של פשתן וכורך במשיחה ועול׳ לראש ההר ומצית בהן את האור ומוליך ומביא ומעלה ומוריד עד שהוא רוא׳ את חבירו שהוא עוש׳ כן בראש ההר השני וכן בראש ההר הג׳ ומאין היו משיאין משואו׳ מהר המשח׳ לסרטבא ומסרטבא לגרופינא ומגרופינא לחוורן ומחוורן לבית בלתין ומבית בלתין לא זזו משם אלא מוליך ומביא ומעלה ומוריד עד שהיה רוא׳ כל הגולה לפניו כמדורות האש: **גמ׳** מאי משמע דמשיאין לישנ׳ דיקוד הוא דכתיב וישאם דוד ואנשיו ומתרגמי׳ ואוקדינון דוד ת״ר אין משיאין משואו׳ אלא על החדש שנרא׳ בזמנו לקדשו ואימתי משיאין לאור עיבורו למימר׳ דאתם׳ עבדינן אמלא לא עבדינן מאי טעמא א״ר זירא גזיר׳ משום ר״ח חסר שחל להיו׳ בע״ש אימת עבדי באפוקי שבתא דאי אמרת נעביד נמי אמלא אתו למיטעי

שמואל ב י

מאתים זוז נתונים לך במתנה ותהא רשו[...] ואע״פ שלא השלמת תנאי שלך לשוכרך דיש רשות לב״ד לקנות ממנו ולעשותו הפקר כדאמרי׳ ביבמות מניין שהפקר ב״ד הפקר שנא׳ וכל אשר לא יבא לשלשת הימי׳ וגו׳ יחרם כל רכושו וגו׳: ימתח על העמוד למלקות כדאמרי׳ במסכ׳ מכות כופת שתי ידיו על העמוד: **מתני׳** בראשונה היו משיאין משואו׳ לאח׳ שקדשו החדש ולא היו צריכין לשכור שלוחי׳ לשלוח לגולה להודיע כי המשואו׳ מודיעי׳ אותן:

משקלקלו הכותים והשיאו גם הם משואות שלא בזמנן החודש להטעו׳ ישראל וב״ד לא היו משיאין משואו׳ אלא החדש שנתקדש ביו׳ שלשי׳ כדאמרי׳ בפרקין וכשלא היו משיאין לערב של יו׳ שלשי׳ הכל יודעין שהחדש מעוב׳ ופעם אחת עיברו ב״ד את החדש ולא השיאו משואו׳ לערב. שלשים והכותים השיאו׳ בהרי׳ שלהם והטעו את בני הגול׳ לעשותו חס׳: כלונסו׳ פירטק״י בלעז: ארוכי׳ כדי שיראו למרחוק: וקנים ועצי שמן ונעורת של פשתן כל אלו מרבים שלהבת: וכורכן במשיחה לוכני בלעז קוסר׳ בחוט של משיח׳ בראשי הכלונסי׳: ומאין היו משיאין משואות מה שם ההרי׳: מהר המשחה מתחילין הוא הר הזתים שלפני ירושלי׳ עד שרואין שעושין כן בהר סרטבא לחוורן וכו׳: את הגול׳ בני בבל אנשי פומבדית׳ והמה מודיעין לכל בני מדינת בבל: כמדורת אש מפרש בגמ׳ מדורות אש לשון היסק גדול: גמ׳ לקדשו׳ להודיעו שנתקדש: לאור עיבורו לערב יום שלשים נגהי שלשים ואח׳ יום שלשים קרוי יום עיבורו כדאמרי׳ לעיל על ב׳ אדרי׳ שמקדשין אות׳ ביו׳ עיבורו׳ ועל שם שמונו מעברין את חדש היוצא קרוי יום עיבו׳ ר״ח חסר ר״ח הנקבע ביו׳ ל׳ שהחדש היוצא נמנא עכשיו חסר: שחל להיות בע״ש ולא נוכל לחלל שבת לאורו להשיא משואו׳ ונשיא אותם למוצאי שבת: ואי אמרת שפיר רגילין בין אמס׳ בין אמלא: אתו

מולך ומביא מעלה ומוריד בירושל׳ משמע כדי שלא יטעו לומ׳ שהוא כוכב דא״ר אסי תזינא כוכבא דנחי׳ וסליק תזינ׳ כוכב דאזיל ואתי: גזרה משו׳ ר״ח חסר שחל להיו׳ בע״ש הכי גרסי׳ הוא אני לאית׳ משום ר״ח מלא שחל להיו׳ בשב׳ מהני טעמי דמפרש:

מהרש״א

שמעון אומ׳ בין כך ובין כך אין כו׳ כצ״ל: ובד״ה תני חדא קיימין ק״ל דדריש ר״י לעיל כו׳ דבשני גלגלים הם חמה ולבנה כו׳ כצ״ל: ובד״ה בדמות שמשי בהיכל כו׳ ובד״ה אכסדרה כו׳ והא דקתני אכסנדרה

למיטעי אמרי האי חסר הו' והאי דלא עביד מאתמול משו' דלא אפש' או דילמ' מלא הוה ובזמנו עברו וליעביד בין אמל' בין אחס' וכי מיקלע ר"ח בערב שבת לא ליעביד כלל וכיון דלא עבדינן מוצאי שב' ועבדינן אמלא מידע ידעי דחסר הוא אפי' הכי אתו למיטעי אמרי האי מלא הו' והא דלא עבדי איתנוסי הו' דאיתנוסי וליעבד אמל' ולא לעביד אחסר כלל אמר אביי משום ביטול מלאכ' לעם שני ימים: כיצד היו משיאין משואו' מביאין כלונסות כו': אמר רב יהוד' ד' מיני ארזים ארז קתרום עץ שמן וברוש קתרום אמר רב אדרא דבי רבי שילא אמר מבליגא ואמרי לה זו גולמיש ופליגא דרבה בר הונא דאמר רבה בר הונא אמר בי רב עשרה מיני ארזי' הם שנ' אתן במדבר ארז שיטה והדס ועץ שמן אשים בערבה ברוש תדהר ותאשור יחדו ארז ארזה שיטה

אתו למטעי פסחא בני הגולה אמרי כו' אבל השתא לא עבדינן אלא אחסר כי עבדינן למוצאי שבת ידעי דחסר הוא: ועבדינן אמלא ואכן רגילין לעשו' על שאר המלאין: מידע ידיע דחסר הוא מאת' איסור שבת שאירע בליל' ובאותיו נמנעו מלהשיאו דאיתנוסי בשכרות של וסת השב': וליעביד אמלא ולא אחסר וכי מקלע ר"ח חסר בערב שב' ולא עבדי' מידע ידעי דחסר הו' ולא תלו בשכרות אלא במידי דשכיח דכל חדשים חסר ן לא עבדינן והאי נמי לא עבוד: אמר אביי משום ביטול מלאכ' כו' ולא גרסי' גזירה אי אמרת נעביד אמלא ולא אחסר אין לך ר"ה שאין מתבטלין בני הגול' ממלאכ' שני ימי' יום שלשים שמא היום ר"ה ויו' ל"א שמא עיברו את החדש היום ר"ה אבל כי עבדינן משואות אחסר לאור יום שלשי' ידעו שביום ל' נקבע ויעשו מלאכה למחר ואין בטלין שני ימים אלא במעובר: כיצד היו משיאין גו': אמר רב אדרא כך שם האילן כדאמרי' במס' ביצה יטעו בהן אדר: תירניתא

והא דלא עביד במוצאי שבת איתנוסי איתנוסו וא"ת והשתא נמי דלא עבדו אמלא כלל כי מיחל ר"ח אלא בשבת יאמרו האי חסר הוא והאי דלא עביד למוצאי שבת איתנוסו דאיתנוסו וי"ל דהיכא דודאי עבדי לעולם משואו' בין אמל' בין אחסר כי לא עבדי כלל ודאי תלי באונס אבל השתא דזמנין עבדי וזמנין לא עבדי כי לא עבדי השתא במוצאי שבת לא תלו באונס אלא במלתא דשכיחא:

משום בטול מלאכה לעם שני ימים פי' בקונטר' אין לך ר"ה שאין מתבטלין בני גולה ממלאכה ב' ימים בין אמלא בין אחסר אבל כי עבדי אחסר ידעי שביום ל' נקבע ויעשו מלאכה למחר ולחנם דחק לפרש ר"ה דאפי' ר"ח נמי לא היו רגילי' לעשות מלאכ' בר"ח כדאמרי' בפ' הקורא המגל' עומד (דף כב) ושאין בו בטול מלאכ' לעם כגון ר"ח וחול של מועד קורין ארבע' ורגילין לומ' שהוסיף המקום י"ט לנשים בר"ח בשכר שלא נתרצו על מעשה העגל כשאמר להן אהרן פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם וכו' ויתפרקו העם אשר באזניהם אבל נשיהם לא הביאו שלא רצו הנשי' ליתן ארבעה מיני ארזי' תימה דפ' לולב הגזול (דף לז) א"ר יהודה סוכה ושעיה אינה נוהגת אלא בארבע' מינים שבלולב ופריך עלה מהא דמכשר ר' יהוד' מסכך בנסרים של ארז שאין בהם ארבעה על ארבעה ומשני מאי ארז הדס כדאמ' רבה בר רב הונא עשרה מיני ארזים הן והשתא לרב יהודה אמר רב דאמרי ארבעה ותו לא מאי איכא למימר ושמא הכא לענין מקח וממכר פליגי אבל כולהו מודו דעשרה מיני ארזין הן ובירושלמי חשיב עשרים וארבעה:

שטה

מהרש"א

אגסדרה כו' תבנית כו' שלא היה במילואה כו' כצ"ל: ע"ב בתוס' בד"ה חוץ מפרלוף כו' ומוקי לה בעושה ולפי זה מותר כו' לדרוש לא תעשון אתי וכן תניא לקמן כו' כצ"ל: בד"ה לא תעשון כו' אסור להשליך לארבע פנים כו' כצ"ל: ובד"ה ראינוהו כו קודש שם שעו' אין כח בעין לראו' את הישן גרא' ישן כו' מן הגדולו' פעמי' מכסי' פורת' כגון כו' עכ"ל:

דף כה בפיר"ש בד"ה למה לא כו' חשיב כשלשה מן הסהר כו' עכ"ל כצ"ל: ובתוספות בד"ה להורתא כו' קיימת הכא תימה הא ספיר הפסר כו' עכ"ל כצ"ל:

סליק אם אינן מכירין

שיטה תורניתא הדס אסא עץ
שמן אפרסמא ברוש ברתא
תדהר שאגא תאשור שוריבנא
הני שבעה הוו כי אתא רב דימי
אמר הוסיפו עליה אלונים אלמונים
אלמוגין אלוני כוטמי אלמוני בלוטי
אלמוגין כתיתא איכא דאמר
ארונים ערמונים אלמוגין ארונים
ערי ערמונים דולבי אלמוגין
כסית' וצי °אדיר לא יעברנו אמ'
רב זו בורני גדולה היכי עבדי
מייתי שיתא אלפי גברי בתריסר
ירחי שתא ואמרי תריסר אלפי
גברי בשית' ירחי וטעני לה חלא
עד דשכנא ונחית בר אמוראי
וקטר אטונא דכיתנא בכסיתא
וקטר להו בכספינתא ונטלי חלא
ושד' לבראי וכמ' דמידליא עקר ומתי' ומחליף על
חד תרין בכספ' תלת' פרוות' הוויתרתין בי ארמאי
וחדא דבי פרסאי ודבי ארמאי מסקן כסיתא ודבי
פרסאי מסקן מרגניית' ומוקריי' פרוות' דמשמהיג א"ר יוחנן כל שיטה
ישעי' מא ושיטה שנטלו נכרי' מירושלי' עתיד הקב"ה להחזירן לה שנא' °אתן
פס סד במדבר ארז שיטה ואין מדבר אלא ירושל' שנ' °ציון מדבר היתה וא"ר
יוחנן כל הלומד תור' ואינו מלמדה דומה להדס במדבר איכ' דאמר
כל הלמד תורה ומלמדה במקום שאין תלמיד חכם דומה להדס
במדב' דחביב וא"ר יוחנן אוי להם לאומו' עע"א שאין להם תקנ' שנ'
פס ס °תחת הנחש' אביא זהב ותחת הברזל אבי' כסף ותחת העצי' נחוש'
ותחת האבני' ברזל תחת ר"ע וחביריו מאי מביאין ועליהם הו' אומר
יואל ג °ונקיתי דמם לא נקיתי: ומאין היו משיאי' משואו' כו' ומבית בלתין
מאי בית בלתין אמר רב

שיטה תורניתא בפ"ק דע"א (ד' יד) דאמר מאי אצטרובלין תורניתא לאו היינו תורניתא דהכא דההוא אין לו עיקר כדמשמע הת' והאי דהכא שהוא מין ארז והאי יש לו שורש ועוד תורנית' הוא דלא מזבן הא בתר אילנו' מזבני ותנן (ד' יט) אין מוכרי' להן במחובר לקרקע ופי' האי גוונא. דייק התם גבי דקל טב לך נראה דהיא דהתם מין אחר דמה כעין כונרייתא דפי' א"ר עקיבא (דף ג) ובפ' האשה (דף סב) שהיה עושה דאכולהו מייתי לה דההיא דכל שאין לה עיקר : עץ שמן אפרסמון והא דכתיב ויעש כרובים עצי שמן ומתרגמינן אעי דזיתא תרי גווני עץ שמן דאפרסמון לאו עץ זית הוא דכתיב בעזרא צאו פס לג ההרה והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ובמס' תמיד (דף ה) עץ זית פסול למערכה עץ שמן כשר : ערמונים דולבא פי' בקונ' קסטי"נייא וקשי' דבפ' לולב הגזול (דף לב) גבי ענפיו חופין את רובו פריך ואמר דולבא והכן קא חזינן דלאו הכי הוא ומיהו התם כמו פי' בקונ' קסטינ"ייא : זו

תורניתא פינ"ייא בלעז: ברתא בו"סו בלעז: שאגא ס"פ בלעז: בוטני או"למי בלעז : בלייטי ניר"קווה בלעז שגדלין בו פרי שקורין גלאנ"דה : כסיתא מין עץ העולה בקרקע הים ושמו קור"אלו : ערי לוי"רי שם האילן ואת פריו קורין ב"יום : דולבי קסטא"נייה : וצי אדיר לא יעברנו לגאל שעתיד לצאת מבית המקדש : זו בורני גדולה ספינ' שקורין דרו"מונט : היכי עבדי אותם בורני גדולה לאתוי עבידא : חלא חול : עד דשכנא שוליה שכנים בקרקעות הים ועודנה נראית למעלה מן המים דבמקו' שהאלמוגים גדילי' בים אין הים עמוק כל כך : בר אמוראי מלומד לשוט נהרות : וקטר אטוני דכיתנא חבלי פשתן שהן קשין לינתק וקושר ראשו א' בשירש האילן וראשו א' בבורני : ושקלי הנך גברי חלא דספינתא ושדו לאבראי והיא עולה מתוך המי' ועוקרת שרשי האילן: פרוותא פור"טו בלעז ובלשון משנה נמל: משקו מרגניית' מקרקעי' הים על ידי בר אמוראי ומקריי' פרוות' דמשמהיג אותה של פרסיים נקראת נמל של מלוכה : ונקיתי דמם לא נקיתי אם באתי לנקו' את עע"א משאר עוונות לא אנקם מדמם של ישראל
אף

אף חרים וכייר וגדר שהיו משיאי המשואו' ברא"שי הרים שלהן: ביני ביני דהנך דמתני' הוו קיימי הנך: בהידך גיסא ארץ ישראללצד בבל שנ' לצדדי של א"י נמשכין לצד בבל: בין כל אחת ואחת דהנך דמתני' איסתתור דרכי ואתוו ההולכין דרך עקלתון: בסירים קוצים: מתני' חצר גדול' הית' בירושל' כו' כל העדים מתכנסין ביום השבת שאללוהו לבא ולהעיד: לא היה זזין משם לפי שיצאו חוץ לתחו' והיוצ' חוץ לתחו' אין לו אלא ד' אמות: מן הנהר שהוא גדל פתאום ושוטף את בני העיר ואת הילדים: גמ'

זו בירס משמע כאן שהוא מא"י וכן מפרש ר"ת בקדושין (דף עב) גבי מיחסי דפומבדיתא מבירס נפשי: כמה הוו להו תלתין ותרתין תימא בזמן שב"המ קיים כמי מרחקי טובא כדמוכח בפ"ק דתעני' (דף י) שהיה מהלך ט"ו יום מירושלם עד סופ' של כל ארץ ישראל גבי כדי שיהא מגיע האחרון שבא"י לנהר פרת וזה היה לצד בבל דפרת לצד בבל הוא ואין לחלק בין מקד' ראשון למקדש שני כדמשמע בפ' אלו מגלחין (דף כח) וצריך לומר דרצועה נפקא לא"י מצד אחד עד פרת חוץ מבבל וקש' היאך אפשר שירושל' היא טבור של א"י שהיא ד' מאות פרסה על ד' מאות לכל צד הרי מהלך שני מאות לכל צד הרי מהלך עשרי' ימים לאחרון שבירושלם ממהלך עשר פרסאות ועוד הרי ירדן מן המזרח מהלך יום א' מן המזרח לירושלם והוא קנה א"י: לא היו זזים משם לפי שהיוצא חוץ לתחום אינו לו אלא ארבע אמות וכל החצר חשובה כד' אמות כדתנן בפ' מי שהוציאוהו (ד' מה) נתנוהו בדיר וסהר וכו' והא דמשמע בההוא פירקא (ד' מו) גבי דיבריו' דאתו למערכת' דכל העיר חשובה להם כד' אמות היינו בעיר המוקפת מחיצו' והכא בירושל' לאחר שפרצו בה יוונים פרצות דחשיבא כרשות הרבי' כדאיתא פרק המוציא תפילין (דף קא) ומיהו אשכחן עיר דחשוב' כד' אמות אף בלא מחיצות כדתנן בפ' כיצד מעברין (דף נז) נותנין קרקף לעיר עוד תנן (ד"ס) הנותן עירובו בתוך עיבורה של עיר לא עשה וכא כלום ואם לענין יוצא חוץ לתחום כמי נותנין לו כל העיר כולה עם עיבורה כד' אמות אם כן בלא מחיצו' כמי תחשוב כלה כד' אמות: שיהו מהלכין אלפים אמה לכל רוח הא דלא תשיב לה בפ"ק דביצה (דף ה) גבי דברים שהתירו סופן משום תחילתן משום דבהך לא קשה לן אלא מידי דמתני' היא דאכל הני דהתם פריך תניא ומשני להו:

זו בירם מאי גולה אמר רב יוסף זו
פומבדית' מאי במדורה אש תנ'
כל אחד ואח' נוטל אבוקה בידו
ועולה לראש גגו תניא רשב"א
אומ' אף חרי' וכייר וגד' וחברותי'
א"ר ביני וביני הוו קיימי איכא
דאמ' להך גיסא דא"י הוה קיימי
מר חשיב דהאי גיסא ומר חשיב
דהאי גיסא א"ר יוחנן בין כל אחת ואחת שמונה
פרסא' כמה הוו להו תלתין ותרתין והא האידנ'
טובא הוו אמר אביי אסתתומי אסתתי' להו דרכי
דכתי' לכן הנני סך את דרכך בסירים רב נחמן בר (הושע ב)
יצחק אמ' מהכא דכתיב נתיבותי' עוה: מתני' (איכה ג)
חצר גדולה היתה בירושלם ובית יעזק היתה נקראת
ולשם כל העדי' מתכנסין וב"ד בודקין אותם שם
וסעודות גדולות עושין להם בשביל שיהו רגילין
לבא בראשונ' לא היו זזין משם כל היום התקין רבן
גמליאל הזקן שיהו מהלכין אלפים אמה לכל רוח ולא
זו בלבד אלא אף חכמ' הבאה לילד והבא להציל
מן הדליק' ומן הגוים ומן הנהר ומן המפולת הרי
אלו כאנשי העיר ויש להם אלפי' לכל רוח: גמ'

מהרש"א

פרק ראוהו בית דין

תוספות בד"ה ראוהו ב"ד פי' ב"ד של כ"ג ולכך כו' עכ"ל ר"ל הך מלעית' מיירי בב"ד של כ"ג ולכך סגי דיעמדו שנים ויעידו בפני האחרים מש"כ בסיפא דאין שם אלא ב"ד של ג' וכדמסיק בגמ' דאין מקדשין ביחיד מומחה וק"ל: בא"ד ולכך פי' בקונ' דהיה להם שהות דאי לא כו' עכ"ל כל זה בת"י אינו גם לכאורה לא הצורכו לכך דהא וודאי דאיירי ביש להם שהות מדקתני ויאמרו מקודש מקודש ומוקי לה נמי בשראוהו בלילה דוודאי איכא שהות כל היום

גמ' איבעיא להו בית יעזק תנן או בית יזק תנן בית יעזק תנן לישנא מעליא הוא דכתיב ויעזקהו ויסקלהו או דילמא בית יזק תנן לישנ' דצערא הוא כדכתי' ולהו' אסור בזיקי' אמר אביי תא שמע סעידו' גדולו' היו עושין להם שם כדי שיהו רגילים לבוא דילמא תרתי' הוו עבדי בהו: מתני' כיצד בודקין את העדי' זוג שבא ראשון בודקין אותו ראשון ומכניסין את הגדו' שבהן ואומרין לו אמור כיצד ראית את הלבנ' לפני החמה או לאח' החמ' לצפונ' או לדרומ' כמה היה גבוה ולאין היה נוטה וכמ' היה רחב אם אמ' לפני החמה לא אמ' כלום ואח"כ היו מכניסין את השני ובודקין אותו אם נמצאו דבריה' מכוונ' עדותן קיימ' ושאר כל הזוגות שואלין אותן ראשי דברים לא שהיו צריכין להם אלא כדי שלא יצאו בפחי נפש בשביל שיהו רגילים לבוא: גמ' היינו לפני החמה היינו לצפונ' היינו לאחר החמה היינו לדרומ' אמ' אביי פגימת' לפני החמ' או לאח' החמה אם אמ' לפני החמה לא אמר כלום דא"ר יוחנן מ"ד המשל ופחד עמו עושה שלו' במרומיו מעול' לא ראת חמה פגימתה של לבנ' ולא פגימת' של קשת פגימת של לבנה דחלשת דעת' פגימת' של קשת דלא לימרו עובדיה המה   גירי

ישעי' ה
ירמי'
איוב כה

או דילמא לישנא דצער' פי' בקונ' משום שעל שם שאסורין בזיקין שאינן זזים משם כל היום כלו והיינו קוד' דהתקין רבן גמליאל שיהו מהלכין אלפים אמה לכל רוח וקשיא מאי מייתי מסעודות גדולות הא ע"כ קודם ר"ג הכי הוה לכך נרא' דמיבעי' ליה אי אותו מקום אין להם לא מרגוע ומייתי ראיה דמרגוע ואם תאמר כיון דאיסור שבת עלייהו היאך יוצאין מחצ' לחצר יש לומר כיון דקודם דפרצו בה היו יכולין ללכת בכל העיר גם עתה משנפרצה אלא כמה מבואות נתגרו' שתותים לאותו חצר שיהו להלך בה כארבע אמות: גירי

גמ' ויזעקהו. שיינו בגדר אבנים סביב בעיגול כמו טבעות ליש' דנערא על שם שאסורין כאילו בזיקי' שאין זזין משם כל היום: סעודות גדולות אלמא לא הוה להו נערא: מתני' כיצד בודקין את העדים כו' לפני החמה החמה הולכת לעולם ממזרח לדרו' ומדרו' למערב ומערב לצפון כמ' הולך אל דרום וסובב אל צפון והלבנ' אינ' נראית ביו' שלשי' לעול' אלא סמוך לשקיע' החמה שמתוך שהיא דקה וקטנה אינה נראית ביום שהחמה בגבורתה מדלא קתני למזרח' או למערב' שמע מינה אין נראי' להם בדרום וקא ס"ד שהיו שואלין את העדים אם ראו' מהלכ' לפני החמה או לאחרי' לצפונה של חמה ראו' אותה או לדרומה של חמה ובגמ' פריך לפני החמ' היינו לצפונה שהרי אין ככון לדרוק ולשאול אם לדרומה אלא בזמן שניהן החמה והלבנ' במערב שאם הם בדרום אינה יכולה להיות לא לצפונה ולא לדרומ' אלא או למזרחה או למערבה וכשהן במעריב אם לפני החמה היא זהו לצפונה שהרי לצד צפון הם הולכין ואם לאחריה היא הרי זה לצד דרום: כמה היה גבוה מן הארץ לפי ראיית עיניכם: לאין היה נוטה ראשי הפגימה לאי זה צד נוטין לצד צפון כזה ((או לצד דרום כזה () : אם אמר לפני החמה לא אמר כלום מפרש בגמ': גמ' היינו לפני החמ' היינו לצפונה חדא מלתא היא כדפרישי' לעיל: פגימתה לפני החמה פונ' לצד החמ' או לצד אחר: ועלה קתני סיפא אם אמר לפני החמ' לא אמר כלום דמעולם לא ראת' חמה פגימתה של לבנה: דלא לימרון עובדיה העובדין את החמה: גירי

מהרש"א

לקדשה וק"ל: ע"ש בתוס' בד"ה אינות הוי חוק כו' דכי חוק לעניין ר"ה דרשינן כו' עכ"ל קושט' הוא כפירש"י דלענין קידוש החודש דרשינן לה בפ"ק דאין ב"ד של מעל' נכנסין לדין אא"כ קדשו ב"ד של מטה אלא דר"ל כיון דהתם כמי דרשינן להכי קרא לענין ר"ה איזה חג שהחודש מתכסה בו אין לכי לומ' דאיירי נמי דווקא בקידוש החודש של ר"ה אלא דה"ה בשא' חדשי' הוה הכי לענין קידוש החודש וק"ל: שם בתוס' בד"ה לא תהא שמיעה גדולה מראייה כו' דאפי' בד"מ

אמרי'

גירי קא משדיא : כמה הירה גבוה ולאין הי' נוטה כו': תני חדא לצפונה דבריו קיימין לדרום' לא אמר כלום והתני' איפכ' לדרום' דבריו קיימין לצפונה לא אמר כלום לא קשיא כאן בימו' החמ' כאן בימו' הגשמי': ת"ר אחד אומ' גבו' שתי מרדעות וא' אומ' שלש עדותן קיימ' אחד אומ' שלש וא' אומר חמש עדותן בטילה אבל מצטרפין לעדות אחרת ת"ר ראינוהו במים ראינוהו בעששי' ראינוהו בעבים אין מעידין עליו חציו במים חציו בעבים חציו בעששית אין מעידין עליו השתא כולו אמר' לא חציו מיבעיא אלא הכי קאמר חציו במים חציו ברקיע חציו בעבים חציו ברקיע חציו בעששי' חציו ברקיע אין מעידין ת"ר ראינוהו ושוב לא ראינוהו אין מעידין עליו כל רבי חזו לה ואזלי אמ' אביי הכי קאמ' ראינוהו כמאירינו ושבנו לראותו מדעתינו ולא ראינוהו אין מעידין עליו מ"ט אימור כוביתא דעיבא בעלמ' הוא דחזו: מתני'

גירי קא משדיא החמה הואת חצים היא יורה להלח'כנ פרין בה שהיא'נקשת נותן פגימת הקשת לצד פניו : כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים בימות החמה כגון ביום ארוך של תקופת תמוז חמה שוקעת לסוף מערב לצד צפון כדתני' בעירובין חמה יוצאת ביום ארוך ושוקע' ביום ארוך זהו פני צפון חמה יוצא' ביו' קצר ושוקע' ביום קצר זהו פני דרום ניסן ותשרי חמה יוצאה בחצי מזרח ושוקעות בחצי מערב תקופת ניסן היום והליל שוין חמה יוצא' בחצי מזרח ומתהלכת חצי מזרח וכל דרום וחצי מערב ושוקע' בלילה סובב' למעל' מן הכיפה חצי מערב וכל צפון וחצי מזרח וזורחת למחרת התחיל היו' לצין' זורח מעט מכנגד חצי מזרח לצד צפון ושוקע לה[?]ן וחצי מערב לצד צפון וכן כל יום ויום נמשכת מעט בין בזריחה בין בשקיעה וכשמגיע יום תקופת תמוז היא זורחת בקרן מזרחית צפונית ומהלכת ג' רוחות ושוקע' בקרן צפוני' מערבי' משם ואילך הימי' מתמעטי' והחמה נמשכת מעט מעט בזריחתה ובשקיעתה לצד דרום וכשמגיע תקופת תשרי יוצאה בחצי המזרח שוקעת בחצי מערב והיו הלילה שוין ומיד חוזרת הולכ לצד דרו' עד תקופת טבת ואותו היום יוצאה בקרן מזרחי' דרומי' ושוקע' בקרן דרומי' מערבי' ומשם ואילך נמשכת לאחורי' לצד צפון בזריחת' מרבי' הילוכה לצד צפון מעט ושוקעת וכן תמיד עד תקופת ניסן שיוצאה בחצי מזרח ושוקעת בחצי מערב נמצאת בימות החמה מהלכת רוב רוח מערבית לפני שקיעתה ופעמים כולה וכל ימות הגשמים אינה מהלכת אלא מיעוט מערב ופעמים שאינה נכנסת בו אלא דבר מיעט והלבנה לעולם בחידושה בקרן מערבית דרומית הילכך ימות הגשמים שאין החמה נכנסת למערב אלא בס יעתה הלבנה קודמת לתוך המערב נראית לבנה בצפון בימות החמה שהחמה במערב הרבה היא קודמת הלבנה ברוב החדשים לצד צפון נמצאת לבנה בדרום : אבל מצטרפין לעדות אחרת אחד מהן מצטרף עם עד אחר שיאמר כמותו : ראינוהו במים תוך נהר או מעין אינו דמותה של לבנה : בעבים זהו המעונן היה ורואה מראה דרך עוביו של עב: בעששית קנדי"לב בלע"ז : כל הכי חזו ואזלי בתחילה אחר שראוהו למה לא יעידו וכי לעולם הם צריכין לראותו : מדעתינו כדי להעיד עליו : כוביתא דעיבא עיגול של עב לבן : מתני' הרש"א

גירי קא משדיא בלבנ' אין לחוש אם רואה פגימת הקשת דאין קשת אלא ביו' ואז הלבנ' כשרגא בטיהרא ולא אמרי' שנדליה גירי קא משדיא: תני חדא לצפון דבריו קיימין ק"ל דהרים ר' יוחנן לעיל עושה שלום במרומיו שפולם לא ראתה חמה פגימתו של לבנ' וכשהלבנה לפני החמה ופגימ' הלבנה בחידוש' לעולם כלפי מזרח ובו רואה החמה פגימותי' ורבי' אליהו בר שלמה מגורג"ום הראני דבשני גלגלים הם חמה ולבנה ויכולה להיו' ראיית הלבנ' לפני החמה וחמה אינה רואה פגימתה שגלגל הלבנ' למטה מגלגל החמה שהרי למעל' ממנו ולחכמי המזלות זה פשוט : אבל מצטרפין לעדו' לאחר דאמר שבוע' (ד' מז) בשתי כתי עדי' המכחישי' זו את זו זו באה בפני עצמ' ומעיד' וזו באה בפני עצמה ומעידה ניחא

מרי' הכי בפרק החובל פו' עכ"ל היינו לר' טרפון והך דשמעתין דמקלתן נעשו עדים כו נזוקי לה ראוה בלילה ומיהו מיכי נשמע הכי אפי' לר"ע דלא פליג התם אלא משום דלא גלו חזו ליה זכות בל בקידוש החודש ל"פ ר"ע וס"ל כמי דלא גדולה שמיעה מראייה במסיק בשמעתין: לענין

רא"ית

מתני' ראש ב"ד אומר מקודש
וכל העם עונין אחריו מקודש
מקודש בין שנרא' בזמנו בין שלא
נראה בזמנו מקדשין אותו ר"א
בר צדוק אומ' אם לא נרא' בזמנו
אין מקדשין אותו שכבר
קידשוהו שמים: גמ' ראש ב"ד
וכו' מנהני מילי א"ר חיי' בר גמד'
ויקרא כג א"ר יוסי בן שאול א"ר אמ' קרא ◦וידבר משה את
מועדי ה' מכאן שראש ב"ד אומ' מקודש וכל העם
עונין אחריו מקודש מקודש מנלן אמר רב פפא
שם אמר קרא אשר ◦תקראו אותם קרי ביה אתם רב
שם נחמן בר יצחק אמר אלה ◦הם מועדי הם יאמרו
מועדי מקודש מקודש תרי זימני למה לי דכתיב
מקראי קודש: ר"א בר צדוק אומר אם לא נראה
בזמנו אין מקדשין אותו: תניא פלימו אומר בזמנו
אין מקדשין אותו שלא בזמנו מקדשין אותו ר"א
שם כה בר"ש אומ' בין כך ובין כך אין מקדשין אותו שנ' ◦וקדשתם את שנת
החמשי' שנים אתה מקדש ואי אתה מקדש חדשי' אמ' רב יהוד' אמ'
שמוא' הלכה כר"א בר צדוק אמ' אביי אף אנן נמי תנינא ראוהו ב"ד
וכל ישראל נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה
הרי זה מעובר מעובר אין מקודש לא מעובר אצטריכא ליה ס"ד
אמינא הואיל וראוה ב"ד וכל ישר' איפרסמא ולא ליעברוה קמ"ל:
מתני' דמות צורות לבנה היו לו לרבן גמליאל בטבלא ובכותל
בעלייתו שבהן מראה את ההדיוטות ואומר הכזה ראית או כזה:
שמות כ גמ' ומי שרי והכתיב לא ◦תעשון אתי לא תעשון בדמות שמשיי
אמר אביי לא אסרה תור' אלא שמשין שאפשר לעשו' כמותן כדתני'
לא יעשה אדם בית תבני' היכל אכסדר' תבני' אולם חצר כנגד עזרה
שולחן כנגד שולחן מנורה כנגד מנור' אבל עושה של

שיהא דמצטרפין לעדות חמון אבל לאחן דתא' בהדי
סהדי סקרי לתה לי היאך מצטרפין לסוס עדו' אפי'
לעדו' החדש לכן דחק בקונ' לפרש אחד מהן מצטרף
עם אחד שיאמר כמותו ובעדות של חדש זה איירי
והא דקתני לעדות אחרת
היינו כלומר דמצטרף עם
אחרי' דנעשה עדו' אחרת
והכי מפר' לה בהדי' בסוף
פ' כל הכשרין (דף מח)
משום דהוה ליה חד ואין
דבריו של חד במקו' שנים:
בדמות שמשיי בהיכל
ואולם מוקי לה ונ"ג
המשמשים לפני במרום:
אכסדרה תבנית אולם
שם אכסדר' אין
בו כי אם שלש מחיצות
ורביעית פרוצה במלואה
כדמשמע בפרק לא יחפור
(ד' כה) דקאמר עולי' דומה
לאכסדר' ורוח צפוני' אינה
מסבבת והא דקתני
אכסדרה תבנית אולם לפי
שהיתה פתחו גדולה קרי
ליה אכסדרה. אע"פ שלא
היה במלואה דהיה לו
גיפופי ט"ו אמה מכאן
וט"ו אמה מכאן כדתנן
במדו' פ"ד ושמא לפי שהיה
שם בית החליפות וכותל
מפסיק במלואו בפנים:
ספודים

מתני' ראש ב"ד אומר מקודש כו': גמ' מקראי
קדש תרי זמני משמע: ר"א בר צדוק אומר כו':
בזמנו אין מקדשין אותו שאיני צריך היזק: מעובר
אין דמשמע משמשיכ' כשנעבר: אבל מקודש לא קתני
הרי זה מתקדש למחר
מעוב' איצטריכא לי' כלומר
לעולם למחר בעי קידוש
והאי דלא תנייה משום
דאצטריכ' לאשמועי' מעוב'
דהואיל ובזמנו ראוהו ס"ד
אמינ' לא ליעברו' ואי תנא
הרי זה מתקדש למחר הוה
אמינא לעולם מיומא קמא
מתקנינן מועדותי':
מתני' דמות צורת לבנות:
גמ' לא תעשון אתי צורו'
העומדו' אתי: של

ראיית ליל' דמוד' ר"ע בקידוש החודש וק"ל: דף כו בפרש"י בד"ה מקלחן כו' דגבי דיני נפשו'
עדות

של חמש ושל ששה ושל שמונ'
ושל ז' לא יעשה אפי' של שאר
מיני מתכו' ר' יוסי בר יהוד' אומר
אף של עץ לא יעש' כדרך שעשו
מלכי בית חשמונאי אמרו לו
משם ראיי' שפודין של ברזל היו
וחיפום בבעץ העשירו עשאום
של כסף חזרו העשירו עשאום
של זהב ושמשין שאי אפשר
לעשו' כמותן מי שרי והתני' לא
תעשון אתי לא תעשון כדמות
שמשיי המשמשין לפני במרום
אמר אביי לא אסרה תורה אלא
דמות ארבע' פני' בהדי הדדי ולא
מיעט' פרצוף אד' לחודי' תשתרי
שמא תניא כל הפרצופו' מותרין
חוץ מפרצוף אדם אמ' רב הונא
בריה דרב אידי מפרקי' דאביי שמיע' לי לא תעשון
אתי לא תעשון אותי ושאר שמשין מי שרי והא
תני' לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשיי
המשמשין לפני במרום כגון אופנים ושרפי' וחיות
הקודש ומלאכי השרת אמ' אביי לא אסרה תורה
אלא שמשין שבמדור העליון ושבמדור התחתון
מי שרי והתני' אשר בשמים לרבו' חמה ולבנ' כוכבי'
מזלו' ממעל לרבות מלאכי השרת כי תניא ההיא
לעבדם אי לעבדם אפי' שלשול קטן נמי אין ה"נ
דתני' אשר בארץ לרבו' הרים וגבעו' ימים ונהרו'
אפיקי' וגאיות מתחת לרבו' שלשול קטן ועשייה
גרידתא מי שרי והתני' לא תעשון אתי לא תעשון
כדמות שמשיי המשמשין לפני כגון חמה ולבנה
כוכבים ומזלות שאני רבן גמליאל דאחרים

של חמשה כרות: ושל ששה כרות ואפי' של שאר מיני מתכות לפי שכשיור' הן כשיר' לפנים כדתני' ועשית מנורת זהב טהור כלל מקשה פרט תעשה חזר וכלל מה הפרט מפורש של מתכו' אף כל של מתכת: אף של עץ לא יעשה שכשיורא בה כשיר' לפנים דר' יוסי בר' יהודה דריש ליה לקרא בריבוי ומעוטי מאי רבי כל מילי ומאי מיעט מיעט חרס והכי מפר' לה במנחות: כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי כשגברו ידם של היוני' והוציאו' מירושלי' וטיהרו את המקדש והיו עניים ולא יכלו לעשותה של זהב: בבעץ שטיי"כו בלעז: דמות ארבע' פנים לגוף אחד כעין חיו' הקדש דהיינו אתי שכסא הכבוד רכוב עליהן: פרצוף אדם לחודיה תשתרי שהרי הוא א' מהן בחיות ואפ"ה אמר עד דאיכא כולהו בהדי הדדי: שבמדור העליון ברקיע שביעי דדייקינן אתי אבל חמה ולבנ' וככבי' ומזלות במדור התחתון הן ברקיע השני כדאמרינן במסכת חגיגה: שלשול תולעת: אפיקים מונאי מים רי"ויש בלעז אחרים

שפודים של ברזל הא דקרי ליה שפודים משום שלא היו בגיעי' כפתורים ופרחי' אלא אם כן בא זהב כדאיתא בהקומץ רבה (דף כח): חוץ מפרצוף אדם תימא מאי קושיה דלמא הכא במולי' וכדרבא דמוקי לה כר' יהודה בפ' כל הצלמים (ד' מג) אבל עשייה שרי וי"ל דסוגיא דהכא כאביי ולית ליה דרבא ומוקי לה בעוש' ולפי זה מות' לעשות צורת אדם דקי"ל כרבא לגבי' דאביי ומיהו אין ראייה דבלא שום קושיא יכול רבא לדרוש לא תעשון אותי וכן תני' לקמן טבע' שחותמו שקוע אסור להחוס בה: לא תעשון אתי וא"ת ומאי קאמ' אלא דמות פנים ארבע' תיפוק ליה משו' צורת אדם לחודי' וי"ל כי איכ' שאר פרצופי' עם אד' שרי טפי א"כ אם
שמות כ מלא צורת אד' אסו' להשלי' לד' פנים ומיהו קשיא דפרצוף אדם לחודי' תיפוק ליה מכרובי' שעל הכפורת וי"ל דלא מקרו שמשיי וכרובי' שבשמי' לא נתברר' צורתם: לא אסרה תור' אלא שמשין שבמדו' העליון הכי תלת מילי דאביי לא הדר ביה בכל זמנה דכולם אמת והכי קאמ' לא אסרם בשמשין של מטה אלא בית תבני' היכל ואכסדר' תבני' אולם ובשמשים התחתונים אסר חמה ולבנה וכוכבים והמדור העליון דמות ד' פנים: ממעל לרבו' מלאכי השר' למאי דסליק אדעתי' דאיירי בעשייה הוה מצי לאקשויי דמו' שמשיי מלא תעשון כפקא: שאני רבן גמליאל דאחרים עשו
שם ואע"ג דבכל מילי אמירה לנכרי שבות כדמוכח בפ' ב' דמ"ק (דף יב) ואפי' בדרבנן איכא שבות ובפ' השוכר את הפועלים (ד' צ)
שם יש בעיא אי איכא שבות בלאו או לא נבי חוסספרה ודש בה הכ' לא גזור משו' ג ה וצריך ליזהר כשאומ' לנכרים ומחתאים התוב בהותם של שנ"ה בתלוי באבר דלא במכי' הדרבה כדפריסינה

דאחרים עשו לו והא רב יהודה דאחרי' עשו לו וא"ל שמואל לרב יהוד' שיננא סמי עיניה דדין והתם חותמו בולט הוה ומשו' חשדא כדתני' טבעת שחותמו בולט אסור להניח ומות' לחתום בה חותמו שוקע מות' להניח ואסו' לחתום בה ומי חיישי' לחשד' והא ההוא בי כנישת' דשף ויתיב בנהרדע' דהוה ביה אנדרט והוו עיילי רב ושמואל ואבוה דשמואל ולוי ומצלו התם ולא חיישי' לחשדא רבים שאני והא רבן גמליא' יחיד הו' כיון דנשי' הוא שכיחי רבים גביה איבעי' אימא דפרקי' הוה ואיבעי' אימא להתלמד עבד וכתי' לא תלמד לעשו' אבל אתה למד להבין ולהורות: מתני' מעשה שבאו שנים ואמרו ראינוהו שחרית במזרח וערבית

אחרים נכרי': והא רב יהוד' שהיתה לו צור' בטבעתו ואחרי' עשאוה וא"ל שמואל דכיסקלי' מיניה: סמי עיניה כלומר השחת צורתו: ומשו' חשדא שלא יאמרו ע"א היא לו: הסיר להניחו באצבעו: ומות' לחתום בה שאותיותיה שוקעת: וכשאותיותיה שוקע חתימה בולטת ומות' בולט המתכ' חרות סביב סביב והצורה עומדת כמו שהי' ואותיות שוקע שהצורה חקוקה וחרותה במתכת: דשף ויתיב בנהרדע' מקום הוא ויש פותרין שחרב וחזר ונבנה ותמיד היתה שכינה מצויה שם ויכניה וגלותו בנאוהו שנשאו עמהם מאבני ירושל' ועליה' נאמ' כי רצו עבדך את אבניה: אנדרטא צלם דמות המלך: והא רבן גמליאל יחיד הוה ויחוש נמי לחשדא: מתני' מעשה שבאו שנים כו': ראינוהו שחרי' במזרח את הישנה: וערבית

בדפריסינא דלא פליג רבא ואם הנכרי מביא לו חותם מעצמו מותר: סמי עיניה דדין אגמא הסגר להשהותו שמא יחשדוהו בעכו' ועוד פל לא העשון ור"ג נמי ליתא' ומשני כיון דחותמו בולט חיישינן לחשדא שמא יאמרו ע"א הוא לו אבל משדא דע"א תעשון לא חיישי' ומפרש בה"ג דהיינו דרב יהודה בצורת דרקון משום דתנן בפ' כל הצלמים (דף מג) מצא כלי' ועליה' צורת חמה צורת לבנה דרקון יוליכם ליס המלח ומפרש התם משום דהכי חשיבי להו והכ' נמי חשיב טפי חשדא מש"ר: והא רבן גמליאל יחיד הוה: תימה הא צורה דרבן גמליאל לא היתה בולטת וי"ל דמ"מ שייך בה חשדא דגבי לבנה אין חילוק כיון דאינה בולטת ברקיע: ראינוהו במזרח הישנה וערבית במערב את החדשה עדי שקר הם דק"ל כ"ד שעי' מיכסי סיהרא כך פי' בקונ' בשם רבותיו והקשה מדקתני בריית' פעמי' שבא בארוכ' ואין לשון ארוכה וקצרה נופל כאן שהרי מתוך קונט' היוצ' ככסית ונכני מערב כשהי' במזרח לפני חדושה ופי' בקונט' דעל החדשה העידו עדי שקר דקאמר דברי' ות

ר' יוחנן בן נורי לפי שבי"ב שעות שבינים אין ממהרת לבוא מתוך המזרח לתוך המערב וע"ז קאמר פעמים שבא בארוכה ושוהה לבא דבר תימה הוא מאי ס"ד דר' יוחנן בן נורי למה לא תוכל לילך בי"ב שעות כל רוח דרומית ועדיין מקצה רוח מזרחית ומערבית עמו ובירושלמי משמע כלישנא קמא דקאמר ר"ש ולאי טעמי' דר' יוחנן בן נורי כל חדש שנראית קודם שם שעות אינו כא בטין לראות את הישן כראה ישן שחרית לא נראה חדש בין הערבי' לא נראה ישן שחרי' א"ר חייה בר אבא ולמה קבל ר"ג שכן מסורת הוא מאבותינו פעמים שבא בארוכה ופעמים מהלך בקצרה ותימה מי פליג המסורת מאבותינו דר"ג אהא דאמר לעיל בסוף פ"ק (דף כ) עשרי' וארבע שעי' מכסי סיהרא לא"נ מינה לאכחושי סהדי ושמא יש לחלק בשעות דיש שעות קטנות ביום כגון בתקופת טבת ויש שעות בינוניו' כגון בימי ניסן ותשרי ויש גדולות כגון בתקופת תמוז והני בקטנות או בבינוניות מיכסי סיהרא גבני א"י תמני סרי ועתיקא ושית מחדתא מן הגדולות פעמים מכסיא פורתא כגון דבא בארוכה פעמים דלא מכסיא כגון דבא בקצרה: לחורתא

מוהרש"א

עדו' בעינן דכתי' ע"פ כו' עכ"ל גם זה לשיטתו דלעיל וכבר דחו התו' פירושו לעיל דבקידוש החודש נמי דלא כתיב עדו' בעי' נמי דיעידו בפני חבירי' בראוהו בליל' והך דר' טרפון מוקמינן לה נמי פ' החובל בראוהו בליליא אבל ראוהו ביום אמרי' צד"כ נמי לא תהא שמיעה גדולה מראייה וק"ל:

ע"ש בפרש"י בד"ה שהוא קרן כו' וגבי ר"ה סוף כתי' והעברת שופר גו' גמרי' ר"ה מיובל עכ"ל הס"ד וכל"ל: ובד"ה ותיטב לה' תפילתי משופר ובשור קמשתעי כו' עכ"ל כל"ל ור"ל לר"י דדריש משור פר ומשופר משמע ליה מיניה נמי דפרה אקרי שופר דפשטיה דקרא בשור קמשתעי וק"ל ובתוספו' שם בד"ה דהתנא גו' שפיר בפ' שני דכתובו' כו' אפי' עד המיעד נעשה כו' עכ"ל כל"ל:

עוד

ועדים במערב את החדש: ועדי שקר הם דקי"ל כ"ד
שעי מכסי סיהרא כך פירשו רבותי ודבי נוקפי
מדקדקים בברייתא פעמים שבא בארוכה פעמי' שבא
בקצרה ואין לשון ביאת ארוכ' וקצרה נופל כאן שהרי
מתוך קטנה הישנה היא
נכסית מבני מערב כשהיא
בוזרחת לפני חידושה וכ"ל
בעל החדש הע"דו ועדי
שקר דקא"ר יוחנן בן נורי
לפי שאינה ממהרת לרוץ
בי"ב שעות שביום מתוך
המזרח לתוך המערב פעמי'
שבא בדרך ארוכה ופעמים
לבא: ועוד באו שני ואמרו
ראינוהו בזמנו ביום ל': ליל
ל' שהיו מצפין ב"ד והעם
שתהא מגולה ויראו' מאחר
שהעדי' ראוה ביו' לא נראת
להם: רואה אני את דבריך
לעבר את החדש: הלך
ומצאו הלך מצאו ר"ע לר'
יהושע מיצר על הכשיא
שגז' עליו לחלל י"הכ: אשר
תקראו בקריאת ב"ד תלאו
הכתוב: בא לו רבי יהושע
אצל רבי דוסא: למה לא
נתפרסמו שמותן כו' שאם
בא אדם לדון אחר ב"ד
שבימיו ולומר וכי ב"ד זה
כמשה ואהרן כאלדד ומידד
אומרין לו שמא אתה הוא
בכלל מן השאר שלא נתפרשו
שמותם: גמ' דחזייה
לסיהרא ישנה: ושקל קלא
פיסת רגבים מו"טו בלעז:
לאורתא בעינן לקדושיך
צריכין אנו לעשות הלילה
י"ט של ר"ה לחסר את
אלול ולאיים על העדי' לומר
ראינוהו בזמנו לקדשו
למחר ואע"פ שלא ראוהו
לפי שהיה עיבור החדש
דוחה את י"הכ אלא שבת
את קיימ' הכא ואם תהא
נראית ערבית שובלא
יקדשו את החדש למחר
כדאמרינן לעיל פ"ק צריך
שיהא לילה ויום מן החדש
שאם נראית הישנה לאור
י"ט אין מקדשין מחר את
החדש: זיל

ועדים במערב א"ר יוחנן בן נורי
עדי שקר הם כשבאו ליבנ' קיבלן
ר"ג ועוד באו שני ואמרו ראינוהו
בזמנו ובליל' עיבורו לא נראה
וקיבלן ר"ג א"ר דוסא בן הורכינ'
עדי שקר הן היאך מעידים על
האשה שילדה למחר כריסה בין
שיניה אמר לו ר' יהושע רואה אני את דבריך שלח
לו ר"ג גוזרני עליך שתב' אצלי במקלך ובמעותיך
ביה"כ שחל להיות בחשבונך הלך ומצאו ר"ע מיצר
אמ' לו יש לי ללמוד שכל מה שעש' ר"ג עשוי שנ'
°אלה מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אותם בין ויקר' כג
בזמנן בין שלא בזמנן אין לי מועדות אלא אלו בא
לו אצל ר' דוסא בן הורכינס א"ל אם באין אנו לדון
אחר בית דינו של ר"ג צריכין אנו לדון אח' כל ב"ד
וב"ד שעמד מימות משה ועד עכשיו שנ' °ויעל משה שמות ג
ואהרן נדב ואביהוא ושבעי' מזקני ישראל ולמה לא
נתפרשו שמותן של זקנים אלא ללמד שכל ג' וג'
שעמדו ב"ד על ישראל הרי הוא כב"ד של משה
נטל מקלו ומעותיו בידו והלך ליבנ' אצל ר"ג ביום
שחל י"ה להיו' בחשבונו עמד ר"ג ונשקו על ראשו
א"ל בוא בשלו' רבי ותלמידי רבי בחכמ' ותלמידי
שקיבלת את דברי: גמ' תני אמ' להם ר"ג לחכמי'
כך מקובלני מבית אבי אבא פעמי' שבא בארוכ'
ופעמי' שב' בקצרה א"ר יוחנן מ"ט דרבי דכתיב
°עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו שמש הוא תלים קד
דידע מבואו ירח לא ידע מבואו רבי חייא חזייא
לסיהרא דהוה קאי בצפר' דכ"ט ושקל קלא פתק
בי' אמ' לאורת' בעינן לקדושי כך ואת קיימת הכ' זיל איכסי א"ל

לאורתא מקדשים לך ואת קיימת הכא תימה הא
ספיר אפשר שיהא המולד ביום ל' וקוד'
י"ח שעות שיכולה ליראות ביום ויראה הישנה ביום
כ"ט שחרית אפילו לבני מערב שהא לא היה כל כך
שחרית שכבר יצא שמש
בגבורתו אלא היא ראויה
לבני מערב וכו' פי' ואת
קיימת הכא ואסמה נראית
שחרית כיון לא יקדשו
החדש למחר כדאמר בפ"ק
(ד' כ) צריך שיהא ליל' ויום
מן החדש שאם נראית הישנה
לאור כ"ט אין מקדשין מחר
את החדש וזה אי אפשר
להיות כדפרישית בפ"ק:
זיל

מהרש"א
צוד שם בתו' בד"ה והיה במסוך הקרן היובל תימא כו' עכ"ל כצ"ל: ע"ש בתו' בד"ה אקרי קרן
ואקרי

זיל לעין טב וקדשיה. שם היו קבועים לקדש את החודש כדאמרי' בפסיקתא בפ' תקעו בחדש שופר למה ב"ד מקדשים החדש בעין טב לפי שהוא בית הועד אמר הקב"ה בית מועד של כל העולם שנ' כי מציון תצא תורה ואמרי' בירושל' כשם שתוקעין ביבנה כך תוקעין בעין טב משמע שהיה שם ב"ד קבוע דומיא דיבנה: שהימים

זיל לעין טב וקדשי' דואג היה שלא ירננו עליו ב עירו כשיקדשנו למחר לפי שראו הישנ' כל יום כ' וסלק חלוקותם מעלי ומורי פי' שגזרו שמד בתקון שלא יקדשו את החדש: דוד מלך ישראל נמשל כלבנ' שנא' בו כסאו כשמש נגדו כירח יכון עולם: ונראית דמות לבנה בכ"ט שידעו של קדשו ב"ד את החדש שא מספידין בי"ט: אתם אתם אתם ג' זימנין כתי' אתם תקראו אותם בפרשת שור או כשב וקרי בי' תקראו את שוגגין אפילו כשבורי שהוא ראוי להתעבר: וטועי מוטעין ע"י עדי שקר של יאמר אדם על ב"ד שבימי וכי פלו' ופלו' כמשה ואהר שאשמע לו עכשיו שלא נתפרשו אמור לו אם אינ כמשה ואהרן הרי הוא כל מאותן זקני' שאינך יודע ו הם ואומר ה' אשר עשה את משה ואת אהרן שמואל הנבי אמר לישראל הקב"ה עשה לכם נסים ע"י ג' זקנים הללו משה ואהרן ירובעל ובדן ויפתח ושמואל ואומר

א"ל רבי לר' חייא זיל לעין טב וקדשי' לירח' ושלח לי סימנ' דוד מלך ישראל חי וקים ת"ר פע"א נתקשרו שמים בעבים ונראת דמות לבנה בכ"ט לחדש כסבורי' העם לומר ר"ח ובקשו ב"ד לקדשו אמר להם ר"ג כך מקובלני מבית אבי אבא אין חדושה של לבנה פחותה מכ"ט יום ומחצה ושני שלישי שעה וע"ג חלקי' ואותו היו' מתה אמו של בן זזא והספידה ר"ג הספד גדול לא מפני שראוי' לכך אלא כדי שידעו העם שלא קידשו ב"ד את החדש: הלך ר"ע ומצא מיצר כו': איבעי' להו מי מיצר ר"ע מיצר או ר' יהוש' מיצר ת"ש דתני' הלך ר"ע ומצאו לר' יהושע כשהוא מיצר אמ' לו ר' מפני מה אתה מיצר א"ל ר"ע ראוי לו שיפול למטה י"ב חדש ואל יגזור עליו גזרה זו אמ' לו רבי תרשיני לומר לפניך דבר א' שלמדתני אמר לו אמור אמר לו הרי הוא אומ' אתם אתם אתם ג' פעמי' אתם ויקרא כג אפי' שוגגין אתם אפי' מזידין אתם אפי' מוטעין בלשון הזה אמר לו עקיבא ניחמתני ניחמתני: בא לו אצל ר' דוסא בן הורכינס כו': ת"ר למה לא נתפרשו שמותם של זקנים הללו שלא יאמר אדם פלוני כמשה ואהרן פלו' כנדב ואביהו פלו' כאלדד ומידד ואומר ויאמר שמואל א יב שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה ואת אהרן ואומ' וישלח ה' את שם ירובעל ואת בדן ואת יפתח ואת שמואל ירובעל זה גדעון ולמ' נקר' שמו ירובעל שעשה מריבה עם הבעל בדן זה שמשון ולמה נקרא שמו בדן דאתי מדן יפתח כמשמעו ואומר

מהרש"א

ואקרי שופר פ"ה אקרי כו' יש מקשי' אמאי כו' ועוד צריך להוכיח דבעלמא שופרות אקרי שופר עכ"ל בכ"ל ור"ל דעוד צריך להוכיח דכל השופרות איקרי שופר וזה אינו מוכח מהאי קרא דבמשוך בקרן היובל גו' דאינו מוכח מיניה אלא דאקרי קרן ולכך הוצרך לאתויי קרא דבמשוך היובל ויהי קול השופר גו' דהתם לא כתיב קרן וקרי ליובל שופר ודו"ק: ע"ב בתוס' בד"ה לנדה גלמודה וכ"ת אכדדרשינן בסוטה כי עדת חנף גלמודה הס"ד ואח"כ מ"ה אלגלוג' וכ"מ לזב בפ"ק דיומ' דאמרי' בו' עכ"ל כל"ל מת"י: ע"ב בגמ' וביה"כ כמה דכייף איניש טפי מעלי כ"ה בכל נוסח' הישנות גא"ה לומר כן דהא איכא דת"ק דמתני' קיימינ' ואיהו לא פליג בי"ה אר"י דס"ל בשל יעלם והיה

נראה

ואומר משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו שקל הכתו' ג' קלי עולם כג' חמורי עול' לומר לך ירובעל בדורו כמשה בדורו בדן בדורו כאהרן בדורו יפתח בדורו כשמואל בדורו. ללמדך שאפי' קל שבקלין ונתמנ' פרנס על הצבו הרי הוא כאביר שבאבירים ואומר ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וכי תעל' על דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו ואומר אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה: נטל מקלו ומעותיו בידו: ת"ר כיון שראה אותו עמד מכסאו ונשקו על ראשו אמ' לו שלום עליך רבי ותלמידי רבי שלמדתני תורה ברבים ותלמידי שאני גוזר עליך גזירה ואתה מקיימה כתלמיד אשרי הדור שהגדולי' נשמעים לקטני' ק"ו קטנים לגדולים ק"ו חובא הוא אלא מתוך שהגדולים נשמעין לקטני' נושאין קטנים ק"ו בעצמן:

הדרן עלך אם אינן מכירין

ראוהו ב"ד וכל ישרא' נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הרי זה מעובר ראוהו ב"ד בלבד יעמדו שנים ויעידו בפניה' ויאמרו מקודש מקודש ראוהו שלשה והן ב"ד יעמדו השנים ויושיבו מחביריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש מקודש שאין היחיד נאמן ע"י עצמו: גמ' למה לי למיתנא ראוהו ב"ד וכל ישראל אצטריך סד"א הואיל' ראוהו ב"ד וכל ישרא' איפרסמא להו ולא ליעברו' קמ"ל וכיון דתנא ליה ראוהו ב"ד וכל ישרא' נחקרו העדים למה לי הכי קאמר אי נמי נחקרו העדי' ולא הספיקו לומ' מקודש עד שחשיכה הרי זה מעובר וכיון דתנא עד שחשיכה הרי זה מעובר

ואומר בספר תילים משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו קוראים אל ה' והוא יענם הרי ששקל הכתוב שמואל עם משה ואהרן ובכתובי' הראשונים כתבו ירובעל בדן ויפתח עם משה ואהרן ושמואל שלש קלי' עם שלש חמורי': הא אין לך לילך כו' הרי לימדך הכתוב כאן שאין לך לנקש אלא שופט שהיה בימיך: אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובי' מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה לפי שהדורו' היו טובים וצדיקים מן אחרוני' לפיכך היו הימים הראשוני טובים מאלה שאי אפשר שיהו אחרונים כראשונים:

הדרן עלך אם אינן מכירין

ראוהו ב"ד וכל ישראל ונחקרו העדים מפרש בגמ' אי כמי נחקרו העדים: ראוהו ב"ד בלבד שאין מי שיעיד אלא הם ואלו אריסא קאי בסמוך לחשכה אלא שהיה שהות לקדש: יעמדו שני' ויעידו בפניה' ואע"פ שכולן ראוהו ובגמ' פריך לא תהא שמיע' גדולה מראייה: ויעידו בפניהם השנים: שאין היחיד נאמן לומר מקודש בפני עצמו לכך צריך להושיב מחביריהן אצלו: גמ' למה לי למתני כל ישראל הרי ראוהו ב"ד: אפירסו' ליה מלתא דבית' של שיש נראה לקדשו: נחקרו העדים למה לי חקירתן אחרי שהכל ראו:

שהימים הראשונים היו טובים מאלה ולכך יש לשמוע לראשוני' יותר מן האחרוני' אל תאמר כך דאין לך אלא שופט שהיה בימיו:

הדרן עלך אם אינן מכירין

ראוהו ב"ד בלבד פי' ב"ד של כ"ג ולכך פי' בקונט' דהיה להם שהות דאי לא היה להם שהות מאי פריך בגמ' לא תהא שמיע' גדול' מראייה ולקדשו' מיד שראוהו הא לא היה להם שהות לקדש:

אימת

למה לי למיתנייה חקירת העדי' כלל אצטריך סד"א תיהוי חקיר' עדי' כתחיל' דין ומקודש מקודש בגמר דין ולקדשי' בליליא מידי דהוה אדיני ממונות דתנן דיני ממונות דנין ביום וגומרין בליל' הכא נמי מקדשין בליליא קמ"ל ואימא ה"נ אמר קרא °כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב אימת הוי חוק בגמר דין וקא קרי ליה רחמנא משפט מה משפט ביום אף הכא נמי ביום: ראוהו ב"ד יעמדו שנים ויעידו בפניה': ואמאי לא תהא שמיעה גדול מראיי' א"ר זירא כגון שראוהו בלילה: ראוהו שלשה והן ב"ד יעמדו שנים ויושיבו מחביריהם אצל היחיד: אמאי הכא נמי נימא לא תהא שמיעה גדול מראייה וכי תימא ה"נ כגון שראוהו בליל' היינו הך סיפא איצטריב' ליה דאין היחיד נאמן ע"י עצמו דס"ד אמינא הואיל ותנן דיני ממונות בשלשה ואם היה מומחה לרבים דן אפי' ביחיד הכא נמי ניקדשיה ביחידי קמ"ל ואימא ה"נ אין לך מומחה לרבים בישרא' יותר ממשה רבינו וקאמ' ליה הקב"ה עד דאיכ' אהרן בהדך דכתי' °ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרי' לאמר החדש הזה לכם שמות יב
למימרא דעד נעשה דיין לימא מתני' דלא כרבי עקיבא דתניא סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש מקצתן

תלים פא

אימת הוי חק בגמר דין דהאי קרי' דפי חק לענין ר"ה דרשינן ליה בפ"ק (ד'ח) והוא הדין בכל חדשים: לא תהא שמיעה גדולה מראיי' פי' בקונ' דהא גבי עדות החדש לא כתיב עדות. אלא כזה ראה וקדש ובחנם דחק דאפי' בדיני נפשות אמרי' הכי בפ' החובל (דף צ) אם ראוהו ביום: כגון שראוהו בלילי' ואין יכולין לקדש ע"פ ראייה בלילה דא"כ היתה ראייה בלילה מקום קבלת עדות ואין קבלת עדו' אלא ביום אפי' בדיני ממונות כדאמרינן לעיל דקרי חקירו' עדו' כתחילת דין: עד דאיפא אהרן בהדך ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד וסוגי' דהכא כמאן דאמר בשמעת' קמייתא' דסנהדרין (דף ג) דבר תורה חד נמי כשר דכתיב בצדק תשפוט ומדאיצטריך ליה הכא עד דאיכא אהרן בהדך דלמאן דבעי מדאורייתא שלשה מומחין וכדי שלא תנעול דלת הכשירו בג' הדיוטות גבי עדות החדש אין מכשיר וא"כ לא צריך קרא: דרחמנא

למה לי למתנייה לחקירה כלל כיון דאשמעי' דכי ראוהו ב"ד וכל ישראל אפ"ה מעברין ליה כל שכן נחקרו העדים: ס"ד אמינא היכא דאיכא חקירת עדים ביום תו לא ליעברי' אלא יגמרו הדבר בלילה ויקדשוהו ביום ל' לענין תקון המועדות: משפט היינו תחילת דין: כי חק בקידוש החודש ודרשי' ליה בפ"ק: משפט ביום נפק' לן בסנהדרין מוהיה ביום הנחילו את בניו ביו' אתה מפיל נחלות כו': ואמאי יעמדו שנים ויעידו הלא ראוהו כולן יקדשוהו בראיית' דלא תהא שמיעה שסומעין מפי עדי' גדולה מראייה דהא גבי עדות החדש לא כתיב עדו' אלא כזה ראה וקדש: שראוהו בלילה הלכך למחר אי לאו שמיעה על מה יקדשו: למימרא דעד נעש' דיין מי שראוי להיו' עד בד"נ נעש' דיין ואלו כולן ראוים להיות עדים שהרי כולם ראוהו: מקצתן

מהרש"א

נראה להגיה ובי"ה כמה דפשיט איניש כו' אבל ממה שפיר' רש"י ודי"הכ נמי משום דשוייה בג"ש פו' נראה דל"ג ליה הכא כלל ומיהו לעיל בדברי ר"י לא תקשי דקאמר תלמודא טעמ' ובי"ה כמה דפשיט כו' דהתם וודאי איצטרך להאי טעמא אע"ג דלית ליה ג"ש מ"מ למאי לא נימא בי"ה בין בפשוט בין בכפוף ובדפוס אדם בבזוליאה הגיהו ובתעניות כמה דכייף איניש כו' גם זה אינו מיושב לפי מה שפי' רש"י ובתעניות דלככופיה לא איכפית לן ועבידינן כפופי' להיכרא כו' וכ"ע: ובתוס' בד"ה של יעל כו' כשבה נקיבה וקרן הכשבה כו' עכ"ל כצ"ל: בא"ד ומיהו ק"ק דהא ר' לוי כו' היינו משום דילפינן ג"ש כו' עכ"ל ועיין בהרא"ש ייטוב לזה: שם בתו' בד"ה ר"י אומר כו' בשל זכרים

מקצתן נעשו עדי' ומקצתן נעשו
דיינין דברי ר' טרפון ר"ע או' כולן
נעשין עדים ואין עד נעשה דיין
אפי' תימ' ר"ע עד כאן לא קאמר
ר"ע התם אלא בדיני נפשו' דרחמנ'
אמר °ושפטו העד' והצילו העד'
וכיון דחזיוה דקטל נפש' לא מצו
חזו ליה זכותא אבל הכא אפי' ר"ע
מודה: מתני' כל השופרו' כשרי'
חוץ משל פרה מפני שהוא קרן
א"ר יוסי והלא כל השופרו' נקראו
קרן שנא' °במשוך בקרן היובל:
גמ' שפיר קא"ר יוסי ורבנן כל
השופרות אקרו שופר ואקרו
קרן דפרה קרן אקרי שופר לא
אקרי דכתיב °בכור שורו הדר
לו וקרני ראם קרניו ור' יוסי אמר
לך דפרה נמי אקרי שופ' דכתיב
°ותיטב לה' משור פר אם שור
למה פר ואם פר למה שור אלא
מאי שור פר משופר ורבנן כדרב מתנ' דא"ר מתנ'
מאי שור פר שהוא גדל כפר עול אמר היינו טעמ'
דרבנן כדרב חסדא דא"ר חסדא מפני מה אין כ"ג
נכנס בבגדי זהב לפני ולפני' לעבוד עבוד' לפי שאין
קטיגר נעשה סניגור ולא והא איכא דם פר הואיל
ואשתני אשתני והא

מקצתן נעשין עדי' ויעידו בפני חביריה' דגבי דיני
נפשות עדו' בעינן דכתיב ע"פ שני' עדי' יומת המת
לא יומת וגו' : ומקצתן נעשין דיינים אבל המעידי'
לא ישבו וידונו עמהם דהראוי להעיד אית לי' לגר'
טרפון נעשה דיין אבל עד
עצמו לית ליה דנעש' דיין
וגבי עדות החדש גופ' נמי
לא אפשרא במתני' להיות
העדי' נעשים דיינים דא"כ
למה לי יושיבו מחבריהם
יעידו בפני יחיד ואח"כ
ישבו הם עמו ויקדשו והכי
אמרי' ליה בפ"ב דכתובו':
כולן עדי' הם ראוי' להעיד:
והצילו העד' יהפכו בזכותו:
מתני' כל השופרו' בין של
איל בין של יעל : שהו' קרן
אינו קרוי שופר וגבי י"ה
שופר כתיב והעברת שופר
תרועה ובפ' בתרא גמרינן
ר"ה מיובל : בקרן היובל
ויובל דיכרא הוא כמתפר'
בגמ' : גמ' אקרו קרן
ואקרו שופר אקרו קרן
כדאמרן ואקרי' שופ' דכתי'
במתן תורה במשוך היובל
וגו' וכתי' ויהי קול השופ':
וקרני ראם קרניו של בכו'
שורו קרן אשכחן דאקרי :
ותיטב לה' תפילתי משור
פר וכשירקא מתמעי קר':
שור שהוא פר ביום שנקרא
שור הי' גדול כפר זהו שור
של מעשה בראשית שביום
שנברא נבר' בקומתו ושור בן
יומו קרוי שור שנ' שור או
כשב או עז ופר אינו נקר'
עד בן ג' : אין

דרחמנא אמר ושפטו העדה והצילו העדה
תימ' דבפרק אלו הן הגולין (ד' יב) נפקא ליה מקרא אחרינא דאמר מנין לסנהדרין
שראו באחד שהרג את הנפש שאין הורגין אותו
עד שיעמוד בב"ד ת"ל עד
עמדו לפני העדה למשפט
וי"ל דעקר דרשה מהתם
וקרא דהכא אצטריך דלא
יליף מהתם לשאר דינין
להצריך ב"ד אחר דשאני
התם דאמר רחמנא והצילו
העדה ומיהו ה"ה לענין
מכה חבירו כדמוכח בפרק
החובל (ד' צ) ובעד נעשה
דיינים דינים חלוקים כמו
שפירשנו בפ"ב דכתובו' (ד'
כא) דבעדו' החד' דאורייתא
עד הרואה הוא דנעש' דיין
ובקיום שטרות דרבנן אפי'
עד המעיד נעש' דיין ובדיני
נפשות אפי' עד הרואה אין
נעשה דיין : חוץ משל
פרה הא דלא קתני נמי
חוץ משל ראם דשל ראם
נמי איקרי קרן דכתיב
קרני ראם קרניו וכתיב
מקרני ראמי' עניתני ושמ'
אינם חלולים ואינ' ראוי'
לשופר : והיה במשוך
בקרן היובל תימא דלא
מייתי קרא דיצחק דכתיב
בסבך בקרניו ואע"ג דההוא
קרא נמי דה"נ מייתי לה
בגמר' בכור שורו הדר לו
וקרני ראם קרניו וי"ל דנר'
לי' להתנויי האי משו' דכתי'
ביה שופר : איקרי קרן
ואיקרי שופ' פרש"י איקרי
קרן כדאמרן ואקרי שופר
דכתיב במשוך היובל וכתי'
ויהי קול השופ' יש מקשין
אמאי לא הביא האי קרא
דמתני' במשוך בקרן היובל
במשמע קול שופר להוכיח
דכל שופרות איקרי שופר
שטות להקשו' וקל להבין
דהדרנה מהאי קרא מוכח
דשופר איקרי קרן ועוד
צריך להוכיח דבעלמא
שופרות איקרי שופר : הזטא

במדבר לג
יהושע ו
דברי' לג
תלים סט

מהרש"א
זכרי' כשל ר"ה כו' יום הדין ולהזכיר עקידה' כו' אין לחוש שלא שיהא שם שופר עליו כו' עכ"ל כצ"ל ק"ק
לדבריהם דהא קאמר טעמא בגמ' לר"י וביו"ה כמה דפשיט כו' ודוק": בא"ד הא ע"ג דרבי לוי
נמי מפרש להו לענין זה כו' עכ"ל : דף כז בפרש"י בד"ה ומשך בשניהם וכו' להאריה דמלכות

חוטא בל יתנאה קאמרי' וגבי שופר מתנאה' כמי בקול תקיעתו: כיון דלזכרון קאתי תימ' ספוד ואסן כמי לזכרון קאתו כדכתיב בקרא וי"ל דהשבטים זכרון הם: ולא שנים וג' שופרות ולא דמי לתניח סופ' בתוך סופ' כדפי' בקו' דעל גלד ראשון אתוסף גלד שני' שפת השני בתכליתו של ראשון והקול יוצא דרך כולם: לנדה גלמודה ונפקא מינה כדדרשינן בסוטה (ד' מב) כי עדת חנף גלמודה: הלגלוגות ונפק' מינ' לזב בפ"ק דיומ' (ד' יח) דאמרי' אין מאכילין אותו דברי' המביא' לידי טומאה כגון הלגלוגות: (סליק לעמוד ב) של

אין קטיגור זהב העגל ושופר נמי של פרה קטיגור' דעגל הוא: הואיל ואשתני להיות דם ואין מרחי' הפר כיכר: חוטא בל יקריב האדם לא יקריבנו הלוש שהוא חט' בו: חוטא בל יתנאה להתקשט בו בקרבו הלוס: כיון דלזכרון קא אתי כלפני' דמי שופ' נמי אע"ג דלית ביה משו' חוט' בל יקריב ולית ביה משום חוטא בל יתנאה כיון דלזכרון קא אתי כבגד' כ"ג כלפנים דמי: גלדי גלדי דבכל שנה ושנ' נכרת תוספתו והוא אין גלד מוסף על גלד ראשון בתכליתו של ראשון תחיל' השני: גמולה מובדלת: טיאות לשון אלוקות: שכוי לשון ראיה כמו ויסקף ומתרגמי' ואיסתכי: קבען

והא איכ' ארון וכפור' וכרוב חוט' בל יקריב קאמרי' והא איכא כף ומחתה חוט' בל יתנא' קא אמרי' והא איכ' בגדי זהב מבחוץ כפני' קא אמרי' שופר נמי מבחוץ הוא כיון דלזכרון הוא כבפני' דמי והא תנא מפני שהוא קרן קאמר חד' ועוד קאמר חדא דאין קטיגור נעשה סניגור ועוד מפני שהו' קרן ורבי יוסי אמ' לך דקא אמרת אין קטיגור נעשה סניגור ה"מ מבפני' והאי שופר מבחוץ הוא ודקא אמרת מפני שהוא קרן כל השופרות נמי איקרו קרן אביי אמר היינו טעמייהו דרבנן שופר אמ' רחמנ' ולא ב' וג' שופרו' והא דפרה כיון דקאי גלדי גלדי מיתחזי כשני' וג' שופרו' והא תנא מפני שהוא קרן קאמר חדא ועוד קאמר חדא דשופ' אחד אמר רחמנא ולא ב' וג' שופרו' ועוד מפני שהוא קרן ור' יוסי אמר לך דקאמרת שופר א' אמר רחמנא ולא שנים וג' שופרו' כיון דמחברי אהדדי חד הוא ודקאמר' מפני שהו' קרן כל השופרו' נמי איקרו קרן מאי משמע דהאי יובלא לישנ' דדכר' הוא דתניא אמ' ר"ע כשהלכתי לערביא היו קורין לדכרא יובלא ואר"ע כשהלכתי לגליא היו קורין לנדה גלמודה מאי גלמודה גמולה דא מבעלה ואר"ע כשהלכתי לאפריקי היו קורין למעה קשיטה למאי נפקא מינה לפרושי מאה

בראשית לג °קשיטה דאורייתא מאה דנקי א"ר כשהלכתי לכרכי הים היו קורין

שם נ למכיר' כירה למאי נ"מ לפרושי °אשר כריתי לי אר"ש בל כשהלכתי

לתחו' קן נשריי היו קורין לכלה נינפי ולתרנגול שכוי לכל נינפי מאי

תלי' מח קרא °יפה נוף משוש כל הארץ ולתרנגול שכוי אמר רב יהודה א"ר

איוב לח ואב"א ריב"ל מאי קראה מי °שת בטוחו' חכמ' או מי נתן לשכוי בינ'

מי שת בטוחות חכמה זו כליו' או מי נתן לשכוי בינה זה תרנגול לוי איקלע להוא אתרא אתא גברא לקמיה א"ל קבען

מהרש"א

נא' לפסוטה לפניה דזכרונות עכ"ל ולא ניחא ליה לפרש בפסיטו' טפי בתקיעה אחרונה דתשר"ת שמשך בה מתקיעה גם לפסוטה לפניה בתשר"ת שניי' דבריית' זו שנויה מקמיה דתיקן רבי אבהו לתקוע

קבעו פלניא לא הוה ידע מאי
קאמ' ליה אתא שאיל בי מדרש'
א"ל גזלן אמ' לך דכתי' היקבע
אדם אלקי' וגו' א"ל רבא מברניש
לרב אשי אי הואי התם הוה
אמינא לי' היכי קבעך במאי קבעך
ואמאי קבעך וממיל' הוה ידעינ'
ואיהו סבר מילת' דאיסור' קאמר
ליה לא הוו ידעי רבנן מאי סירוגין
שמעו לאמתא דבי ר' דחזתנהו
רבנן דהוו עיילי פסקי פסקי א"ל
עד מתי אתם נכנסין סירוגין
סירוגין לא הוה ידעי רבנן מאי
חלוגלוגות יומא חד שמעוה
לאמת' דבי ר' דחזית להו' גבר'
דקא מבדר פרפחיני א"ל עד מתי אתה מפזר
חלוגלוגך לא הוו ידעי רבנן מאי סלסלי' ותרוממך
יומא חד שמעו לאמת' דבי ר' דהוות אמר' להוא
גברא דהוה קא מהפך בשערי' א"ל עד מתי אתה מסלסל בשערך
לא הוו ידעי רבנן מאי וטאטאתי' במטאט' השמד יומא חד שמעוה (ישעי' יד)
לאמתא דבי ר' דהוות אמר' לחבירת' שקולי טאטית' וטאטי ביתא
לא הוו ידעי רבנן מאי השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך אמר רבה (תהלים נה)
בר בר חנא יומא חד הוה אזילנא בהדי ההוא טייע' הוה דרינ' טונא
ואמ' לי שקיל יהביך ושדי אגמלאי: מתני' שופר של ר"ה של יעל
פשוט ופיו מצופ' זהב ושני חצוצרו' מן הצדדין שופ' מאריך והחצוצרות
מקצרות שמצות היו' בשופ' ובתעניו' בשל זכרי' כפופין ופיהן מצופה
כסף ושתי חצוצרו' באמצע שופר מקצר וחצוצרות מאריכו' שמצו'
היום בחצוצרות שוה

רש"י

קנעון פלניא גולני פלוני: במה קבענוך המעשר והתרומה אתם קובעים אותי: מאי סירוגין ששנינו במגלה קרא סירוגין: פסקי לפרקים שאינן נכנסין יחד: מאי חלוגלוגות ששנינו בפ"ק דיומא (ד' יח) כל שבעת הימי' לא היה אוכל השום החלוגלוגות: פרפחיני ירק שקורין פורקקלי: סלסליה תפוש והפך במטמוני' של תורה: והוה דריני' טונא משוי: מתני' שופר של ר"ה של יעל פשוט מפרש טעמא בגמרא דמידי דתפלה בעי פשיטות: יעל שטב"ג יין בוק: ופיו מצופה זהב בשל מקדש קאמ': שופר מאריך לאחר שהחצוצרות פוסקין תקיעתן נשמע קול השופר: ובתעניו' דאמרי' במסכת תעניו' (ד' טו) תקעו הכהני' תקעו: בשל זכרי' אילים שסתמן כפופים: ושתי חצוצרו' באמצע שני שופרו' להן א' מכאן וא' מכאן והן באמצע: שמצות היום בחצוצרו' דלכנופיא בעלמ' נינהו וכל כנופי' בחצוצרו' דכתיב והיו לך למקרא העדה: שוה

תוספות

של יעל פירש בקונטר' חיה שכן שמה וקורין אותה אשטנבוק ובערוך פיר' היא כשבה נקבה וקרן הכבש רגיל להיות פשוט וכפי' הקונטר' נראה דיעל חיה דכתיב הרים הגבוהי' ליעלי' ואקו ודישן מתרגמין ויעלא ורמא ומנוה בשל יעל פשוט כדמשמ' בגמ' דכמה דפשיט טפי עדיף משום נשא לבבנו אל כפי' (איכה ג) ומיהו אין הלכה כן אלא כר' יהוד' דאמר בר"ה בשל זכרים כפופי' דהיינו של איל ורבי לוי קאי כוותיה בגמ' דאמ' מצוה של ר"ה וי"הכ כפופי' דקסבר כמ' דכייף איניש טפי עדיף משום והיו עיני ולבי שם וכדאמ' ר' אבהו בפ"ק (דף טז) למ' תוקעין בשופ' של איל אמר הק"בה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק ומיהו בהא לא פליגי אלא לכתחילה אבל כולהו מודו דיוצא בדיעבד בין בשל איל בין בשל יעל כדקתני רישא כל השופרו' כשרו' חוץ משל פרה והיכא דלא מצא של איל יוצ' בשל רחל או בשעיר עזים תדע דלמצו' פליגי דהא ר' לוי מצוה קאמ' ועוד אטו פשוט וכפוף כתיב בקר' תעבירו שופר כתיב ביובל וילפי' ר"ה מיניה וכיון דכולהו אקרו שופר (משלי ג)

מהרש"א

לתקוע כן מספיקא ולא היו תוקעין מקמיה דר' אבהו רק תר"ת למלכות ותר"ת לזכרונות ותר"ת לשופרות וק"ל: ובד"ה התור' מספה נו' עכר' במקומו עכ"ל הס"ד כנ"ל: בתוס' בד"ה בתור' וכו' ומתרגמין

שוה היובל לר"ה לתקיע' ולברכו' ר' יהודה אומ' בר"ה תוקעין בשל זכרים וביובלו' בשל יעלים: גמ' א"ר לוי מצוה של ר"ה ושל יה"כ בכפופין ושל כל השנ' בפשוטין והתנן שופר של ר"ה של יעל פשוט הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר' יהודה אומר בר"ה היו תוקעין בשל זכרים כפופין וביובלות בשל יעלים ולימא הילכתא כר' יהודה אי אמרת הילכתא כר' יהודה הוה אמינא אפי' של יובל נמי כר' יהודה ס"ל קמ"ל במאי קמיפלגי מ"ס בר"ה כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי וביה"כ כמה דפשיט איניש דעתי' טפי מעלי ומ"ס בר"ה כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעלי ובתעניות כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי: ופיו

שופר חוץ משל פרה למה לא יצא ועוד משמע דפלוגתא דרבנן ור' יוסי בפני עצמן ופלוגתא דרבנן ור' יהודה בפני עצמן ולאו חדא פלוגתא היא ואם תמצי לומ' דדוקא איירי אם כן הויא חדא פלוגתא דלתנא קמא כולהו כשרין בין בר"ה בין ביה"כ בין בתענית חוץ משל פרה ור' יוסי אומר אף של פרה ולאידך רבנן ר"ה ויה"כ בשל יעל ותעני' של זכרי' ולר' יהודה ר"ה של זכרים וביובל בשל יעלים ומיהו קשה קצת דהא ר' לוי דאמ' מצוה של ר"ה ויה"כ היינו משום דילפינן גזרה שוה זה מז' בשביעי שביעי כדאמרי' פ' בתרא (דף לד) וכדתנן שוה יובל בר"ה לתקיעה ואי הוה טעמא משו' מצוה בעלמ' כדאמרי' דכמה דכייף איניש טפי עדיף היינו דוקא בר"ה שהתקיעה לתפלה ולזכרון אבל יובל אין התקיעה אלא סימן שלוח עבדים והשמט' שדות החוזרות לבעלים לכך היה נראה לי מתוך זה דאינו יוצא אלא בכפוף פי' דצריך להיות כפוף אי לא לא וגמרינן יובל מיניה: ושתי חצוצרות באמצע שתי שופרות היו להן את' מכאן וא' מכאן כדי שיהיו החצוצרות באמצע משום דמצות היום בחצוצרות: רבי יהודה אומר בר"ה בשל זכרים וביובלות בשל יעלים לית ליה לרבי יהודה שוה יובל לר"ה הא דבעינן שופר בר"ה לאו משום דילפי מיובל אלא כאידך תנא דיליף בפ' בתרא מדכתיב תקעו בחדש שופר ומיהו הווא תנא נמי יליף ר"ה מיובל בגזירה שוה כדקאמרי' שלשה תרועות כאמרו בר"ה ומייתי קרא דוהעברת שופר תרועה דכתיב ביובל וביום ולא בלילה כמי יליף מיובל כדקאמר התם והא דאצטריך ליה קרא דתקעו בחדש שופר משום דיליף נמי ר"ה ממדבר והוה אמינא דבחצוצרות כמדבר לכך נראה' דמודו ר' יהודה דשוה יובל לר"ה אלא לענין הך מילתא אין שייך להשוותם להיות בשל זכרים בשל ר"ה דטעמא דר"ה מסברא בעלמא דכמה דכייף איניש טפי עדיף שהוא יום הדין ולהזכיר עקדה אבל יובל דלשלוח עבדים ושדות החוזרות לבעלים אין לחוש אלא שיהא שם שופר עליו אע"ג דר' לוי נמי משוי להו לעניין זה משום גזרה שוה יש לומר דבהא פליגי:

שוה היובל לר"ה לתקיע' בפשוטין ואע"ג דתקיעה ליובל לא לתפילה ולא לזכרון אלא לסימן שילוח עבדי' והשמטת מכירת שדות אפי' הכי כדר"ה בעי למעבדיה דגמרינן לה לגזיר' שוה שביעי שביעי בפ' בתרא: ולברכות דבעי למימר תשעה ברכו' ביה"כ של יובל: ר' יהודה אומר כו' טעמא מפרש בגמרא: וביובלות בשל יעלים וגזירה שוה לא גמיר: גמ' ושל כל השנה של תעניו': בר"ה אית ליה כר' יהודה אבל ביובל לית ליה משום גזירה שוה: במאי קא מיפלגי תנא קמ' ור' יהודה: כמה דכייף איניש בתפלתו פניו כבושין לארץ טפי עדיף משו' והיו עיני ולבי שם הלכך בר"ה דלתפלה ולהזכיר עקידה יצחק בא בעינן כפופין וביובלו' שהן לקרוא דרור בעינן פשוטין וגזירה שוה לית ליה: כמה דפשיט טפי עדיף משום נשא לבבינו אל כפים הילכך בר"ה בפשוטין דלתפלה הוא וביה"כ נמי משום דשוי' בגזיר' ש"ה ובתעני' דלכינופיא לא איכפת לן ועבדינן כפופין להכירא ולר' לוי אית לי' כר' יהודה' דלתפלה בעינן כפופי' וביום הכפורי' ס"ל דשוה היובל לראש השנה כרבנן הילכך תרווייהו בעינן כפופים: ושין בתורה

מהרש"א

ומתרגמינן יחיד עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה אבל שנים כו' ככ"ל ובד"ה כמאן מצלינן כו' אבל בשאר יומי לא כו' עכ"ל לשון מגומגם הוא ובת"י איכא ויש לייסבו בדוחק דר"ל אבל בשאר יומי די"ל שאינו ביובל לא וק"ל: ע"ש בתוס' בד"ה כמאן דלא כו' תימה הא ע"כ לא כו' עכ"ל ככ"ל ובד"ה שופר שנסדק כו' ואפי' כפסל מטע' משו' שנים וג' שופרו' וכו' עכ"ל ר"ל דרים' שופר שנסדק ודבקו דפסול טעמא אחרינא אית ביה דהיינו דאין שם שופר עליו וק"ל: ע"ב בתוס' בד"ה נקב וסתמו כו' א"כ כר' נתן ובשלא במינו כו' עכ"ל ובהא"ש א"נ כר' נתן וכו' והוי' שנכפתו רובו כו' עכ"ל

ופיו מצופה זהב : והתניא ציפהו זהב במקו' הנחת פיו פסול שלא במקום הנחת פיו כשר אמ' אביי כי תנן מני מתני' שלא במקום הנחת פה תנן : ושתי חצוצרו' מן הצדדים : ותרי קלי מי משתמעי והתני' זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו מה שאין הפ' יכולה לדב' ואין האוזן יכול' לשמוע לכך מאריך בשופ' למימר דשמע סוף תקיע' בלא תחילת תקיע' יצא וממיל' תחיל' תקיע' בלא סוף תקיע' יצ' ת"ש תקע בראשונ' ומשך בשניי' כשתי' אין בידו אלא אח' אמאי תיסליק לה בתרתי פסוקי תקיעת' מהדרי לא פסקינ' ת"ש התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיט' אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא אמאי ליפוק בתחילת תקיע' מקמי דליערבב קלא אלא תרתי קלא מחד גברא לא משתמעי מתרי גברי משתמעי ומתרי גברי מי משתמעי והא תני' בתור' א' קורא וא' מתרג' ובלבד שלא יהו שנים קורין ושני' מתרגמין הא לא דמיא אלא לסיפ' בהלל ומגלה אפי' עשר' קורין אלא כיון דחביב יהיב דעתי' וה"נ כיון דחביב יהיב דעתי' ושמע אלא למה מאריך בשופר לידע שמצו' היום בשופ': ובתעניות של זכרים כפופין ופיו מצופ' כסף : מאי שנא התם דזהב ומ"ש הכא דכסף אי בעי' אימ' כל כינופי' דכסף הו' דכתי' עשה לך שתי חצוצרו' (במדבר י) כסף ואב"א התור' חסה על ממונן של ישראל התם נמי נעביד דכסף אפ"ה כבוד י"ט עדיף דב פפ' בר שמואל סבר למיעבד עובד' כמתני' א"ל רבא לא אמרו אלא במקדש תנ"ה בד"א במקדש אבל בגבולין מקום שיש חצוצרו' אין שופר מקו' שיש שופר אין חצוצרו' וכן הנהיג ר' חלפת' בצפרי ור' חנינ' בן תרדיון בסכני וכשבא דבר אצל חכמים אמרו לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבי' בלבד אם' רבא איתימא ריב"ל מאי קראה דכתיב בחצוצרו' וקול שופר הריעו (תהלים צח)

רש"י:

שפיו מצופה זהב כו' במקו' הנחת פה פסול שהתקיע' בזהב ולא בשופר: לכך מאריך בשופר תירוצא הוא: וממילא כו' דמה לי סוף בלא תחיל' ומה לי תחילה בלא סוף ומשום דבעי לאתוכי אתרוייהו דייק הך דיוקא: תקע בראשונה בפשוט' שלפני התרועה: ומשך בשנייה כשתים לפי שהיה צריך לתקוע כאן שני תקיעו' רצופי' אחת לפשוטה לאחרי' דמלכו' ואחת לפשוט' לפניה דזכרונות: בור ודות חדא נינהו אלא שהבור בחפירה והדות בבניין על הקרקע ציסטר"נא בלעז: פיטוס חבית גדולה פונון בלעז: מחד גברא דומיא דזכור ושמור: הא לא דמיא הא מלתא דשופר לא דמי' אלא לסיפא: עשר' קורין ועשר' קולות יש כאן שאי אפשר להם לנמנס דיבורם כתיב' אחת שלא יהא אחד לאחור וא' לפנים: דחביבה עליה חדש' היא לו: התורה חסה דכתי' וצוה הכהן ופנו את הבית שלא יטמאו כלי חרס שבתוכו שאין להם טהר' במקו': למיעבד עובד' בחצוצר' ושופר: מקו' שיש שופ' כגון ר"ה ויוה"כ מקום שיש חצוצרות כגון תעניו': וכך הנהיג באשנתיכו שופ' וחצוצרות: בשערי מזרח ובהר הבית תדא מלת' היא בשערי מזר' בהר הבי' ויש א' בשערי מזרח בעזרת נשי':

תוספות:

בתורה אחד קורא פירוש לבדו ואחרי כן המתרגם מתרגם לבדו ולא שנים קורין יחד ומתרגמין יחד: אבל שנים לא והא דאמרי' בפ"ק דבבא בתרא (דף טו) שמונה פסוקים בתור' יחיד קורא אותם לא שלא יקרא אחר עמו דא"כ כל התור' נמי אלא שלא יחלקם לשני' זה קורא וזה קורא ומה שנוהגין לקרות שנים בתורה סמכו אמתני' דפ' בתר' דבכורי' דתנן בראשונ' כל מי שיודע לקרו' קורא כל מי שאינו יודע לקרות מקרין אותו כשנמנעו מלהביא בכורים התקינו שיהיו מקרין את מי שהוא יודע ואת מי שאינו יודע : כמאן

במאן מצלינן זה היום תחילת מעשיך תימה הא קי"ל כר' יהושע כדאמרי' בפ"ק (דף יב) לתקופת כר' יהושע ואומר ר"ת דקי"ל כרב עינא דפריך משוה יובל ורב עינא הכי קאמ' והא איכא זה היום תחילת מעשיך דאיתיה בר"ה וליתיה ביובל אלא הא ודאי דאמרי' ליה לאו משו' ברייתו של עול' אלא משום תחילת מעשה דין שהעולם נדון בו להתקיים או לאו וזה שייך נמי בי"ה דיובל דהוקש לר"ה כדלקמן בפ' בתרא (דף ל) אבל בשאר יומי לא ואע"ג דמשני לי' שפיר רב עינא לא הדר ביה ומיהו לאידך לישנא קשיא דקאמר מתני' דלא כר"א הוה ליה לשנויי דזה היום תחילת מעשיך לאו אבריאת עולם קאי ומה שיסד ר"א הקליר בגשם דשמיני עצרת כר"א דאמ' בתשרי נברא העולם ובטל פסח יסד כר' יהושע אומר ר"ת דאלו ואלו דברי אלקים חיים ואיכא למימ' דבתשרי עלה במחשבה לבראו' ולא נברא' עד ניסן ודכותה אשכחן בפ' עושין פסין (דף יח) גבי אדם שעלה במחשב' לבראו' שני' ולבסוף לא נברא אלא א': במאן דלא כר"א תימ' הא ע"כ לא שוו לכל מילי דהתנן' לקמן בפ' בתרי' (דף לד) שוה יובל לר"ה לתקיעה ולברכות אלא שביובל תוקעין בין בב"ד שקדשו את החדש בין בב"ד שלא קדשו את החדש וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע:

הריעו לפני המלך ה' לפני המלך
ה' הוא דבעינן חצוצרו' וקול שופר
אבל בעלמא לא: שוה היובל
לר"ה לתקיע' ולברכות כו': א"ר שמואל בר יצחק
כמאן מצלינן האידנא זה היום תחילת מעשיך זכרון
ליום ראשון כמאן כר"א דאמ' בתשרי נבר' העולם
מתיב רב עינא שוה היובל לר"ה לתקיעה ולברכו'
והא איכא זה היו' תחילת מעשיך זכרון ליו' ראשון
דבר"ה איתא וביובל ליתה כי קתני אשארא רב
ששא בריה דרב אידי מתני הכי א"ר שמואל בר
יצחק הא דתנן שוה היובל לר"ה לתקיע' ולברכו'
כמאן דלא כר"א דאי ר"א כיון דאמ' בתשרי נברא
העולם הא איכ' זה היום תחילת מעשיך זכרון ליו'
ראשון דבר"ה אית' וביובל ליתה כי קתני אשאר:
מתני' שופר שנסדק ודבקו פסול דיבק שברי
שופרות פסול ניקב

מתני' שופ' שנסדק ודבקו בדבק שקורין גלוד פסול דהוה ליה כשני שופרות:
העמידו

שופר שנסדק ודבקו פסול פי' בקונ' דהוה ליה כשני שופרות משמע שר"ל שנסדק לגמרי שנחלק לשתי חתיכות שאם היה מחובר מצד א' אין זה שני שופרו' ותימה דאם נחלק לגמרי היינו דבק שברי שופרות ולכך נראה דנסדק מצד אחד לארכו על פני כולו ולפי שאין שם שופר עליו וכל שכן דבק שברי שופרות אלא זו ואצ"ל זו קתני אי נמי יותר סופו להפרד כשנסדק מצד א' ודבקו מאשר עשה שופר אחד של חתיכו' והוי שם שופר עליו טפי קמ"ל ודבק שברי שופרות נמי לא מיפסיל מטעם שנים ושלשה שופרו' אלא דאין זה קרוי שופר אי נמי משו' דכתיב והעברת דרך העברתו כי היכי דפסלינן הכא ותקע בו משום דבעינן דרך העברתו ואפי' נפסל מטע' משום שנים ושלשה שופרות אין קשיא כלום:

ניקב

מוהרש"א

עכ"ל והוא דחוק דהא בלא נפחת רובו נמי מעכב התקיעה כמ"ש התוספות גם הרא"ש גופיה וצריך להגיה ברא"ש כמו בתוס' הכא ודו"ק: בא"ד ואפי' הכי קאמרי' בירושל' דמתני' ר' נתן כו' עכ"ל ר"ל אף כר' נתן ובשאינו מינו וכ"ש דאתיא כרבנן אף במינו וכ"כ הרא"ש ע"ש: ע"ש בתו' בד"ה ושמע קול שופר כו' וכוותיה ק"ל דהא הני נשי קיימי לחודייהו כדמוכח כו' עכ"ל נ"ע לפום סברתם דהשתא לענין צירוף פליגי אבל לצאת אפי' רב מודה א"כ אין ראייה דק"ל כריב"ל מהני נשי דלחודייהו קיימי דההוא לצאת איירי ורב נמי מודה ביה גם בההיא דאילו כאמרי' קס"ד מאי ראיה צריך לברכת כהני' דההיא לצאת איירי ורב מודה ביה והך דריב"ל דאין מחיצה מפסקת איירי לענין צירוף ובת"י כל זה אינו ודו"ק: דף כח בתו' בד"ה א"ר יודא כו' תני' תקע לא יצא וכן קשיא כו' עכ"ל כצ"ל: ובד"ה המודר הנאה כו' מחלק אביי בין הנאת סוכה עלי כו' תומר בנדרים משבועות כו' כצ"ל: ובד"ה המודר הנאה כו' מחבירו ומשופר וממעין כו' עכ"ל ר"ל כיון דתני מודר הנאה מחבירו בין לענין תקיעה ובין לענין הזיה דפריך ל"ל למתני טוב בין המודר הנא'

משופר

ניקב וסתמו אם מעכב את
התקיעה פסול ואם לאו כשר
התוק' לתוך הבור או לתו' הדות
או לתוך הפיטם אם קול שופר שמע יצא ואם קול
הברה שמע לא יצא וכן מי שהיה עובר אחורי בית
הכנס' או שהי' ביתו סמוך לב"הכ ושמ' קול שופ' או
קול מגיל' אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא אע"פ
שזה שמע וזה שמע זה כיון לבו וזה לא כיון לבו:
גמ' ת"ר ארוך וקצרו כש' גררו והעמידו על גלדו
כשר ציפהו זהב במקו' הנחת פה פסול שלא במקו'
הנחת פה כשר ציפהו זהב מבפני' פסול מבחוץ אם
נשתנה קולו מכמו' שהיה פסול ואם לאו כש' ניקב
וסתמו אם מעכב את התקיע' פסול ואם לאו כש'
נתן שופר בתוך שופ' אם קול פנימי שמע יצ' ואם
קול חיצון שמע לא יצא ת"ר גררו בין מבפנים בין
מבחוץ כש' גרדו והעמידו על גלדו כש' הניח שופ'
בתוך שופ' אם קול פנימי שמע יצא ואם קול חיצון
שמע לא יצא הפכו ותקע בו לא יצא א"ר פפא לא
תימ' דהפכי כביתונא אלא שהרחי' את הקצ' וקיצר
את הרחב מ"ט כדרב מתנה דא"ר מתנ' והעברת
דרך העברתו בעינן: דיבק שברי שופרו' פסול:
ת"ר הוסיף עליו כל שהו' בין במינו בין שלא במינו
פסול ניקב וסתמו בין במינו ובין שלא במינו פסול
ר' נתן אומר במינו כשר שלא במינו פסול במינו
כשר א"ר יוחנן והוא שנשתייר רובו מכלל דשלא
במינו אע"פ שנשתייר רובו פסול איכ' דמתני לה
אסיפ' שלא במינו פסול   א"ר

העמידו על גלדו גלד דק: מבפני' פסול שהתקיע' בזהב: אם קול חיצון שמע לא יצא דאיכ' מחיצת הפנימיס מפסק התקיעה: כביתונא כהפיכת חלוק לעשות פנימי חיצון: שקיצר את הרחב ברותחין: והעבר' דרך העברתו כדרך שהאיל מעבירו בראשו בבהמה מחיים: דיבק שברי שופרו' כו': במינו כשר אם אינו מעכב את התקיעה: נסדק

ניקב וסתמו אם מעכב את התקיע' פסול ואם לאו כשר אם כפרש' דאיירי לאח' הסתימ' לפי שלא הוחלק סתימ' הנקב אין הרוח יוצ' בפשיטו' ומעכב את הקול קשיא כיון דכל הקולו' כשרין בשופ' כדקאמרי' בגמ' מה לי מעכב מה לי אינו מעכב ונראה דאיירי קודם סתימ' דקוד' שנסתם הי' הנקב מעכב את הקול שהיה הקול משתנה מחמ' הנקב וכשסתמו חזר לכמות שהיה ובירושל' גרס בהדי' אם היה מעכב קודם שסתמו פסול כשסתמו וטעמא דפסול דכיון דסתימה זו מסייע' לקול משום דשופר א' אמ' רחמנ' שלא יסייע דבר אח' לקול כמו ציפהו זהב דאם נשתנ' קולו פסול אבל אם לא היה מעכב את התקיעה שלא נשתנה קולו מתחיל' מחמת הנקב הרי הוא כאילו לא ניקב ואין לחוש במה שסתמו והיכא דלא סתמו קאמר בהדי' בירו' דכשר משו' דכל הקולו' כשרין בשופר והשת' ר' נתן דקאמר בגמר' במינו כש' שלא במינו פסול ע"כ אהיה מעכב את התקיעה קאי דאפ"ה כש' במינו דהא ר' יוחנן קאמר עלה בגמ' והוא שנשתייר רובו והוא שנפח' רובו ואי איירי בנקב גדול כל כך שלא יעכב את התקיעה ומתני' כרבנן א"כ כרבי נתן ובשלא במינו ללישנ' קמא דר' יוחנן ומיהו לאידך לישנא דר' יוחנן דקאמר שלא במינו פסול והוא שנפחת רובו משמע אבל במינו אע"פ שנפחת רובו כשר השת' מתני' כמאן דע"כ הא דאמרי רבנן בין במינו בין שלא במינו פסול יעמיד כמו כן רבי יוחנן כשנפחת רובו דת"ש לר' נתן מלרבנן כמו שדומה לו לר' נתן סברת דלא נפח' רובו כשר אפי' שלא במינו למה לא יאמר כמו כן לרבנן דכולה ברייתא' בנפחת רובו מיתוקמי ואע"פ שלא נפחת אלא מיעוטו א"א שלא יעכב הנקב את התקיעה אם לא נסת' ואפ"ה כש' ונכך נרא' ודאי לפר"ת דאם מעכב את התקיע' לאח' שסתמו קאמ' ובירוש' קתני במילתי' דרבנן בין במינו בין שלא במינו אם מעכב את התקיע' פסול ואם לאו כשר וכן בתוספתא ואפ"ה קאמרי בירושל' דמתני' ר' נתן ומסקנא דפחתת' והלכה למעשה נראה דשופר שנקב וסתמו במינו וחזר לקולו לכמות שהיה מתחילתו ק"ד שנקב לית

א"ר יוחנן והו' שנפח' רובו מכלל דבמינו אע"פ שנפחת רובו כש' ציפהו זהב מבפני' פסול מבחוץ אם נשתנ' קולו מכמו' שהי' פסול ואם לאו כשר נסדק לאורכו פסול לרוחבו אם נשתייר בו שיעו' תקיע' כשר ואם לאו פסול וכמה שיעור תקיעה פי' רשב"ג כדי שיאחזנו בידו ויראה' לכאן ולכאן היה קולו דק או עבה או צרור כשר שכל הקולו' כשירין בשופ' שלחו ליה לאבו' דשמואל קדחו ותקע בו יצ' פשיט' כולהו נמי מיקדח קדחו להו אמ' רב אשי שקדחו בזכרותו מהו דתימ' מין במינו חוצץ קמ"ל: התוקע' לתוך הבור או לתוך הדות כו' א"ר הונ' לא שנו אלא לאותן העומדי' על שפת הבו' אבל אותן העומדין בבור יצאו תנ"ה התוקע' לתוך הבור או לתו' הדות יצא והתנן לא יצא אלא לאו ש"מ כדרב הונא ש"מ איכא דרמי להו מירמ' תנן התוקע לתוך הבו' או לתוך הדות לא יצא והתני' יצא א"ר הונ' ל"ק כאן לאותן העומדין על שפת הבו' כאן לאותן העומדין בבור אמר רבה שמע

דין ולית דיין דכשר אפי' היה מעכב התקיע' קול' שנכנסה דפי' זה עיקר דאם מעכב את התקיע' לאח' שנכס י"ק"אמ' ולא סתמו כלל כשר אפי' מעכב הנקב את התקיע' כדקאמרי' בירושל' דכל הקולו' כשרין בשופ': ארוך וקצרו כש' אנטריך לאשמועי' דלא תימ' דפסולאשו' דכתי' והעברת: צפהו זהב במקום הנחת הפה היא כראה לפ' דעובי השופר במקום שמניח פיו קרי מקו' הנחת הפה ושלא במקו' הנח' פה היינו מבחוץ אבל א"כ היינו צפהו זהב מבחוץ ואם כפרש דשלא במקום הנחת הפה היינו ראשו הנו' לצד הרוחב הא אמרי' בסמוך הוסיף עליו כל שהוא בין במינו בין שלא במינו פסול והיינו יכולין לפרש דהתם בשאין בין הכל אלא שיעור שופר ודוחק: צפהו מבפנים פסול לפי שאין קול שופר אלא קול זהב וכן מבחוץ כיון דנשתנ' קולו: אם קול חיצון שמע לא יצא שהקול יוצ' באויר שבין חיצון לפנימי היינו ב' או ב' שופרות: נסדק לארכו פסול לא תני בכ' אם נשתיי' בו שיעו' תקיע' כש' כדקתני גבי נסדק לרחבו משום דלארכו לא מיפסל א"כ נסדק על פני ארכו מראשו ועד סופו: ושמע קול שופר או קול הברה אם כיון לבו יצ' הא דאמרי' בפ' כל הגגות (ד' נב) צבור בקטנה וש"צ בגדול' אין יוצאין ידי חובתן שאני הת' דליכא י' עם ש"צ

נסדק כולו וכן נסדק לרחבו כל רחבו להקיפו: אם כשתייר בו ממקום הסדק עד מקו' הנחת פה שיעור תקיעה כשר חשיב ליה כמאן דאשתקיל כוליה וש"ל ארוך וקצרו: צרור לשון יבש רו"יש בלע"ז: קדחו נקבו וקס"ד נקב הנח' פה קאמר שקדחו בזכרותו כשהוא מחובר בבהמ' עצם בולט מן הראש ונכנס' לתוכו ומוציאין אותו מתוכו וזה לא הוציאו אלא נקב את הזכרו': אותן העומדין בבור יצאו שהקול השופר לעולם שמעו: איכא דרמילהו מירמ' יש תלמידי' שאין שונין להא דרב הונא בענין לא שנו לפרושי מתני' אלא רמו מירמא מתני' וברייתא' אהדדי ועלה קאי רב הונ' ומשני: שמע

וההוא דאמרי' בשלהי כיצד מברכין (ד' פה) אין האגף ולחוץ כלחוץ ואמר רב וכן לתפלה וריב"ל אמר אפי' מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים קשה במאי קא איירי אי לענין צרוף כגון צבו' וש"צ או ע' ויחיד א"כ הוית סוגי' דכל גגות דלא כריב"ל וכוותיה קי"ל דהא הני כסי קיימי לחודייהו כדמוכח בסוטה בפ' ואלו נאמרין (ד' לח) דמייתי מינה ראיה לברכת כהני' דאין מחיצה מפסקת ואי לענין לצאת איירי א"כ קשיא מתני' לרב וי"ל דאיירי למכין לענות עם הצבור קדושה ויהא שמיה רבה משום דאמרי' (ברכו' ד' כא) כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה אבל בתקיעה ומגלה מודו:

מהרש"א

בשופר משופר ובין מודר הנאה מתעין אבל הא וודאי ל"ק להו לי"ל תרתי מודר הנאה מחבירו בתקיעה ובהזיה וכן ל"ל שופ' ומעין דכל חדא מלתא אחריתא הוא ודו"ק: ובד"ה אמ' רבא כו' דה"מ לדחויי דלעול' מצוה משום היכרא עכ"ל כנ"ל: ע"ב בפרש"י בד"ה קמ"ל דאע"ג דמתעס' הוא יצא כו' עכ"ל כראה מלשונו דמתעסק בעלמ' יצא קאמר וקשה דהא בהדיא תנן לקמן בפ"ב דמתעסק לא יצא אבל הכי הל"ל קמ"ל דלפיר לאו מתעסק הוא וכ"ה בהדיא לקמן בפ"ב וכמ"ש התו' וק"ל:

ע"ש

שמע מקצ' תקיע' בבור ומקצת תקיע' על שפת הבור יצא מקצ' תקיע' קוד' שיעלה עמוד השחר ומקצ' תקיע' לאחר שיעל' עמוד השחר לא יצא א"ל אביי מאי שנא התם דבעינ' כולה תקיע' בחיוב וליכ' הכא נמי בעינ' כול' תקיעה בחיובא וליכא הכי השתא התם לילה לאו זמן חיוב' הוא כלל הכ' בור מקום חיובא הוא לאותן העומדין בבור למימר' דסב' רבה שמע סוף תקיע' בלא תחילת תקיע' יצא ומכ"ש תחיל' תקיע' בלא סוף תקיע' יצ' ת"ש תקע בראשונ' ומשך בשניי' כשתי' אין בידו אלא אח' ואמאי תסלק לה בתרתי פסוקי תקיעת' מהדרי לא פסקינן ת"ש התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתו' הפיטס אם קול שופר שמע יצא ואם קול הבר' שמע לא יצא ואמאי ליפוק בתחיל' תקיעה מקמי דל' ערבב קלא כי קאמר רבה בתוקע ועולה לנפשי' אי הכי מאי למימר' מהו דתימ' זמנין דמפיק רישיה ואכתי' שופר בבור וקא מערב' קלא קמ"ל אמ' רב יהוד' בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא מ"ט עול' בת מעיל' הי' כיון דמעל בה נפק' לה לחולין שלמי' דלאו בני מעיל' נינהו איסור' הוא דרכיב בהו ולא נפק' לחולין ומתקיף לה רבא אימת מעל לבתר דתקע כי קא תקע באיסור' תקע אלא אמ' רב' א' זה וא' זה לא יצ' הדר אמ' א' זה וא' זה יצ' מצו' לא ליהנו' ניתנו אמ' רב יהוד' בשופר של ע"א לא יתקע ואם תקע יצ' בשופ' של עיר הנדח' לא יתקע ואם תקע' לא יצא מ"ט עיר הנידח' כתותי מיכת' שיעורי' אמ' רב' המודר הנאה מחבירו

שמע מקצת התקיעה בבור כו' קס"ד דהכי קאמר היה עומד הוא בשפ' הבור וחבירו תוקע בבור ויוצא לחוץ דתני התקיע' ותשמעי' הכא דקלא נמי יוצא: קודם עמוד השחר לאו זמניה הוא כדאמרי' במסכ' מגילה כל היו' כשר לתקיע' שופר ויליף טעמא מיום תרוע' יהיה לכם יום ולא לילה: הכי גרסי' למימרא דסבר רבא דכי שמע אינים סוף תקיעה בלא תחיל' תקיעה יצ' ותחיל' כו': תקע בראשונ' פשוטה שלפני תרועה המלכיות: ומשך בשנייה פשוטה של אחרי' כשתי' ונתכוין לצאת בה אף ידי פשוטה שלפני תרועה הזכרונות שעתיד עליו לתקוע תכף לזו: אם קול שופר שמע בלא קול הברה יצא: אם קול הברה שמע עם קול השופר לא יצא: בתוקע ועולה לנפש' ואין אחר עמו לצאת בו אלא תוקע ועולה הוא דלדידי' תחילתה וסופה בהכשר דבתחיל' הוא והסוף בבור ואמרן לעיל אותן העומדי' בבור יצאו: של עולה ותלשו מחיים דאילו לאחר זריק' אין מעילה לא בעזרה ולא בקרניה שהכל לכהנים כדאמרי' במנחות ובזבחים כאמ' לא יהיה בעול' וכאמ' לא יהיה באשם מה אשם עצמותיו מותרין אף עולה עצמותיה מותרין: שלמים לאו בני מעיל' נינהו דאין מעילה בקדשים קלים אלא באמורים ולאחר זריקה כשהובררו לחלק גבוה: לא ליהנו' נתנו לישראל להיות קיומם להם הנא' אלא לעול על צואריהם נתנו: בשופר של ע"א שנשתמשו בו לע"א ונאסר בהנא' כדתני' במס' ע"א אבד תאבדון את כל המקומות בכלי' שנשתמשו בהן לע"א הכתוב מדבר: ואם תקע יצא דמצות לאו הנאה נינהו: כתותי מיכתת שיעוריה דהא לשריפ' קאי ולשרוף דמי ושופר בעי שיעור כדאמרי' לעיל כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן: מותר

בשופר של עולה לא יתקע כלומר במזיד ואם תקע כלומר בשוגג יצא דבשוגג מעל ונפיק לחולין אבל במזיד אין מעל ולא נפיק לחולין וכשמחלק בין עולה לשלמים היה יכול לחלק בעולה גופה בין מזיד לשוגג אבל המת' מחלק בשוגג גופי': אמר רב יהוד' בשופר של ע"א לא יתקע ואם תקע יצא תימה מאי שנא משלמים דלא יצא משום דמצות ליהנות נתנו ר"ת גרים הכא רבא ותימה דבסוף כסוי הדם (ד' פט) תני' תקע לא יצא וכן קשי' אההיא מ"א דאמ' רבא בפ' מצות חליצה (ד' קג) חלצה בסנדל שאינו שלו ובסנדל של ע"א חליצתה פסו' ולא אמרי' מכתת שיעורא ופרישינן כולה בשלהי כסוי הדם ובפ' לולב הגזול (דף לא): המודר

מחבירו מותר לתקוע לו תקיע' של מצוה המודר הנאה משופר מות' לתקוע בו תקיע' של מצוה ואמר רבא המודר הנא' מחבירו מזה עליו מי חטא' בימו' הגשמי' אבל לא בימות החמה המודר הנאה ממעיין טובל בו טביל' של מצוה בימות הגשמים אבל לא בימות החמ' שלחו ליה לאבוה דשמואל כפאו ואכל מצה יצא כפאו מאן אלימא כפאו שד והתניא עתים חלים עתים שוטה כשהו' חלי' הרי הו' כפקח לכל דבריו כשהו' שוטה הרי הו' כשוט' לכל דבריו אמר רב אשי שכפאוהו פרסיי' אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא פשיט' היינו הך מהו דתימא התם אכול מצה אמר רחמנא והא אכל אבל

מותר לתקוע לו טעמ' דכולהו משו' דמצו' לאו ליהנו' ניתנו : מחבירו מזה עליו בימות הגשמים שאין כאן אלא הנאת קיום המצו' ומצות לא נתנו ליהנות : אבל לא בימו' החמ' דאיכ' הנאת הגוף : שכפאוהו פרסיים ואע"ג שלא נתכוון לצאת ידי חובת מצ' בליל ראשון של פסח יצא : התוקע לשיר לשורר ולזמר כך שמעתי מפי מורי הזקן וביסודו של מורי ר' יצחק בן יהודה ראיתי התוקע לצד להבריח רוח רעה מעליו : פשיטא דוא' אומר' כן : מהו דתימא התם אכול מצה קאמ' רחמנ' והא אכל ונהנה באכילתו הלכך לאו מתעסק הוא שהרי אף לענין חיוב חטאת אמרינן המתעסק בחלבי' ובעריות חייב שכן נהנה : קא

המודר הנאה משופר מותר לתקוע בשופר של מצוה בפ' ג' דנדרים (ד' יו) מחלק אביי בין האומר סוכה לאומר עלי שלא אהנה מן הסוכה דיכול לאסור הסוכה עליו שאינ' משועבדת לו אבל אין יכול לאסור עצמו על הסוכה שהוא משועבד לה ופריך עלה רבא וכי מצות ליהנו' ניתנו אלא אמ' רבא הא דאמר ישיב' סוכה עלי הא דאמר שבוע' שלא אשב בסוכה ולדברי רבא היה משמע דכאן נמי אי אמר הנאת שופר עלי מותר לתקוע בשופר של מצוה דמצו' לא ליהנו' נתנו אבל אם אמר תקיעת שופ' עלי אסור לתקוע בשופר של מצוה אפי' לרבא כמו דאמ' גבי סוכה אם לא נחלק משו' דגבי סוכ' בלאו מצוה יש הנא' בישי' אבל שופר אי לאו מצוה אין הנאה בתקיע' דאינו מכוין לשיר ועו' סוגיא דהתם קשיא דמשמע דוק' כשאמ' שבוע' שלא אשב בסוכ' הוי דאינו יכול לאסור עצמו על סוכ' לפי שהו' משועבד לה אבל אי אמר ישיבת סוכה עלי בשבוע' אסור כמו בקונם וא"כ מאי חומר בנדרים משבועות דקתני התם הא שניהם חלין בענין אחד וי"ל דבנדרים חלין בכל ענין דשייכי דהיינו אסרת חפץ כדאמרי' בריש מסכת נדרים (דף ו) דבנדרים וחרמים מידע דמיתס' חפצא עליה לאפוקי שבועה דקאסר נפשיה מן חפצא ולכן חלין הנדרים בכל ענין שיאמר חוץ מהיכא דהזכיר הנאה משו' דמצות לא להנות נתנו ומה שמחלק שם בין אמר ישיבת סוכה עלי לשבועה שלא אשב לא בא אלא לומר שיש חילוק בין נדר לשבועה לפי שהנד' בכל ענין שיאמר מיתסר חפצין עליה ובשבוע' בכל ענין שיאמר קאסר נפשי' מן חפציו : המודר הנאה ממעין הא דאיצטריך לאשמועינן מודר הנאה מחבירו משופר וממעין דקס"ד דוקא במודר מחבירו הוא דשרינן לתקוע לו ולהזות משום דסתם מודר מחבירו אין דעתו על דבר מצוה כשאין מפרש בהדיא אבל אם פירש בהדיא ממעיין ומשופר אסור קמ"ל : אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא דמצות אינן צריכו' כוונה בפ' ערבי פסחים (דף קטו) משמע דהוי פלוגתא גבי הביאו לפניו מטבל בחזרת דקתני בגמ' אכלו דמאי לא יצא אכלו בשלא מתכוין יצא ובאידך ברייתא תניא ר' יוסי אומר אע"פ שטבל בחזרת מצוה להביא לפניו מצה וחזרת וחרוסת ודייק התם ע"כ לאו משום הכירא הוא מדקתני מצות אלא משום דמצות צריכו' כוונה והשתא מה שהוצרך רבא לדקדק מכאן ולא הביא מברייתא דהתם דקתני בהדיא דהוה אמינא היינו בירקו' דרבנן אבל מצות דאורייתא בעי כוונה ומה שמקש' עליו מברייתות דלקמן ולא פריך מרבי יוסי דהת' דהוה מצי לדחויי דלעולם מצוה משום הכירא : אבל

מהרש"א

ע"ש בפרש"י בד"ה דילמ' קסב' כו' ומתרתי הנך מתני' וממתנית' איכ' כו' כצ"ל: ובתו' בד"ה אבל הכא כו' ומתעסק בעלמ' הוא ולקמן פ"ב תנן והמתעסק לא יצא עכ"ל כצ"ל : ובד"ה אבל נתכוון כו' מסכתת לה לא מצי למימר כו' עכ"ל מת"י : ובד"ה מנא תימרא כו' תימא מאי אולמיה הך מההיא כו' עכ"ל לא ידענא מאי קשיא להו דהא קאמר תלמודא אכן הכי קאמרי רב שמן ב"א מ"ע שביק מתני' כו' דהשתא מצינן למימר דקושטא הוא דלא אולמיה הך מההיא אלא לדברי רב שמן דשביק מתניתין קאמר הכי וי"ש לייש' בדוחק : בא"ד דאי מתרמי ליה בוכרא הדר מזה כו' ומסוכה

אבל הכא זכרון תרוע' כתי' והאי
מתעסק בעלמא הוא קמ"ל שמ'
קסבר רבא מצו' אין צריכו' כוונה
איתיבי' היה קור' בתור' והגיע זמן
המקר' אם כיון לבו יצא ואם לאו
לא יצ' מאי לאו כיון לבו לצא' לא
לקרו' לקרו' הא קא קרי בקורא
להגיה ת"ש היה עובר אחורי בי'
הכנס' או שהיה ביתו סמו' לב'הכ
ושמע קול שופ' או קול מגיל' אם
כיון לבו יצ' ואם לאו לא יצ' מאי
לאו אם כיון לבו לצאת לא לשמוע והא
שמע סבו' חמור בעלמ' הוא איתיבי' נתכוון שומע
ולא נתכוון משמיע ולא נתכוון שומע לא
יצא עד שיתכוין שומע ומשמיע בשלמא נתכוון
משמיע ולא נתכוין שומע כסבו' חמור בעלמ' הוא
אלא נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע היכי משכח'
לה לאו בתוקע לשיר דילמ' דקא מנבח נבוחי א"ל
אביי אלא מעת' הישן בשמיני בסוכ' ילקה א"ל שאני
אומ' מצו' אינו עוב' עליהן אלא בזמנן מתיב רב שמן
בר אבא מניין לכהן שעול' לדוכן שלא יאמ' הואיל
ונתנ' לי תורה רשו' לברך את ישראל אוסיף ברכ'
אחת משלי כגון יה' שהי אבותיכם יוסף עליכ' ת"ל
ס לא תוסיפו על הדבר והא הכ' כיון דבריך לי' עבר
ליה זמניה וקתני דעבר הב"ע בדלא סיים והתני' סיים סיים ברכ' את'
והתניא סיים כל ברכותיו שאני הכא כיון דאילו מתרמי ליה צבורא
אחרינא הדר מברך כולי יומא זמניה הוא ומנא תימר' דתנן הניתנין
במתנה אחת שנתערבו בניתנין מתנה אחת ינתנו

קמ"ל דאע"ג דמתעסק הוא יוצא דמצות אין צריכות כוונה: זמן המקרא של ק"ש והוא היה קורא בתורה פרשת שמע: קורא להגיה אף קריאה אין כאן אלא מגמגם: דקא מנבח נבוחי ואינו תוקע כשיעור תקיעה המפורש במשנתינו בפ' אחרון: אלא מעתה דשאין מתכוין למצו' כמתכוין דמי: הישן בשמיני בסוכה שלא בשם מצוה: ילקה שהרי מוסיף על מצו' ועובר משו' בל תוסיף: מצות אין עובר עליהן בבל תוסיף אלא בזמנן כגון ה' המינין בלול' וה' טוטפ' בתפילין וה' ציציו' בטלית אבל תוספת יום על יומי' או שעה על שעה אין זה מוסיף: בשלא סיים אלא הוסיפו באמצע: והא סיים קתני בברייתא: הניתנין במתנה אחת כגון דם בכור שנתערב בדם בכור חבירו או בדם מעשר: ינתנו

אבל הכא תוקע לשיר מתעסק בעלמ' הוא ולקמן בפ' בתר' (ד' לב) תנן והמתעסק לא יצא: אבל נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע היכי משכח' לה לא הוה מצי למימ' כגון שלא נתכוון משמיע להוצי' השומע דמשמע ליה כדדייק בסוף סוגי' משמיע לעצמו דומי' דשומע לעצמו אלמא לא בעי כוונה: דקא מנבח נבוחי פירש בקו' דאינו תוקע כשיעור תקיעה המפורש במשנתינו וקשי' דא"כ אפי' נתכוון נמי לא נפיק וי"ל מנבח נבוחי שאין מתכוין לתקוע שיעור תקיע ותקע שיעור תקיעה וסמ' כך ר"ל בקונ' א"נ כעין שפי' בקו' לקמן בפ"ב (ד' לג) מתעסק שהיה נופח בשופ' ועלת' לו בידו תקיע': ומנא תימר' דתנן גבי זריקת דם תימה מאי אולמי' דהך מהאי' דכהן שעולה לדוכן וי"ל דגבי כהן שמתכוון לברך ולהוסיף יכול להיות שעובר אע"ג דלאו זמניה הוא אבל כאן שאין מתכוון להוסיף ואינו עוש' אלא מחמת ספק אין לו לעבור אי לאו משו' דחשיב זמניה אלא ודאי אמרינן דחשיב זמניה משום זמנין דאי מתרמי ליה בוכר' הדר מזה מיניה וה"ה גבי כהן מהאי טעמ' וא"ת הא דאמ' בפ"ק (ד' יו) למה תוקעין ומריעין כשהם יושבים ותוקעין ומריעין כשהן עומדים כדי לערבב את השטן והא עבר משום בל תוסיף ויעוד אמר בפ' בתרא (ד' לד) ג' תקיעות נאמרו בר"ה ב' מד"ת ואחת מדברי סופרים ואיכא למ"ד ב' דברי' א מדברי סופרי' והשתא

ס ס ד

מהרש"א
ומסוכה אין להביא ראייה כו' כצ"ל: ובד"ה לא נאמר כו' כיון דיולא בא' למה נזקקנו כו' כצ"ל:
דף כט בפרש"י בד"ה ה"ג בהנים כו' ולא גואלין אחר היובל פחות כו' במקדיש שדה אחוזה כו' עכ"ל כצ"ל: ובתוס' בד"ה דתנן כו' ר"א סוכה ה"ל לאתויי דהיא כו' כצ"ל:

סליק פרק ראוהו ב"ד

ינתנו מתנה אחרת מתן ארבע
במתן ד' ינתנו במתן ד' מתן ד'
במתן אחת ר"א או' ינתנו במתן
ד' ר' יהושע אומ' ינתנו במתן א'
א"ל ר"א הרי הוא עובר על בל
תגרע א"ל ר' יהושע הרי הוא
עובר על בל תוסיף א"ל ר"א לא
נאמ' בל תוסיף אלא כשהו' בעצמו
אמ' לו ר' יהושע לא נאמר בל
תגרע אלא כשהוא בעצמו ועוד
א"ל ר' יהושע כשלא נתת עברת
על בל תגרע ולא עשית מעש' בידך כשנתת עבר'
על בל תוסיף ועשית מעשה בידך והא הכא כיון
דיהיב ליה מתנה מבכור עברה ליה לזמניה וקתני
דעבר משו' בל תוסיף לאו משו' דאמרי' כיון דאילו
מתרמי להו בוכר' אחרינ' הדר מזה מיני' כולי' יומא
זמני' ממאי דילמ' קסב' ר' יהושע מצו' עובר עליהן
אפי' שלא בזמנן אנן הכי קאמרי' רב שמן בר אבא
מ"ט שביק מתני' ומותיב מברייתא לותיב ממתני'
מתני' מ"ט לא מותיב כיון דאילו מתרמי לי' בוכר'
אחרינא בעי מזה מיני' כוליה יומא זמני' הו' ברייתא
נמי כיון דאי מתרמי צבורא אחרינא הדר מברך
כולי' יומא זמני' ורב שמן בר אבא הת' לא סגי דלא
יהיב הכ' אי בעי מברך אי בעי לא מברך רבא אמ'
לצא' לא בעי כוונ' לעבור בעי כוונ' והא מתן דמים
לר' יהושע דלעבור ולא בעי כוונה אלא אמר רבא
לצא' לא בעי כוונ' לעבור בזמנו לא בעי כוונ' שלא
בזמנו בעי כוונ' א"ל זירא לשמעיה איכוון

ינתנו במתנ' אח' והרי יש בה משניהן ועולה לשניהן
מתן ארבעה שלמי' ואשם ועולה ותוד': דלמא קסבו
ר' יהושע כו' ומתרתי הנך ממתני' ומברייתא איכא
לאיתותבי לרבא: אנן הכי אמרי' אנן דמייתי' סייעתי
מהא דטעמא משום דא
הדר מתרמי ליה כו' הכ
קאמרי' ליה לרב שמן: מ"ט
שבק מתני' כו' שבק מתני'
הניתנין במתנ' אחת משנ'
היא בשחיט' קדשי': לותיב
ממתני' דאלימא לאקשוי:
לא סגי דלא יהיב אי הדר
מתרמי ליה דקדשים לא
מפסיד: לצא' לא בעי כוונ'
דבלאו מתכוון יוצא ידי
חובתו: לעבור בעי כוונה
שיתכוין לשום מצו' ואי לא
לא עבר: והא מתן דמים
שאין מתכוין בשאר
מתנותיו לשם בכור וקא"ר
יהושע הרי הוא עובר על
בל תוסיף: איכוון

מהשתא עבר משו' בל תוסיף אע"ג דכבר עבר ויצאו
מ"ט אי אתרמי ליה בכור אחרינ' הדר והקע וחשיב
זמניה ועוד דאפי' לאו זמני' כיון דמתכוון לשם מצוה
עובר משו' בל תוסיף דמסיק רבא בסמוך לעבור שלא
בזמנו בעי כוונה וי"ל
כדפרים' בפ"ק (ד' יו) דלא
שייך בל תוסיף בעשיית
מצוה שתי פעמים וברכת
כהני' נמי אפי' מברכי' כמה
פעמים לצבור אחד אין זה
בל תוסיף אלא א"כ מוסיף
ברכה אחת כגון יוסף ה'
עליכ' ככם או כיוצ' בה וכן
אם נטל לולב כמה פעמים
ביום או אוכל בפסח כמה
זתים של מצה אין זה בל
תוסיף וכל הניתני' במתנ'
אח' אם נתן כמה פעמים
במקום אחד אין זה בל
תוסיף אא"כ נותן במקום
אחר וכן בהדס וערבה
שבלולב אפי' נותן כמה
הדסים וכמה ערבו' בלולב
אין זה בל תוסיף אפי' לא"ד
צריך אגד אלא א"כ מוסיף
מין אחר ומיהו תימ' דלפי'
זה אם הי' נותן כמה חוטין
בציצי' וכמ' פרשיו' בתפילין
בבית א' לא היה עוב' משו'
בל תוסיף ומסוכה אין
להבי' ראי' כאן מה שאין
עוש' בעשה ד' מחיצו' אע"ג
דאמרינן שתים כהלכתן
ושלישית אפי' טפח דכ"ש
כשעושה ד' מחיצות טפי
עדיף דהוי תשבו כעין
תדורו: מתן ארבע במתן
אחת כגון דם בכור שהוא
מתן אחת בדם עול' ושלמי'
שהן שתי מתנו' שהן ארבע
ולא בדם חטאת שהן ד'
מתנות בד' קרנות דההוא
למעל' מחוט הסקרא והני
למטה: לא נאמר בל
תוסיף אלא כשהוא בעצמו
והלכך טוב שלא יגרע
המנו': לא נאמ' בל תגרע
אלא כשהיא בעצמו והלכך
כיון דיוצא באחד למה
נזקקנו ליתן ד' ועוד טפי
עדיף אחד כמו שמפרש:
דלמא קסבר ר' יהושע
מצוה עובר עליהן שלא בזמנן והישן בשמיני בסוכה ילקה לר' יהושע ובשמיני ספק שביעי לא יתיב
ומיהו לא קיימא מסקנא הכי: הכא אי בעי מברך משמע מכאן דכיון דעלה לדוכן פעם אחת ביום שוב
אינו עובר בעשה דאמור להם כל היום דהא קאמר איבעי לא מברך:

ונתן

איכוון ותקע לי תתכוין לתקוע בשמי להוציאני ידי חובתי : משמיע בעי כוונה להוציא השומע : מתני' והיה כאשר ירים משה ידו וגו' : גמ' ועבדים משוחררין אבל עבדי' לא דכל מצוה שאין האשה חייבת בה אין העבד חייב בהו : וטומטום ואנדרוגינוס שמא זכר הוא : מי שחציו עבד משו"ה תירות שבו: טומטום אינו מוציא את מינו טומטו' כמותו שמא תוקע זה נקיב' וחבירו זכר : אנדרוגינוס מוציא מינו אנדרוגינוס כמותו דאי בתר זכרות אזלת שניהם חייבין ואי בתר נקבות אזלת שניהן פטורין : מי שחציו עבד כו' דלא אתי צד עבדות דמשמיע ומפיק צד חירות דשומע : ה"ג

איכוון ותקע לי אלמא קסבר משמיע בעי כוונ' מיתיבי היה עובר אחורי בית הכנס' או שהיה ביתו סמוך לב"הכ ושמע קול שופ' או קול מגיל' אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצ' וכי כיון לבו מאי הוי האיך לא קא מיכוין ארעתא דידיה הכא כש"צ עסיקינן דדעתיה אכוליה עלמא ת"ש נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע נתכוון משמיע ולא נתכוון שומע לא יצ' עד שיתכוון שומע ומשמיע קתני משמיע דומי' דשומע מה שומע שומע לעצמו אף משמיע משמיע לעצמו וקתני לא יצ' תנאי היא דתני' שומע שומע לעצמו ומשמיע משמיע לפי דרכו א"ר יוסי בר"א בש"צ אבל ביחיד לא יצ' עד שיתכוין שומע ומשמיע : מתני' °והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו' וכי ידיו שמות פ
של משה עושות מלחמ' או שוברו' מלחמ' אלא לומ' לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעל' ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמי' היו מתגברי' ואם לאו היו נופלי' כיוצ' בדבר אתה אומר °עשה לך שרף במדבר כא
ושים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו וחי וכי נחש ממית או נחש מחי' אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעל' ומשעבדין את לב' לאביהן שבשמי' היו מתרפאין ואם לאו היו נימוקי' חרש שוטה וקטן אין מוציאין את הרבי' ידי חובתן זה הכלל כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבי' ידי חובתן : גמ' ת"ר הכל חייבין בתקיעת שופר כהנים ולוי' וישראלים גרים ועבדי' משוחררי' וטומטו' ואנדרוגינוס מי שחציו עבד וחציו בן חורין טומטום אינו מוצי' לא את מינו ולא את שאינו מינו אנדרוגינוס מוציא את מינו אבל לא את שאינו מינו מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוצי' לא את מינו ולא את שאינו מינו אמ' מר הכל חייבי' בתקיע' שופר כהני' ולוי' וישראלי' פשיט' אי הני לא מחייבי מאן מחייבי כהני' אצטריכ' לי' סד"א הואיל וכתי' °יום תרועה במדבר כט
יהיה לכם מאן דליתי' אלא בתקיע' דחד יומא הוא דמיחייב והני כהני' הואיל ואיתנהו בתקיעת דכל השנה דכתי' °ותקעתם בחצוצרו' על שם י
עולותיכ' אימא לא ליחייבי קמ"ל מי דמי התם חצוצרו' והכא שופר אלא איצטריך סד"א הואיל ותנן שוה היובל לר"ה לתקיעה ולברכו' מאן דאית' במצו' היובל איתי' במצו' דר"ה והני כהני' הואיל וליתנ

דתנן כהני' ולוי' מקדישי' לעולם וגואלי' לעול' פי' בקונ' שזו היא גירסת ר"י הלוי ושאר רבותיו גורסין מוכרין לעולם וגואלין לעולם ושתיהן משניו' הן במס' ערכין (דף כו וד' לג) ובין מקדישים ובין מוכרין תרוייהו משנה יתירה נינהו אלא איידי דתנן התם גבי ישראל אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים ואין

וליתנו במצו' דיובל דתנן כהנים ולוים מוכרין לעול' וגואלין לעול' אימא במצות דר"ה לא ליחייבו קמ"ל: מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוצי' לא את מינו ולא את שאינו מינו: אמר רב הונא ולעצמו מוצי' א"ל ר"נ לרב הונ' מ"ש לאחרי' דלא אתי צד עבדו' ומפיק צד חירו' לעצמו נמי לא אתי צד עבדו' דידי' ומפיק צד חירו' דידי' אלא אמ' ר"נ אף לעצמו אינו מוציא תני' הכי מי שחציו עבד וחציו בן חורין אף לעצמו אינו מוצי' תני אהב' בריה דר' זירא כל הברכו' כולן אע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת היין שאם לא יצא מוצי' ואם יצא אינו מוציא בעי רבא ברכת

אין גואלין אחר היובל פחו' משנה תנא סיפא נמי מקדישין וגואלין ואיידי דתנ' מקדישין וגואלין גבי הדדי תנא גבי גואלים דמכירת מוכרין לעולם הכי מוקי' לה במס' ערכין וגואלין לעול' היינו לפי שנא' בישראל המוכ' שדה אחוזה במספר שני תבואו' ימכר לך שאינו מותר לגאול פחו' משתי שני' אבל לוים גואלין מיד וגואלי' לעולם מקדים היינו לפי שנאמ' במקדיש שדה אחוזה לא יגאל עוד אלא יוצאה לכהני' ביובל והלוי' גואלי' לעולם ועתה גירסת רבי' יצחק הלוי ניחא שאין היובל מפקיע מיד המקדי' אם הוא לוי כמו בישראל אבל מכיר' וגאולה שגואל מיד א"כ בבתי ערי חומה שאינו נחלטת לסוף השנה מה ענין זה למצוה דיובל מ"מ דאין זה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג מ"מ לא משמע הכי ליסנא דליתנהו במצו' דיובל ועוד שמשנה ראשונה הוה ליה לאיתויי דהיא היא דמקדישין לעולם שהרי בפ' אין מקדישין (דף כו) ולא שהי' דמוכרין לעול' דמתני' בפ' בתר' דערכין (ד' לג): קא משמע לנהי דליתנהו בהשמט' קרקע בהשמט' כספים ושלוח עבדי' מיהא איתנהו כך כתו' ברוב ספרי' ובקונטר' גרס קמ"ל ותו לא ול"ז גרס נהי דליתנהו בהשמטה דודאי איתנהו בין שלקחו הם מישראל מחזירין דלא נפקי מכל המצות בין שלקח ישראל מהן מן האלפי' אמה שנתנו להם חוץ לעריהם יוצא ביובל ואפי' בתי ערי חומה שאין חוזרין לישראל ביובל חוזרין להם שנא' ואשר יגאל מן הלוים כן הקשה בקונ' ואין זו קושי' גמורה שהרי יש לפ' דהשמט' קרקע קרי מקדיש שדה אחוז' ולא גאל' ומכר' גזבר שאין יובל מפקיע' מיד מקדיש אם הוא לוי כדרך שמפקיע' אם הוא ישראל שיוצא' לכהני' ביובל ונהי דליתנהו בהשמטת קרקע דקאמר היינו בכל דין השמטת קרקע אבל זה ודאי קשיא קצת ליה לאיתור בהשמטת קרקע דמכירה מיהא איתנהו כגון מכרו להם שדה או מכרו הם לאחרים בי היכי דחשיב בהשמטת כספים ושלוח עבדים ועוד מה ענין השמטת כספים אצל יובל הא בהדיא תנא בספרי בפרשת ראה דשביעית משמטת כספי' ואין יובל משמט כספי' דמשמע ליה מוזה דבר השמיט' שמוע' שמיטה משמט כספי' ולא יובל וזה דוחק לומר דנקטיה לר' דלר' אלעזר אחלוייה השמטת כספים ביובל כדאמ' בהשולח (דף לו) דבזמן שהיובל נוהג השמטת כספים נוהגת: ברכת

ה"ג כהנים ולוים מקדישין לעולם וגואלין לעולם וזו היא גרסת רבינו יצחק הלוי ושאר רבותי גורסין מוכרין לעול' וגואלין לעולם ושתיה' משניו' הן במסכ' ערכין ובין מקדישין ובין מוכרין תרווייהו משנה יתירה נינהו ואלא איידי דתנא התם גבי ישראל אין מקדישין לפני היובל פחו' משתי שנים ולא גואלין אחר היובל פחו' משנה תני גבי כהני' מקדישין וגואלין ואיידי דתנא גואלין ומקדישין גבי הדדי תנא נמי גבי גואלין דמכירה מוכרין לעולם והכי מוקי' במסכ' ערכין ומהו גואלין לעולם לפי שנא' בישראל במוכר בית בערי חומה ואם לא יגאל עד מלאת שנה תמימה כולם אבל בלוי' גאולת עול' תהי ללוים ולפי שנא' בישראל המוכר שדה אחוזה במספר שני תבואות ימכר לך שאינו מותר ליגאל פחות משתי שני' אבל לוים גואלין מיד לפי שנאמר במקדיש שדה אחוזה ואם לא יגאל את השדה בעלים ומכר גזבר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד אלא יוצא' לכהני' ביובל הלוי' גואלין לעולם והאי דאמרי' הכא ליתנהו במצות יובל קאי אמקדיש שדה אחוזה ולא גאלה ומכרה גזבר שאין יובל מפקיע מיד המקדי' אם לוי הוא כדרך שמפקיע מיד ישראל: קמ"ל גרס ולא גרסי' נהי דליתנהו בהשמטות קרקעו' כו' דהא ודאי איתנהו בין שלקחו הם מישראל מחזירין ביובל דלא נפקי לויי' מכלל כל מצות והדיכן בין שלקחו ישראל מהן מן האלפים אמה שניתנו לחוץ לעריהם יוצא ביובל ואפי' בתי ערי חומה שאין חוזרין לישראל ביובל חוזרין להם דכתי' ואשר יגאל מן הלוים וגו': אע"פ שיצא מוציא שהרי כל ישראל ערבין זה בזה למצות: חוץ מברכת הלחם והיין ושאר ברכ' פירו' וריחני' שאינן חובה אלא שאסור ליהנו' מן העול' הזה בלא ברכה ובזו אין כאן ערבות שאינו חובה על האדם לא לתהני ולא ליבריך: ברכת

מהרש"א

ע"ב בפרש"י בד"ה אף ביבנה כו' בימיו וכן בכל מקום כו' עכ"ל בס"ד: ובתו' בד"ה אבל לא במדינה

ברכת הלחם של אכילת מצה שמברכין לפני המוציא: וברכת היין שמברכין לפני קידוש: מהו על אכילת מצה ומקדש ישראל לא תבעי לך דחובה נינהו ומפיק אלא ברכת המוציא וברכת היין מיבעי לן שאין בהות אלא לפי שהמברך צריך שיטעום וא"א ליהנות בלא ברכה א"כ לא טעי' איהו א"א דלא יהיב ליה לחד מנייהו למטעם ובעי ברכה מאי: כיון דחובה היא אכילת מצה חובה עליו וכן קידש היום חובה עליו ואי אפשי' בלא בשנא' והנא' א"א בלא ברכה נמצאת המצוה תלויה בברכת הנאה ומפיק: או דילמא ברכת ההנאה לאו חובה למצוה אתיא שאף בכל ההנאות היא נוהגת: לא יפרוס ברכת המוציא כדאמרן לעיל שאינה חובה עליהם לא יאכלו ולא יברכו:

הדרן עלך ראוהו ב"ד

י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין בגמ' מפ' לה: אבל לא במדינה לא בירושל' ולא בגבולין: אלא ביבנ' שהיתה שם סנהדרין גדולה בימיו וכן בכל מקום שגלתה סנהדרין אבל לא בב"ד של כ"ג: ועוד זאת היתה ירושלי' בעודה בבניינה יתירה בתקיע' שבת על יבנה: שכל עיר שרואה את ירושלים ושומעת ויכול' לבוא כו' מפ' בגמ' מאי תנא דקתני ועוד:

גמ' זכרון תרועה ולא תרועה ממש אלא מקראות של תרועה יאמרו: מלאכה היא בתמיה: גזירה

ברכת הלח' של מצה וברכ' היין של קידוש היום מהו כיון דחובה הוא מפיק או דילמא ברכה לאו חובה הוא ת"ש דא"ר אשי כי הוינן בי רב פפי הו' מקריש לן וכי הוה אתי אריסיה מדבר' הוה מקדש להו ת"ר לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אא"כ אוכל עמה' אבל פורס הוא לבניו ולבני ביתו כדי לחנכן במצוה ובהלל ובמגילה אע"פ שיצא מוציא:

הדרן עלך ראוהו ב"ד

י"ט של ר"ה שחל להיות בשב' במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משחרב ב"ה התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקו' שיש בו ב"ד אר"א לא התקי' רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנ' בלבד אמרו לו א' יבנ' וא' כל מקו' שיש בו ב"ד ועו' זאת הית' ירושל' יתירה על יבנה שכל עיר שהיא רואה ושומע וקרובה ויכולה לבוא תוקעין וביבנ' לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד: גמ' מנה"מ א"ר לוי בר לחמא א"ר חמא בר חנינ' כתו' א' אומ' שבתון זכרון תרועה וכתוב א' אומר יום תרועה יהי' לכם ל"ק כאן בי"ט שחל להיות בשבת כאן בי"ט שחל להיות בחול אמר רב' אי מדאוריית' היא במקדש היכי תקעינן ועוד הא לאו מלאכ' היא דאיצטריך קרא למעוטי דתנא

ברכת הלחם דמוצ' וברכת היין דקידוש תבעי' לא דווקא מהו כיון דלא הנאותן הן:

הדרן עלך ראוהו ב"ד

אבל לא במדינה לא בירושל' ולא בגבולי' כדפי' בקונ'. והא דקתני כל עיר שרואה ושומעת תוקעין בה היינו לאחר חורבן שתיקן רבן יוחנן בן זכאי וא"ת ומ"ש מלולב שהיה נוטל אפילו בגבולין בזמן שב"ה קיים כדמשמע בריש לולב וערבה (ד' מג) בהיו מוליכין לולביהן לבי' הכנס' וי"ל דשאני לולב שאינו אלא טלטול בעלמ' הואיל ואשתרי במקד' לא החמירו במדינה אבל תקיע' שופר מעשה חכמה ומיהו קשיא דלאחר חורבן הבי' היקלו טפי בשופ' מלולב שתקן רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש ב"ד אבל לולב לא אשתרי כדמשמע התם דווקי לא הוי' דמוליכין לולביהן בזמן ב"המ ובגבולין משמ' דבזמן שאין ב"המ קיים לא הותר בשום מקו' וי"ל דשופ' שהוא להעלות זכרוניהם של ישר' לאביה' שבשמים לא רצו לבטל לגמרי וכיון דאיקון בחד ב"ד תיקון בכל מקום שיש ב"ד אע"פ שבזמן הבי' לא היה אלא במקדש דווקי' וע"ל דבדין הו' דלולב יהיה דוחה בגבולין יותר משופר שיר"ה לא הוי ידוע קביעות החדש אלא בירוש' אבל יום ראשון דלולב היה ידוע בגבולין: הא לאו מלאכה היא דאיצטריך כו' קשיא אדרב' אי מלאכ' לא איצטריך קרא דהא מכל מלאכה לא תעשו נפקא ומשום דלאו מלאכה היא איצטריך קרא וי"ל דאי לאו מלאכה הוי' הא פשיט' דליכ' למיסר' אבל אי מלאכה היא איצטריך קרא סד"א תשתרי משו' דכתיב יום תרועה יהיה לכם ואפי' בשב' ולהכי איצטריך קרא למיסרי' ויום תרועה מוקי' לה בחול: כל

ויקר' כג במדבר כט

כל מלאכת עבודה לא תעשו בי"ט כתי' הוה אמי' לאתויי כל מלאכה לא תעשו דאף ביו' השב' לא איתסר אע"ג דלא כתיב ביה עבודה : רדיית הפת פרש"ח רדייה דהכ' לאחר אפיה ושרי לכתחיל' ורדוי' דריש מסכ' שבת (ד"ג) דהתירן לו לרדות קודם שיבא לידי אפיה דאיסור סקיל' או לא התירו דמשמ' דאסור מדרבנן ברודי' הפת בעוד שהיא עיסה דהוא בעינים שמכרכו כשרודהו בידו ובתיב' דאק דהך דהכ' נמי לא שרי' אלא מדאוריי' כדמוכח בפ' כל כתבי (דף קיז) גבי מציל פת מן התנו' שמציל מזונ' סעודו' דקאמר כשהוא רודה לא ירדי במרדי' אלא בסכין וכן תקיעת שופ' אסו' מדרבנן כדמוכח בפ' כסוי הדם (ד' פד) דקאמר י' תקיעת שופר בגבולין מוכיח שמספקה דוחה י"ט ואין ודאי דוחה שב' ואפ"ה לא היו אוסרין אי לאו משום דרבה שמא יעבירנו : שמא יטלנו ויעבירנו ד' אמות הא דלא נקט שמא יוציאנו מר"הי לר"ה פי' בקו' בסוכ' (ד' מג) משום דלא פסיקא דאם הגביהו ע"מ להצניעו ובאלך שהוציאו פטור וקשי' דגבי העברת ד' אמות נמי לא מיחייב אא"כ הגביהו ע"מ להעבירו ד' אמות ונראה דמר"הי לר"הר איא ליה הכירה וליכא למיגזר אבל

סס דתנ' ר' שמוא' כל מלאכ' עבוד'
לא תעשו יצתה תקיעת שופר
ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה
מלאכ' אלא אמר רבא מדאורייתא
מישר' שרי ורבנן הוא דגזור ביה
כדרבה דאמ' רבה הכל חייבין בתקיעת שופ' ואין
הכל בקיאין בתקיעת שופר גזיר' שמא יטלנו בידו
וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירנו ד' אמות בר"הר
והיינו טעמא דלולב והיינו טעמ' דמגיל' : משחרב
ב"המ התקין רבן יוחנן בן זכאי כו' : ת"ר פע' אח' חל
ר"ה להיו' בשבת והיו כל הערי' מתכנסין אמ' להם
רבן יוחנן בן זכאי לבני בתיר' נתקע אמרו לו נידון
אמ' להם נתקע ואח"כ נידון לאח' שתקעו אמרו לו
נדון אמר להם כבר נשמעו קרן ביבנ' ואין משיבין
לאח' מעש' : אר"א לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא
ביבנה בלבד אמרו לו א' יבנה וא' כל מקו' שיש בו
ב"ד : אמרו לו והיינו ת"ק איכא בנייהו בי דינא
דאקראי: אמרו לו אחד יבנה וא' כל מקום שיש בו
ב"ד : א"ר הונא ועם

גזירה שמא יטלנו וכו' ובמקדש לא גזור דאין אסור שבות דרבנן במקדש : והיו כל הערי' שסביבו' יבנה מתכנסי' לשם לשמוע תקיע' משלוחי ב"ד לפי שהיו רגילין כן בירושלים : בני בתירה גדולי הדור היו : נידון אם יש לגזור אף במקו' ב"ד שמא יטלנו : ואין משיבין לאחר מעשה גנאי הוא שיוציא לעז טועי' על עצמינו : ב"ד דאקראי לת"ק תקעינן ותנא דאמרו לו סבר א' יבנה וא' כל מקום שיש בו ב"ד קבוע דומי' דיבנ' : ועם

שוהרש"א בר"הר זימנין דלאו אדעתיה ומעביר ד' אמות : וביבנה

במדינה לא בירושלי' כו' והא דקתני כל עיר שרואה ושומעת כו' היינו לאחר חורבן כו' עכ"ל מיהו ק"ק דלאחר החורבן ב"ה למה היתה ירושלים יתירה גם נראה דלאח' החרבן מיד היה ב"ד של ריב"ז ביבנה ועוד קשה רש"י גופיה פירש ועוד זאת היתה ירושלים בעודה בבנינה יתירה כו' ע"ש ויש לפרש דלאו דווקא אחר החורבן ב"ה אלא אחר שגלתה סנהדרין מלשכת הגזית לחנות ומחנות לירושלי' כדאמרינן לקמן בפרקין ודו"ק : בא"ד ועי"ל דבדין הוא דלולב יהיה כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בתו' פר' לולב וערב' אבל האי תירו' אין כאן מקומו אבל הוא שייך אקושי' דלעיל וכ"ה בת"י וק"ל : ע"ש בתו' בד"ה רדיית פת כו' וכן תקיעת שופר אסור מדרבנן כו' שמספק' דוח' י"ט כו' עכ"ל ר"ל דתקיעת שופר יש בו אסור מלאכה מדרבנן דומיא דרדיית פת בלאו גזירה דשמא יעבירנו כדמוכח כו' דמספקה דוחה י"ט מזה מוכח דיש בו איסור מלאכה מדרבנן דהא איסור הוצאה ליכא בי"ט אבל מהא דקאמר דאין וודאי דוחה שבת ליכא ראיה דהא היינו טעמא משום גזירה שמא יעבירנו והא כתבו דלא תימא דע"כ לית ביה איסור מלאכה דרבנן דא"כ ל"ל טעמ' דשמ' יעבירנו כו' תיפוק ליה משום האי איסור מלאכה דרבנן די"ל דמשום האי איסורא דרבנן לא הוה דחינן מ"ע אי לאו משום גזרה דשמא יעבירנו ודו"ק : דף ל בפרש"י בד"ה ובר"ה לא היו כו'
להיות

ועם ב"ד מאי ועם ב"ד בפני ב"ד לאפוקי שלא בפני ב"ד דלא מתיב רב ועוד זאת היתה ירושלי' יתיר' על יבנה כו' מאי ועוד זאת אילימא כדקתני זאת מיבעי ליה אלא דבירושלם תוקעים יחידין וביבנה אין תוקעין יחידין וביבנ' אין תוקעין יחידין והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמ' כי מסיים שליח' דציבור' תקיעה ביבנ' לא שמע איניש קל אוני' מקל תקיעא דיחידא' אלא לאו דבירושל' תוקעין בין בזמן ב"ד ובין שלא בזמן ב"ד וביבנה בזמן ב"ד אין שלא בזמן ב"ד לא הא בזמן ב"ד מיהא תוקעין ואפי' שלא בפני ב"ד לא דאו בירושל' תוקעין בין בפני ב"ד בין שלא בפני ב"ד וביבנה בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא איכא דמתני להא דרב הונא אהא דכתי' ביו"הכ תעבירו שופר בכל ארצכם מלמד שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע אמ' רב הונ' ועם ב"ד מאי ועם ב"ד בזמן ב"ד לאפוקי שלא בזמן ב"ד דלא מתיב רבא תקיע' ר"ה ויובל דוחה את השבת בגבולין איש וביתו מאי איש וביתו אילימא איש ואשתו איתתא מי מחייבא והא מצו' עשה שהזמן גרמ' היא וכל מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות אלא לאו איש בביתו ואפי' שלא בזמן ב"ד לא לעולם בזמן ב"ד מתיב רב ששת שוה היובל לר"ה לתקיע' ולברכו' אלא שביובל תוקעין בין בב"ד שקדשו בו את החדש ובין בב"ד שלא קידשו בו את החדש וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע ובר"ה לא היו תוקעין אלא בב"ד שקידשו בו את החדש ואין כל יחיד ויחי' חייב לתקו' מאי אין כל יחיד ויחיד חייב לתקוע אילימא דביובל תוקעין יחידין ובר"ה אין תוקעין יחידין והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמ' כי הוה מסיי' שליח' דציבורא תקיע' ביבנה לא שמע איניש קל אוניה מקל תקיעא דיחידא' אלא לאו דאילו ביובל תוקעין בין בזמן ב"ד בין שלא בזמן ב"ד ובר"ה בזמן ב"ד אין שלא בזמן ב"ד לא קתני מיהת ביובל בין בזמן ב"ד בין שלא בזמן ב"ד לא לעול' בזמן ב"ד והכי קתני ביובל בזמן ב"ד תוקעין בין בפני ב"ד בין שלא

ויקרא כה

טו ב ‏ בפני

ועם ב"ד הוא דתקעינן: אלא דאלו בירושלים תוקעין בשבת יחידים שאינן שלוחי ב"ד והא מילתא חסרה ממתני' ומבעי' לן לתרוצ' הכי: בין בזמן ב"ד עד שש שעות שהיו ב"ד יושבין: בין שלא בזמן ב"ד שהלכו לבתיהן: איכא דמתני לה כו' מאי ועם ב"ד בפני ב"ד דקאמ' רב הונא בזמן ב"ד דהא ליכ' לפרושי מאי ועם ב"ד בפני ב"ד והא בכל ארצכם כתיב: ובר"ה לא היו תוקעין כשחל להיות בשב' אלא בב"ד הגדול של סנהדרי הגדולה המקדשין את החדשי' ור"א היא: כי מסיים שליחא דציבור' כו' ואף בי"ט שחל להיו' בשבת דלהכי נקט יבנה: אלא לאו דאילו ביובל תוקעין היחידי' בין בזמן ב"ד כו': לא לעולם בזמן ב"ד והכי קאמ' ביובל כל יחיד ויחיד תוקע בזמן ב"ד אפי' שלא בפני ב"ד ובר"ה בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא: איתמר

וביבנה בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא והא דלא שמע איניש קל אודני' מקל תקיעה דיחידאי היינו שהיו באין לתקוע בפני ב"ד שלא שמעו תקיעת ב"ד דאותן שיצאו אסור להם לחזור ולתקוע דיש איסור שבות בדבר לתקוע באינש בשב': לא לעול' בזמן ב"ד היתה דא"ת קשי' ללישנא דרב הונא דלא אמר אלא בפני ב"ד והכא קתני איש בביתו וי"ל שיפרש דהא דקתני בגבולין איש בביתו א ובל קאי ולא אר"ה ומיהו אי גרסי' בגבולין בלא וי"ו ולא גרסי' ובגבולין לא יתכן לומ' כן ושמא יפרש דהאי בגבולין איירי בירושל' דווקי' ומיהו מכל ארצכם בכל מקום שבא"י איירי: אין

אין בפני ב"ד בר"ה התוקעין בזמן ב"ד ובפני ב"ר איתמ' נמי א"ר חיי' בר גמדא א"ר יוסי בן שאול א"ר אין תוקעין אלא כל זמן שב"ד יושבין : בעי ר' זירא נינערו לעמוד ולא עמדו מהו ב"ר יושבין בעינן והא איכ' או דילמ' זמן ב"ר בעינן וליכ' תיקו: ועוד זאת היתה ירושל' יתיר' על יבנה כו' : רואה פרט ליושבת בנחל שומעת פרט ליושבת בראש ההר קרוב' פרט ליושב' חוץ לתחום ויכולה לבוא פרט למפסיק לה נהרא : מתני' בראשונ' היה הלולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב ב"הם התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינ' שבע' זכר למקדש' ושיהא יום הנף כולו אסור : גמ' ומנלן דעבדינן זכר למקד' דאמ' קר' כי אעל' ארוכ' לך וממכותי' ארפאך נאם ה' כי נדחה קראו לך ציון היא דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה: ושיהא יום הנף כולו אסור : מ"ט מהרה יבנה ב"הם ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח עכשיו נמי ניכול ולא ידעו דאשתקד לא הוה עומר האיר מזרח התיר השת' דאיכא עומר עומר מתיר דמיבני אימת אילימא דאיבני בשיתס' הרי האיר מזרח התיר אלא דאיבני בחמיס' מחצו' היו' ולהלן לשתרי דהא תנן הרחוקין מותרין מחצו' היום ולהלן לפי שאין ב"ר מתעצלי' בו לא נצרכ' דאיבני בחמיסר סמוך לשקיע' החמה אי נמי דאיבני בלילא אמר רב נחמן בר יצחק רבי יוחנן בן זכאי בשיטת

תוקעין אלא בזמן שב"ד יושבין פי' בקונט' ביובל ונראה שאף בר"ה את' להשמועי' דאפי' בפני ב"ד אין תוקעין אלא כל זמן שיושבין : ונתקלקלו

[illegible] איתמר נמי כרב הונא : אין תוקעין יחידי' בי"הכ ביובל אלא בזמן שב"ד יושבין במקומן והתוקעין ת[וקעין] בכל העיר : ננערו לעמוד נעקרו ממושב' כדי לעמוד ולילך : מתני' בראשונ' היה לולב ניטל במקדש דכתיב ושמחתם לפני ה' אלקיכ' שבעת ימים ובמדינה יום א' דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון : ושיהא הנף כלו אסור יום הנפת עומר כולו אסור לאכול מן החדש ומדאורייתא משהאיר מזרח מותר כדא[מרינן] במנחו' כתוב אחד או[מר] עצם היום הזה וכתוב אומר עד הביאכם וג' כיצד בזמן הבית מתי' בזמן שאין עומר היו' מתיר : גמ' כי א[עלה] ארוכה לך וגו' ציון היא דורש אין לה מ"ט גזר עליה : דלא אימת שיהא נכו' ל[...] עכשיו לכך : הרי ה[איר] מזרח התיר דהא לא מזבח : אלא דאי[בני] בחמיסר שהי' שהות לק[צור] במוצאי י"ט ולהביאו לו כמצותו : מחצות היום ול[הלן] נסתרו הטעם ולא גג[זר] עליה רבן יוחנן אלא חצות היום ואי נמי הא יבנה ויאמרו אשתקד לא אכלנו מחצו' היו' ולה[לן] השת' נמי ניכול שפיר אכ[ל] ואפי' הרחוקי' מירושל' פ[...] ראו הקרבתן יש נה[...] לסמוך דוודאי קרב פ[...] דאמר מר הרחוקין הי[ו] מתירין בזמן הבית מחצות היום להלן כו' : לא נצרכ[א] דאיבני סמוך לשקיע' החמה דחמיסר : אי נמי דאיבני בלילה רבן יוחנן חושש לשמא יבנה לשקיע' החמה או בליל ששה עשר נחני הלילי' או סמוך לנקרו שלא יהא שהות לקצירתו והיבהובו באבוב של קלוין וטחינתו והרקדתו והקרבתו עד חצי' ואי הוו רגילי' למיכל חדש ומחצות היו' בזמן הזה אתי למיכל נמי ההו' יומא הכי ועבדי איסורא וא"ת הכי משכחת לה דאיבני בחמיסר בי"ט ודאיבני בליליא והא קי"ל במסכת שבועו' דאין בנין ב"ה לא בי"ט ולא בלילה ה"מ בניין בידי אדם אבל בניין העתיד לבא בידי שמים הוא :

מהרש"א בשיטת להיות בשטת אלא בב"ד הגדול כו' הד"א ובד"ה ואפי' הרחוקים כו' ולהלן כו' עכ"ל הס"ד ובד"ה א"כ דאיבני כו' בזמן הזה אתי למיכל כו' עכ"ל כצ"ל : ובתו' בד"ה לא לעולם כו' ושמא יפרש דהאי בגבולין איירי בירושלי' כו' עכ"ל וגמתי דפריך ואפי' שלא בזמן ב"ד לא הוי מצי לשנויי דאיירי דוקא בירושלם

בשיטת ר' יהוד' אמר' דאמ' עד עצם היום הזה עד עצמו של יום וקסבר עד ועד בכלל ומי סבר לה כוותי' והא מפליג פליג עליה דתנן משחרב ב"המ התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור א"ר יהוד' והלא מן התורה הוא אסור דכתיב עד עצם היום הזה התם ר' יהוד' הוא דקא טעי איהו סבר רבן יוחנן ב"ז מדרבנן קאמ' ולא היא מדאורייתא קאמר והא התקין קתני מאי התקין דרש והתקין: מתני' בראשונה היו מקבלין עדו' החדש כל היום פעם אחת נשתהו העדי' מלבוא ונתקלקלו הלוים בשיר התקינו שלא יהו מקבלין אלא עד המנח' ואם באו עדי' מן המנח' ולמעלה נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש משחרב ב"המ התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדו' החדש כל היום: גמ'

:שיטת ר' יהוד' אמרה דאת' מן התור' אסור כל היום
:זמן הזה דקסבר עד ועד בכלל: א"ר יהודה גרסי'
:לא גרסי' אמר לו ר' יהודה שהרי לא ראהו מימיו
:בל תמה בדורו על תקנת רבן יוחנן בן זכאי ואמר
:זה תידגם תידם רבן יוחנן
:ו' והלא מן התור' אסור:
:ודרבנן קאמר כלומר בוא
:א לגזור עליו מפני' הוא
:עם דלעיל דשמא יבנה:
:רש והתקין דרש להם
:מקרא והתקין שינהוג
:יסו' לפי שעד עכשיו הי'
:יתר כדכ' מקרב העומר
:והעומר מתיר: מתני'
:ראשונ' היו מקבלין עדות
:חודש כו': הלוים בשיר
:גמ' מפרש: נוהגי' אותו
:יו' קודש ברא"ה השנ' קאי
:משחשכה לילי עשרים
:תשע' נהגו בו קודש שמא
:בואו עדי' מחר ויקדשוהו
:ב"ד ונמצ' שהלילה הזה ליל
:י"ט הו' וכן למחר כל היום
:עד המנחה ואם באו עדי'
:קוד' המנח' ב"ד מקדשי' את
:החדש ונודע שיפה נהגו
:בו קודש ואם מן המנחה
:למעלה באו אע"פ שאין
:ב"ד מקבלים אותן לקדשו
:היום ונעברו את אלול
:יקדשוהו למחר אע"פ כן
:גמרי' אותו בקדוש' ואסור
:מלאכ' דילמ' אתי לזלזולי
:ביה לשנה הבאה ויעשו בו
:מלאכה כל היום ויאמרו
:אשתקד נהגנו בו קודש
:זכס ומן המנחה ולמעלה
:זורנו וכהגנו בו חול :
גמ'

ונתקלקלו הלוי' בשיר בתמיד של בין הערבי' כדמפרש' בגמ' אבל בתמיד של שחר לא תקנו שיר של י"ט כדפי' בקונטר' לפי שברוב השני' אין העדים באין קודם תמיד של שחר וספק יתקדש היום ספק לא יתקדש וא"ת ואמאי לא חשיב קלקול של מוסף שלא הקריבו מוסף של ר"ה אחר התמיד אין יכולין להקריבו כדדרשי' עליה השלם בפ' תמיד נשחט (ד' נט) וכי תימא דמעל' ומלין ברא"שו של מזבח ועליה תשלי' לא כיון אלא בהקטר' ואין מקטיר עד למחר הניחא למ"ד בפרק מזבח מקדש (דף פז) אין לינה מועלת בראשו של מזבח אבל למ"ד מועלת מאי איכא למימר וכי תימא דהקריבו כבש א' על תנאי דאם יבואו עדי' יהא מוסף ואם לא יבואו עדים יהא תמיד דא"כ במאי קלקלו בתמיד דאי משום דהיו סבורים שלא יבאו עדים ואמרו שיר של חול והו הקלקול לא היה בתמיד אלא במוסף של ר"ח חדש שאמרו עליו שיר של תמיד של חול ועוד למ"ד שלא אמרו שירה כל עיק' היינו לפי שהיו ממתינין כל שעה ושעה שמא עדין יבאו עדים ולא היו יודעין מה שיר יאמרו והשת' אם באו עדים ולא היה להם שהות ביום לומר שיר א"כ עדין נתקלקלו יותר בשאר קרבנות שלא קרבו מיהו אפשר לומר כשלא באו לפיכך לא היה להם קלקול ולא בשיר וי"ל דאחר התמיד יכול להקריב מוסף של ר"ח מש' דאתי עשה דרבי' ודחי עשה דהשלמ' כדאמרי' בהשולח (ד' לח) גבי שחרר עבדו והשלימו לעשרה מצוה דרבים שאני וגבי עשה דהשלמה אמרי' נמי בפ' תמיד נשחט (דף נט) שנדחה מקמי עשה דפסח שיש בו כרת ובפ' שלוח הקן (דף קמא) נמי אמרי' דעשה דמצורע דוחה עשה דשלוח משו' שלום בין איש לאשתו ומיהו יש לתמוה אמאי נתקלקלו בשיר והלא בשעת נסכים היה השיר כדאמרי' בכל דוכתא (ברכות ד' לה) אין אומר שירה אלא על היין ואיתא בפ' בני דערכין דף יב) דיכול להמתין מלהביא נסכי' עד הלילה או עד למחר כדאית' בהקומץ זוטא (דף טו) דמביא אדם בתו היום ונסכו מכאן ועד עשרה ימים ובפ"ב דתמורה (דף יד) מנחתם ונסכיהם אפי' בלילה מנחתם נסכיהם עד למחר ונראה לי דלכתחילה יש להביא נסכים עם הזבח דאי מביא בלילה אין יכול לומר שירה דאמרי' בפ' שני דערכין (דף יא) מה כפרה ביום אף שירה ביום ולמחר נמי אם מביאים מיבעיא לן התם אם פסולין שירה דאיבעיא להו נסכי' הבאים בפני עצמן כלומר שהביא קרבן ציבור היום והרש"א ירושלים דהכי בעי למימר לעיל דבירושלי' תוקעין ב... בזמן ב"ד בין שלא בזמן ב"ד וביבנה כו' ולא אמרי' הכי אלא גבי תקיעת ר"ה אבל ביובל וודאי דאין חילוק בין ירושלי' ובין יבנה דהא בכל ארצכם

ויקרא כג

גמ' מה קילקול קילקלו הלוים בשיר הכא תרגימו שלא אמרו שירה כל עיקר ר' זיר' אמ' שאמרו שירה של חול עם תמיד של בין הערבי' א"ל ר' זירא לאהב' בריה פוק תני להו התקינו שלא יהו מקבלין עדות החדש אלא כדי שיהא שהות ביו' להקריב תמידין ומוספין ונסכיה' ולומ' שיר' שלא בשיבוש א"א בשלמ' אמור שיר' דחול היינו דאיכא שיבוש אלא אי אמרת לא אמור כלל מאי שיבוש איכ' כיון דלא אמור כלל אין לך שיבוש גדול מזה מתיב רב אחא בר הונ' תמיד של ר"ה שחרי' קרב כהלכתו במוסף
ה"ס פא מהו אומר הרנינו לאלהי עוזינו הריעו לאלהי יעקב
סס כט במנחה מהו אומר קול ה' יחיל מדבר ובזמן שחל ר"ה להיות בחמישי בשבת שהשירה שלו הרנינו לאלהי עוזינו לא הי' אומ' בשחרי' הרנינו מפני שחוזר
סס פא וכופל את הפרק אלא מהו אומר הסירותי מסבל שכמו ואם באו עדים אחר תמיד של שחר אומר הרנינו אע"פ שחוזר וכופל את הפרק אי אמרת בשלמא כל היכא דמסתפק אמרינן שירה דחול היינו דקאמ' אמרו וכופלו אלא אי אמרת לא אמור כלל מאי אמרו וכופלו שאני

היום ונסכין למחר טעונין שירה או אינן טעונין שירה ולא איפשיט והא דאמ' ר"מ התם דשיר מעכב הקרבן היינו נסכין הבאין עם הזבח בשעת שחיטת הזבח דאין קרבין אלא ביום כדאמרי' בפ' שני דתרומה (ד' יד) ואותן טעונין שירה ואפי' א"ת דבאין בפני עצמו טעונין שירה מ"מ טוב שיבא' עם הזבח כדי שיאמרו אאכילה ושתיה כדאמ' התם בערכין (ד' יא) אין דלמא אאכילה ושתי' אמר' אשתיה לחודיה לא אמרה והיא' דמביא אדם זבחו היו' ונסכו מכאן עד עשרה ימים משמע דלכתחילה יכול לעשות כן ה"מ בקרבן יחיד דאין טעון שירה דאין אומרים שירה אלא על קרבן צבור הקבוע להם זמן כדמוכח התם בערכין (דף יא) :
הזי"ו

גמ' ה"ג מאי קילקול קילקלו הלוים כו' ולא גרסי' ת"ר : הכא תרגימו בבבל : שלא אמרו שירה כל עיקר בתמיד של בין הערבים לפי שלא ידעו אם שיר יאמרו שמא עוד סוף העדים לבא היום ושיר של י"ט ר"ל או לא יבואו ונמצ' שהו' חול אבל בתמיד של שחר אין ספק שמתוך שברוב השנים אין העדים באין קודם תמיד של שחר וספק יתקדש היום ספק לא יתקדש לא תקנו שיר של י"ט שחרית בר"ה כדתני לקמי' תמיד של ר"ה שחרי' קרב כהלכתו אבל לתמיד של בין הערבי' תקנו שיר של י"ט שכבר באו העדי' לפיכך אותו שנה שנכנסתהו לב"ז לא ידעו מה יאמרו : פוק תני להו לבני בבל האומרי' לא אמרו שירה כל עיקר שנה להם בריתא זו שממנה ילמדו שאמרו שיר של חול : קרב כהלכתו אומרי' הלוי' על נסכיו שיר של חול כמשפט היום כמו שאנו שונים במסכ' תמיד (פ"ז): השיר שהלוים היו אומרין בב"המ כו' : הרנינו לאלהי יעקב וכל המזמור והוא שיר של חמישי בשב' בשחרי' בחול ואומרין אותו על מוספי ר"ה לפי שהוא יום תרועה : קול ה' יחיל מדבר כדי להזכיר בר"ה זכות קול שופרות של מתן תורה : ואם חל ר"ה בחמישי בשבת ובאו עדי' קודם תמיד של שחר : לא היו אומרים שחרי' שיר של חול דהיינו הרנינו מפני שחוז' וכופלו שני' במוסף: הפרק המזמור : הסירותי מסבל שכמו משום דבר"ה יצא יוסף מבית האסורי' : ואם באו עדים בחמישי בשבת אחר תמיד של שחר דבשעת שיר של תמיד לא היו יודעין אם יתקדש היום וי"ל הסירותי או שמא חול הוא ושירו הרנינו יאמרו הרנינו מספק ויחזרו ויאמרו אותו במוסף ונמצא שכפלוהו : אע"פ שהפרק שלו אומרו וכופלו אף ע"פ שהפרשה של מזמ' זה תהא אמור וכפולה היום : שאני

מהרש"א
אלכסס כתיב ולענין ר"ה נמי לא ניחא להו למימר הכי כמ"ש ומיהו מגבל אלכסס בכ"מ כו' ר"ל כיון דלגבי יובל ע"כ ליכא דנגבולין בכ"מ בא"י איירי אית לן למימר דלגבה ר"ה נמי בכה"ג איירי ודו"ק : ע"ב בתו' בד"ה ונתקלקלו כו' דאם יבואו עדים יהא מוסף כו' עכ"ל ועוד שאר כבשים וקרבנות מוסף יקריבו גם התמיד אחר באת העדי' וק"ל : בא"ד דאי משום שהיו סבורין
שלא

אלא כי החם דשירה דיומיה היא דלעולם כל היכא דמסתפקא מלת' כגון במנחה דאי היו' קודש לא שייך למימר חול ואי הוא חול לא שייך למימר קודש לא אמרי' כלל והכ' הייני טעמ' דאמר שיר דחול מחמישי בשב' ושיר' יומי' היא שיר הראוי ליאמר היו' הוא ואפי' בר"ה כאמר' שיר' החול בכל תמידי השחר אלא בחמישי בשבת אין מחלפין אותו משום כפילה הילכך כי מסתפקא לן משום ספק כפילה לא מבטלינן שיר של תמיד: לה' הארץ כל המזמור: שקנה

שאני הת' דשירה דיומי' היא תני' ר' יהוד' או' משו' ר' ע בראשון מה היו אומרי' °לה' הארץ ומלוא' על שם שקנה והקנ' ושליט בעולמו תלים כד

בשני מה היו אומרים °גדול ה' ומהולל מאד על שם שחילק מעשיו ומלך עליהן בשלישי היו אומרי' שם מח

°אלהים נצב בעדת אל על שם שגילה ארץ בחכמתו שם פב

והכין תבל לעדתו ברביעי היו אומרים °אל נקמות שם צד

ה' על שם שברא' חמה ולבנ' ועתיד ליפר' מעובדיהן

בחמישי היו אומרים °הרנינו לאלקים עוזינו על שם שם פא

שברא עופו' ודגים לשבח לשמו בששי היו אומרי'

°ה' מלך גאות לבש על שם שגמר מלאכתו ומלך שם צג

עליה' בשביעי היו אומרים °מזמור שיר ליו' השבת ליום שכלו שבת א"ר נחמי' מה ראו חכמי' לחלק בין הפרקים הללו אלא בראשון שקנה והקנה ושליט בעולמו בשני שחילק מעשיו ומלך עליה' בשלישי שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו ברביעי שברא' חמה ולבנ' ועתיד ליפרע מעובדיהן בחמישי שברא עופות ודגים לשבח לשמו בששי שגמ' מלאכתו ומלך עליה' בשביעי על שם ששבת וקמיפלגי בדרב קטינא דא"ר קטינ' שית אלפי שני הוי עלמא וחד חרוב שנ' °ונשגב יי' לבדו ביום ההוא ישעי' ב

אמר אביי תרי חרוב שנאמ' °יחיינו מיומי' במוספי הושע ו

דשבתא מה היו אומרי' א"ר ענן בר רבא אמר רב הזי"ו לך וא"ר חנן בר רבא א"ר כדרך שחלוקי' כאן כך חלוקין בב"הכ במנחת' דשבת' מה היו אומרים א"ר יוחנן אז ישיר ומי כמוך ואז ישיר איבעיא להו הני כולהו בחד שבתא אמ' להו או דלמ' כל שבת' ושבת' אמרי' חדא ת"ש דתני' א"ר יוסי עד שהראשונ'

אומרת אחת שנייה חוזרת

הז"יו לך האזינו זכור ירכיבהו וירא לולי כי ידין כן כתב בספרי' וכן פי' בקונ' וכן המנהג ובמס' סופרים כתו' וסימן לו ור"ת פי' וירא לו: רובע

קנה ומי' וארץ והקנ' תבל ליושבי' בה כלומ' קונה כדי להקנו': ושליט בעולמו יחידי שלא נבראו המלאכים עד יו' ב': שחילק מעשיו הבדיל ברקיע בין עליוני' לתחתוני' ונתעלה וישב במרום דוגמ' שכנו בעירו והר קדשו: שגילה ארץ מקו' מגב עלתו שנ' ותראה היבשה בשלישי נאמר: שברא חמה ברביעי: שברא עופות ודגי' לשבח לשמו כשאדם רואה עופו' ומינים זה מזה נותן שבח למי שבראם: ליו' שכולו שבת שעתיד העולם להיות חרב ואין אדם וכל המלאכות שובתו' על אותו יו' אומרים שיר של שב': ומה ראה ר"ע לחלק בין הפרשיות הללו שכל ששת ימים נאמרין הפרקי' הללו על שם שעבר ושל שבת על שם להב': וקא מפלגי בדרב קטינ' ר' נחמי' לית ליה דרב קטינא אלא אביי הילכך ליכ' למימ' על שם יום א' שכולו שבת דהא תרי נינהו: במוספי דשבתא מה שיר אמרי: הזי"ו לך פרש' שירת האזינו חולקים אותו לששה פרקי' הראשון האזינו השני זכור ימו' עול' השלישי ירכיבהו על במותי ארץ הרביעי וירא ויגאץ עד כאן ו' פסוקי' לפרק מכאן ואילך ח' פסוקים לפרק החמישי לולי כעס אויב אגור הששי כי ידין ה' עמו: כדרך שחלוקין פירקי השירה הזאת כאן: כך חולקין בב"הכ כך קוראין אותה ששה הקוראין בס"ת והשביעי קורא מן השירה ולהלן: אז ישיר שירת הים עד מי כמוכה: ומי כמוכה עד סוף השירה: ואז ישיר ישראל דעלי באר: כולהו בחד שבת' אמרי להו הלוים והיו חולקי' הפרקי' בנעימ' הקול להפסיק ובמחלפו' כלי שיר ונתקיע' חצוצרות: או דלמא כל פרק ופרק לשבת אחת פרק אחת עד שהראשונה שירת המוספי: חוזר'

חוזר חלילה פעם אחת שנייה שירת התנא של תמיד הערבים: חוזרת שתים דהתם שית פרקי הכי תלת' האזינו בשבת אחת זכור בשבת שנייה וכן כולם: י' מסעו' כו' משום דאיירי מתני' בתקנות של יבנה נקט לה הכא למימר ששם גלת' סנהדרין וביתי ר"י שהי' גלו' האחרונה שגלו מירושלים: נסעה שכינ' להסתלק מעל ישראל מעט מעט כשחטאו: מכפרת שהית' רגיל' לשכון שם נסתלק על א' מן הכרובי' ועשה שלא' העומדין בארץ א' בצפון האחרון ואח' לדרום: ומכרוב למפתן הבי': וממפתן הבי' לחצ' לעזר' בין האולם ולמזבח ומחצר למזבח החיצון: וממזבח לגג ומגג לחומות העזר' ומחומ' לעיר לירושלם ומעיר להר הזתי' וכל סלוקי' הללו לפי שנקושי היה מסתלק ומצפה שישובו: וירכב על כרוב לא גרסינן דההוא ביציאת מצרי' קאמ' וה"ג מכפור' לכרוב ומכרוב למפתן דכתיב ונודעתי לך שם וגו' וכבוד אלקי ישראל נעלה מעל הכרובים אשר היה עליו אל מפתן הבית למדנו שתחילה עיק' שכינ' הית' על הכפורת ובימי יחזקאל נסתלק' משם לכרוב ושהתה שם כמה ימים כדכתיב מעל הכרוב אשר היה עליו ומשם למפתן: וימלא הבית וגו' ביחזקאל כתיב אח' סילוק מן הכרוב אל המפת' נצב על המזב' ואע"ג דהאי קרא עמוס קאמ"ל ועמוס מקמי יחזקאל דורו' הרבה היה מתנב' על עתיד וע"כ סילוקו כסדרן הי' דרך יציאת חון: טוב לשבת על פנת גג מאשת מדנים ובית חבר על השכינ' אמרו שלמ' המלך טוב לה להסתלק אל גג משב' עם אשת מדנים כנסת ישראל שהעמיד' צלם בהיכל ובית חבר בי' שחברו בו את הסמל עם השכינה: טוב לשבת בארץ מדב' סופי' דקר' מאשת מדנים וכי' אחר עד אשר יאשמו שיחזיקו את עצמם אשימים: חנות אבד מהם מעוזם נסתלק מהם: מלשכת הגזי' לחנויו' חנויות עשו להם בהר הבי' וישבו שם לומר שלא דנו דיני נפשות דחזו דנפישי רוצחי' כדאמרי' בסנהד' וכל הנך גליו' דסנהדר' דבי' שני קאמר ומסעו' דשכינה בבית ראשון קאמר: ומיבנה

חוזר' שתי' ש"מ כל שבת' ושבת' אמרי' חד ש"מ אמר רב יהוד' בר אידי א"ר יוחנן י' מסעות נסערה שכינה מקראי וכנגדן גלתה סנהדרין מגמר' י' מסעות נסערה שכינה מקראי מכפרת לכרוב ומכרוב לכרוב ומכרוב למפתן וממפתן לחצר ומחצר למזבח וממזבח לגג ומגג לחומ' ומחומ' לעיר ומעיר להר ומהר למדבר וממדבר עלתה וישבה במקומ' שנ' אלך ואשובה אל מקומי מכפורת לכרוב מכרוב לכרוב ומכרוב למפתן דכתי' ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל

שמות כה כב

תלים יח

יחזקאל י שם הכפורת וכתיב וירכב על כרוב ויעף וכתיב וכבוד אלהי ישר' נעל'

עמוס ט מעל הכרוב אשר היה עליו אל מפתן הבי' וממפתן לחצ' דכתי' וימלא

הבית את הענן והחצר מלאה את נגה כבוד ה' מחצר למזבח דכתיב

משלי כה ראיתי את ה' נצב על המזבח ממזבח לגג דכתי' טוב שבת על פנת

מיכה ו

משלי כא גג מגג לחומה דכתי' הנה ה' נצב על חומת אנך מחומ' לעיר דכתי'

קול ה' לעיר יקרא ומעיר להר דכתי' ויעל כבוד ה' מעל תוך העיר

ויעמוד על ההר אשר מקדם לעיר מהר למדבר דכתי' טוב שבת

הושע ו שם בארץ מדבר וממדבר עלתה וישבה במקומה דכתי' אלך אשוב' אל

מקומי וגו' א"ר יוחנן ו' חדשים נתעכבה שכינ' לישרא' במדבר שמא

איוב יא יחזרו בתשובה כיון שלא חזרו אמר תיפח עצמן שנ' ועיני רשעים

תכלינ' ומנוס אבד מנה' ותקות' מפח נפש וכנגדן גלת' סנהד' מגמר'

מלשכ' הגזי' לחנות ומחנו' לירושל' ומירושלם ליבנ' ומיבנה

מהרש"א

שלא יבואו עדים ואמרו שיר של חול זה הקלקול לא היה בתמיד כו' עכ"ל דבלא באו עדי' לא היה כאן קלקול שהרי שפיר אמרו שיר של חול אלא בבאו עדים ונעשה זה הכבש מוסף כפי התנאי והיה הקלקול שאמרו שיר של חול בקרבן מוסף ולא הל"ל שאמרו שיר של חול עם תמיד של בין הערבי' אלא שאמרו שיר של חול עם קרבן מוסף ולמ"ד שלא אמרו שירה כל עיקר ניחא דבלא באו עדי'

ומיבנה לאושא ומאושא ליבנה ומיבנה לאוש' ומאוש' לשפרעם ומשפרעם לבית שערים ומבית שערים לצפרי ומצפרי לטבריא וטברי' עמוק' מכולן שנ' ושפלת מארץ תדברי ר"א אומ' שש גלו' שנ' כי השח יושבי מרום קריה נשגבה ישפילנ' ישפילה עד ארץ יגיענה עד עפר א"ר יוחנן ומשם עתידין ליגאל שנאמ' התנערי מעפר קומי שבי: שם נב

ישעיה כו

מתני' א"ר יהושע בן קרחה ועוד זאת התקין רבן יוחנן בן זכאי שאפי' ראש ב"ד בכל מקום שלא יהו העדי' הולכין אלא למקו' הוועד: גמ' ההיא איתתא דאזמנוה לדינ' קמי' דאמימר בנהרדעי אזל אמימ' למחוזא ולא אזל' בתרי' כתב פתיחא עילווה א"ל רב אשי לאמימר והא אנן תנן אפי' ראש ב"ד בכל מקו' שלא יהו העדי' הולכין אלא למקו' הוועד א"ל ה"מ לענין עדות החדש דאי כן נמצאת מכשילן לעתיד לבא אבל הכא עבד לוה לאיש מלוה ת"ר אין כהני' רשאין לעלות בסנדליהן לדוכן וזו אחד מתשע תקנות שהתקין ריב"ז שית דהאי פירקא וחדא דפירקא קמא ואידך דתני' גר שנתגייר בזמן הזה צריך שיפריש רובע לקינו אמר רשב"א כבר נמנה עליה רבן יוחנן וביטלה מפני

ומיבנה לאושא כשהיה הנשיא דר בו כיון שהיתה סנהדרין עמו וכשמסתלק הוא או בנו למקום אחר גולה הישיבה אחריו יבנה בימי רבן יוחנן אושא בימי רבן גמליאל וחזרו מאושא ליבנה ובימי רבן שמעון בנו חזרו כדתניא לקמן בפרקין וכשקידשו ב"ד כו': בית שערים וצפורי וטבריא כולן בימי ר' הוו כדאמרי' בסנהדרין אחר רבי לבי' שערי' ושוב כשחלה הוליכוהו לציפורי כדאמרי' בכתובו' וטבריא היה בימי אנטונינוס: וטבריא עמוק' מכולן שפלי' היו אז מכל המסעו' שגלו: שם גלות השח חדא ישפילנ' תרי ישפילה תלת עד ארץ ארבע יגיענה חמשה עד עפר שש דמצי למימר ישפילנה עד ארץ ולעפר: מתני' א"ר יהושע בן קרחה כו' שאפי' ראש ב"ד בכל מקום שצריך לפרוש ממקום הוועד למקום אחר שהרי עיקר החדש תלויה בו כדתנן בפרקין דלעיל ראש ב"ד אומר מקודש וילפי' מקראי: לא יהו צריכין עדי החדש להלך אחריו: אלא למקו' הוועד של ישיבה ילכו וסנהדרין יקדשוהו בלא ראש ב"ד: גמ' פתיחא שטר שמתא: דא"כ אם אתה מטריחן: אין הכהנים רשאין לעלות בסנדליהן לדוכן שנושאין כפיהן ובמס' סוטה מפרש טעמא בפ' ואלו נאמרין: שית דהאי פירקין חדא האי וחמש דמתני' התקין שיהו תוקעין ושיהא לולב ניטל שבעה ושיהא יום הנף כולו אסור ושיהו מקבלין כל היום ושלא יהו עדים הולכין אלא למקום הוועד: וחדא דפרקא קמא שלא יהו מחללין אלא על ניסן ותשרי בלבד: צריך שיפריש רובע לקינו רובע שקל דהיינו חצי דינר והן הן דמי קן כדתנן בכריתות עמדו קינים בו ביום ברבעתים שהגר חייב בקרבן כדתניא ככם כגר יהיה כאבותיכם מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים והזאת דמים דכתיב ויקח משה את הדם ויזרק וגמירין הזאה בלא טבילה והרצאת דמים דכתיב וחצי הדם זרק על המזבח אף הם לא יכנסו אלא במילה וטבילה והרצאת דמים כו' במס' כריתו' בראש פרק ארבעה מחוסר כפרה מסיק מילתא דסגי ליה בעולת העוף הלכך יפריש רובע לקינו שמא יבנה ב"ה בימינו ויקריבנו:

רובע לקנו פי' בקו' רובע שקל דהיינו חצי דינר וכן משמע ביומא לכאורה בפ' הוציאו לו (דף נה) דאורתא דמילתא הכי הוי דקאמ' וכישקול ארבע זוזי ונשדי בנהרא והיינו ארבע' זוזי פשיטי חצי דינר צורי דדינר ודינ' אחד משמונה בדינר צורי ומיהו בפ' שני דכריתות (דף כו) מוכח בהדיא דהוי רובע דינר על ההי' דעמדו קנים ברבעתים דאם רחמנ' עלי' דדלו' ולא מייתי אלא חד משיתס' בעשירות דהיינו כנס בסלע וסלע ארבע דינר הרי דאחד משש עשר' הוא רובע דינר והא דנקט ביומא ארבע זוזי נקט לפי היוקר שרגילין להתייקר פעמים עד כן: ונקט

מוהרש"א

מפני

עדי' הי' הקלקול בשיר של תמיד בין הערבי' שלא אמרו עליו שירה כלל ובבאו עדים היה הקלקול במוסף שלא אמרו עליו שירה כלל וק"ל: בא"ד ועוד למ"ד שלא אמרו שירה כו' והשת' אם באו

מפני התקל' ואידך פלוגת' דרב פפא ורב נחמן בר יצחק דרב פפ' אמר כרם רבעי רב נחמן בר יצחק אמר לשון של זהורית רב פפא אמר כרם רבעי דתני' כרם רבעי היה עולה לירושל' מהלך יום לכל צד וזו הי' תחומה אילת מן הצפון ועקרבת מן הדרו' לוד מן המערב וירדן מן המזרח ואמ' עולא ואיתימא רבה בר עולא א"ר יוחנן מה טעם כדי לעטר שוקי ירושלם בפירו' ותניא כרם רבעי היה לו לר"א במזרח לוד בצד כפר טבי וביקש ר' אליעזר להפקירו לעניי' א"ל תלמידיו ר' כבר נמנו חביריך עליו והתירוהו מאן חביריך רבן יוחנן בן זכאי ר"נ בר יצחק אמר לשון של זהורית דתני' בראשונ' היו קושרין לשון של זהורית על פתח אולם מבחוץ הלבין היו שמחין לא הלבין היו עצבין התקינו שיהו קושרין אותו על פתח אולם מבפנים ועדיין היו מציצין ורואין הלבין היו שמחין לא הלבין היו עצבין התקינו שיהו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו של שעיר המשתלח ר"נ בר יצחק מ"ט לא אמר כרב פפא אמר לך אי ס"ד רבן יוחנן בן זכאי' חביריו דר"א מי הוה רבו הוה ואידך כיון דתלמידים הוו לאו אורח ארע' למימר' ליה לרביה רבך ורב פפא מ"ט לא אמר כר"נ בר יצחק אמר לך אי ס"ד דרבן יוחנן בן זכאי בימי רבן יוחנן ב"ז מי הוה לשון של זהורי' והתניא כל שנותיו של רבן יוחנן ב"ז מאה ועשרי' שנה מ' שנה עסק בפרקמטיא מ' שנה למד מ' שנה לימד ותני' מ' שנה קודם שנחרב הבי' לא היה לשון של זהורי' מלבין אלא מאדים ותנן משחרב הבית התקין רבן יוחנן בן זכאי ואידך אותם מ' שנה דלמד תלמיד יושב לפני רבו הוה ואמר מילתא ואסתבר טעמיה וקבעיה

מפני התקלה דילמא אתי לאתהנויי מיניה: היה עולה לירושלי' הפירות עצמן אע"ג דמן התורה בין מעשר שני בין כרם רבעי נפדית ומתחללי' בפסיעה אחת חוץ לחומה רבנן גוזר בכל מהלך של יום אחת שיעלום ויאכלום שם כדי לעטר שוקי ירושלים: במזרח לוד היינו בין לוד לירושלים שהרי ירושלים למזרחה של לוד היא: להפקירו לעניי' שיאכלו שם פירות ויאכלום שם שתהא עליו טורח להעלותן: והתירוהו לפדותן ולהעלו' הדמי' דכיון דחרב' ירושלי' לא חשו לה חכמי' לעטרה מעתה: מי הוה לשון של זהורית מלבין בימי' שהיה רבן יוחנן מורה הוראות ומתקן תקנות: והנן משחרב בי' המקדש התקין תקנות אלמ' לאחר החורבן היה שנה או שתים וכיון דארבעים שנה קוד' חורבן לא הלבין הלשון בי"הכ נמצא שלא הלבין בתוך שנותיו האחרונים שלימד להם לאחרי' ותיקן תקנות: וקבעה

וביקש ר"א להפקירו בפ"ב שני דשבועות (ד' טו) מספקא לן בר"א אי סבר קדוש' ראשונה קדשה לשעתה כו' או לא קדשה ומהכא לא מצינו למיפשט מידי דהוצרך להעלותו משום דהוי דבר שבמנין כדאמרינן בפ"ק דביצה (דף ה) וא"ת ואם לא קדשה מה היו מרויחי' עניי' הרי לא יוכלו לאכול בירושלים אם נטל' קדושתי' וי"ל דיכולין לחלל שוה מנה על שוה פרוט' כדאמרי' (ב"מ דף נז) הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוט' מחולל ואע"ג דבפ' הזהב פליגי בשחללו אי דיעבד או לכתחילה הא מסקינן בסוף המקדיש שדהו (דף כט) דבזמן הזה אפי' לכתחילה ומיהו אין ראיה מהקדש למעשר שני וכרם רבעי דפ' המקבל (דף נה) גבי מערימין על מעשר שני דמשני הכא במאי עסיקינן במעש' שני בזמן הזה דרבנן ופריך ואמאי בערבי' בזמן הזה מי איכא הוה ליה לאקשויי ממעשר שני בזמן הזה מה הערמה צריך והלא על שוה פרוט' יכול לחלל הכל קרן וחומש ומיהו בהלכות גדולות ובשאלתו' דרב אחאי פסקו דבמעשר שני ובכרם רבעי יכול לחלל שוה מנה על שוה פרוט' והוי' דהמקבל סביר בזה מאי פריך עלה: מתחיל

יקנעיה בשמיה למנות' עם שאר תקנותיו ולהכי תנא תשע תקנות: מתני' סדר ברכות אומ' אבו' וגבורות כו' וקדושת היום ותוקע כו' דתנו' בשלש תקיעות של שלש שלש כדתני' לקמן בפירקין: גמ' רחמנא אמ' אידכ' כדתני' בברייתא לקמן: לימא תשע דהוא"ל ואשתני מלכיות מזכרונות לענין תקיע' שאין תוקעין בהן אכתנו נמי לפתו' אהן: בני אלי' לישנ' דתקיפי כמו ואת אילי הארץ לקח: הבו לה' הזכירו לפניו האיתני': מפני מה לא נאמר שבתון שבות שהרי פתח בו הכתוב תחילה:

ואוא בא להזהיר על המלאכה שהיא עיקר וכן יפה לדרו' הואיל והוא ראשון במקרא והשביתה ראשונה לכולם: אני ה' אלקיכ דלעיל ולגר תעזוב וסמיך ליה בחדש הז' זכרון תרועה: אני ה' אלקיכם הוא לשון אני אדון לכם: אף כאן באמצע והיום תשע ברכות הן ואמצעה בחמישי': ירד ר' יוחנן בן ברוקה לפני התיבה לפי שמנו' להתפלל במקו' כמוך קתני ירד: כר' יוחנן בן נורי דמתני': לא כן היו נוהגין ביבנ' בימי אבא כשהיתה סנהדרין שם: מתני'

וקבעי' רביה בשמי': מתני' סדר ברכו' אומ' אבו' וגבורו' וקדושת השם וכולל מלכיות עמהן ואינו תוקע קדוש' היו' ותוקע זכרונו' ותוקע שופרות ותוקע ואומר עבוד' והורא' וברכ' כהני' דברי ר' יוחנן בנורי א"ל ר"ע אם אינו תוקע למלכיו' למה הוא מזכי' אלא אומ' אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכיו' עם קדוש' היום ותוקע זכרונו' ותוקע שופרו' ותוקע ואומ' עבוד' והורא' וברכת כהני': גמ' א"ל ר"ע אם אינו תוקע למלכיו' למה הוא מזכי' למה הו' מזכי' רחמנ' אמ' אידכ' אלא למה עשר לימ' תשע דהואיל ואשתני אשתני ת"ר מנין שאומרי' אבו' שנ' °הבו לה' בני אלי' ומנין שאומ' גבורו' שנ' °הבו לה' כבוד ועוז ומנין שאומרי' קדושו' שנ' הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדר' קודש מנין שאומרי' מלכיו' זכרונו' ושופרו' ר"א אומר דכתיב °שבתון זכרון תרוע' מקר' קודש שבתון זה קדוש' היו' זכרון אלו זכרונו' תרוע' אלו שופרו' מקר' קודש קדשיהו בעשיי' מלאכ' א"ל ר"ע מ"מ לא נאמ' שבתון שבות שבו פתח הכתו' תחיל' אלא שבתון קדשהו בעשיי' מלאכ' זכרון אלו זכרונו' תרוע' אלו שופרו' מקר' קודש זו קדוש' היו' מנין שאומרי' מלכיו' תני' ר' אומ' °אני ה' אלהיכ' ובחדש השביעי זו מלכו' ר' יוסי בר יהוד' או' אינו צריך הרי הוא או' °והיו לכם לזכרון לפני אלקיכם שאין ת"ל אני ה' אלקיכ' ומה ת"ל אני ה' אלקיכ' זה בנה אב לכל מקו' שנ' בו זכרונו' יהיו מלכיו' עמהן והיכן אומר' לקדוש' היום תני' ר' אומ' עם המלכיו' אומר' מה מצינו בכל מקו' ברביעי' אף כאן ברביעי' רשב"ג אומ' עם הזכרונו' אומר' מה מצינו בכל מקו' באמצע אף כאן באמצע' וכשקידשו ב"ד את השנ' באושא ירד ר"י בן ברוק' לפני רשב"ג ועשה כר"י בן נורי א"ל ר"ש לא היו נוהגין כן ביבנה ליו' השני ירד ר' חנינא בנו של ר"י הגלילי ועש' כר"ע אמ' רשב"ג כך היו נוהגין ביבנ' למימר דרשב"ג כר"ע ס"ל והא אד"ע מלכיו' עם קדוש' היום אמ' להו ורשב"ג אומ' קדוש' היו' עם הזכרונו' א"ל א"ר זיר' לומ' שתוקעין למלכיו' ליום השני ירד ר' חנינ' מאי שני אילימ' י"ט שני למימר' דעברו' לאלול והא א"ר חנינא בר כהנא מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר אמר רב חסדא מאי שני ליום שני לשנה הבאה:

Margin references: תלי' כט; ויקרא כג; שם; במדבר י

מתחיל בתורה ומסיים בנביא וא"ת דבכל דוכתי' משמע דנביאי' עדיף מכתובי' דאמרי' מגילה (ד' לא) כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובי' והש"ק קראי דכתיבי בכתובי' בריש' והדר בנביאי וי"ל משום דקראי דתהילי' משלו והיינו קדמו לנביאים ומה שאנו נוהגים להשלים בתורה דעבדינן כר' יוסי כדאמרי' בגמ' המשלי' בתורה זריז ומשובח וכן היו ותיקים עושים: בשעת

מתני' אין פוחתין מעשרה מלכיות כו': גמ' הנך דכתיב בהו הללוהו בתקע שופר הנך דהללו אל בקדשו: כנגד עשר' הדברו' דכתי' בהו כתי שופר ולא שמעתיה אלא ראיתיה ביסוד רבינו יצחק בן יהודה: עשרה מאמרות שהעול' נברא בהן בר"ה: בראשית נמי מאמר הוא ואע"ג דלא כתי' ביה ויאמ' יהי שמים כמאן דכתי' דמי דנאמרי' נמי איברו ולא בידי' דכתיב בדב' ה' שמים נעשו: היכי קתני האי דר' יוחנן בן נורי האי מכולם דקאמר אמאן קאי אתור' נביאי' וכתובי' קאי דהא מכולהו אמ' כדתנן מתחיל בתורה ומשלים בנבי' והכי קאמר אם אמר שלש מן התורה ושלש מן הנביאים ושלש מן הכתובי' מכל אחת ואח' יצא ולא פליג אדרבנן אלא אחדא ואינהו אמרי עשר' ואיהו אמר תשעה: או דלמא האי שלש שלש אמלכיו' אזכרונו' ושופרות קאי שלש למלכיות ושלש לזכרונות ושלש לשופרות דהוו להו אחת מן התורה ואח' מן הנביאי' ואחת מן הכתובי': לא יפחות משבע וכו' ואי ס"ד שלש מן התור' ושלש מן הנביאי' ושלש מן הכתובים לכל אם כן שבע נמי שבע מן התורה ושבע מן הנביאים ושבע מן הכתובים הוה ליה ר"י בן נורי מוסיף: מתני' אין מזכירין זכרון כו': גמ'

מתני' אין פותחין מעשר' מלכיו' מעשר' זכרונו' מעשר' שופרו' ר"י בן נורי אומ' אם אמ' שלש שלש מכולן יצא: גמ' הני עשר' מלכיו' כנגד מי א"ר כנגד עשר' הילולי' שאמר דוד בספר תהילים הילולים טובא הוו הנך

תילים קנ דכתי' בהו הללוהו בתקע שופר רב יוסף אמ' כנגד עשרת הדברות שנאמרו לו למשה בסיני ר' יוחנן אמר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם הי' נינהו ויאמר ויאמ' דבראשי' תשעה הוו בראשית

שם לג נמי מאמר הוא דכתי' בדבר ה' שמים נעשו: ר' יוחנן בן נורי אומר אם אמר שלש שלש מכולן יצא: איבעיא להו היכי קתני שלש מן התורה שלש מן הנביאים ושלש מן הכתובים דהוו תשע ואיכא בינייהו חדא או דילמ' אחד מן התורה וא' מן הנביאי' וא' מן הכתובי' דהויין להו שלש ואיכ' בינייהו טובא תא שמע דתניא אין פוחתין מעשר' מלכיות מעשרה זכרונות מעשרה שופרות ואם אמ' שבע מכולן יצא כנגד שבע' רקיע' ר"י בן נורי אמר הפוחת לא יפחות משבע ואם אמר שלש מכולן יצא כנגד תור' נביאי' וכתובים ואמרי לה כנגד כהנים לוים וישרא' אמ' רב הונא אמ' שמוא' הלכה כר' יוחנן בן נורי: מתני' אין מזכירין זכרון מלכות ושופר של פורענות מתחיל בתורה ומשלים בנביא ר' יוסי אומר אם השלים בתורה יצא: גמ'

מהרש"א

עדים ולא היה להם שהות כו' עכ"ל דלמ"ד שאמרו שיר של חול איכא למימ' דלא היים בבאו עדים ולא יהיה שהות להקריב שאר קרבנות אבל למ"ד שלא אמרו שירה כלל ע"כ בבאו עדים מב"עי לא יהיו הקלקול שיוכלו לומר עדיין שיר של מוסף לא שיהיה הקלקול שלא יהיה להם שהות לומר שיר של מוסף א"כ יותר נתקלקלו בשלא יהיה להם שהות להקריב שאר קרבנותהן של מוסף הן של תמיד של בין הערבי' שהרי לא הקריבו כבש א' של מוסף כפי התנאי והאי תירצו דלכך תלה הקלקול בשיר דאפש' לומר כשל' באו עדים כו' לא יהיה קלקול כלל בקרבנו' אלא בשיר של חול שלא אמרו כלל וק"ל: בא"ד אין אומרים שירה אלא על היין ואיתא נמי בפ"ב דערכין ויכול כו' עכ"ל בג"ל וקאי אדלעיל דהא דאין אומרים שירה אלא על היין איתא נמי בפ"ב דערכין ע"ש וק"ל:

ע"פ

גמ' דרבים אתו מינה בהדיא פקידה: ר' יהודה אומ' ראשונה אחת שניה שתי' מי הוא זה מלך הכבוד לאו ממכינא: זמרו למלכינו לא קא חשיב ר' יהוד' דלא אמליכתיה אלא על אומה אחת: ושוין במלך אלקים כו' דלא מכינן יושב על כס' קדשו בלשון מלכו': אינה אומרה אלא עם

הזכרונות הרועה לאו לשון שופרו' הוא עד דמזכיר שופר בהדיא: ומתחיל בתורה ומשלים בנביאים והכתובים בכתיים: היו משלימין בתורה דהוו להו ארבע מן התורה שלש בתחילה ואחד בסוף: ואכן בעינן עשר וארבע מהן תור' דקאמ' ר' יוסי משלים בתורה: מתני'

נמ' מלכיות כגון °חי אני נאם ה' אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה יחזקאל כ

ובחמה שפוכ' אמלוך עליכ' ואע"ג דאמ' ר"נ כל כי האי ריתחא לירתח קב"ה עלן וניפרוקינן כיון דבריתח' אמור אדכורי ריתח' ברישׁ שתא לא מדכרינן זכרון כגון °ויזכ' כי בשר המה וגו' שופ' כגון °תקעו שופר תילים עח
בגבעה וגו' אבל אם בא לומ' מלכו' זכרון ושופ' של פורענו' של או"ה הושע ה
אומ' מלכו' כגון ה' מלך °ירגזון עמי' וכגון ה' מלך עול' ועד אבדו גוים תילים צט
מארצו זכרון כגון °זכור ה' לבני אדום וגו' שופר כגון וה' אלהי' °בשופר זכריה ט
יתקע והלך בסערו' תימן וכתי' ה' צבאות °יגן עליה' אין מזכירין זכרון שם
של יחיד ואפי' לטובה כגון °זכרני ה' ברצון עמך וכגון זכרה לי אלהי נחמי' ה
לטובה פקדונות הרי הן כזכרונות כגון וה' פקד °את שרה וכגון פקד תהלים קו
פקדתי אתכ' דברי ר' יוסי ר' יהוד' אומ' אינן כזכרונו' ולר' יוסי נהי נמי בראשית כא
דפקדונו' הרי הן כזכרונו' וה' פקד את שרה פקדון דיחיד הו' כיון דאתו
רבים מינה כרבי' דמיא שאו שערי' ראשיכ' והנשאו פתחי עולם ויבא
מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה' עזוז וגבו' ה' גבור מלחמ' שאו
שערי' ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד מי הוא זה מלך
הכבוד ה' צבאו' הוא מלך הכבוד סלה ראשונ' שתי' שניי' שלש דברי
ר"י ר' יהודה אומר ראשונ' אחת שנייה שתי' זמרו °לאלקינו זמרו זמרו תלים מז
למלכינו זמרו כי מלך על כל הארץ אלהים שתי' דברי ר' יוסי ר"י אומ'
אחת ושוין במלך °אלקים על גוים אלקי' ישב על כסא קדשו שהי' אחת שם
זכרון שיש בו תרוע' כגון שבתון °זכרון תרוע' מקר' קודש אומר עם ויקרא כג
הזכרונו' ואומר' עם השופרו' דברי ר' יר' יהוד' אומ' אינו אומר אלא עם
הזכרונו' מלכו' שיש עמו תרועה כגון ה' אלקיו °עמו ותרועת מלך בו במדבר כג
אומר' עם מלכיו' ואומר' עם השופרו' דברי ר"י ר' יהוד' או' אינו אומר'
אלא עם המלכיו' בלבד תרוע' שאין עמה לא כלו' כגון יום תרוע' °יהיה שם כט
לכם אומר' עם השופרו' דברי ר"י ר' יהודה אומ' אינו אומר' כל עיקר
מתחיל בתור' ומשלי' בנביא ר' יוסי אומר אם השלי' בתורה יצא אם
השלים דיעבד' אין לכתחיל' לא והתני' ר' יוסי אומ' המשלי' בתור' הרי
זה משובח אימא משלי' והא אם השלי' קתני דיעבד אין לכתחיל' לא
ה"ק מתחיל בתור' ומשלי' בנביא ר' יוסי אומ משלי' בתור' ואם השלי'
בנביא יצא תנ"ה אר"א בר יוסי וותיקין היו משלימין אותה בתורה
בשלמ' זכרונו' ושופרו' איכא טובא אלא מלכיו' תלת הוא דהוין ה'

בשעת גזרת המלכות שנו ואע"פ שבטל גזרת המלכות לא עבדינן כדמעיקרא אע"ג דזריזין מקדימין למצות דחיישינן שמא יחזור דבר לקלקולו ולפי הירושל' ניחא טפי דמפר' שם שדמו האויבי' שנתאספו לתקוע תרועת מלחמ' ועמדו עליה' והרגום ולכך תקנו תקיעו' וברכות במוסף דכי חזו דקרו בק"ש ומתפללין וקורין בתורה וחוזרין ומתפללין ותוקעין אמרי בנימוסייהו איכון עסקין כלומר בחוקיהם ובתורת':

יום

מתני' העובר לפני התיבה כו' השני מתקיע המתפלל תפלת מוספין מתקיע: גמ' בשעת גזרת המלכות שנו אויבי' גזרו שלא יתקעו והיו אורבים להם כל שש שעו' לקץ תפלת שחרית לכך העבירות לתקוע במוספין: מתני' שופר של ר"ה אין מפקחין עליו כו' ואין מעבירין עליו את התחום כילך חוץ לתחום לשמוע תקיעה: ואין חותכין אותו מפרש בגמ': אם רצה ליתן לתוכו מי' כו' ולא אמרי' קא מתקן מנא: גמ' השתא דרבנן אמרת לא איסור תחומין ופיקוח הגל דליכא למגזר אטו דאורייתא אמרת לא: דאורייתא רוכבין דאיכא למימר שמא יחתוך זמורה ועולה באילן דאיכא למימר שמא יתלוש דאורייתא איבעיא ויש גמגום בדבר ונראה בעיני דלא גרסינן לה:

ואין

במדבר כג ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו ס ויהי
דברים לג בישורון מלך ה' ימלך לעול' ועד
ואנן בעינן עשר וליכא אמר רב
דברים ו הונא ת"ש ס שמע ישראל ה' אלקינו
ה' אחד מלכו' דברי ר' יהודה
אומר אינה מלכות וידעת היום
דברים ד ס והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהי' אין עוד מלכו'
שם דברי ר' יהוד' אומר אינה מלכות אתה ס הראית
לדעת כי ה' הוא האלהי' אין עוד מלבדו מלכו' דברי
ר' יהודה אומר אינה מלכות: מתני' העובר
לפני התיבה בי"ט של ר"ה השני מתקיע ובשעת
ההלל הראשון מקרא את ההלל: גמ' מאי שנא שני מתקיע משו'
משלי יד ס דברוב עם הדרת מלך אי הכי הלל נמי נימא בשני משו' דברוב עם
הדרת מלך אלא מ"ש הלל דבראשון משום דזריזין מקדימין למצות
תקיעה נמי נעביד בראשון משום דזריזין מקדימין למצות א"ר יוחנן
בשע' גזרת המלכות שנו מדקאמ' בשעת הלל מכלל דבר"ה ליכא
הלל מ"ט א"ר אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מפני
מה אין ישראל אומרי' שיר לפניך בר"ה וביה"כ אמ' להם איפשר מלך
יושב על כסא דין וספרי חיי' וספרי מתי' פתוחין לפניו וישראל אומרי'
שירה: מתני' שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחו' ואין מפקחין
עליו את הגל לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמ' ולא שטין על
פני המים ואין חותכין אותו בין בדבר שהוא משו' שבות ובין בדבר
שהוא משום לא תעשה אבל אם רצה ליתן לתוכו מים או יין יתן אין
מעכבין את התינוקות מלתקוע אבל מתעסקין עמהן עד שילמדו
והמתעסק לא יצא והשומע מן המתעסק לא יצא: גמ' מ"ט שופר
עשה הוא וי"ט עשה ולא תעש' ואין עשה דוחה ל"ת ועשה: לא עולין
באילן ולא רוכבין על גבי בהמה כו': השתא דרבנן אמרת לא
דאוריתא מיבעיא זו ואין צריך לומר זו קתני: ואין

מהרש"א

ע"ש בפרש"י בד"ה אם באו עדים כו' ושירו הרנינו יאמרו הרנינו מספק ויאזרו כו' כצ"ל:

דף לא בפרש"י בד"ה וירכב על גו' אשר היה עליו למפתן הס"ד ואח"כ מ"ה וימלא הבית כו' כצ"ל: בד"ה עד אשר יאשמו כו' עכ"ל סיפא דקרא דשכה ואשוב' גו' הוא וק"ל:

ע"ב

ואין חותכין אותו בין בדבר שהוא משו' שבו' ובין בדבר שהו' משום לא תעשה: משום שבו' מגל' לא תעשה סכינא השתא משום שבות אמר לא ל"ת מבעי' וו ואין צ"ל זו קתני: אבל אם רצ' ליתן לתוכו מים או יין יתן: מים או יין אין מי רגלי' לא מתני' מני אבא שאול היא דתני' אבא שאול אומר מים או יין מותר כדי לצחצחו מי רגלי' אסור מפני הכבוד: אין מעכבין את התינוקו' מלתקוע: הא נשי' מעכבין והתני' אין מעכבין לא את הנשים ולא את התינוקו' מלתקוע בי"ט אמר אביי ל"ק הא ר' יהודה הא רבי יוסי ור"ש דתניא דבר

אין חותכין אותו אם בא לתקנו לא בדבר שהו' משום שבות כלי שאין דרכו לחתוך בו שופרות כגון מגלא פר"פא בלעז דתיקון כלאחר יד הוא ואין בו אלא משום שבות: סכינא דדרכו בכך והוי מלאכ' גמורה: תינוקו' הוא דלא מעכבין דבעי לחנוכינהו: הא נשים מעכבין דפטורות לגמרי דמצו' עשה שהזמן גרמ' הוא וכי תקעי איכא בל תוסיף:

בני

הא ר' יהודה הא ר' יוסי אומר ר"ת אע"ג דסתם מתני' כר' יהודה הלכה כר' יוסי דנימוקו עמו ומעשה רב דהמוצא תפילין (ד' צו) מיכל בת שאול היתה מנחת תפילין ואשתו של יונה שהיתה עולה לרגל והווא עובד' דפ' אין דורשין (דף יו) דהבאנוהו לעזר' נשים וסמכו עליו נשים כדי לעשו' נחת רוח לנשים ומותר לברך על מצו' עשה שהזמן גרמא אע"ג דפטורות מן דבר התמאה ההית ומתעסקי' בהן כמו מיכל בת כושי שהיתה גם מברכת ותדע דאמרי' פרק הת' כלל (ד' פו) אמ' רב יוסף מעיקרא אמרי מ"ד הלכה כר' יהודה עבדינא יומא טבא לרבנן דלא מיפקדנא ועבדינא ואם במקו' דפטורי מן הדבר ועושהו אסור מלברך א"כ אמאי עבידנא יומא טבא והלא הי' מפסיד ברכו' ציצית ולולב ותפילין ומגילה ונר חנוכה וסוכה והבדל' וקדוש היום וברכות של ק"ש שחרית וערבי' וכל הברכות כולן ואמרי' בפ' המניח (דף ל) האי מאן דבעי ליהוי חסידא ליקיים מילי דברכות ועוד אמרי' פ' ערבי פסחים (ד' קיו) סומא פטור מלומר ההגדה ופריך והא רב ששת ורב יוסף דהוו אמרי אגדתא כל חד וחד בביתיה ומדמוציא אחריני ידי חובתן ש"מ דמחייבין ומשני משום דקסברי מצה בזמן הזה דרבנן אבל מצה שהיו מברכין לא מדקדק מידי ש"מ היכי דפטירי שרי לברוכי ומשום דמברך ברכ' שאינה צריכה וקעב' משום בל תשא ליכא דההיא דרשא דרבנן דהא אמר בפ' מי שמתו (דף כא) ספק קרא אמת ויציב ספק לא קרא חוזר וקורא ולא אסרינן מספק משום לא תשא ומוקי שם שמים לבטלה דאמרינן בפ"ק דתמורה (ד' כד) מדכתיב את ה' אלקיך תירא הכי"ת בלא ברכה ומיהו אין כל כך ראייה מסומא לאשה דאע"ג דסומא פטו' מדאורייתא' מדרבנן מיהא חייב כדמוכח ההוא דערבי פסחים דמשני קא סברי רב ששת ורב יוסף מצה בזמן הזה דרבנן ולכך היו יכולין להוציא אחרים ש"מ דאיכא נמי מדרבנן וכיון דמחייבי מדרבנן יכולין לברך כמו בנר חנוכה וכל מצות דרבנן ומיהו יש לדחות דרשות יכול להוציא בר חיובא דרבנן כמו קטן דמברך לאביו בפ' מי שמתו (ד' כב) ועולה למנין ז' ומוציא אחרים ידי חובתן במגילה לר' יהודה כדתנן במגילה (ד' יט) אבל יש לדקדק מדתנן בפ' הקורא את המגילה עומד (ד' כד) ר' יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע משמע הא ראה אע"ג דנסתמו עיניו פורס ואמאי והא פוטר ר' יהוד' סומא מכל המצות שבתורה בפ' החובל (ד' פז) אבל אי מדרבנן חייב ניחא ומ"ה הי' שמח רב יוסף במאי דמדאורייתא' לא מפקד ועביד משום הכי היה יכול לברך בכל מצות ויכל לומר וצונו כיון דמחייב מדרבנן כדאמר בפ' במה מדליקין (ד' כג) היכן צונו מלא תסור אבל אשה אפי' מדרבנן לא מחייבא במצות עשה שהזמן גרמא כדמוכח פ' מי שמתו (ד' כ) גבי נשים חייבות בקדוש היום דבעי למימר' מדרבנן ופריך עלה דהאמר כל מצות עשה שהזמן גרמ' ניחייבן מדרבנן ולענין סוכה מוכח בהדיא בריש סוכה (ד' ב) דאפי' מדרבנן לא מיחייבא היכי אמר וצונו ומיהו בירושל' משני שינויי אחרינא אקושיא דר' יהודה אדרבי יהודה דכל שלא ראה מאורות דפריך לה בירושל' ומשני לה ביושב בבית אופל כך אני אומר היושב בבית אופל לא יפרוס על שמע משמע בר"ל שלא ראה מאורות מימיו שנולד במערה ואיני סומא ובמגילה נמי פריך לה בירושל' עלה דההיא ואין בירוש' הירושל' מכוונות לא בחכות ולא במגילה ומיהו בגמ' דידן במגילה (ד' כד) לא משמע הכי אלא משמע דמיירי בסומא מדמפ' טעמא דר' יהודה משום דאינו נהנה מן המאורות ומפ' ורבנן אית ליה הנאה כר יוסי שרא' סומא ואבוקה בידו ואמר לו בני אבוקה זו למה אמר לו כל זמן שאבוקה זו בידי רואין אותי בני אדם ומצילים

מהרש"א

ע"ב גמר' ומיבכה לאוסא מאוס' ליבכה ומיבכה לאוסה ואוסא לספרעס כו' כל"ל כברא' מפרש"י דאל"כ לא הויי' גליות וק"ל: ע"ש דתנן כרם רבעי כו' לוד מן המערב וירדן מן המזר' בו' כל"ל וכ"ה בסדר המשנה במסכת מעשר שני פ"ה: ובפרש"י בד"ה מיבכ' כו' אוסא ביתיר"ג

וחורו

ומצילים אותו מן הפתחים ומן הברקאים ובאדם שרואה יפה אלא שנולד במערה ולא ראה מאורות מעולם לא שייך האי טעמא ולפי' מה שפי' דסומא חייב מדרבנן ואשה פטורה יש ליתן טעם בדבר דהחמירו רבנן בסומא משום דהוי מינה דבר חיובא ועוד שלא ירא ככברי דאי פטרה ליה בכל מצות כמנא דאינו נוהג בתורת ישראל כלל אבל אשה אי פטרת לה בכל מצות עשה שהזמן גרמא יש עליין מצות דמחייבא בהו ור"י בר יהוד' מביא ראי' דנשים

מקרא א

מברכות על כל מצות עשה שהזמן גרמ' מדאמרי' מגילה (ד' כג) הכל עולין למנין שבעה ואפי' אשה ואפילו קטן אע"ג דאשה אינ' מצו' לעסוק בתורה כדאמ' בפ"ק דקידושין (דף לג) ונראה בכל מערבין (ד' כו) ואומ"א דאין זו ראי' דברכ' התורה לפניה ולאחריה לאו משום תלמוד תורה שאפילו בירך ברכת הערב כא או נפטר באהבה רבה חוזר ומברך חדש במקום שאין לוי כהן קורא במקום לוי ומברך אע"פ שכבר בירך בקריאה ראשונה ועוד דאיכ' למימר דהא דאשה עולה היינו באמצע שלא היו רגילין

מדבר אל בני ישר' בני ישר' סומכין ואין בנות ישר' סומכו' דברי ר' יהודה ר' יוסי ור"ש אומרים נשים סומכות רשות: אבל מתעסקין בהם עד שילמדו: א"ר א אפילו בשבת תנ"ה מתעסקין בהן עד שילמדו אפי' בשב' ואין מעכבין התינוקות מלתקוע בשבת ואין צ"ל בי"ט הא גופ' קשי' אמר' מתעסקין בהן עד שילמדו ואפי' בשבת טעמא לכתחיל' אמרי' תקעו והדר תנא אין מעכבין עכוב' הוא דלא מעכבין הא לכתחיל' לא אמרי' תקעו ל"ק כאן בקטן

בני ישראל סומכין דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם וגומר וכתיב בההו' ענין וסמך ידו וגו': סומכות רשות אלמא אע"ג דפטירינהו קר' ליכא איסורא וה"ה למצות עשה שהזמן גרמא: קטן

לברך כדאיתא בפ' הקורא את המגילה עומד (ד' כא) תנא פותח מברך לפניה וחותם מברך לאחרי' והאידנא כולהו מברכין גזרה משום הנכנסים ומשום היוצאי' ומיהו עולין למנין ו' משמע בסוף שבעה וקטן דמברך ברכת המזון אע"פ שהוא פטור אין ראי' לאש' דקטן בא לכלל חיוב וחייב לחנכו ואינו מוזהר על לא תשא:
תנ"ה מתעסקי' בהן שני גר' כתובי' ומתוך פ"ה משמע שכך היה הגירסא מתעסקי' בהן עד שילמדו אפי' בשבת ואין מעכבי' התינוקות מלתקוע בשבת ואין צ"ל בי"ט הא גופ' קשי' אמר' מתעסקי' עד שילמדו אפילו בשבת אלמא לכתחילה אמרינן תקעו והדר תני אין מעכבין עכובא הוא דלא מעכבי' הא לכתחילה לא אמרינן זילו תקעו ל"ק כאן בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן שלא הגיע לחינוך ופיר' בקונט' שהגיע לחינוך ומתעסקי' בהן עד שילמדו וכ"ש שאין מעכבין ודבר תימה הוא היאך יכול לומר דבקטן שהגיע לחינוך מתעסקי' ואפי' בשבת והלא אין מצות היום בשופר ועוד דגבי קטן שלא הגיע לחינוך קתני אין מעכבין מלתקוע בשבת אבל לכתחילה לא אמאי הא אפי' בהגיע לחינ' שרי להתעסק בו כדי שילמדו ומיהו לפי' י"ל דהאי לכתחילה לא אמרינן להו תקעו היינו דאין נ"ל להם תקעו דלא מחייב ללמדו כיון דלא הגיע לחינוך אבל איסורא ליכא וכ"ל איפכא דקטן שהגיע לחינוך אין מעכבי' בשבת אבל לכתחילה לא אמרי' להו תקעו כיון דאיכא איסור דרבנן ומ"מ לא מחייב להפרישו דהאי לאו שבת היה מצות היום בשופר וקטן שלא הגיע לחנוך מתעסקין כלומר שרי להתעסק אפי' בשבת ולאו משום דמחייב להתעסק וגירסא אחרי' הכתוב בספרי מוכחא כפי' זה שהכתוב בהן עד שילמדו אפי' בשבת ואין מעכבין את התינוקות מלתקוע בי"ט הא בשבת מעכבין הא אמרת רישא אפי' בשבת אין מעכבי ל"ק כאן בקטן שהגיע לחנוך כאן בקטן שלא הגיע לתינוך ואע"ג דתניא ביבמות בפ' חרש (ד' קיד) לא יאמר אדם לתנוק הבא לי מפתח הבא לי חותם אלא מניחו תולש ומניחו זורק ומוקי לה אביי תולש בעציץ שאינו נקוב וזורק בכרמלי' דרבנן כי היכ' דלא תיפשוט מינה דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווי' להפרישו משמע דאיסורא דרבנן נמי לא ספינן ליה בידים מ"מ שרי להתעסק בו לתקוע אפי' בשבת כיון דזימנין איכא מצוה בתקיעת שופ' ולא דמי לשאר איסורין וכמו שפי' מוכח בריש ערכין (ד' ב) דההיא דמעכבי' מתיקת' בהגיע לחנוך דאמרי התם הכל חייבין בתקיע' שופר לאתויי קטן שהגיע לחנוך דתנן אין מעכבי' התינוקות לתקוע:
שיעור

מהרש"א

וחזרו מאוסה ליבנה ובימי ר"ש בנו חזרו כו' עכ"ל ר"ל דבימי ר"ג חזרו מאושה ליבנה כדאמרי' פרק זה בורר אחר ר"ג ליבנ' ושוב בימי ר"ש בנו חזרו שוב מיבנ' לאוש' כדתני' לקמן בפירקין ובסקידשו כו' ודו"ק: ע"ש בפירש"י גבי ד"ה א"ר יהושע וכו' שאפי' ראש ב"ד בכל כו' כצ"ל: ע"ש בפרש"י בד"ה דא"כ אם אתה מטריחן הס"ד ובד"ה שית כו' אדא האי וחמש דמתניתי' שיהו תוקעין ושיהא לולב נוטל ז' ושיהא יום הנף כולו אסור ושיהו מקבלין כל היום ושלא יהא כו' עכ"ל כצ"ל: ובד"ה צריך שיפרש כו' בר' בעתים שהגר חייב בקרבן כו' שא בסילה וטבילה והרצאת דמים והזאת' דמים דכתיב ויקח משה את הדם ויזרקו גו' כצ"ל ומיהו התם בפר"ד מחוסרי כפרה לא הזכיר רק דבעי

בגר

בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן
שלא הגיע לחינוך: והמתעסק
לא יצא: הא תוקע לשיר יצא
לימא מסייע ליה לרבא דאמ' רבא
התוקע לשיר יצא דילמא תוקע
לשיר נמי מתעסק קרי ליה:
והשומע מן המתעסק לא יצא:
אבל השומע מן המשמי' לעצמו
מאי יצא לימ' תיהוי תיובתי' דר'
זיר' דא"ל ר' זירא לשמעי' איכוון
ותקע לי דלמ' איידי דתנ' רישא
מתעסק תנא סיפ' נמי מתעסק:
מתני' סדר תקיעות שלש של
שלש שלש שיעו' תקיע' כשלש
תרועו' שיעו' תרוע' כשלש יבבו'
תקע בראשונה ומשך בשנייה
כשתי' אין בידו אלא אח' מי שבירך
ואח"כ נתמנ' לו שופ' תוקע ומריע ותוקע ג' פעמי'
כשם שש"צ חייב כך כל יחיד ויחיד חייב רבן
גמליא' אומר ש"צ מוציא את הרבי' ידי חובתן: גמ'

קטן שהגיע לחינוך מתעסקין בהן שילמדו וכל שכן שאין מעכבין: מתעסק הוא דלא שאינו מתכוין לתקיע' ואפי' דלאו מצוה אלא מכנא כבותי או שהיה נופח בשופ' ועלתה בידו תקיעה אבל תוקע לשיר שמתכוון לתקיע' בעלמא יצא: תנא סיפא נמי מתעסק ולעולם השומע מן המשמי' לעצמו שלא נתכוון להוציא את השומעין לא יצא: מתני' סדר תקיעו' שלש כו' אחת למלכיות וא' לזכרונו' וא' לשופרו': שלש של שלש שלשתקיע' ותרוע' ותקיע' לכל א' וא': שלש יבבות שלש קולות בעלמא כל שהו: תקע בראשונה פשוטה שלפני התרוע' תקע כדרכה ומשך בשנייה תקיעה של אחר התרועה משך כשתיי' לצאת בה ידי שתים שהיה צריך לעשו' זו פשוטה של אחריה דמלכיו' ופשוט' שלפני' דזכרונות: אין בידו אלא אח' דפסיקי תקיעה אחת לשתים לא מפסיקינן: מי שבירך בתפלל תפל' מוספין וביר' תשעה ברכות: תוקע ומריע ותוקע שלש פעמי' תוקע ומריע ותוקע בשביל מלכיות וכן בשביל זכרונו' וכן בשביל שופרו': גמ'

שיעור תרוע' כשלש יבבות פי' בקונט' שלשה קולות בעלמא כל שהוא ולקמן (דף לד) אמרי' דאתקין ר' אבהו בקסרי קשר"ק קש"ק קר"ק משום דמספק בתרועה דקרא אי תרועה מוש אם שאנו קורין תרועה דהא ילולי יליל או שברי' דגנוחי גנח או שניהם ותרועה שניה צריך לתרוע' דדלמא גנוחי גנח וילולי יליל וצריך ליזהר בשברים שלא יהא מאריך על כל א' בפני עצמו כשלש יבבו' של שלש' קולו' כל שהוא דאם כן נעשה תקיע' ולא שברים דהא שיעו' תקיע' כתרוע' ושיעור תרועה כג' יבבות ונרא' שחייב אדם להאריך בתקיעה של קשר"ק יותר משל קש"ק ובשל קש"ק יות' משל קר"ק דהא שיעור תקיע' כתרועה ובקשר"ק אנו עושים משום ספיקא דגנח ויליל נמצא שצריך להאריך בתקיעות של קשר"ק כשיעור שלשה שברים וג' יבבו' ובתקיעות של קש"ק כשיעור ג' שברים דהא עבדינן קש"ק משום ספיק' דגנוחי גנח ובתקיעו' של קר"ק כשיעור תרועה שהוא ילולי יליל ומיהו אם מאריך בכל התקיעות כתקיעו' קשר"ק אין לחוש דיכול להאריך כמו שירצה כדאמן ומשך בשניי כשתים אין בידו אלא אח' ומשמע זה נמי אין לחוש אם עשה ארבעה וחמשה שברים שהשברים במקום תרועה והוי לה תרועה אריכתא כמו שאנו מאריכין ביבבות וריב"א והר"י בן הר"ר מאיר מפרשים דיבבא היא שלשה כחות של כל שהוא כמלאת תרועה תשע כחות ושיעור תקיע' כך היא ולפירושם אין לחוש לשמאריך קצת בשברים וצריך למשוך לתקיע' של קשר"ק לפירוש' כשיעור ג' שברי' ותשע כחות ומי שלא משך בתקיעו' כשיעור הזה ומשך קצת בשברי' לא קיים מצוה לא כמר ולא כמר ורבי' חננאל פי' כפירש הקונט' ועכשיו נוהגין לתקוע בישיבה לאחר קריאת התור' שלשים קולות שלשה קשר"ק ושלשה קש"ק ושלש' קר"ק ובתפל' תוקעין אמלכיות קשר"ק ואזכרונו' קש"ק ואשופרות קר"ק ולפום סוגיא דכולא פירקין היה ראוי לתקוע בשעת תפלה אמלכיות קשר"ק קש"ק קר"ק וכן אזכרונות וכן אשופרות או לאחר תפל' כולהו אבל קודם תפלה לא אשכחן כדתנן מי שבירך ואח"כ נתמנה לו שופ' אלא אשכחן בפ"ק לעיל (ד' יו) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב את השטן והיינו כדעבדינן ומיהו לכאור' נרא' לתקוע בתפילה כמו כן אמלכיו' וזכרונות ושופרו' קשר"ק קש"ק קר"ק אכל חד וחד כדי לצא' מספק דר' אבהו ובערוך פי' שהיו עושין כן שפירש בערך ערב והלין דמתאמרי ועבדי שלשים כדייתבין ושלשים כדקיימי על הסדר כנגד מאה פעיות דפעיא אימיה דסיסרא ואילן עשרה אינן כשגומרין כל התפלה קול תקועים דיחידאי מיתבעי למיהוי עשרה תשר"ת תש"ת תר"ת והם מאה ועל מנהג שלנו היה המיה ר"ת דקשר"ק של מלכיות וקש"ק דזכרונות וקר"ק דשופרות כותרין זה את זה דאי גנח

מהרש"א

בגר מילה וטבילה והרצאו' דמים ולא הוכיר הואה דמים שא כיון דטביל' יליף שם דבעי מסו' דאין הואה

גמ׳ והתני׳ שיעור תקיע׳ כתרוע׳
אמר אביי תנא דידן קא חשיב
תקיעה דכולהו בבי ותרועות
דכולהו בבי תנא ברא חשיב
חד בבא ותו לא: שיעור תרועה
כשלש יבבות: והתניא שיעור
תרועה כשלש׳ שברים אמ׳ אביי
בהא ודאי פליגי דכתיב °יום במדבר כט
תרועה יהיה לכם ומתרגמינן יום יבבא יהא לכון
וכתיב באימיה דסיסר׳ בעד °החלון נשקפה ותיבב שופטים ה
אם סיסרא מר סבר גנוחי גנח ומר סבר ילולי יליל
ת״ר מניין שבשופר ת״ל והעברת שופר תרוע׳ אין
לי אלא ביובל בר״ה מניין ת״ל °בחדש השביעי שאין ויקרא כה
ת״ל בחדש השביעי ומה ת״ל בחד׳ השביעי שיהיו
כל תרועו׳ של חדש שביעי זה כזה ומניין שפשוט׳
לפניה ת״ל והעברת שופר תרועה ומניין שפשוט׳
לאחריה ת״ל תעבירו שופר ואין לי אלא ביובל
בר״ה מניין ת״ל בחדש השביעי . שאין

גמ׳ תנא דידן קא חשיב דכולהו בבי וה״ק שיעור ג׳ תקיעו׳ כג׳ התרועות: ותנא ברא קא חשיב דחדא בבא שיעו׳ התקיעה כשיעו׳ התרועה ותרוייהו חדא מלתא אמרי: שברים ארוכים מיבבות: אמר אביי בהא ודאי פליגי אע״ג דאוקמינ׳ דברים לא פליגי ע״כ בהא שיפא פליגי דלי׳ לשנויי בה מידי והיינו פלוגת׳: דמתרגמינן תרוע׳ יבבא ובאימי׳ דסיסר׳ כתיב במי הא לישנא ותיבב: מ״ד שברים סבר גנוחי גנח כאדם הגונח מלבו כדרך החולים שמאריכין בגניחותיהן: ילולי יליל כאדם הבוכה ומקונן קולו׳ קצרים סמוכין זה לזה שאינו :

גנח ויליל כולהו בעי למיעבד קשר״ק ואי גנח לחוד כולהו בעי למיעבד קש״ק ואי יליל כולהו קר״ק והנהיג ר״ת במקומינו לתקוע גם אזכרונו׳ ואשופרו׳ קשר״ק כמו במלכיו׳ דהשתא נפיק מכל ספקי וליכא אלא הפסק והכי שני שלא לשנות המנהג ביותר דהא אמרי׳ שמע ט׳ תקיעות בט׳ שעות ביום יצא וכרא׳ פים קנא ליתן טעם על מנהג שלנו דשני׳ לה כת״ר בשמוך אחת מדברי תורה ושתים מדברי סופרים וכיון שעשו בישיבה כל הספיקות של תורה ושל סופרים לא חשו לחזור ולעשות בשע׳ תפלה אלא ספיקא דאורייתא ובקדוש׳ לאבן הסהר שעש׳ רבי שמשון ב״ר יונה כתי׳ כוי מ׳ קולות בהריענו והיינו כמנהגינו וכן בסדר רב עמרם אלא שכתב דבסוף מריע תרועה אם׳ בלא תקיעה וא״ת אהנך דישיבה היכי נפיק הא תני׳ בס״פ (ד׳ לד) דתקיעו׳ וברכות של ר״ה ויו״הכ מעכבות זו את זו אלמא בעידן צלותא בעי למיעבד לאו פירכא היא דאע״ג דמשמע מתוך פי׳ הקונ׳ דאם ברך ולא תקע או תקע ולא ברך פי׳ יברך מלכיות זכרונו׳ ושופרות א״א לומר כן דהתניא לקמן שתי עיירות באחת תוקעין ובאחת מברכין בשהולך הולך למקום שתוקעין ואין הולך למקו׳ שמברכין ותנן מי שבירך ואח״כ נזדמנה לו שופר משמע שבלא שופ׳ יכול לברך אלא תקיעות וברכו׳ מעכבו׳ זו את זו היינו שהתקיעות מעכבות זו את זו והברכות מעכבו׳ זו את זו כשמברך מלכיו׳ זכרונו׳ ושופרו׳ יברך שלשתן או לא יברך כלל וכן תקיעות שברים תרועו׳ אם ספק בשלשתן יתקע ואם לאו לא יתקע וצריך לדקדק באות: ל׳ קולות שאנו תוקעין בישיבה שכשמסיים הג׳ קשרק״ים ומתחיל הקשק״ים או כשמסיים הקשקי״ם ומתחיל הקרקי״ם ל״ל שני תקיעות זו אחר זו ממה נפשך יפטר בתקיעה אחת דאי גנח ויליל הרי יצא בג׳ קשר״ק ואי גנח לחוד אותה תקיעה אחרונה של קשר״ק אחרון תעלה לו למנין קש״ק וא״כ יליל אותה תקיעה אחרונה של קש״ק אחרון תעלה לו למנין קר״ק ושמא כיון שעשה התקיעה לשם פשוטה שאחר התרועה לא רצו שתעלה לשם פשוטה שלפניה ומיהו אשכחן ומשן בשנייה כשתיים שהיתה עולה לשתים אי לאו משום דפסוקי תקיעה בתרתי לא מפסקינן :

מהרש״א ניעבריה

הזאה בלא טבילה ע״כ דבעי כמי הזאת דמים גם מ״ש הרצאת דמים מדכתי׳ וחלי הדם גו׳ התם מייתי ליה מדכתי׳ וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולת וגו׳ ומיל׳ מייתי ליה התם מדכתי׳ ואראך מתבוסס׳ בדמיך גו׳ ע״ש וק״ל : ובתו׳ שם בד״ה וביקש ר״א כו׳ וא״ת ואם לא קדש׳ מה היו מרוויתי׳ כו׳ עכ״ל מה יש לדקדק בזה יעיין בתו׳ פ״ק דגילה ובחידושנו שם : בא״ד אין ראייה מהקדש למעש׳ שני וכר׳ רבעי כו׳ דרב אחאי פסקו במעשר שני וככר׳ רבעי יכול לחלל כו׳ והאי׳ דהתקבל שפיר ה״מ פריך עלה עכ״ל כצ״ל מת״י והגהת אשר״י וע״ש בתו׳ וק״ל : דף לב בפירש״י בד״ה לא יפחו׳ כו׳ ואם״ דג׳ מן התור׳ כו׳ א״כ שבע במי ז׳ מן התור׳ כו׳ ה״ל ר׳ יוחנן בן נורי מוסיף עכ״ל

שאין ת"ל בחדש השביעי ומה ת"ל בחדש השביעי שיהו כל תרועות החדש השביעי זה כזה ומניין לשלש של שלש שלש ת"ל והעבר, שופר תרוע' שבתון זכרון תרוע' יום תרוע' יהיה לכם ומניין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה ת"ל שביעי שביעי לג"ש הא כיצד שלש שהן תשע שיעו' תקיע' כתרוע' שיעו' תרוע' כשלש' שברים האי תנא מעיקרא מייתי לה בהיקשא והשתא מייתי לה בגזרה שוה הכי קאמר אי לאו ג"ש הוה מייתינא לה בהיקישא השתא דאתיא ג"ש היקישא לא צריך והאי תנ' מייתי לה בג"ש ממדב' דתניא °ותקעת' תרועה תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה אתה אומר תקיעה בפני עצמה ותרוע' בפני עצמה או אינו אלא תקיע' ותרוע' אחת הוא כשהוא

אומר °ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו הוי אומ' תקיע' בפני בס
עצמה ותרוע' בפני עצמ' ומניין שפשוט' לפניה ת"ל ותקעת' °תרוע' סס
ומניין שפשוט' לאחרי' ת"ל תרועה °יתקעו ר' ישמעא' בנו של ר' יוחנן סס
בן ברוק' אומ' אינו צריך הרי הוא אומ' ותקעת' תרוע' שני' שאין ת"ל
שנית ומה ת"ל שני' זה בנה אב שכל מקום שנ' תרועה תהא תקיעה
שנייה לה אין לי אלא במדבר בר"ה מניין ת"ל תרועה תרועה לג"ש ויקרא
ושלש תרועות נאמרו בר"ה °שבתון זכרון תרועה ויום °תרועה כג
°והעברת שופר תרועה ושתי תקיעו' לכל אחת ואחת מצינו למדין במדבר כט
שלש תרועות ושש תקיעות נאמרו בר"ה ויקרא כה

שאינו ת"ל בחדש השביעי דהא כתב לן בכמ' מקומו' די"הכ בחדש השביעי הוא והכי י"הכ כתיב: והעברת פשוטה משמע העברת קול אחד: בי"הכ תעבירו הרי העברה תחילה וסוף ותרועה כתיבא בנתים: ומניין שלש של שלש שלש מניין דהנך פשוטה לפני' ולאחריה ותרועה באמצע עבדי' תלתא זמני למלכיו' חד' ולזכרונו' חד' ולשופרו' חדא: ת"ל תרועה תרוע' תלת' זמני לכל אחת פשוט' לפניה ופשוטה לאחריה: ומניין ליתן את האמו' של זה בזה כו' לפי שכלם תרועות הללו לא נאמרו במקו' אחד שהשתי' נאמרו בר"ה ואחת ביובל מניין ליתן האמורו' בר"ה ביובל וליתן האמורה ביובל בר"ה שיהו כאן וכאן שלש: שביעי שביעי לג"ש נאמר בר"ה בחדש השביעי ונאמר ביובל והעברת שופ' תרוע' בחדש השביעי: ותנא מעיקרא אייתי בהיקישא ללמוד זה מזה מניין שבשופר ופשוטה לפניה ולאחריה גמר ר"ה מיובל בהקישא דאין ת"ל בחדש השביעי אלא להקיש כל תרועות של חודש השביעי שיהו שוות: ולסוף גמר בג"ש ליתן האמור של זה בזה הא כמי תיתי בהיקש' דאי כדכתיבנן שיהו שתי' בר"ה ואחת ביובל אין תרועות של חדש השביעי שוות: ה"ק אי לאו ג"ש אי לא נאמר' ג"ש זו למשה מסיני לדונה הייתי מביא

הכל בהיקיש' כל מ' מעלמו: והאי תנ' מייתי לה ממדב' שתהא פשוט' לפניה פשוטה לאחריה: תקיע' בפני עצמה כו' דלא תימא חדא היא וה"ק היו תוקעין תרועה אלא ה"ק ותקעתם תקיעה ואחריה הריעו תרועה: או אינו אלא אחת היא וה"ק היו תוקעין תרועה: כשהוא אומר תתקעו ולא תריעו מכלל דבמסעות תתקעו ותריעו קאמר ותרועה לא קרי לה תקיע' הרי על כרחך תקיע' בפני עצמה כו': ת"ל ותקעת' והדר תרוע': שאין ת"ל שנית שכבר אמר והקעת' תרוע' ונסע מחנה פלוני כי הדר אמ' ותקעת' תרוע' ונסעו מחנו' פלונית פשיטא דשנית הוא: תהא תקיעה שנייה לה וה"ק ותקעתם תקיעה שנית לתרוע': ה"ג ושלש תרועו' נאמרו בר"ה שבתון זכרון תרוע' והעברת שופ' תרוע' יום תרועה יהיה לכם שתי תקיעות לכל אחת ואחת מצינו למדין לר"ה שלש תרועות ושש תקיעו' שתי' מדברי תור' ואחת מדברי סופרים והעברת שופר תרוע' שבתון זכרון תרוע' מדברי תורה יום תרועה יהיה לכם לתלמודו הוא בא ר' שמואל בר נחמני אומר אחת מדברי תורה ושתים מדברי סופרים והעברת במדבר י שופ' תרועה מדברי תורה שבתון זכרון תרועה ויום תרוע' יהיה לכם לתלמודו הוא בא מאי לתלמודו הוא בא וכו': שתים

שתים מדברי תורה תרי קראי דרוש למנייני׳ כדקתני ואזיל והעברת שופר תרוע׳ שבתון זכרון תרוע׳ מדברי תורה כלומר מכאן נלמוד שתים יום תרוע׳ יהיה לכם לא תדרשי׳ למניינ׳ שהרי לתלמודו הוא בא מופנה לג"ש שדרש תרועה תרועה לג"ש : אלא סופרים אמרוה כדי להשוות מלכיות וזכרונות ושופרות לתקיעותיהן רשב"נ אומר כו׳ : מאי לתלמודו הוא בא בשלמ׳ חד לג"ש אידך למאי : לא משמע ליה למדרש מיני׳ פשוטה לפניה : דרך העברתו למעוטי הפכו ותקע כדאמרן לעיל : ניעבריה ביד ואי לאו דהדר כתבי׳ לא הוה משתמע תעבירו לשון תקיעה : מספק׳ ליה ועבד תרוייהו : ודלמא גנוחי הוא ואין לך לעשו׳ תרועו׳ יבבות וקא מפסקא תרועה בין שברי׳ לפשוטה שלאחריה : ודלמא ילולי היא ואין לנו שברים וקא מפסקי שברי׳ דקשר"ק דר׳ אבהו בין תקיעה ראשונה לתרועה ואין כאן פשוטה לפניה ברישא : גנוחי גנח גניחו׳ ארוכות קומפליינ"ט בלעז : והדר מיילל רנל"יר בלעז : תשע

נעבריה ביד פי׳ שיאחזנו בידו ויתקע ולא שיניחנו ע"ג שום דבר ויתקינו ופי׳ תקינת׳ עיקר : מתשעה

שתים מד"ת ואחת מדברי סופרי׳ שבתון זכרון תרועה והעברת שופר תרוע׳ מד"ת יו׳ תרוע׳ יהי׳ לכם לתלמודו הו׳ בא רשב"נ א"ר יונתן אח׳ מד"ת ושתים מדברי סופרי׳ והעברת שופ׳ תרוע׳ מד"ת שבתון זכרון תרוע׳ ויום תרוע׳ יהיה לכם לתלמודו הוא בא מאי לתלמודו הו׳ בא מבעי ביו׳ ולא בליל׳ ואידך ביום ולא בליל׳ מנא ליה נפק׳ לי׳ מבי"הכ אי מי"הכ יליף ניגמור נמי מיני׳ לפשוטה לפני׳ ופשוט׳ לאחרי׳ והעברת תעבירו לא משמע להו תא מאי משמע להו והעברת כדרב מתנה דאמ׳ רב מתנ׳ והעבר׳ דרך העברתו תעבירו דקאמ׳ רחמנ׳ נעברי׳ ביד ואידך דר׳ מתנה מרשני בדיבוריה תעבירו ביד לא מצית אמרת דגמר עברה

סמו׳ לו עברה ממשה כתי׳ הכא והעבר׳ שופ׳ תרוע׳ וכתיב התם ויצו משה ויעבירו קול במחנ׳ מה להלן בקול אף כאן בקול ולהאי תנא דמייתי

תהלים פא לה ממדב׳ אי מה להלן חצוצרו׳ אף כאן חצוצרו׳ ת"ל תקעו בחדש שופר בכסא ליום חגינו איזהו חג שהחדש מתכס׳ בו הוי אומ׳ זה ר"ה וקאמר רחמנא שופר איתקין ר׳ אבהו בקסרי׳ תקיעה שלש שברים תרוע׳ ותקיע׳ ממה נפשך אי ילולי יליל לעביד תקיע׳ תרוע׳ ותקיעה ואי גנוחי גנח ליעביד תקיעה שלשה שברים ותקיע׳ מספקא ליה אי גנוחי גנח אי ילולי יליל מתקיף לה רב עוירא ודילמא ילולי הוה וקא מפסיק שלש׳ שברים בין תרועה לתקיע׳ דהדר עביד תקיע׳ תרועה ותקיעה מתקיף לה רבינא ודילמא גנוחי הוה וקא מפסקא תרוע בין שברים לתקיע׳ דהדר עביד תש"ת א"ר אבהו מאי אתקין אי גנוחי גנח הא עבדי׳ אי ילולי יליל הא עבדינן מספק׳ ליה דילמא גנח ויליל אי הכי ליעבד נמי איפכא תקיע׳ תרועה שלש׳ שברים ותקיע׳ דילמ׳ יליל וגנח סתמ׳ דמילת׳ כי מתרע באיניש מילתא ברישא גנח והדר יליל : תקע בראשון ומשך בשניה כשתים : א"ר יוחנן שמע תשע

מהרש"א

עכ"ל פי׳ דה"ל ר"י בן נורי מוסיף בלכתחיל׳ דת"ק לא בעי אלא י׳ מכולהו ואיהו בעי כ"ה מכולהו אבל ק"ל אמאי לא מוכח לה מוסיף גופה דה"ל ר"י נ"כ מוסף בדיעבד דת"ק לא בעי אלא ז׳ מכולהו

דינא

תשע תקיעו' בתשע שער ביום יצא תנ"ה שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא מט' בני אדם כאחד תקיעה מזה ותרוע' מזה יצא ואפי' בסירוגין ואפי' כל היום כולו ומי אמר ר' יוחנן הכי והא"ר יוחנן משו' ר"ש בן יהוצדק בהלל ובמגילה אם שוהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש לא קשי' הא דידיה הא דרביה ודידי' לא והא ר' אבהו הוה שקיל ואזיל בתריה דר' יוחנן והוה קרי ק"ש כי מטא למבואות מטנפו' אשתיק בתר דחליף א"ל מהו לגמור א"ל אם שהית כדי לגמור את כולה חוזר לראש הכי קאמר ליה לדידי לא סבירא לי לדידך

תשע תקיעות תרועו' נמי קאמר: מתשע בני אדם כאחד לא יצא תרי קלי לא משתמעי כך פירוש' לפי מה שכתוב בספרי' ולאו מלת' היא דהא אוקימנ' תרי קלי מתרי גברי משתמעי והכי גרסי' לה בתוספת' מתשעה בני אדם כא' יצא ואפי' בסירוגין ואפי' כל היו' כולו ולא גרסי' תקיעה מזה ותרועה מזה יצא דהיינו רישא ואי גרסינן לה הכי הו' דגרסי' נמי בני אדם כאחד תקיעה מזה ותרועה מזה יצא ואפי' בסירוגין כו': ואם שהא בסירוגו כדי לגמור את כולו חוזר: לדידי לא ס"ל מה שהפסקת דאית ליה לר' יוחנן במס' ברכות היה קורא ק"ש והגיע למבואו' מטונפו' מניח ידו על פיו וקורא ולא ס"ל נמי דמשום שהה יהא צריך לחזור: לדידך

מתשעה בני אדם כא' לא יצא כך כתוב בספרי' והקש' בקונ' אמאי לא יצא הא אסיקנ' לעיל דתרי קלי מתרי גברי משתמעי ופי' דגרסי' בתוספתא מתשעה בני אדם כא' יצא ואפי' בסרוגין ונרא' לקיי' גירסת הספרי' מתשע' בני אדם כאחד לא יצא משו' דאין כאן תרוע' פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה כיון שהכל ביחד והשתא גרס שפיר תקיעה מזה ותרוע' מזה יצ' דהיינו זה אחר זה וסרוגין פי' סרוגין הפסקות הרבה שתוקע ומפסיק ושוהה לעשות התרוע' עד לאחר שעה: לדידי לא ס"ל כלומר שהוא צריך לחזור לראש כששוה' כדי לגמור כולה ולא שיהא צריך להפסיק כשמגיע למבואו' המטנופות אלא מניח ידו על פיו וקורא ק"ש כדאמ' ר' יוחנן בפ' מי שמתו (דף כד) והיה נראה דקי"ל כוותיה כששהה כדי לגמור כולהו דאין חוזר לראש אף ע"ג דפליגי עליה רב ושמואל בפ' הקורא את המגלה למפרע (דף יח) דק"ל כר' יוחנן לגבי רב ושמואל כדמוכח בפרק מי שהוציאוהו (ד' מו) ומיהו כיון דר' אבהו פליג היה קצת נרא' לפסוק כמותו דהוא בתרא' ואע"ג דאשכחנא רב יוסף בההיא דמגלה דקאמר נקוט דרב ביבי בידך דרב אמר אין הלכה כר' מונא ושמואל אמר הלכה כר' מונא לאו משום דלהוי הלכה כרב באיסורי קאמר הכי אלא האמת אומר דשמעינן ליה לשמואל דחייש ליחידאה וגם בפ' מי שמתו (דף כב) גבי היה עומד בתפלה ומים שותתין על ברכיו דפליגי רב חסדא ורב המנונא ומסיק רב אשי דכוליה עלמ' אם שהה חוזר לראש והכא בדלא שהה וקשה הדבר מאד שהצבור בבית הכנסת בי"ט ואומרים אחת ויליב וממתינין ש"צ ושותקי' עד שיגמור זולתי' ומי כמוך שאומר בגאול' ומיהו היכא דאין שוהין כדי לגמור כולה מתחילת' עד סוף אין לחוש כדאביי בפ' הקורא את המגיל' למפרע (ד' יח) ולא כרב יוסף דאמר מהיכא דקאי לסיפא דאם כן נתת דבריך לשעורין וצריך לדקדק בתקיעו' משום דאמ' רב כהנא בפ' החליל (ד' כד) אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום כר' יהודה דאמר שלשת: מנוה אחת וכי קאמ' התם דוקא באמצע קר"ק אבל בין קר"ק לקר"ק יכול לשהו' פחו' מכדי לגמור קר"ק ולרבנן דחשבי תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה אין לשהות בין זה לזה כדי תקיעה אחת או תרועה אחת: כך

מהרש"א

דילא ואיהו בעי תשעה מכולהו דילא ועוד קשה ומאי קושיא דר"י בן נורי מוסיף אמאי לא כיתא קושטא הוא דמוסיף ולולי פרש"י היה נראה לומר דוודאי מרישא מוכח דא"כ ז' כמי ז' מן התורה כו' ואי"א למנות ז' מלכיות בתורה דבדוחק מצא תלמודא לקמן ד' מלכיות בתורה ודו"ק:

דף לג בפרש"י בד"ה הנכנס כו' וכי תקעי איכא בל תוסיף עכ"ל לא ידענא מאי בל תוסיף שייך הכא דלא שייך למימר בל תוסיף אלא בעושה המצוה ומוסיף עליה אבל הל"ל וכי תקעי הוה איסור' דרבנן דבשלא במקו' מצו' איכא איסור' דרבנן בתקיעה כדמוכח בר"פ ודומיא דהכא דמוקמינן לה כר' יודא דאמ' אין בנות ישראל סומכות היינו משו' איסורא עבודה בקדשים כדמוכח פ' אין דורשין ולא משו' בל תוסיף: ע"ש בתוס' בד"ה הא ר' יודא כו' מעיקרא אמרי מ"ד הלכ' כר' יודא כו' עכ"ל נ"ל הלכ' כר"י דסומא פטור מן המצו' אבל בהא דנשי' סומכו' רשות וודאי דהלכה

לדידך דסביר' לך אם שהית כדי לגמור את כולה חוזר לראש ת"ר תקיעות אין מעכבות זו את זו ברכו' אין מעכבו זו את זו תקיעו' וברכו' של ר"ה ושל י"ה מעכבו' מ"ט אמ' רבה אמ' הקב"ה אמרו לפני בר"ה מלכיו' זכרונו' ושופרו' מלכיו' כדי שתמליכוני עליכם זכרונו' כדי שיבוא לפני זכרוניכ' לטובה ובמה בשופר: מי שבירך ואח"כ נתמנה לו שופר תוקע ומריע ותוקע: טעמא דלא הוה לי' שופר מעיקר' הא הוה לי' שופ' מעיקר' כי שמע להו אסדר ברכו' שמע להו רב פפא בר שמואל קם לצלויי א"ל לשמעי' כי נחירנ' לך תקע לי א"ל רבא לא אמרו אלא בחב' עיר תנ"ה כשהו' שומען שומען על הסדר ועל סדר ברכו' בר"א בחבר עיר אבל שלא בחבר עיר שומען על הסדר ושלא על סדר ברכו' ויחיד שלא תקע חבירו תוקע לו ויחיד שלא בירך אין חבירו מברך עליו ומצו' בתוקעין יותר מן המברכין כיצד שתי עיירו' באחת תוקעין ובאחת מברכין הולכין למקו' שתוקעין ואין הולך למקו' שמברכין פשיט' הא דאוריי' הא דרבנן לא צריכ' ראע"ג דהא ודאי והא ספק: כשם שש"צ חייב כך כל יחיד ויחיד כו': תני' א"ל לרבן גמליא' לדבריך למה צבו' מתפללין אמ' להם כדי להסדיר ש"צ תפלתו א"ל רבן גמליא' לדבריכ' למה ש"צ יורד לפני תיבה א"ל כדי להוצי' את שאינו בקי א"ל כשם שמוצי' את שאינו בקי כך מוצי' את הבקי אמ' רב' בר בר חנה א"ר יוחנן מודי' חכמי' לרבן גמליא' ורב אמ' עדיין היא מחלוקת שמעה ר' חייא בריה דרבה בר נחמני אזל אמר' לשמעת' קמי' דרב דימי בר חיננא א"ל הכי אמ' רב עדיין הי' מחלוקת א"ל רבה ב"ב חנה נמי ה"ק כי א"ר יוחנן להא שמעת' אפליג עלי' ריש לקיש ואמ' עדיין הוא מחלוק' ומי א"ר יוחנן הכי והא"ר חנה ציפוראה א"ר יוחנן הילכתא כרבן גמליא' הילכתא מכלל דפליגי כי

לדידך דסבירא לך ואתה חולק עלי בשתיהן דכיון דקא בעית מהו לגומרה מכלל דסביר' לך סירוגין מעכבי קרייה ומבעי' לך בכא' הוי סירוגין: תקיעות וברכות דעלמא כגון העניות אין מעכבין זו את זו אם בירך ולא תקע: מי שבירך כו': כי נאירנא לך לסימן שסיימתי הברכה: אלא בחבר עיר אמורה צבור אבל יחיד מברך את כולו ואח"כ תוקע תשע תקיעות: דהא ודאי והא ספק ודאי הוא לו שאם ילך אצל המברכין ימצא שם עשר' ויתפלל ש"צ ויוציאנו ידי חובתו ואם ילך אצל התוקעין שמא כבר עמדו והלכו לביתם: כשם שש"צ וכו': למה צבור מתפלל בלחש: מודים חכמי' אחר שנחלקו וחזרו והודו: א"ל ר' חייא לרב דימי: רבה בר בר חנה כמי דמריה דשמעתא הוא: הכי קאמר שנחלקו על רבן יוחנן כשאמר כן: כי

כך מוציא את הבקי מכאן פסק בהלכו' גדולו' דיחיד שטעה ולא הזכיר של ר"ח יכוין לבו לתפלתו של ש"צ מתחילה עד סוף ויוצא אע"פ שהוא בקי ואין ראיה מכאן דהא מסקינן רבן שמעון ב"ג אומ' אינו מוציא אלא עם שבשדות דאניסי במלאכ' ואין יכולין להסדיר תפלת' אבל דעיר לא ומיהו בקונט' משמע לקמן שרוצה לפרש בשלא כיון לבו לבה"כ ולא שמעו תפלה וכן משמע דומיא דהיא דברכת כהני' ולפי זה מצינו למימר דבציבור היכא דשמעו יוצאין וכן משמע בפ' תפלת השחר (דף כט) דא"ר יוסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיי' המתי' מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו וכו' מיתיבי טעה ולא הזכיר בו שאלה בברכ' השני' מחזירין אותו כו' ומשני הא ביחיד הא בצבו' אי הכי מפני ששומע' מש"צ מיבעי ליה ומסיק אידי ואידי ביחיד הא דאדכר קודם שומע תפילה הא דלא אידכר קוד' שומע תפלה משמע דבצבור יוצא ע"י ש"צ ואפי' לפי מה שפירש עם שבשדות ששומעין הש"צ יוצאין אבל דעיר לא יש לחלק בין היכ' דהתפלל וטעה להיכא דלא התפלל כלל:

אלימא

כי סליק רבי אבא מימי פירשה מודין חכמי' לר"ג בברכ' של ר"ה ושל יו"הכ והלכה מכלל דפליגי בברכת דכל השנה איני והא"ר חנה ציפורא א"ר יוחנן הלכ' כר"ג בברכו' של ר"ה ושל יו"ה לא א"ר נחמן בר יצחק מאן מודין ר"מ והלכ' מכלל דפליגי רבנן דתניא ברכו' של ר"ה ושל יו"ה ש"צ מוצי' הרבים ידי חובתן דברי ר"מ וחכ"א כשם שש"צ חייב כך כל יחיד ויחיד חייב מ"ש הני אילימ' משו' דנפישי קראי והאמר רב חננאל אמ' רב כיון שאמ' ובתורתך כתו' לאמר שוב אינו צריך לא משום דאוושי ברכו' גופא אמ' ר"ח אמ' רב כיון שאמר ובתורתך כתוב לאמר שוב א"צ סבו' מינה ה"מ ביחיד אבל בציבו' לא איתמ' אריב"ל א' יחיד וא' ציבו' כיון שאמ' בתורתך כתוב לאמר שוב אינו צרי' אר"א לעול' יסדיר אד' תפילתו ואח"כ יתפלל א"ר אבא מסתבר' מילתי' דר"א בברכ' של ר"ה ושל יו"ה ושל פרקי' אבל דכל השנה לא איני והא רב יהוד' מסדר צלותי' ומצלי שאני רב יהוד' כיון דמתלתין יומין לתלתין יומין הוה מצלי כפרקים דמי

כי סליק ר' אבא מימי שהפליג בספינ' לים וחזר: בברכת של ר"ה לקמן מפ' מ"ש הני: מאן מודים לו בברכת של ר"ה ויו"הכ ר"מ: הלכה מכלל דפליגי דקאמ' ר' יוחנן הלכ' כר"ג נהן דמשמע מכלל דעמדו במחלוקתן: רבנן שאר החכמי' חוץ מר"מ: אילימא משום דנפישי קראי איכ' דמוספי ר"ה ור"ח ומלכיו' וזכרונות ושופרות: כיון שאמ' בתורתך כתוב כלומר כיון שאמר נעשה ונקריב לפניך כמצות רצונך כמה שכתבת עלינו בתורתך: אין צ"ל מקראות המוספין: אלא משו' דאוושי שהרי כאן תשע וארוכות ומטעות דאין הכל בקיאין בהן רבותי מפורשין להא דרב חננאל במלכיות וזכרונות ושופרות וקשי' לי הא דלא כרבנן ולא כרבי יוחנן בן נורי דתנן אין פותחין מי' מלכיו' וכו': ושל פרקים מועדות: מתלתין לתלתין שהיה מחז' תלמודו כל ל' יו' ופוטר היה כו' שס"ל מציאה: אין בכלל ברכה ואע"פ שעם שבשדו' בכלל ברכה הכי דמצו למיתי קמי כהנים ויפנו כהנים אליהם ויברכם והם לא באו אינן בכלל ברכה: אבל דעיר לא משום דלא אניסי ויכולים להסדר תפלתן:

הדרן עלך יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה

אילימא משום דנפישי פי' בקונ' איכא דמוספי ר"ח ור"ה ומלכיות ושופרות וזכרונו' כיון שאמר ובתורתך כתוב לאמר כיון שאמר נעשה ונקריב לפניך כמצו' רצונך כמו שכתוב עלינו בתורתך א"צ"ל מקראו' המוספין ובשם רבותיו פי' להא דרב חננאל במלכיות זכרונות ושופרות וקשה הא דלא כרבנן ודלא כר' יוחנן בן נורי דתנן (לב:) אין פוחתין מי' מלכיו' כו' ור"ת פירש דאפסוקי דמלכיות זכרונות ושופרות קאי והיינו דהתחיל פליגי דלא יפחות למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אבל יכול לפטור עצמו לגמרי על ידי בתורתך כתוב לאמר אבל מקראות של מוסף צריך להזכיר לעולם שהם במקום הקרבנות אבל מוסף דר"ח א"צ להזכיר בר"ה אלא סגי לו במה שאמר מלבד עולת החדש ומנחתה שבזה כולל כל מוספי ר"ח העולו' וכדי להזכיר גם השעיר שהוא חטאת יאמר ושני שעירי' לכפ' ושני תמידין כהלכתן:

הדרן עלך יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה

מהרש"א

דהלכה כר' יוסי והפטור מן המצו' מותר לעשותה ודו"ק: בא"ד דאמרי פ"ק דתמורה מדכתיב את ה' אלהיך תירא כו' עכ"ל לאו מהאי קרא מייתינן ליה התם אלא מדכתי' ליראה את שם הנכבד והאי קרא את ה' אלקיך תיר' דרשינן בדוכתא אחרית' לרבו' ת"ח ודו"ק: בא"ד ומיהו בירושל' כו' שר"ל שלא ראה מאורו' כו' ואיכי סומא עכ"ל דהשת' ליכא לדיוקי אבל ראה וכסתמא דפורס דלרבות' כקטן שלא ראה מאורות מימיו אע"ג שאינו סומא וק"ל: ובד"ה תניא כמי כו' לכתחלה אמר תקעו והדר תני כו' וגירסא אחרת שכתוב בספרים מוכחא כפירוש זה כו' כצ"ל ר"ל לפרש"י קשה לפי גירסא זו דוודאי באיסור דרבנן אין ב"ד מצווין להפריש קטן בלא הגיע לחינך ואמאי קאמר מעכבין וק"ל: בא"ד ולא דמי לשאר איסור וכמו שפיר' מוכח בריש ערכין דההיא דמעכבין כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל ההי' דמעכבין האי ליש"נ דאין מעכבין קתני בסיפ' ועי"ל כמשמעו לפי גירס'

אמרם

א"ר אחא בר עוירא אר"ש חסיד' פוטר היה רבן גמליאל אפי' עם שבשדות ולא מבעי' הני דקיימי הכא אדרבה הני אניסי הני לא אניסי דתני אבא בריה דר' בנימן בר חייא עם שאחורי כהנים אינן בכלל ברכה אלא כי אתא רבין א"ר יעקב בר אידי אר"ש חסיד' לא פטר רבן גמליאל אלא עם שבשדות מ"ט משום דאניסי במלאכה אבל בעיר לא :

הדרן עלך יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה

בא"ג הלכה זו בפרק ראשון דראשונה עד שלא הגיהב רבינו וכן בספרי רומיים וכן הברייתא בסדר עולם וכן עיקר בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בי"ז יום לחדש ביום הזה נבקעו כל מעינו' תהום רבה וארובות השמים נפתחו ר"א אומר אותו היום י"ז במרחשון היה יום שמזל כימה שוקע ומעינות מתמעטין ומתוך ששינו מעשיהם שינה הקב"ה עליהם מעשה בראשית והעלה מזל כימה ביום ונטל שני כוכבי' מכימה והביא מבול לעולם : ר' יהושע אומר אותו יום י"ז באייר היה יום שמזל כימה עולה ביום ומעינות מתגברין ומתוך ששינו את מעשיהן שינה הקב"ה עליהם מעשה בראשית ונטל שני כוכבים מכימה והביא מבול לעולם בשלמא לר' יהושע היינו דכתי' שני אלא לר"א מאי שני שני לדין בשלמא לר"א היינו דשינה אלא לר' יהושע מאי שינה שינה כדרב חסד' והכין פרושה י"ב מזלות קבועין בגלגל ו' מהן למעלה מן הרקיע וששה למטה כשזה עולה מן הרקיע אחד אח' חברו שכנגדו שוקע בקרקע בניסן מע"ק גד"ד למעל' בלילה עש"ת סא"ב למטה לאור הבק' התחיל טלה לעלות מן הקרקע ומאזנים לשקוע לסוף שעה ראשונה טלה כולו עולה ומאזנים כולו שוקע בארץ שנייה שור עולה ועקרב שוקע שלישית תאומי' עול' קשת שוקע וכן עושין כל ימי ניסן י"ב מזלו' מגלגלין את העולם פעמים בין ביום בין בלילה באייר שור עולה בשעה ראשונה של יום ועקרב שוקע שנייה תאומים עולה קשת שוקע שלישית סרטן עולה גדי שוקע וכן מגלגלין עד שעליס כל המזלות וחוזרין בלילה פעמים בין היום והלילה וכן עושין הי"ב מזלות לי"ב חדשים לסיון תאומים עולה מן הקרקע בתחילת היום לתמוז סרטן לאב אריה לאלול בתולה לתשרי מאזנים למרחשון עקרב וכן כולם כימה הוא הוא שור ר"א אומר אותו היום י"ז דמרחשון היה יום שמזל כימה שוקע ביום כשכימה שהוא שור עולה כבר התחילה חמה לנטות למערב וזהו שקיעתו של כימה שבשעה שביעית של יום עולה שור מן הקרקע שהרי שעה ראשונה של מרחשון עקרב עולה מן הקרקע שניה עולה קשת ושלישי' גדי רביעי' דלי חמישית דגים ששית טלה שביעית שור ובשביעי' חמה מתחלת לשקוע לצד מערב ומעינות מתמעטין מחמ' הצינה והרוחות רבי יהושע אומר אותו היום י"ז באייר היה יום שמזל כימה עולה מן הקרקע בשע' ראשונה של יום מעינות מתגברין שבאותו זמן לא חמה ולא צינה ומתמעטין בשלמא לר' יהושע היינו דכתיב שני האי בחדש השני היינו אייר שהרי מנינו ניסן נקרא ראשון ראשון הוא לחדשי השנה אלא לר"א דאמר מרחשון היכן מצינו תשרי שנקר' ראשון שני לדין מנינו תשרי שנקר' ראשון לדין ומרחש' השנה היינו תשרי בשמעתין לעיל וה"ל מרחשון שני בשלמ' לר' יהושע היינו דשינה שלא היה זמנו של כימה לעלות מן הקרקע עד שעה שביעית ועלה מזל כימה בתחיל' היום כדי לעשו' בו ארובו' ולשפוך עליהן המבול דרך הארובות למהר עליהן פורענו' ועוד שינוי אחר שבשאר שנות פולש מעיינות מתמעטין בזה הזמן ועכשיו נתרבו אלא לר"א מאי שינה אין כאן שינוי לא במזל כימה ולא בתגבורת המעיינות שינהו כדרב חסדא :

מהרש"א

אחרת דההיא דמדיוקא דאין מעכבין בי"ט הא בשב' מעכבין וק"ל : ע"ב בפרש"י בד"ה שלש של שלש שלש תקיעה כו' ובד"ה אין בידו אלא א' דפסוקי' כו' כצ"ל : ובתו' בד"ה שיעור תרועה כו' בקשרי קשר"ק קש"ק קר"קכו' כצ"ל : בא"ד וצריך ליזהר בשברי' שלא יהא מאריך כו' דא"כ נעשי' תקיעה ולא שברים דהא שיעור תקיעה כתרועה כו' עכ"ל וקשה לדבריהם למה לא יהא מאריך בשבר א' כג' כוחות של כל שהוא דהא שברים משום גנוחי הוא וא"כ תקיעה שברים לא הוי אלא כג' גניחו' שהם גדולים יותר מג' כוחות של כל שהוא כמ"ש התוספות גופיה לקמן דצריך להאריך בתקיעות קש"ק כג' שברים כו' ואפשר שעל זה כוונו התוס' לומר ונראה שחייב אדם להאריך כו' בתקיעו' של קש"ק כשיעור שלשה שברים כו' דהשתא אין לחוש אם עושה שבר א' כג' כוחות של כל שהו ושוב מצאתי בהגהת אשר"י שדקדק כן על דברי הרא"ש ע"ש : בא"ד שפי' בערך ערב דהלין דמתמרין שלשי' כו' ואילין י' אינן כשגומרין של כו' אזכרות ואשופרו' קשר"ק כמו במלכיות דהשתא כו' שמא בעידן צלות' כו' ומתחיל הקשקי"ש או כשמסיים הקשקי"ש כו' כצ"ל :

עיין בסוף האשר"י ותמצא תשלום של מהרש"א

ארבעה ראשי שני' הן בא' בניסן ר"ה למלכי' ולרגלי' בא' באלול ר"ה למעש' בהמ' ר' אליעזר ור"ש אומרי' באחד בתשרי : **גמ'** רגלי' בא' בניסן הוא בט"ו בניסן הוא אמר רב חסדא רגל שבו תחילה לרגלי' למאי הלכת' לנודר למיקם עליה בבל תאחר דתני' אחד הנודר ואחד המקדיש ואחד המעריך כיון שעברו עליו שלש רגלים עובר עליו בבל תאחר ר"ש אומר ג' רגלים כסדרן וחג המצו' תחיל' וכן היה ר"ש אומר רגלים פעמי' שלשה פעמי' ארבעה פעמי' חמשה הא כיצד נדר לפני הפסח הרי כאן שלשה לפני עצרת הרי כאן חמשה לפני החג הרי כאן ארבעה תנו רבנן מוצא שפתיך תשמו' מוציא שפתיך זו מצות עשה תשמור זו מצו' לא תעש' ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך כאשר נדרת זה נדר לה' אלהיך אלו חטאות ואשמות עולות ושלמי' נדבה כמשמעו אשר דברת אלו קדשי בדק הבית בפיך זו צדקה אמ' רב' וצדק' מחייב עליה לאלתר דהא קיימי עניים ירא דמיירי בדמפרש מעו' לצדק' בסתם דומיא דנדר ונדבה וקרבנו' אבל יכול אדם להפרי' מעות לצדקה שיהו מונחין אצלו ליתנם לעניים מעט מעט ע"י תקו' שירא' לו ואין בשהייתו משום בל תאחר :

מתני' בא' בתשרי ר"ה לשני' ולשמיטים וליובל' לנטיע' ולירקות באחד בשבט ר"ה לאילן כדברי ב"ש וב"ה אומרי' בחמש' עשר בו : **גמ'** ר"ה לשני' למאי הילכת' אמ' רב פפא לשטרו' דתנן שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין ולנטיע' מנא לן דכתיב שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל וכתיב בשנה הרביעי' יהיה כל פריו קדש הילולים לה' בשנה 'חמישית תאכלו את פריו וגמר שנה שנה מתשרי דכתיב מראשית השנה ועד אחרית השנה ת"ר אחד הנוטע ואחד המבריך וא' המרכיב ערב שביעית ל' יום לפני ר"ה עלת' לו שנה ומותר לקיימו בשביעי' פחו' משלשי' יום לפני ר"ה לא עלת' לו שנה ואסור לקיימו בשביעית ופירות נטיע' זו אסורין עד ט"ו בשבט אם לערלה ערל' אם לרבעי רבעי מנהני מילי כתי' ג' שני' יהיו לכם ערלים וכתיב בשנה הרביעי' וכתי' בשנ' החמישי' הא כיצד פעמי' שברביעי' ועדיין אסור' משו' ערל' ופעמי' שבחמישי' ועדיין אסורין משום רבעי מכאן שהן אסורין עד ט"ו בשבט ואוקימנ' לה כר"מ דאמ' יום אחד בשנה חשוב שנה וכי בעי שלשי' יום לקליט' ודין הוא דליבעי שלשי' ואחד יום אלא קסב' ר"מ יום ל' עולה לכאן ולכאן ותני' אידך אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ער' שביעי' פחו' משלשי' יו' לפני ר"ה ואם נטע והבריך והרכיב יעקר דברי ר"א ר' יהודה או' כל הרכבה שאינה קולטת לשלשת ימי' שוב אינה קולטת ר"ש ור' יוסי אומרי' שתי שבתות אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לדברי האומר ל' יום צריך ל' ושלשי' לדברי האומ' ג' צריך ל' ושלשי' לדברי האומר שתי שבתו' צריך שתי שבתו' ול' גרסי' בפ' הערל אמרי ביה רב משמיה דרב הלכה כר' יוסי באנדרוגינוס ובהרכבה ואמרי' בהרכבה מה לי אמר שמוא' תא שמע דאמר ליה רב שמוא' לרב ענן בהרכב' תני כמ"ד ג' ושלשים והא מלת' איסור' וק"ל כרב באיסורין : **תניא** ר"א אומ' בתשרי נברא העולם בתשרי נולדו אבות בתשרי מתו אבות בפסח נולד יצחק בר"ה נפקדה שרה רחל וחנה בר"ה יצא יוסף מבי' האסורים בר"ה בטל' עבודה מאבותינו במצרי' בניסן נגאלו ובתשרי עתידין ליגאל רבי יהושע אומ' בניסן נברא העול' בניסן נולדו אבות בניסן מתו אבו' בפסח נולד יצחק בר"ה נפקדה שרה רחל וחנה בר"ה יצא יוסף מבי' האסורים בר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל : **תנא** בא' בתשרי ר"ה לירקות ולמעשרות ולנדרים לנדרים למאי הילכתא לכדתני המודר הנאה מחבירו לשנה מונה י"ב חדש מיום ליום ואם אמר לשנה זו אפילו לא עמד אלא בעשרי' ותשע באלול כיון שהגיע יום אחד בתשרי עלתה לו שנה אפילו מאן דלית ליה יום א' בשנה חשוב שנה הכא לצעורי נפשי' קביל עליה והא איצטער ואימא ניסן בנדרי' הלך אחר לשון בני אדם :

מתני' בארבעה פרקי' העולם נידון בפסח על התבואה בעצר' על פירות האילן ובר"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון שנ' היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיה' ובחג נידוני' על המים : **גמ'** תני' הביאה שאירע בה קרי או אונס קודם הפסח נידונה לשעב' לאח' הפס' נידונ' להבא אדם שאירע בו קרי או אונס קודם י"ה נידון לשעב' ולאחר י"ה נידון להבא אמ' רב' ש"מ תרי דיני מדיינא שמא תנא

דבי רבי ישמעאל בד׳פרקי׳העולם נידון בפסח על התבוא׳בעצרת על פירות האילן ובחג נידונין על המים ואדם נידון בר״ה וגזר דין של אדם נחתם בי״הכ תניא ר׳יהודה אומר משום ר״ע מפני מה אמר׳תור׳הביאו עומר בפסח מפני שפסח זמן תבואה אמר הקב״ה הקריבו לפני עומ׳בפסח כדי שתתברך לכם תבוא׳ שבשדו׳ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצר׳מפני שבעצרת זמן פירו׳האילן הוא אמ׳הקב״ה הקריבו לפני שתי הלח׳בעצר׳כדי שיתברכו לכ׳פירו׳האילן ומפני מה אמר׳תורה נסכו מים בחג מפני שבחג זמן גשמי שנה אמר הקב״ה נסכו מים בחג לפני כדי שיתברכו לכם גשמי שנה ואמרו לפני בר״ה מלכיו׳זכרונו׳ושופרו׳מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיבא זכרוניכ׳לפני לטובה ובמה בשופ׳אמר ר׳ אבהו למה תוקעין בשופ׳של איל אמר הקב״ה תקעו לפני בשופ׳של איל כדי שאזכו׳לכם עקידת יצחק בן אברה׳ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמיכ׳לפני* א״ר יצחק למה תוקעין למ׳תוקעין רחמנ׳אמ׳ליתקע אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדי׳כדי לערבב השטן ואמ׳ר׳יצחק כל שנה שאין תוקעין בתחילת׳מריעין לה בסופה מ״ט משו׳דלא עירבב שטן וא״ר יצחק פל שכ׳שרשה בתחילת׳מתעשר׳בסופ׳דכתי׳מראשי׳השנ׳עד אחרי׳השנ׳מרשית כתי׳ועד אחרי׳מכלל דאיכ׳ אחרית וא״ר יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו שבאות׳שעה שנ׳ וישמע אלקי׳את קול הנער באשר הוא שם ואמר׳ר׳יצחק ג׳דברים מזכירין עוונותיו של אדם קיר נטוי ועיון תפלה ומוסר דין על חבירו: דא״ר יוחנן כל המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה דכתי׳ ותאמר שרי אל אברהם חמסי עליך וגו׳וכתיב ויבא אברה׳ לספו׳ לשרה ולבכותה וא״ר יצחק ד׳דברי׳מקרעין לאדם גזר דין ואלו הן צעקה צדקה שינוי השם ושינוי מעשה וי״א אף שינוי מקום וא״ר יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנא׳ מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחודש ושבת איבעי ליה למיזל א״ר כרוספדאי א״ר יוחנן ג׳ספרים נפתחים בר״ה א׳של צדיקים גמורים וא׳של בינונים וא׳של רשעים צדיקי׳גמורים נכתבים ונחתמי׳לאלת׳לחיים רשעים גמורים נכתבים ונחתמים למיתה לאלתר בינויים תלויים ועומדים מר״ה ועד י״הכ זכו נכתבים לחיים לא זכו נכתבי׳למיתה תנן התם בקדושין (ד לט) כל העושה מצוה אחת מטיבן לו ומאריכן את ימיו ונוחל את הארץ וכל שאינו עושה מצוה אחת אין מטיבין לו ואין מאריכין לו את ימיו ואינו נוחל את הארץ וקפריש רב יהודה דהכי קאמר כל העושה מצו׳אחת יתירה על זכיותיו מטיבין לו וכו׳ת״ר לעול׳יראה אדם את עצמו כשו חציו זכאי וחציו חייב עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו לכף זכות עבר עביר׳אחת אוי לו שהכריע עצמו לכף חובה שנ׳וחוטא א׳יאבד טובה הרב׳בשביל חטא א׳שחטא זה איבד ממנו טוב׳ הרבה ר״א בר ר״ש אומ׳לפי שהעול׳נידון אחר רובו ויחיד אחר רובו לפיכך צריך שיראה עצמו כאלו כל העולם כולו תלוי עליו עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו ואת כל העול׳כולו לכף זכות עבר עביר׳ אחת אוי לו שהכריע עצמו ואת כל העול׳כולו לכף חוב׳שנ׳וחוטא אחד יאבד טובה הרבה בשביל חטא א׳שחטא זה איבד ממנו ומכל העולם כולו טובה הרבה ורשב״י אומ׳אף צדיק כל ימיו ומרד באחרונ׳איבד את הראשונות שנא׳צדקת הצדיק לא תצילנו ביו׳רשעו ואפי׳רשע גמו׳כל ימיו ועשה תשוב׳באחרונ׳אין מזכירין לו שם רשע שנ׳ורשע׳הרש׳לא יכשל בה ביו׳שובו מרשעו ונידוני׳ כמחצה זכאי ומחצ׳חיי׳ב אר״שב״ל בתוהא על הראשונו׳תניא ב״ש אומרי׳שלש כיתות ליו׳הדין אחת של רשעים גמורי׳ואח׳של צדיקי׳גמורי׳ואחת של בינונים של צדיקים גמורי׳נכתבי׳ונחתמי׳לאלתר

לחיו

הג״הה

*בראש השנה מלין בין קריאת התור׳לתקיעת שופר ר׳אמנון יסד ונתנה תוקף על המקרה אשר אירע לו אמר אביי השתא דאמר סימנא מילתא היא יהא איניש רגיל למיכל ברים שתא קרא ורובי זכרתי וסלקא ותמרי ואנו רגילין לאכול ראש של איל ודבש חי ומטבילין את הראש בדבש ואומרים זמן בשתי לילות ר״ה כדפי׳ פרק בכל מערבין הלכה שלימה שכן מנהג כשר בר״ה לאכול ולשתות ולשמוח מא״ז

לחיי עולם הבא של רשעים גמורי׳ נכתבין ונחתמין לאלתר לגיהנ׳ שנ׳ ורבי׳ מישני עפר יקיצו אלה
לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם בינונים שעונותיהן וזכיותיהן שקולים יורדים לגיהנם
ומצפצפין ועולין שנ׳ והבאתי את השלישית באש ועליה אמר׳ חנה השם ממית ומחיה מוריד שאול
ויעל וב״ה אומרי׳ ורב חסד מטה כלפי חסד ועליה׳ אמר דוד אהבתי כי ישמע ה׳ ועליה׳ נאמר׳ כל
הפרשה כולה דלותי ולי יהושיע בינונים דאמרי ב״ה רב חסד מטה כלפי חסד דוקא שאין בכלל
עונותיה׳ עון פושעי ישרא׳ בגופן מאי ניהו קרקפת׳ דלא מנח תפילין אבל אם בכלל מחצ׳ עונותיהן
עון פשעי ישרא׳ בגופן מצטערין ועולין כדכתי׳ והבאתי את השלישי׳ באש ועליה׳ אמר׳ חנה ה׳ ממי׳
ומחיה וגו׳ אבל אם עונותיה׳ מרובין מזכיותיהן ובכללן עון פושעי ישראל בגופן ונפושעים אחרי׳
בגופן והעוברי עבירה כגון עריות יורדין לגיהנ׳ ונידונים בה י״ב חדש ואחר י״ב חדש גופן כלה
ונשמתן נשרפת ורוח מפזרתן תחת כפות רגלי הצדיקי׳ שנ׳ ועסותם רשעי׳ כי יהיו אפר תחת כפות
רגליכ׳ אבל הצדוקים והמינים והמסורו׳ והאפיקורסין ושכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים
ושנתנו חתית׳ בארץ החיי׳ והם הפרנסי׳ המטילין אימ׳ על הציבו׳ שלא לשם שמי׳ ושחטאו ושהחטיאו
את הרבי׳ כגון ירבע׳ בן נבט וחביריו יורדין לגיהנם ונידוני׳ בה לדורי דורו׳ שנ׳ ויצאו וראו בפגרי
האנשים וגו׳ הא דאמרי׳ לעיל רשעי׳ גמורים דהיינו רוב עונות נכתבין ונחתמין לאלתר לגיהנם
אע״ג דכתב בקרא דראון עולם לא בעי למימר שאין להם תקנ׳ לעול׳ שאם נידונין י״ב חדש ושוב
באין לעולם הבא אחר שכלו דינם בגיהנם י״ב חדש ודראון כמו די שראו אותו העולם נמצ׳ ששה
חלוקים בדיני הע״הב: **א** צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלת׳ לחיי הע״הב: **ב** בינוניים
וליכא בכלל עונותיהן עון פושעי ישרא׳ בגופן ורב חסד מטה כלפי חסד: **ג** אבל יש בכלל
עוונותיהם עון פושעי ישראל בגופן יורדין לגיהנם ומצטערין ועולין: **ד** רובן עונות ואין בכלל
עונותיהן עון פשעי ישרא׳ בגופן יורדין לגיהנ׳ ונדוני׳ בה י״ב חדש ואח׳ שסבלו את דינם י״ב חדש
באין לחיי הע״הב: **ה** רובן עונו׳ ויש בכלל עונותיה׳ עון פושעי ישרא׳ בגופן יורדין לגיהנ׳ ונידוני׳
בהם י״ב חדש לאחר י״ב חדש גופן כלה ונשמתן נשרפ׳ ורוח מפזרתן תחת כפו׳ רגלי הצדיקים:
ו אבל הצדוקי׳ והמינים׳ והמסורו׳ יורדין לגיהנ׳ ונידוני׳ בה לדורי דורו׳ רב אלפס גורס קרקפת׳
דלא מנח תפילין לעולם אבל בספרי לא נמצאת גירסא זאת אלא קרקפתא דלא מנח תפילין
ופר״ת הנמנע מתפילין בשביל שהמצות בזוית עליו מה הועלת יש ברצועות הללו אבל אם ירא
להניח תפילין משו׳ דבעי גוף נקי כדאמרינן בפ׳ במה טומנין תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל
כנפים והוא ירא שמא לא יזהר בקדושה ובטהר׳ אע״ג דעבירה היא דבקל יכול ליזהר בשע׳ קרית
שמע ותפילה מ״מ לא מיקרי בהכי פושעי ישראל בגופן אמ׳ רב יהודה אמר רב כל פרנס המטיל
אימה יתירה על הציבור שלא לשם שמים אינו רואה בן ת״ח שנ׳ לכן יראוהו אנשים לא יראוהו כל
חכמי לב וב״ה ורב חסד מט׳ כלפי חסד היכי עביד ר׳ אומ׳ כובש שנ׳ ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו
ר׳ יוסי בר חנינא אומר נושא שנאמ׳ מי אל כמוך נושא תנא רבי ישמעאל מעביר ראשון ראשון וכך
היא המדה אמר רבא ועון עצמו אינו נמחק דכי איכא רוב עונות מיחשב בהדייהו תנא דבי ר׳
ישמעאל גם הוא בא לפרש מלתא דב״ה והאומר דאינו כובש ולא נושא אלא עון ראשון שאחד עושה
הקב״ה מעבירו ואינו נותנו לשאר עבירות נמצא אם הוא שקול הזכיות מכריעין כיון שאותו
עון אינו עמה׳ ואם הכף שקול׳ בלא אותו עון הקב״ה מחזי׳ אותן העונו׳ והעונו׳ מכריעין והיינו דקאמ׳
דוד תנא עון על עונם ורב אלפס כתב מעביר ראשון ראשון וכך היא המדה פירש אדם כשר
ותמים בדרכיו אם נכשל בחטא ועדין לא בא חטא לידו מעודו אותו החטא אין הקב״ה כותבו
עליו אלא מעבירו וכך היא מידתו של הקב״ה שלא לחייב בתחילה שנאמ׳ הן כל אלה יפעל אל
פעמים ושלש עם גבר ואמר רבא עון עצמו אינו נמחק דאי איכא רובא עונות מחשיב בהדייהו
פירוש אחר לגאון ושאלתם הא דתניא מעביר ראשון ראשון וכך היא המידה דתניא דבי רבי
ישמעאל באדם ירא שמים שהוא קבע בעשיית המצות ושומר חמורותיו בעיקר׳ ונושא בקלות

מידתו של הקב"ה שהוא מעביר ראשון ראשון ומוחלן ובתורת צדיקים הוא ועון עצמו אינו
נמחק אלא תלוי ועומד עד שעה שימות באותה שעה מחשבין אם זכיותיו מרובין מעונותיו הרי
עברו עונותיו ראשון ראשון ואינן חשובין עליו כאלו לא עשאן דומ' אבל אם גבר אותן עונו' וכשמצטרפין
ונשקלין זה עם זה רובן חובות הרי כל אחד ואחד נחשב וזו היא המידה המנויה בדרכי השם וזו היא
פירושה דכך היא המדה פי' מידה שביעית משלש עשרה מידות שבפרשת ויעבור ורב חסד דב"ה
אומרי' מטה כלפי חסד ופי' תנא דבי ר' ישמעאל לכל הני דאמרי' יורדין לגיהנ' ה"מ היכא דמיית
בלא תשוב' אבל מת בתשוב' מנכין לו מעונותיו שנ' ורשע' הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו
אלא הקב"ה מוחל לו כל עונותיו ונותנו במחיצתן של צדיקים אמר רבא כל המעביר על
מידותיו מעבירין כל פשעיו שנאמר נושא עון ועובר על פשע למי נושא עון למי שעובר על פשע
ויעבור ה' על פניו ויקר' א"ר יוחנן אלמלא מקר' כתוב אי אפשר לאומרו מלמד שנתעטף
הקב"ה כשליח ציבור והראה למשה בסיני ואמר לו כל זמן שישראל חוטאי' יעשו לפני כסדר הזה
ואני מוחל להם ה' ה' אני הוא קודם שיחטא האדם אני הוא אחר שיחטא האד' וא"ת מה צריך האד'
למדת רחמי' קוד' שיחטא וי"ל אע"פ שגלוי וידוע לפניו שסופו לחטוא מתנהג עמו במידת רחמי'
באשר הוא שם אי נמי קודם שיחטא בע"א ואף ע"פ שכבר חשב לעובדה מחשבת ע"א הקב"ה
מצטרפה למעש' כדכת' למען תפוש את בית ישראל בלבם אפי' הכי מתנהג עמו במדת הרחמים
קודם שיחטא וכשיחטא מצרף המחשבה עם המעשה ואומר ר"ת דשני שמות הראשוני' שתי מידות
כדדרשי' לה הכא אחת קודם שיחטא ואח' לאחר שיחט' אם שב אל ג' רחום ד' וחנון ה' ארך אפים ו'
ורב חסד ז' ואמת ח' נוצר חסד לאלפים ט' נושא עון י' ופשע י"א וחטאה י"ב ונקה י"ג דעון ופשע
וחטאה שלש עניני' הן כדאמרי' פרק' אמר להם הממונה (דף לו) דעונות הן זדונות פשעים אלו
המרדים חטאו' אלו השגגות ובמגילת סתרים דרבינו נסים גאון אינו מונה השם הראשון שיש
פיסוק בין שני השמות וה"ק קרא ויקרא הקב"ה ששמו ה' קריאת ה' אל רחום וחנון וקא חשיב נוצר
חסד לאלפים בשתי מידות דנוצר חסד היינו מידה אחת ולאלפי' מידה אחרת דמידה טוב' מרוב'
על מידת פורענות חמש מאות דבמדת פורענות כתי' על רבעים ובמדה טובה כתיב לאלפי' ולא
נהירא לי כלל דלמה לי למיכתב ויקרא ה' הא כתי' ויעבור ה' על פניו ועלי' קאי ויקר' ומה לו להזכי'
השם אחרי ויקרא ועוד נוצר חסד בלא לאלפי' אינ' מדה דאפי' הרעה הוא נוצר עד רבעי' וכל המדו'
מידו' ויתור הם וכן נהוג לאומרן בכל גלו' ישראל שהחזן אומ' ויעבו' ה' על פניו ויקר' והקהל מתחילין
ה' ה' אל רחום וחנון וגו' ולדברי הגאון היה לו לחזן לומ' ויעבו' ה' על פניו ויקרא ה' ולקהל להתחיל
ה' אל רחום וגו' אמר רב יהודה ברית כרות' לי"ג מדות שאינן חוזרת ריקן שנא' הנה אנכי כורת
ברית נגד כל עמך א"ר יוחנן גדולה תשובה שמקרעת גזר דינו של אדם שנא' ושב ורפא לו איזהו
דבר שצריך רפואה הוי אומר זה גזר דינו מיתיבי השב בינתיי' מוחלין לו לא שב בינתיי' אפי' הביא
כל אילי נביו' אין מוחלין לו לא קשי' הא ביחיד והא בציבו' וג"ד דיחיד לא מיקרע אבל ג"ד דציבור
מיקרע וג"ד דציבו' מי מיקרע והכתי' כבסי מרעה לבך ירושל' למען תושעי וכתוב א' אומ' כי אם
תכבסי בנתר ותרבי לך בורית נכתם עונך לפני מאי לאו כאן קודם גמר דין וכאן לאחר גמר דין
לא אידי ואידי לאחר גמר דין ול"ק כאן בגזר דין שיש עמו שבועה כאן בגזר דין שאין עמו שבוע'
כדאמ' ר' שמואל ב"נ א"ר יונתן מנין לג"ד שיש עמו שבוע' שאינ' נקרע שנ' לכן נשבעתי לבית עלי
אם יכופר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם אמר אביי בזבח ובמנחה הוא דאינו מתכפר אבל
מתכפר הוא בד"ת רבי יצחק אמר יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין כתוב א'
אומר כה' אלהינו בכל קראינו אליו וכתוב אחד אומר דרשו ה' בהמצאו לא קשיא הא ביחיד והא
בציבור יחיד אימת א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה אלו עשרת ימים שבין ר"ה לי"ה: ובר"ה כל באי
עולם עוברין לפניו כבני מרון: מאי כבני מרון הכא תרגימו כבני אימרנא רשב"ל אומ' כמעל'
בית חורון: מתני' על ששה חדשים שלוחים יוצאים על ניסן מפני פסח על אב מפני התענית

ועל

ועל אלול מפני ר"ה ועל תשרי מפני תקנת המועדות ועל כסליו מפני חנוכ' ועל אדר מפני הפורי' וכשהי' ב"ה קיים יוצאין אף על אייר מפני פסח קטן גמ' והא דלא נפקי אתמוז ואטבת מפני התענית משום דאמרי' יש צרה לום אין צרה ואין שלום רצו מתענין לא רצו אין מתענין פי' לא רצו הציבו' אבל היחיד אין לפרו' מן הציבור כל זמן שלא נמנעו הציבור שלא להתענות : איתמר רב הונא ורב חיננ' אמרי בטלה מגילת תענית ריב"ל ור' יוחנן אמר לא בטלה והלכת' בטלה והלכתא לא בטלה קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא כאן בחנוכה ופורים וכאן בשאר יומי ועל תשרי מפני המועדו' מכריז ר' יוחנן כל היכ' דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ליעבדו תרי יומי גזירה ניסן אטו תשרי:

הגה"ה

ראוהו ב"ד כגון שראוהו בלילה ואין יכולין לקדש בלילה ולמא' נמי אין יכולין לקדש על פי אותה ראיה וגם בדיני ממונות אין יכולין לדון על פי ראיית לילה אלא צריכין להעיד לפני ב"ד אחר ובעד נעשה דיין יש שלשה חלוקים דבעדות החדש או בדיני ממונות עד הרואה נעשה דיין אבל אם העיד איכו נעשה דיין ובדרבנן כגון קיום שטרו' אפי' עד מעיד נעש' דיין וה"ה לענין מכה את חבירו כדמוכח פרק החובל כר"י אך בפרש"י פי' דוקא בדיני נפשו' ולא בחבלה: מהרי"ח

הדרן עלך ארבעה ראשי שנים

כל השופרו' כשרין חוץ משל פרה מפני שהו' קרן *א"ר יוסי והלא כל השופרות נקראו קרן שנא' ויהי במשוך בקרן היובל כשמעכ' את קול השופר שופר של ר"ה של יעל פשוט ופיו מצופה זהב ושתי חצוצרות משני צדדין שופר מאריך וחצוצרות מקצרו' שמצות היום בשופר : גמ' תניא בד"א במקדש אבל בגבולין מקום שיש שופ' אין חצוצרו' מקו' שיש חצוצרו' אין שופר אריב"ל מאי קרא בחצוצרו' וקול שופר הריעו לפני המלך ה' לפני המלך ה' הוא דבעי' חצוצרו' וקול שופר אבל בעלמא לא :

הגה"ה

*דלא מיקרי שופר אי נמי משום דאין קטיגו' נעשה סניגור אי נמי משום דקאי גלדין והוה ליה כשנים ושלשה שופרו' ולא דמי להניח שופר בתוך שופר דכיון דזה בסוף זה דע"י גליד הראשון נתוסף גליד השני תחילת השני בתכליתו והקול יוצא דרך כולם: מהרי"ח

*מתני' שוה היובל לר"ה לתקיע' ולברכו' ר' יהוד' או בר"ה תוקעין בשל כפופין וביובל של יעלים פשוט ובתוספת' תני תקון מצוי למצוי ושאינו מצוי לשאינו מצוי: גמ' א"ר לוי שופ' של ר"ה וי"ה מצוה בכפופי' ולימא הלכה כר' יהודה אי אמר הלכה כר"י ה"א אפי' ביובל קמ"ל וכרבי לוי ק"ל כדאמר ר' אבהו לעיל למה תוקעין בשופ' של איל אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברה' ולכאורה נרא' דלא

הגה"ה

*וכן כת' מהרי"ח צריך שישמע כל התקיעה בשיעורה אבל שמע תחילת תקיעה או סופה לא יצא ידי חובתו ואם אחד תוקע בשופ' ואחד תוקע בחצוצרו' יחד יצא בתקיעת שופר דתרי קלי בתרי גברי משתמעי ומכל מקו' בתורה לא יקראו שנים האידנא מצליכא זה היום תחילת מעשיך ואע"ג דק"ל כר' יהושע דאמר בניסן נברא העולם לפי שהוא תחיל' מעשה דין פר"י: מהרי"ח

פליגי אלא למצוה אבל כולהו מודו דיוצא בדיעבד בין בשל איל בין בשל יעל כדקתני רישא כל השופרו' כשרין חוץ משל פרה ואם לא מצא של איל יוצא בשל יעל או בשל עזים ות דע דלמצו' פליגי דהא ר' לוי מצוה קאמר ועוד אטו פשוט וכפוף בקרא כתיבי תעבירו שופר כתיב ביובל וילפינן ר"ה מיני' וכיון דכולהו איקרו שופר חוץ משל פרה אמאי לא יצא ועוד דמשמ' מילתייהו דרבנן ור' יהודה מחלוק' בפני עצמה ולא קיימא אפלוגת' דת"ק ור' יוסי ואת"ל דוק' קאמרי א"כ הויא חדא פלוגת' דלת"ק כל השופרות כשרין בין בר"ה בין בי"ה חוץ משל פרה ולר"י אף בשל פרה ולת"ק דר' יהודה

ר״ה וי״ה בשל יעל ותעניו׳ בשל זכרים ולר׳ יהודה בר״ה בשל זכרים וביובלו׳ בשל יעלים שלא ולאו ר׳ יהוד׳ ורבנן בר פלוגתייהו דוקא למצוה פליגי וכן כתב הרמב״ן ז״ל ג׳ מידות בשופרו׳ כל השופרו׳ כשרין בדיעבד בין פשוטין בין כפופין חוץ בשל פרה מפני שהיא קרן ולכתחילה מצוה בכפופים ובכל הכפופין תוקעין והא דקתני בזכרי׳ זכרים לאו דווקא אלא אכפופין לאו דקפיד ונקט זכרי׳ לפי שהן כפופין וה״ה לכל הכפופין וכן ת״ק דנקט של יעל פשוט לאו דוקא דיעל לא מיכתב כתיב ולא מירמז רמיז שלא משו׳ דבעי פשוט נקט של יעל שהו׳ פשוט וה״ה לכל הפשוטי׳ והא דא״ר אבהו למה תוקעין בשופר של איל לאו דוקא נקט איל דשאר כפופים נמי שרי לכתחילה אלא טעמא דמנהגא קא מפרש וה״ק למה תוקעין בשופר של איל ומחזירין עליו למצוה מן המובחר כדי שיזכור לנו עקידת יצחק הלכך מצוה מן המובחר בשל איל והתוספות חזרו והקשו דהא רבי לוי דאמר מצוה של ר״ה וי״ה בכפופי׳ היינו משו׳ דיליף ר״ה וי״ה מהדדי בגזירה שוה דשביעי שביעי כדאמר לקמן בברייתא וכדתנן שוה יובל לר״ה וכו׳ אי הוי משום מצוה בעלמא כדקאמר כמה דכייף איניש טפי עדיף האי טעמ׳ שייך דוקא בר״ה שהתקיעה לתפלה ולזכרון ולא ביובל שאין התקיעה שלא לסימן שילוח עבדים ולהשמטת קרקעות ומתוך זה היא נרא׳ דאין יוצא בר״ה אלא בכפוף ונ״ל דקשיא חלושה היא זאת לדחות כל הראיות חזקות שכתבתי ויש לדחות קושיא זו דר׳ לוי סבר כיון דבגזרה שוה ילפי מהדדי ויש טעמ׳ לומר בר״ה כפופים למצו׳ מעתה כדי להשוות׳ יחד ראוי גם בי״ה להצריך כפופי׳ למצוה ואע״ג דלא שייך ביה האי טעמא ור׳ יהודה לית ליה הך סברא שלא יליף ג״ש לדברי תוכה אבל בדבר מצוה לא מדמי להו להדדי והרמב״ם ז״ל כתב כל השופרו׳ פסולי׳ חוץ מקרן של כבש והראב״ד כתב על זה שהפריז מדותיו: **מתני׳** שופר שנסדק ודבקו פסול דיבק שברי שופרות פסול ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר פרש״י שופר שנסדק ודבקו פסול משום דהוה ליה כשני שופרות משמע שר״ל שנסדק ונחלק לשתי חתיכות דאם נשאר מחובר מצד א׳ אין זה ב׳ שופרות וקשה דא״כ היינו דיבק שברי שופרות ונרא׳ לפרש דנסדק לצד אחד לאורכו על פני כולו ונתבטל מתורת שופר לפי שאין שם שופר עליו וכל שכן דיבק שיברי שופרות זו ואין צ״ל זו קתני אי נמי לא זו אף זו קתני דיתר שיפו להפרד כשנסדק מצד אחד ודבקו מצד אחד ממה שעשו שופר של חתיכות ונ״ל דמעיקר׳ לא קשיא דשאני התם שדבק שבר לשבר לאורך השופר והקול יוצא משבר לשבר ושייך לפוסלו משום שנים שלשה שופרות אבל הכא שכל אורך השופר חתיכה אחד אין פסולו דומה לדיבק שברי שופרות ושלקא דעתך אמינ׳ לא מיפסיל ומה שפרש״י ודבקו בדבק הקשה עליו הרמב״ן ז״ל דה״ל שלא במינו ומאי איריי׳ נסדק אפי׳ ניקב פסול ופירש דבקו היינו מעצמו שחממו באור ונפשר ונדבק ולא מיסתבר לי כי ח״א שידבק יחד על ידי חימו׳ ולא מיקרי חיבור על ידי דבק שלא במינו אלא דוק׳ כשניקב וסתם הנקב בחתיכ׳ אחרת אבל אם חיבר הסדק בדבק חוזר לכמות שהיה ואין הדבק ניכר בין הסדקים: **גמ׳** ת״ר היה ארוך וקצרו כשר: צפהו זהב במקום הנחת הפה פסול שלא במקום הנחת הפה כשר לכאורה נראה לפרש דעובי השופר מקום שמנית עליו הפה קרוי במקום הנחת הפה ושלא במקום הנחת הפה היינו מבחוץ סמוך להנחת הפה אבל קשה דהיינו ציפהו זהב מבחוץ ואין לפרש שלא במקום הנחת הפה בעובי הראש אחד לצד הרחב דהא אמרי׳ הוסיף עליו כל שהוא פסול בין במינו בין שלא במינו ולא מסתבר למימר דהתם מיירי שאין בין הכל אלא שיעור שופר והא ר׳ יונה ז״ל פירוש הא דקאמ׳ ציפהו זהב או נשתנה הקול פסול היינו מחצי השופר ולמטה דהיינו משתי אצבעות ולמטה לפי כשהקול נכנס ברוחב השופר אז הוא משמיע קול ודרכו להשתנות מחמת הציפוי אבל מחציו ולמעלה לצד פיו אין דרכו להשתנות מחמת הציפוי ואפי׳ אם נשתנ׳ מעט אינו חשיב שינוי לפי שאין לשם עיקר השמעת קול וקולא גדולה היא זו לומר דאפי׳ אם נשתנה קולו מחציו ולמעלה כשר מתוך קושיא זו שהיה קשה לו דהיינו ציפהו זהב מבחוץ דאיכ׳ למימר דפשיטא דאין קולו משתנ׳ בשביל ציפוי כל דהו שעושה אבל פיו ואיצטריך לאשמועי׳

דלא תימ' להוי כמו נתן שופר בתוך שופר ליפהו זהב מבפנים פסול לפי שאין זה קול שופר מבחוץ
אם נשתנ' מכמות שהיה פסול ואם לאו כשר : גררו והעמידו על גלדו בין מבפני' בין מבחוץ
כשר נתן שופר בתוך שופר ותקע אם קול פנימי שמע שמע יצא כגון שהיה פה של פנימי משוך
קצת למעלה חוץ לפה החיצון ולא נכנס קולו בין שני השופרות אם קול החיצון שמע לא יצא פירש
אף קול היצון דא"א לשמוע קול חיצון בלא קול פנימי אלא אף קול חיצון קאמ' וטעמ' דפסול משום
דשופר א' אמר רחמנא ולא ב' שופרות ונראה דהא דאמרינן אם קול פנימי שמע כשר היינו כשלא
נשתנה קולו מחמת ציפוי החיצון דאי נשתנה קולו כמלא הקול בא מכח ב' שופרות והיינו בכלל אם
חיצון שמע הפכו ותקע בו לא יצא אמר ר"פ לא תימא דהפכיה כניתוקא אלא שהרחיב את הקצר
וקיצר את הרחב מאי טעם כדרב מתנה דאמר רב מתנה אחר קרא והעברת שופר דרך העברתו
בעינן י"מ לא תימ' דהפכיה כי ניתוק' שהוא פסול דהא פשיט' הוא אלא אפי' הרחיב את הקצר וקיצר
את הרחב פסול וי"מ דה"ק לא תימ' דהפכיה כי ניתוקא שהוא פסול דהא פשיט' הוא דכש' דאע"פ
שהפכו מ"מ הקצר עומד במקומו והרחב עומד במקומו ודרך העברתו הוא אבל אם הרחיב את
הקצר וקצר את הרחב אסור דדרך העברתו בעינן וליכ' ירושל' הפכו מהו ונשמעינה מן הדא גררו
בין מבפנים כשר ולא אמרו אלא גררו אבל הפכו פסול מה בניהם זה ביטל חללו וזה לא ביטל
חללו וזה כליסנ' קמא דהפכיה כי ניתוקא פסול ירושלמי ותוקע מן הקצר שנא' מן המצר קראתי
יה : דבק שברי שופרות תנו רבנן הוסיף עליו כל שהוא בין במינו בין שלא במינו פסול ואפילו
היה בו שיעור שופר מתחילה דשופר אחד אמר רחמנא ולא שני שופרת : ניקב וסתמו אם מעכב
התקיע' פסול ואם לאו כשר וכו' ת"ר ניקב וסתמו בין במינו בין שלא במינו פסול ר' נתן אומ' במינו
כשר שלא במינו פסול במינו כשר א"ר יוחנן והו' שנשתיי' רובו מכלל דבשל' במינו אע"פ שנשתייר
רובו פסול היכ' דמתני לה אסיפ' שלא במינו פסול אר"י והו' שלא נשתייר רובו מכלל דבמינו אע"פ
שלא נשתייר רובו כשר הא דתנן במתני' ניקב וסתמו אם מעכב התקיע' י"מ אם מעכב התקיע'
קודם שסתמו וכשסתמו חזר הקול לכמות שהי' משו' דגרסי' בירושל' דאם היה מעכב וסתמו פסול
וטעמו דפסול משו' כיון דסתימה זו מסייעת לקול משו' כשופר א' אמ' רחמנ' ולא שיסייע שום דבר
אחר לקול השופר כמו לפהו זהב דאם נשתנ' קולו פסול אם לא היה מעכב התקיע' שלא נשתנה
הקול מחמת הנקב הרי קול כמו שהיה ואין דבר אחר מסייעו כשר עוד גרסי' בירוש' רבי יוסי בר
זימנא בשם רבי זירא והוא שסתמו אבל לא סתמו כשר שכל הקולות כשרין בשופר ולאחר סתימה
גריעה עפי משום דסתימה מסייע לקול כדפרישית ולפי זה אם לאחר הסתימה מעכב התקיעה
כשר דלא נשתנ' קולו מחמת ד"א אתמה' והשתא הא דא"ר נתן במינו כשר שלא במינו פסול ע"כ
אהיה מעכב התקיעה קאי דהא קאמר עלה ר' יוחנן והוא שנשתייר רובו והוא שנפח' רובו וא"א
לנקב גדול כזה שלא יעכב התקיעה ואפי' הכי מכשר ר' נתן במינו ומתני' דפסילה בסתמ' דמשמע
אפילו במינו אתא כרבנן א"נ כר' נתן והוא שנפחת רובו ומיהו לאידך ליסנא דקאמר שלא במינו
פסול כשנפחת רובו דמשמע אבל במינו אע"פ שנפחת רובו כשר ורבנן דפסלי אפי' במינו היכא
דנפחת רובו אבל נשתייר רובו מודו דכשר דהא מוקי פלוגתייהו בנפחת רובו קשה דמתני' כמאן
דהא נפחת מיעוטו כשר בין לרבנן בין לרבי נתן והע"פ שלא נפחת אלא מיעוטו א"א שלא יעכב
הנקב התקיע' בעוד שלא נסתם ואפ"ה מכשרי הילכך צריך לפרש דמעכב התקיעה לאח' שסתמו
קאמר דכיון דהסתימ' מעכבת את התקיעה הוי כמו שופר וד"א כי נשתנה הקול מחמת הסתימה
ודמי לציפהו זהב אבל עיכב הקול דקודם הסתימה לא חיישינן דכיון דעתה חוזר לכמות שהיה
אין זה נקרא שופ' וד"א ומתני' כרבנן דפסלי אפי' במינו דמתני' סתמה קתני והכי קתני בתוספתא
במלתייהו דרבנן בין במינו בין שלא במינו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר ומייתי לה
נמי בירושלמי ואפי' הכי דחיק לאוקמי מתני' אף כרבי נתן ומוקי לה כשסתמו בשאינו מינו מ"מ
איתא כרבנן והכי מוכח לשון הירושלמי שופר שנסדק ודבק פסול למי נצרכה לרבי נתן כלומר

לרבנן

לרבנן פשיטא דבק סברי שופרת עד הא ר' נתן כלומר אף היא כרבה לרבי נתן ניקב וסתמו רבי
חייא בשם ר' יוחנן כר' נתן אתיא ומפ' משום דאפשר לאוקמי בשאינו מינו וכל שכן כרבנן אתיא
טפי כיון ניקב דקתני בסתם משמע אף במינו שכן דרך לסתם השופרות במינן והא דקאמר
בירושל' אם היה מעכב התקיע' וסתמו צריך לפרש אם היה מעכב לאחר שסתמו ואפי' אי פליגי
גמרא דידן אירושלמי גמרא דידן עיקר הילכך שופר שניק' וסתמו במינו וחזר קולו לכמות שהיה
תחילה לדברי הכל כשר ואם לא חזר קולו לכתחיל' פלוגת' דר' נתן ורבנן ולכאורה היה נרא' דהלכה
כרבנן דמתני' לפי פשטא אתיא כרבנן אבל ר"ת פסק כרבי נתן מדפרש ר' יוחנן מילתיה אלמא
פוותיה ס"ל ולאו ראיה גמור' היא דמתוך דברי ר' יוחנן אנו למידין דרבנן נמי פסלו במינו אפי'
נשתייר רובו : מדקאמר ר' יוחנן דרבי נתן לא מכשיר אלא נשתייר רובו מכלל דרבנן פסלי אפי'
נשתיי' רובו אבל אם היה ר' יוחנן אומ' דבריו על מלתייהו דרבנן דאמרי במינו פסול דאיירי אפי'
בנשתייר רובו לא הוה ידעינן מיניה מילתיה דרבי נתן דהוה מלינן למימר דרבנן פסלי בכל
ענין ור' נתן מכשיר בכל ענין אפי' לא נשתייר רובו משום הכי ניחא ליה לר' יוחנן למימ' למילתיה
על דברי ר' נתן דמשמע מיניה גם דברי חכמים אף ע"ג דלא ס"ל כרבי נתן מיהו דבריו דברי
קבלה ובהני תרי לישנא דר' יוחנן ה"ג ורב אלפס ז"ל פסקו כלישנ' קמא דר' יוחנן וכן פסק ר"י בכל
מקום דבכל תרי לישני של תורה הלך אחר המחמיר וריב"א כתב דבכל דוכת' הלכה כלישנ' קמא
שהוא דברי המרובין אבל היכ' דאמרי הינו י"א והן מועטין ור"י גיאות ז"ל כתב דכל היכ' דאיכא
תרי לישני הילכת' כלישנ' בתרא דבעל הגמר' ראה דברי מי שישרו בעיניו וסודרן באחרונ' לקבוע
הלכה כההיא לישנא ומיהו נרא' דהכא לא דמיא לתרי לישני דעלמא משום דאור' למימר ארישא
תחילה ובתר הכי איכא דמתני לה אסיפא הילכך ליכא למיקם עלה הי מנייהו דאחריתי ולרבינן
למיעבד לחומרא הילכך במינו כשר אפי' לא חזר לקולו כבתחלה והוא שנשתייר רובו שלא במינו
אם לא חזר קולו כבתחילה פסול אפי' אם נשתייר רובו ובלא סתימה נמי אפי' נשתנה קולו כשר
כדאיתא בירושלמי וטעמ' דר' נתן סתמו שלא במינו ונשתנ' קולו הוי שופר וד"א כי שינוי הקול
בא מחמת ד"א שאינו ממין השופר אבל מינו אפילו נשתנה קולו אין ד"א גורם שינוי הקול וכל
הקולו' כשירין בשופר ומהאי טעמא נמי בלא סתימה אף מעכב כשר דאין כאן שינוי מחמת ד"א
ואם סתמו שלא במינו והקול הוא כמו שהיה קודם סתומו פסול דשופר וד"א קרינן ביה כיון
דאין הקול כמו שהיה קוד' נקיבה זו היא שיטת התוס' על פי הירושלמי דר' נתן אמעכב התקיעה
קאי ולקולא ורואיתי גדולים שפירשו דר' נתן או אסלאו כשר קאי ולחומר' ופוסל שלא במינו אפי'
אינו מעכב את התקיעה ואינו עיקר : **ת"ר** נסדק לאורכו פסול לא תני הכא אם נשתייר בו
שיעור תקיעה כשר כדקתני גבי נסדק לאורכו משום דלאורכו לא מיפסקא אא"כ נסדק על פני
כולו מראשו ועד סופו והיינו נסדק ודבקו דמתני' דאיירי נמי לכל אורכו ואשמעי' ברייתא דאע"ג
דנקב המעכב את התקיעה כשר כל זמן שלא סתמו ונסדק כולו לאורכו פסול וי"מ דלהכי לא תני
גבי ארכו אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר משום דבכל דהו' מיפסיל לפי שמחמת הרוח וחוזק
התקיעה הסדק הולך ומוסיף עד שיסדק כולו וכל זמן שלא נסדק כולו אם דבקו כשר ופירש זה
עיקר לרחבו אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר דחשבי' מן הסדק ולמטה כאלו ניטל ואפי' מעכב
התקיעה כשר ואם לאו פסול ויראה' דמיירי בנסדק רוב רחבו אבל מיעוט הוה ליה כנקב בעלמ'
וכשר וכמה שיעור תקיעה פי' רבן שמעון ב"ג כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן והיינו טפח
כדאמרי' בפ' המפלת דשיעור שופר טפח ונקט האי לישנא הכא כדי שיאחזנו התוקע בידו ויראה
לכאן ולכאן לפרש הטעם למה נתנו בו שיעור טפח כדי שיאחזנ' התוקע בידו ויראה לכאן ולכאן
ולא יאמרו לתוך ידו הוא תוקע : **היה** קולו דק או עבה או צרור כשר שכל הקולו' כשרין בשופר
שלאו ליה לאבוה דשמואל קדחו בזכרותו ותקע בו יצא דמין במינו אינו חוצץ : **מתני'** התוקע
לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטס אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא :

גמ'

גמ' אמר רב יהודה לא שנו אלא אותם שעמדו על שפת הבור אבל אותם העומדים בבור יצאו פרש"י שהן שומעין קול השופר לעולם משמע מתוך פירושו אותן העומדי' על שפת הבור פעמים שומעין קול שופר ופעמי' שומעין קול הברה וכן משמע לישנא דרב יהודה לא שנו דמתני' מיפלג' בין שמע קול שופר ובין שמע קול הברה אלא לאותם העומדים על שפת הבור אבל העומדי' בבור לעולם שומעין קול שופר ולא ידעתי מה הבחנה יש אם קול שופר שמע או קול הברה שמע אם תלוי בהבחנת אדם שיאמר שמעתי כל שופר או תלוי בעומק הבור או בהתקרב אדם על שפת הבור והתרחקו ממנו ולא מיסתבר שיהא תלוי בהבחנת האדם דלמה נשתנ' תקיעת הבור פעמי' קול שופר ופעמי' קול הבר' ואם תלוי בעומק הבור או בקירובו על שפת הבור ובריחוקו כל זה צריך שיעור על כן נ"ל אע"ג דרב יהודה אמר לא שנו אין בא כ"א לפרש המשנה והכי פירושו לא שנו אם קול הברה שמע אלא לאותם העומדים על שפת הבור שהקול מתבלבל בבור קודם שיצא לחוץ ולעולם אינן שומעין אלא לקול הברה אבל לאותם העומדים בבור לעולם קול שופר הם שומעין ויצאו אמר רבא שמע מקצת תקיעה בבור ומקצת תקיע' על שפת הבור יצא ומסיק בתוקע ועולה לנפשיה ואשמעי' דלא חיישי' זימנין דמפיק לרישיה ואכתי שופר בבור וקמערבב קול קמ"ל אבל אחר ששמע מקצת תקיעה בבור ועלה ושמע סופה על שפת הבור או תחילתה בחוץ וסופה בפנים לא יצא שהשומע תחילת תקיעה בלא סופה או סופה בלא תחילתה לא יצא וכן אם שמע מקצת תקיעה קוד' שיעלה עמוד השחר ומקצת אחר שעלה עמוד השחר לא יצא: **אמר** רבא שופר של ע"א לא יתקע בו ואם תקע בו יצא דמצות לא ליהנות ניתנו והא דאמרי' בפ' כיסוי הדם לא יצא ומפרש טעמא התם משום כיתותי מיכתת שיעוריה התם מיירי בע"א של ישראל דאין לה בטול עולמית וכיון שאין לה בטול כתותי מיכתת שיעוריה וכהאי גונא איכא בפ' לולב הגזול הא דאמר רבא לולב של ע"א אם נטל יצא ופריך ממתני' לולב של אשירה פסול ומשני מתני' באשירה דמשה והכא מיירי בע"א של כותי כיון דראויה להתבטל לא מיכתת וא"ת ע"א של כותי נמי מכי אגבהה נעשית ע"א של ישראל כדאמרי' בפ' כל הצלמים גזירה דילמא מגבה להו והדר מבטל וי"ל במגביה ע"מ שלא לקנות' והאיא דלולב בי"ט שני שיוצא בשאול וגזול וכן בשופר אם תקע בשופ' גזל יצא והכי אית' בירוש' מה בין לולב לשופר א"ר אסי בלולב כתי' ולקחת' לכם משלכם ברם הכא יום תרוע' יהי' לכם מ"מ: **אמר** רבא המודר הנא' מחבירו מות' לתקוע לו תקיע' של מצו' והמוד' הנאה משופ' מות' לתקוע בו תקיעה של מצוה *המודר הנאה ממעין טובל בו טבילה של מצוה בימות הגשמי' אבל לא בימות החמה: *היה עובר אחורי ב"ה או שהי' ביתו סמוך לב"ה ושמע קול שופר או קול מגילה אם כיון לבו יצא ואם לא כיון לא יצא שלחו ליה לאבוה דשמואל כפאו ואכל מצה יצא אמ' רבה זאת אומרת התוקע לשיר יצא דמצות אין צריכות כוונה אמר ליה ר' זירא לשמעי' איכוין ותקע לי אלמא קסבר משמיע נמי בעי כוונה רב אלפס ז"ל לא הביא דברי רבה אלא רק דברי רבי זירא משום דס"ל דהכי הילכתא אף ע"ג דרבה ורבא והנך דשלחו לאבוה דשמואל סברי דמצות אינן צריכות כוונה הילכת' כר' זירא דפליגי ביה תנאי בפרק ערבי פסחי' גבי ירקות אכלן דמאי בלא מתכוין יצא בא

הג"הה

*בפ' ב' דנדרים מסיק רבא דאם אמ' הנאת סוכה עלי שרי בין בלשון שבועה בין בלשון נדר דמצות לאו ליהנות ניתנו אבל אמ' ישיבת סוכה עלי קונם או אפי' אמר קונם שלא אשב בסוכה אסור לישב בסוכה של מצוה דבאיזה לשון שיאמר קונם מידי דמיתסר' חפצא עליה לכך אסור דאין הסוכה משועבדת לו אבל אמר שבועה שלא אשב בסוכה או אפי' אמר ישיבת סוכה עלי בשבועה הכל חשיב אוסר עצמו מן חפצא וכיון שהוא משועבד לה לא מצי אסר עליה ונרא' דה"ה גבי שופר דאי אמ' תקיעת שופר עלי קונם אסור לתקוע אם לא נחלק משום דגבה סוכה בלא סוכה יש הנאה בישיבה אבל שופר אי לאו מצוה אין הנאה בתקיע' דאינו מתכוין לשיר: פר"י תפר"ח

ברייתא שניה ר' יוסי אומר אע"פ שטבל בחזר' מצוה להביא לפניו מצה וחזרת וחרוסת ודייק התם דלאו משום היכירא דתינוקות קאמר מדקאמר מצוה אלא דמצו' צריכות כוונות וה"נ קאמר ר' יוסי בשמעתין דיחיד לא יצא עד שיתכוין שומע ומשמיע ורבי יוסי נימוקו עמו וכן פסק בה"ג וגרסי' נמי בירושל' היה עובר אחורי ב"ה וכו' הדא אמר מצות צריכו' כוונה *ותני' נמי נתכוין שומע ולא נתכוין משמיע כו' עד מתכוין שומע ומשמי' ואע"ג דשנינהו רב אשי שינוי' דחיקא נינהו ופשטא דמתני' וברייתא לא כוותי' הילכך אזלי' לחומר' ובעינן דעת שומע ומשמיע ואם תקע להוציא את עצמו אין חבירו השומע התקיע' יוצא עד שיתכוין לו וה"מ יחיד אבל ש"צ כיון דדעתיה אכ"ע לא בעינן עד דמתכוין ליה גופיה בדתנן היה עובר אחורי ב"ה ושמע קול שופר או קול מגילה אם כיון לבו יצא אם לאו לא יצא : מתני' חש"ו אין מוציאין את הרבים ידי חובתן זה הכלל כל המחוייב בדבר מוציא את הרבים ידי חובתן וכשאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן : גמ' ת"ר הכל חייבין בתקיעת שופר כהני' לוים וישראלי' גרים ועבדים ומשוחררי' טומטו' ואנדרוגינוס: מי שחציו עבד וחציו בן חורין אנדרוגינוס מוציא את מינו ולא את שאינו מינו טומטום אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו אמר רבי נחמן אף לעצמו אינו מוציא דלא אתי צד עבדות שבו ומפיק צד חרות שבו : תניא אהבה בריה דרבי זירא כל הברכות אף ע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת היין וה"ה לכל הברכות הנהנים שאם לא יצא מוצי' ואם יצא אינו מוציא *בעי רחבה ברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש מהו כיון דחובה הוא מפיק או דילמא ברכה לאו חובה ופשטיה אע"פ שיצא מוציא דאמר רב אשי כי הוינא בי רב פפא הוה מקדש לן כי הוה אתי אריס' מדבר' הוה מקדש ליה ת"ר לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אא"כ אוכל עמהם פירוש

שאם

הגה"ה

*אבל לא בימות החמה דאיכא הנאת הגוף פרש"י : מהרי"ח

*והא דאמרינן בפ' כל גגות ציבור בקטנה וש"צ בגדולה לא יצאו ידי חובתן התם איירי שאין י' עם ש"צ דאין אותן שבחוץ מצטרפין עמו והיא דמן האגף ולפני' כלפני' ולחוץ כלחוץ התם איירי לענין לענות עם הציבור קדיש וברכו ויהא שמיה רבה דאמרינן כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה ובהא קיימא לן כריהושע דאפי' מחיצ' של ברזל אין מפסיק בין ישראל לאביהם שבשמי' ויכול לענות עם הציבור אפי' אותן שבחוץ : פ"רי מהרי"ח

הג"הה

*אבל בא"ז פסק כרב' דמצות לא בעי כוונה לא שומע ולא משמיע ואביי נמי סבר הכי וכן סתמא דגמר' כדמוכח פרק לולב הגזול והוה ליה ר' זירא יחיד לגבייהו רק שהתוקע נתכוון לתקיעה בעלמ' וגם השומע נתכוון לשמיעה בעלמא וכן נדה שנאנסה וטבלה קאמר רב טהורה לביתה והילכתא כרב : מא"ז

הג"הה

פירוש שאינה חובה על האדם ואינו בא אלא בשביל הנאה כגון ברכ' הלחם והפירו' והריחני שאם ירצה לא יהנה ולא יברך לא יצא מוציא וכו' : מא"ז

*כגון הלל ומגילה וי"ח ושעשני ישראל וברוך שאמר וברכת המצות כגון להניח תפילין ולהתעטף בציצית אע"פ שזה מקיים המצות חבירו מוציאו אפי' אם אינו עוסק עתה בהות' מצו' חוץ מק"ש וברכ' המזון ותפיל' ואם בעצמו אינו יודע גם באלו ג' חבירו מוציאו ובר"ה וביו' הכיפורי' ש"צ מוצי' את הבקי והוא שיהיה שם מראש התפילה ועד סופו ובשאר ימות השנה שאין ש"צ מוציא את הבקי אם התפלל כל התפילה אלא שדילג יעלה ויבא הן שאלה שאינה אלא בקשה יוצא בתפילת ש"צ אם ישמע ממנו התפלה מראשו ועד סופו בכוונה: מהרי"ח

שאם אינו אוכל עמה' נמצא שמוציא שם שמים לבטלה אבל פורס הוא לבניו ובני ביתו אע"פ שאינו אוכל עמהם כדי לחנכן במצות בהלל ובמגילה אע"פ שיצא מוציא:

הדרן עלך ראוהו ב"ד

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משחרב ב"ה התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין: **גמ'** אמר ר"א כשהתקין רבן יוחנן בן זכאי ביבנה אמרו לו אחד ביבנה ואחד בכל מקום שיש ב"ד רש"י פי' ב"ד של כ"ג אמרו עליו על רב אלפס ז"ל שהיה תוקע בר"ה שחל להיות בשבת וכן משמע בהלכותיו שהביא מימרא דרב הונא ועם ב"ד ואין דרכו להביא אלא דבר הנוהג בזמן הזה והוא היה מפרש כ"מ שיש בו ב"ד לאו דוקא סנהדרין אלא ב"ד מופלג וגדול בדורו ולא נהגו תלמידיו אחריו לעשות כן אבל לא במדינה מאי טעמא אמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ארבע אמות בר"ה והיינו טעמ' דלולב והיינו טעמ' דמגילה: **מתני'** בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבע' ובמדינה יום א' משחרב ב"ה התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינ' שבעה זכר למקדש ושיהא יום הנף כולו אסור **גמ'**: **מתני'** סדר ברכות אומ' אבות וגבור' וקדושת השם וכולל מלכיו' עמה' ואינו תוקע ואומ' קדושת השם ותוקע זכרונו' ותוקע שופרות ותוקע ואומר עבודה והודאה וברכ' כהנים דברי ר' יוחנן בן נורי אמ' לו ר"ע אם אינו תוקע למלכיו' למ' הוא מזכי' אלא אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכיות עם קדוש' היום ותוקע זכרונות ותוקע שופרו' ותוקע ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים וקיימא לן הלכה כר"ע מחבירו: **מתני'** אין פוחתין מעשרה מלכיות ומעשרה זכרונות ומעשרה שופרו' ר' יוחנן בן נורי אומר אם אמרו שלש שלש יצא אין מזכירין מלכיו' זכרונו' שופרו' של פורענות מתחיל בתורה ומשלים בנביא ר' יוסי אומ' אם השלים בתורה יצא: **גמ'** איבעיא להו הא שלש דקאמר ר' יוחנן בן נורי שלש מן התורה ושלש מן הנביאים ושלש מן הכתובים דהוה ליה תשע או דילמא אחת מן התורה ואחת מן הנביאים ואחת מן הכתובים דהוו ג' מכולן ופשטי' דאם אמר שלש שלש מכולן יצא כנגד תורה נביאי' וכתובי' ואמרי' לה כנגד כהנים לוים וישראלים אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן נורי אין מזכירין מלכיות זכרונות ושופרות של פורענות זכרונות כגון ויזכור כי בשר המה מלכיות כגון חי אני נאם ה' אלקים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכ' ואע"ג דאמר רב נחמן כל כי האי ריתחא לירתח רחמנא עלן ולפרקינן כיון דבריתחא' אמרה אדכורי ריתחא בריש שתא לאו אורח' ארעא שופרות כגון תקעו שופר בגבעה אבל אם בא להזכיר זכרונות מלכיות שופרו' של פורענו'

הגה"ה

רדיית הפת דלאחר אפייה שרי לכתחילה ואינה אסורה אלא בעוד שהיא עיסה כך פר"ח ולא נקירא לפר"י:

הג"ה

הזי"ו לך בסימן האזינו זכור ירכיבהו וירא לולי כי ידין כך כתוב בסיפרי וכן פי' בקונטר' וכן מנהג ובמסכת סופרים כתוב וישמן לו ור"ח כתב וירא לו כדרך שחולקין כאן כך חולקין בבית הכנס' ושביעי קורא מסיף שירה עד סוף פרשה ההוא איתת' דאזמינה לב"ד קמיה דאמימר לנהרדעא אזל אמימ' למחוז' ולא אזלא בתריה כתב אמימ' פתיח' עלי' משו' דעבד לוה לאיש מלוה גר שנתגייר בזמן הזה אין לו להפריש רובע לקינו מפני התקל' הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל ואפי' בתחילה בזמן הזה ויש להסתפק אם כן ה"ה בנטע רבעי ומיהו בה"ג ובשאלתות דרב אחאי פסקו דבמעשר שני ובכרם רבעי יכול לחללו כמי שוה מנה על שוה פרוט': מהרי"ח

של אומות העולם זכרונות כגון זכור ה' לבני אדום מלכיות כגון ה' מלך ירגזו עמים אי נמי ה' מלך עולם ועד וגו' שופרות כגון וה' אלהים בשופר יתקע וגו' וסמיך ליה ה' צבאות יגן עליהם ואין מזכירין זכרון של יחיד אפילו לטובה כגון זכרה לי אלהי לטובה וכגון זכרני ברצון עמך פקדונות הרי הן כזכרונות כגון וה' פקד את שרה וכגון פקד פקדתי אתכם דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר פקדונות אינן כזכרונות ואף על גב דקיימא לן ר' יוסי ור' יהודה הלכה כר' יוסי הכא נהוג עלמא כר' יהודה שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם וגו' שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ראשונה שתים ושנייה שלש דברי ר' יוסי ור' יהודה אומ' ראשונה א' ושנייה שתים וכ"ת במחלוקת מי שרוצה לגמור בעשר' מלכיות אבל לענין התוספת' שידע לכמה מלכיות יעלו הפסוקים כדי שלא יוסיף על עשרה מלכיות לענין זה לא נחלקו דאין פוחתין מעשר' אבל אם בא להוסיף הרשות בידו ואין לומ' כיון שיצא ידי חובתו בעשרה התוספתא הוי כמו הפסק באמצע הברכות דהכי איתקין דאם רצה יוסיף והוי הכל בכלל הברכה ויש שמקשין כיון שמפרש בגמרא כנגד מי הני עשרה פסוקים אלמא דווקא נינהו וכשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיף עליהן וכתב ר' אבי"ה ז"ל דאין לחוש לזה דהא שבעה שקורין בשבת וששה ביום הכיפורי' דמפ' במגילה כנגד מה תקנום ואפ"ה תני אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן ה"נ לא שנא ואע"ג דהכא לא תנא אבל מוסיפין עליהן כי התם מ"מ חזינן דאין קפידא בתוספתא אע"פ שמפרש בגמר' כנגד מה נתקן וה"ה נמי הכא זכרון שיש עמו תרועה אומר' עם הזכרונו' ועם השופרות דברי ר' יוסי ר' יהודה אומ' אינו אומרה אלא עם הזכרונות בלבד מלכות שיש עמו תרועה כגון ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו אומרה עם המלכיות ואומרה עם שופרו' דברי ר' יוסי ר' יהוד' אומ' אינו אומרה אלא עם המלכיות תרועה שאין עמה כלום כגון יום תרועה יהיה לכם אומרה עם שופרות דברי ר' יוסי ור' יהודה אומר אינו אמרה כל עיקר ר' יוסי אומר אם השלים בתורה יצא דיעבד אין לכתחילה לא והתניא ר' יוסי אומר המשלי' בתורה הרי זה זריז ומשובח חסורי מיחסר' והכי קתני מתחיל בתורה ומשלים בנביא ר' יוסי אומ' משלים בתורה ואם השלי' בנביא יצא וקיימא לן כר' יוסי וכן תניא בתוספתא מתחיל בשל תורה ומסיי' בשל תורה *ואומר של נביאים וכתובי' באמצע אע"ג דמזכיר של נביאים תחילה אנו נוהגין למימ' של כתובים תחילה משום שאנו אומרים פסוקים הכתובים בספר תהילים ודוד קדים להני פסוקי' דנביאים דאמרי' ותנא דתוספת' לא דקדק על הסדר אלא לאשמעינן דנביאים וכתובים באמצע אגב דבכל דוכתא מזכי' של נביאים תחילה כדאמר דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים הזכירם נמי הכא תחילה אי נמי משום דאמר מסיי' בתורה התחיל בנביאי' שאלו ומונה אחורני' וכן כתבו הגאוני' שמסורת בידם שכתובי' קודמין ובמסכת סופרים תניא בכל מקום דברי נביאים קודמין לדברי קדושה חוץ מכאן שדברי קדושה קודמין לדברי נביאים ויש מרנני' על מה שאנו משלימין בשופרות בהאי קרא וביום שמחתכ' ובמועדיכם שכתוב בו ותקעת' בחצוצרות ואין כתוב בו שופר וכתוב ראבי"ה משום דאנו רגילין להוסיף והרי הזכיר י' פסוקים ואם השלים בנביא יצא ואותו פסוק קבעוהו בתפילה שהוא דברי רצוי ורחמים והרמ"בן ז"ל היה אמר לא הביט און ביעקב אע"פ שכבר אמרו עם המלכיות הא אמר ר' יוסי אומרה עם המלכיות ואומרה עם השופרות ה"ר יונה ז"ל היה אומר יום תרועה יהיה לכם ואף אומר שאין לשנות מטבע ברכות שנהגו בימות הראשונים וכי היכי דתרועה בלא שופר מיקרי שופר ה"נ תקיעה ומשום דכתיב חצוצרות בקרא לא גריעי וכן משמע בירושל' שהיו משלימין בו שופרות דגרסינן בפרק בתרא דמכילתן בעון קומי רבנן מהו להזכיר של ר"ח בר"ה אמר ר'

הג"ה

*ומלכיות אנו מסיימין שמע ישראל קודם תפילת מלוך וזכרונות אנו מסיימין בתפילת זכרינו בזכרון טוב בוזכרתו ברית ראשוני' וגו' ובשופרות אנו מסיימין בתפילת תקע וביום שמחתכם וגו': מא"ז

יעקב

יעקב בר אחא בשם ר' יוסי העובר לפני התיבה בי"ט של ר"ה אין צריך להזכיר של ר"ח ואתיא כרב חסדא דאמ' זכרון אחד עולה לכאן ולכאן מעתה יבטל ר"ח בתפילה כיון שאמ' בסוף שופרו' וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם יצא תניא אמ' ר"א ותיקין היו משלימין אותן בשל תורה בשלמא זכרונות ושופרות טובא איכא בתורה אלא מלכיו' תלתא הויין ה' אלהיו עמו וגו' ויהי בישורון מלך וגו' ה' ימלוך לעולם ועד והא כן עשרה בעינן וליכא אמר רב הונא תנא שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד מלכות דברי ר' יוסי ר' יהודה אומ' אינו מלכות וידעת היום והשבו' אל לבבך וגו' אתה הראת לדעת מלכות דברי ר' יוסי ר' יהודה אומ' אינה מלכות וקיימ' לן כר' יוסי:

מתני' העובר לפני התיבה בי"ט של ר"ה השני מתקיע ובשעת ההלל הראשון מקרא את ההלל: **גמ'** ומוקי לה בגמ' בשעת הגזרה ואמרי' בירושלמי אע"פ שהגזרה בטל גזיר' במקומה עומדת עד שיבוא ב"ד ויבטל ר' יעקב בר אבא בשם ר' יוחנן משום מעשה שאירע פעם אחת תקעו בראשונה והיו השונאים סבורים שמא עליהם באים עמדו עליהם והרגום ותיקנום בתפיל' המוספין ומיגו דאינון חמון להון קריין שמע ומצלו וקרו באורייתא ומצלו ותקעו אמרו בנימוסיהון אינון עסיקינן ריב"ל בשם אלכסנדרי שמע לה מן הדא שמעה ה' צדק זו ק"ש הקשיבה רנתי זה רנון תורה והאזינה תפילתי זו תפלה בלא שפתי מרמה זו מוסף וסמיך ליה מלפניך משפטי יצא דקדק רב האיי ז"ל תוקע לא אמר אלא מתקיע אלמא אחר תוקע ולא שליח ציבור וכ"ל הטעם כי הא דתנן בפ' אין עומדין העובר לפני התיבה לא יענה אמן אחר הכהנים מפני הטירוף ואם אין שם כהן אלא הוא לא ישא כפיו ואם הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחוז' לתפלתו רשאי ודאי דתקיע' לא הוי הפסק הילכך אם הוא מובטח שהוא חוזר לתפלתו רשאי לתקו':

ובשעת הלל וכו' מדקאמר ובשעת ההלל וכו' מכלל דבר"ה לא אמרי' הלל מ"ט כר' אבהו דאמ' ר' אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מ"מ אין ישראל אומרים שירה לפניך בר"ה ובי"הכ אמר להן אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וישראל אומרי' שירה: **מתני'** שופר של ר"ה אין מפקחין עליו את הגל ואין מעבירין עליו את התחום *ולא עולין באילן ולא רוכבין ע"ג בהמה ולא שטין על פני המים ואין חותכין אותו ולא בדבר שהוא משום שבות ולא בדבר שהוא משום לא תעשה אבל אם רוצה ליתן לתוכה מים או יין יתן: **גמ'** מ"ט משום דהוי י"ט עשה ולא תעשה ושופר עשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה לא דבר שהוא משום שבות סכינא לא תעש' מגלא תני' אבא שאול אומר מים או יין מותר כדי לצחצחו מי רגלים אסור מפני הכבוד אין מעכבין את התינוקו' מלתקוע ומתעסקים בהן כדי שילמדו והמתעסק לא יצא והשומע מן המתעסק לא יצא: **אין** מעכבין את התינוקות מלתקוע הא נשים מעכבין והתניא אין מעכבין לא את הנשים ולא את התינוקות מלתקוע אמר אביי לא קשיא הא ר' יהודה והא ר' יוסי ור"ש דתניא בני ישראל סומכין ולא בנות ישראל סומכות דברי ר' יהודה ר' יוסי ור"ש אומרים נשים סומכות רשות והיה אומר ר"ת אע"פ שסתם תנא דמתני' כר' יוסי דנימוקו עמו°ואמרי' כמו בפ' המוצי' תפילין דמיכל בת שאול היתה מנחת תפילין ואשתו של יונה היתה עולה לרגל ומעשה רב וכן היא עובדא דפרק אין דורשין

הג"ה

*ואם הנכרי הביא שופר ולולב ואתרוג מחוץ לתחום בי"ט מותר לצאת בו דלאו מוקצ' הוא דהא חזי לישראל אחר דהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר כיון דשרי לטלטולי אפילו לאותו ישראל שרי לצאת בו דלא מצינו דאסרו חכמים הבא מחוץ לתחום אלא או אכילה או הנאה ומצות לאו ליהנו' ניתנו וגם אין שייך לגזור שמא יאמר הנכרי להבי' כדי לצאת בו דלא שייך שיעשה מצוה הבא בעבירה ולכך שרי לכ"ע: מא"ז

ובאור זרוע פסק כר' יהודה:

דורשין הביאוהו לעזרת נשי' וסמכו עליו נשי' לעשו' נחת רוח לנשי' וגם היה אומ' ר"ת דנשי' יכולות לברך על מצו' עשה שהזמן גרמ' אע"פ שהן פטורו' ואין כאן משו' ברכ' לבטלה °וכתבתי ראייתו בפ"ק דקדושי' ומתני' דכל מצות עשה שהזמן גרמ' נשי' פטורות וכן כתב הר"ן גיאות ז"ל דהלכה כר' יוסי דאמ' רשות וברשו' יכולין לברך על כל המצו' ובעל העיטור כתב מסתבר' דאין אחר תוקע להן אלא הן בעצמן ונהגו באשכנז לתקוע לנשי' יולדות קודם שתקעו בב"ה כדי שיוציא התוקע את עצמו וראבי"ה כתב כיון דנשים שמצות רשות ועבדי סמיכה בהקפת ידייהו אע"ג דדמי קצת לעבודה בקדשי' ה"ה בתקיע' שהיא חכמה ואינה מלאכה: מותר לתקוע להם ואפי' מי שיצא כבר ומותר נמי להוציא את השופ' לר"ה בב"ה כדי לתקוע להן וכן נ"ל דלא גריעה אשה מקטן שלא הגיע

הג"הה

°והא דרשי' את ה' אלהיך תירא שלא להוציא ש"ש לבטלה היינו בלא ברכ' אבל מברך ברכה שאינה צריכה לא הוי אלא מדרבנן וראייה מסומ' דמברך על כל המצו' אפי' לר' יהודה דאמ' פטו' מכל המצו' שבתור' ויש לחלק דסומ' מדרבנן מיהו חייב ויכול לומ' אשר קדשנו וצונו אלא חשור אבל נשי' בזמן גרמא אפי' מדרבנן לא מחייבי כדמוכח פ' מי שמתו ומקטן מברך ברכת המזון כמי אין ראיה לנשים דקטן יבא לכלל חיוב לחנכו ואינו מוזהר על לא תעשה פר"י: מהרי"ח

לחינוך דמתעסקין בהן כדי שילמדו כ"ש לנשים דמכוונות למצו' מתעסקין בהן כדי שילמדו אר"א אפי' בשבת וה"מ בקטן שהגיע לחינוך אבל קטן שלא הגיע לחינוך בי"ט אין בשבת לא ואיכא דאמרי איפכא כלו' ה"מ בקטן שלא הגיע לחינוך אבל בקטן שהגיע לחינוך לא ורש"י פי' כלישנא קמא והקשה עליו ר"י כיון דהגיע לחינוך ואין מצות היום בשופר היכי א"ל למיעבד איסור' ועוד תימא קטן שלא הגיע לחינוך אין מעכבין אותו מלתקוע בשבת אבל לכתחיל' לא אמרינן לי תקע ואמאי והא אפי' בהגיע לחינוך שרי להתעסק בו כדי שילמדו ומ"מ לא מיחייב להפרישו °כיון דאם לא היה שבת מצות היום בשופר קטן שלא הגיע לחינוך מתעסקין כלו' מות' להניח להתעסק וכן מוכח בריש ערכין דקא' התם הכל חייבין בתקיעת שופר לאיתויי קטן שהגיע לחינוך דתנן אין מעכבים את התינוקות מלתקוע:

מתני' סדר תקיעו' ג' של ג' שיעור תקיעה כג' יבבות תקע בראשונ' ומשך בשניי' כשתי' אין בידו אלא אחת פי' בשנייה היינו בתקיעה אחרונ' של מלכיו' האריך בה כשיעו' ב' תקיעו'

הג"הה

*ולא משום דחייב להתקע ואע"ג דבפרק חרש מוכח דאף באיסורי דרבנן לא ספינן ליה בידים מ"מ הכל שרי להתעס' בו לתקוע אפי' בשבת כיון דזימנין איכא מצוה בתקיע' שופר ולא דמי לשאר איסורין פר"י: מהרי"ח

כדי שתעלה לו גם לתקיע' ראשונה של הזכרונות אין בידו אלא א' דאפסוקי תקיעה א' לשתים לא מפסקינן בירושל' גרסי' עלה דהך משנה ר' אבא בר זבדא בשם ר' זירא אומ' אפי' אחת אין בידו למה ראשה גבי סופה מצטרף וסופ' גבי ראש' מצטרף לא לרישא אית ליה סיפא ולא סיפא אית ל ה רישא אלמא דשנייה לא עלתה לו כלום ומפרש דאין בידו אלא אחת תקיעה ראשונה ומביאין סעד לדבריה' דאי אאחרונ' קאי למה לי למימר תקע בראשונ' לימא האריך ותקע בשניי' אין בידו אלא א' וכ"ל דהאי סעד אין בו ממש דהכתי הוה מצי למיתני האריך ותקע בשניי' כשנים אין בידו כלום ולא היה צריך למיתני תקע בראשונה כדי לסיים אין בידו אלא אחת אלא ודאי האי דנקט תקע בראשונ' משום דמינה ידעינן דהאריך בשניי' כב' כיון דהאריך בה יות' מבראשונ' דאי לאו הכי היכי ידעינן דמסך בה כשתי' הא אין שיעור בתקיע' למעלה דכל מאי דבעי מאריך בה אבל השתא מוכחת הראשונ' על השניי' שהיא כב' וקשה לי על הך פירוש' מדפריך לעיל פרק ראוהו ב"ד ואמאי ליסליק בתרתי אלמא דפשיט' ליה לגמרא דידן דלחדא מיה' סלקא וגם מדמשני פסוקי תקיעה מהדדי לא מפסקינן משמע דלתרתי לא פסקי אבל לחדא מיהו סלקה וכ"ל דגמ'

דידן פליג אהא דירושל׳ וצ״ל לפרש גמ׳ דידן כמו הירושל׳ והכי פירושא וליסליק ליה בתרתי תחלת׳ לסוף מלכיות וסופה לתחלת זכרונות ומשני פסוקי דתקיעתא מהדרי לא פסקינן וכיון דא״א לחלק לשנים וגם בחדא נמי לא סלקא כדמפרש טעמ׳ בירוש׳ כיון שהיה בדעתו שהן שתי תקיעו׳ וזה א״א דפסוקי תקיעתא מהדרי לא פסקי׳ גם חדא נמי לא סלק׳ שמצטרפין יחד הראש והסוף והראש לפי כוונתו היא לשם מלכיו׳ וסופא שיהא לשם זכרונות אינה מצטרפת עמה הילכך אין לראשונים סוף ואין לשנייה ראש והרמב״ן ז״ל כתב דהירושל׳ לאו על הדא מילתא איתמר אלא אההיא דשופר מאריך ומצוות מקצרו׳ דגרסי׳ התם א״ר יוסי הדא אומרה פשוט׳ ששמע מקצתה מן המתעסק יצא הדא אמרה דאתקע בראשונ׳ ונמשך בשניי׳ אין בידו אלא אחת ר׳ בא בר זבינא אומ׳ אפי׳ א׳ אין בידו וכו׳ וה״פ הדא אמר פשוטה ששמע מקצתה מן המתעסק שלא כיון לשם מצו׳ ובא חבירו ואמ׳ לו אכוין ותקע לי להשלים את התקיעה לשם מצוה והאריך בהשלמה כשיעור תקיעה יצא ומייתי ראיה מהא דתנן דמשך בשניי׳ כב׳ אין בידו אלא א׳ וכיון דאין בידו אלא אחת כמלא דכמה שהאריך יותר מכדי תקיעה הוו אלא כמתעסק א״ה עולה מקצתה לא׳ ואתא ר׳ בא לפלוגי דזה ששמע פשוטה מן המתעסק אפי׳ א׳ אין בידו כיון דבתחלת התקיע׳ היה מתעסק כמלא דרישא לית ליה סיפא וכו׳ ולא דמי למשך בשנייה כשניים דהתם מיהא מתחילתו ועד סופו היתה כוונתו לשם מצוה והוה ליה למימ׳ לר׳ בא בר זבינא לא יצא אלא אגב דאמ׳ משך בשנייה כשתי׳ אין בידו אלא א׳ נקט נמי גבי מתעסק אין בידו אפי׳ א׳ אע״ג דלא שייך גבי מתעסק הא׳ לישנא וניחא השתא אין בידו אלא א׳ היינו שנייה: **שיעור** התקיע׳ כשלש תרועו׳ והתניא שיעור התקיעה כתרועה אמ׳ אביי תנא דידן קחשיב תקיעות דכולהו גבי תרועות דכולהו גבי פי׳ שיעור תקיעו׳ שלפני התרועה כשיעור שלש תרועו׳ של אחריה וכן שיעור תקיעו׳ שאחר תרוע׳ כשיעור שלש תרועו׳ שלפניהם תנא ברא קחשיב דחד בבא ולא פליגי שיעור תרוע׳ כשלש יבבות והתניא שיעור תרוע׳ כג׳ שברי׳ אמ׳ אביי בהא וודאי פליגי דכתי׳ יום תרוע׳ יהיה לכם ומתרגמינן יומא יבבא יהא לכון וגמרינן מאימיה דסיסרא דכתי׳ בה בעד החלון נשקפה ותייבב מר סבר גנוחי גנח ומ״ס ילולי יליל פירוש מאן דתני שברי׳ סבר גנוחי גנח כאדם שגונח מלבו כדרך החולי׳ שמאריכין בגניחותיהן ומאן דתני יבבא ילולי יליל כאד׳ הבוכה ומקונן קולות קצרי׳ סמוכי׳ זה לזה: **ת״ר** מנין שבשופר ת״ל והעברת שופר תרועה אין לי אלא ביובל בר״ה מנין ת״ל בי׳ לחדש השביעי שאין ת״ל בחדש השביעי מה ת״ל בחדש השביעי שיהו תרועו׳ של חדש השביעי כזה ומנין שפשוט׳ לפניה ת״ל והעברת ומניין שפשוטה לאחריה ת״ל תעבירו אין לי אלא ביובל בר״ה מנין ת״ל בחדש השביעי שיהו כל התרועו׳ של חדש השביעי שוות ומנין שלש של ג׳ דכתיב והעברת שופר תרועה שבתון זכרון תרועה יום תרוע׳ יהיה לכם ומנין ליתן את האמו׳ של זה בזה ושל זה בזה ת״ל שביעי שביעי לג״ש הא כיצד שלש שהן תשע שיעור תקיע׳ כתרועה שיעו׳ תרועה כג׳ שברים התקין ר׳ אבהו בקיסרי תקיעה ושלש שברי׳ ותרועה ותקיעה ממה נפשך אי ילולי יליל ליעבד תקיעה ותרועה ותקיעה ואי גנוחי גנח ליעביד תקיעה ושלשה שברים ותקיעה מספקא ליה אי גנוחי גנח אי ילולי יליל מתקיף לה רב עמרם ודילמ׳ ילולא הוא וקפסק שברים בין תקיעה לתרועה הדר עביד תקיעה ותרועה ותקיעה מתקיף לה רבא ודילמא גנוחי הוא וקפסיק תרוע׳ בין שברים לתקיע׳ דהדר עביד תקיעה וג׳ שברים ותקיעה אלא ר׳ אבהו מאי אתקין אי ילולי יליל הא עבדינן ואי גנוחי הוא הא עבדינן מספק׳ ליה דילמא גנוחי ויליל אי הכי איפכא נמי ליעביד סתם אינים כי מיתרע ביה מילתא מגנח והדר יליל כתב רב האיי בתשובה אל תחשבו כי נפלה בימי ר׳ אבהו ספק בדבר זה שהרי משניו׳ קדומות אחת אומרת שלש יבבות וא׳ אומרת שלש שברים וקאמ׳ אביי בהא פליגי וכך היה הדב׳ מימים קדמוני׳ מנהג לכל ישראל מהם עושי׳ תרועה יבבות קלות ומהם עושי׳ יבבו׳ כבדי׳ שהן שברים אלו ואלו יוצאין ידי חובתן כי שברי׳ כבדי׳ תרוע׳ הן ויבבו׳ קלות תרועה הן והיה הדבר נראה כחלוק׳ אע״פ שאינה חלוקה והן התכא׳ כמו שאמרנו למעלה

הללו

הללו שוכין שיעור תרועה כשלש יבבות והללו שוכין שיעור תרועה כשלש שברים· אלו משנתן כמנהגם ואלו משנתן כמנהגם וקאמר אביי בהא פליגי ולא פלוגתא היא שיהו מטעים זו את זו אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה וחכמי' של הללו מודים הם כי שברי' תרועה הם וחכמי' של הללו מודים כי יבבות תרועה הן וכשבא רבי אבהו ראה לתקן תקנה שיהו כל ישראל עושין מעשה א' ולא יהא ביניהם דבר שלא הדיוטות נראה כחלוקה שיעור תרועה כשיעור ג' יבבות פרש"י ג' קולות בעלמא כל דהו : לפי זה צריך ליזהר בשברים שלא יאריך על כל א' בפני עצמו כג' יבבות של ג' כוחו' כל שהוא* דא"כ יצאו מכלל שברים ונעשו תקיע' דהא שיעו' תקיע' כתרוע' ושיעור תרועה כג' יבבות וצריך להאריך בתקיע' של קשר"ק יות' מבשל קש"ק ובשל קש"ק יות' מבשל קר"ק דהא שיעור תקיע' כתרוע' ובקשר"ק אנו עושין משום דגנח ויליל נמצא שצריך להאריך בתקיעה של קשר"ק כשיעו' ג' שברים וג' יבבו' ובתקיעה של קש"ק כשיעור ג' שברים דקש"ק משום ספק גנח עבדינן וקר"ק משו' ילולי יליל מיהו אם הוא מאריך בכל התקיעות אין לחוש דאין עליה' שיעור למעלה ויכול להאריך בה כמו שירצה כדתנן ומשך בשנייה כשתים וכן תרועה אע"ג דשיעור כג' יבבות יכול להאריך בה כמו שירצה ומטעם זה נמי אין לחוש אם עשה ד' או ה' שברים שהשברי' תרועה הן יכול להאריך בהן כמו שירצ' וה"ר מאיר וריב"א ז"ל היו אומרים דיבבא היא ג' כחות של כל דהו ונמצאת שיעור תרועה כט' כוחות וכן תקיעה ולדבריהם אין לחוש אם האריך קצת בשברים וצריך למשוך בתקיעה של קשר"ק כשיעור ג' שברים וג' כוחו' ואי שלא משך בתקיע' כשיעו' הזה ומשך קצת בשברי' לא קיי' מצוה לא כמר ולא כמר ור"ת פי' כפרש"י וכן הוא אומר בירושלמי איזוהי הרעה בתלת רקיקין ושברים ותרועה יש לעשות בנשימה אחת משו' דילמא בגוחי גנח ילולי יליל והכל תרועה אחת הן אע"פ שאין דרך האדם לגנוח ויליל בנשימה אחת מ"מ תרועה היא גנוחי ויליל בעינן שיהא התרועה כאח' בלא הפסק ואם עשה תקיעה תרועה ותקיעה בנשימ' אחת לא יצא מפני שאין כאן לא סוף ולא ראש ומיהו בירוש' לא משמע הכי דגרס' התם תני עשאן בנפיחה אחת יצא והתניא ג' של ג' התם שלא יפחות פי' והתנן ג' של ג' ואם עשאן בנפיחה אחת אין כאן ג' של ג' ומשני הא דאמר ג' של ג' היינו שלא יפחות מן השיעור אבל לענין שיפסוק ביניה' לא נאמר ונהגו העם לתקוע מיושב אח' קריאת התורה קשר"ק ג"פ וקש"ק ג"פ וקר"ק ג"פ ומברכין עליהן ברכ' התקיעה ומפני שהציבור צריכין לשמוע תקיעות של סדר ברכות לפי' חוזרין ותוקעין על סדר ברכו' קשר"ק פעם אחת וקש"ק פעם אחת וקר"ק פ"א ובדין הוא שיהו תוקעין על סדר ברכות כסדר שתקעו כשהן יושבין אלא כיון שהברכו' אינן מעכבו' את התקיעו' הרי כבר יצאו ידי חובתן באותן שתקעו יושבין ודי להם לתקוע קשר"ק קש"ק קר"ק ועל סדר הברכות פ"א שלא להטריח על הציבור וכן מנהג בכל העול' ובשתי ישיבו' ור"ת ז"ל היה תמוה על מנהג זה דקשר"ק של מלכיו' וקש"ק של זכרונות וקר"ק של שופרות

הג"ה

ול"נ שא"צ ליזהר שלא יאריך בשברי' כשיעור ג' קולות כל שהוא דהא עבדים שברים היינו משו' גנוחי גנח א"כ תקיע' לא הוי אלא כשיעו' ג' גניחות והם גדולים יותר ובשביל קשר"ק לא הוי אלא כשיעור ג' גניחו' וג' יללות א"כ לא צריך רק שלא ימשיך כשיעור ג' גניחו' וג' יללו' גניחות פי' בקונ' כדרך החולים שמאריכין ואם יקצר בשברים הרבה נ"ל דלא יצא ומתני' דקתני ג' יבבות קסבר דילולי יליל כדאיתא בגמ' ולפי זה פי' בקונ' דהוו ג' קולו' בעלמ' אבל גניחו' פי' דהוי טפי מתרועה ושמעתי שאומר שצריך לעשו בנשימה אחת שברים ותרוע' דהוו חדא תרועה ופ' החליל אומר דאין בין תקיע' לתרועה ותקיעה ולאו כלום ומסיק דלגמרי לאו כלום א"כ היה לו לעשות בנשימ' אח' א"כ לרבנן נמי דמודו מיהא בשברי' ותרועה דחדא מילתא היא וצריך בנשימ' אחת ולא נהיר' ורש"י פי' התם בסוכ' ולאו כלום שלא יפסוק אלא כדי נשימה ר"ל דכדי נשימה מיהא מיפסקי' אפי' לרבי יהודה : מהרי"ח

שותרין זה את זה דאי גנח ויליל איבעי למיעבד כולהו קשר"ק ואי גנח לחוד איבעי ליה למיעבד
כולהו קש"ק ואי יליל לחוד בעי למיעבד כולהו קר"ק והנהיג ר"ת לתקוע בזכרונו' ובשופרו' קשר"ק
כמו במלכיות דהשתא כפי' מכל ספיקי וליכא אלא הפסק וכדי שלא לשנות את המנהג יותר לא
חיישינן מהפסק דהא קי"ל שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא ורבי' אבי"ה כתב בשם ר"י בא דהא
דתיקון רבי אבהו קשר"ק קש"ק קר"ק לא בשביל שהפסיק בשהיה אלא בשביל שהפסיק סדר
התקיעות בקול אחר דבעינן פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה בלא הפסק קול אחר והם שינ' בסדר
התקיעות אפילו לא שהה כדי לגמור כולה חוזר והבי' ראבי"ה ראיה מירוש' דפ"ב דברכו' דמייתי
התם הך דרבי יוחנן דט' שעו' ומסיים א"ר והוא ששמע על הסדר פי' ששהה ושתק ולא שנה הסדר
ולדבריהם ההפסק פוסל וקצת ליתן טעם למנהג שלנו דשמא סבירא לן כמ"ד אחת מד"א ושתי
מדברי סופרים וכיון שנעשו בישיבה כל הספיקות של תורה ושל סופרים לא חשו לחזור לעשות
בשע' תפלה שלא ספיקא דאורייתא מפני טורח ציבור וצריך לדקדק בתקיעה שאנו עושין מיושב
לאח' שסיי' כל הקשר"קים ומתחיל בקש"ק וכן לאחר שסיי' כל הקשק"ים מתחיל בקר"ק למ' תוקעין
ב' תקיעות זו אחר זו ממה נפשך פטור מתקיע' אחת דאי גנח ויליל הרי יצא בקשר"ק ואי גנח לחוד
לא הוצרך לקש"ק שתקע ותקיעה אחרונה של קשר"ק תעלה לקש"ק וכן תקיע' אחרונה של קש"ק
תעלה לקר"ק ואפשר כיון שעשה התקיעה לשום פשוטה אחרי תרועה לא רצו שתעלה לפשוטה
שלפני תרועה ור"ת כתב שיש לברך על תקיעת שופר משום דעשייתה היא גמר מצותה ורבי' אבי"ה
הביא הירושלמי תוקע שופר צריך לברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לשמוע בקול שופר ושהחיינו
ואח"כ תוקעין וכן כתב בה"ג הא דמברכי' לשמוע בקול שופר ולא מברכי' לתקוע בשופר או על
תקיעת שופר כמו על מקרא מגילה משו' דבשמיעת קול שופר הוא יוצא ולא בתקיעת שופ' כדתנן
התוקע לתוך הבור וכו' ופעמים שהתוקע בעצמו לא יצא כגון שהיה עומד על שפת הבור והכניס
פיו לתוך הבור יתקע : **מעשה** אירע במגנ"צא בשנת תתק"ה שתקע התוקע פעמי' קשר"ק
ובשלישית תק' ב' שברים והתחיל להריע והחזירוהו קצת הקהל לראש ומקצת הקהל אמרו לו תקע
שבר א' וסיים והוא התחיל לתקוע כבתחילה ותקע ג"פ קשר"ק ובסדר קש"ק תקע ב"פ קש"ק ובג'
תקע ד' שברים ותקיעה והחזירוהו לראש אותן שהחזירוהו כבתחילה ותקע עוד ג"פ קש"ק ינעם
עליהם ר' יעקב בר יוסף ז"ל ואמר אם חכמה אין כאן זקנה יש כאן ושלא כדין החזירוהו ור"א בר
נתן אחינו הסכים לדבריו ואמר שלא כדין החזירוהו וגם התוק' עבר על שבות דרבנן ואותו שאמ'
מן השברים והתחיל בתרוע' לא הפסיד סדרו בכך כיון דתרועה ושברים שניהם משו' תרוע' דקר'
הוא דקא עבדינן דמיספק' לן דילמא גנח ויליל והכל תרועה אחת היא וה"ל כמו נתקל בשברי'
שחוזר עליו וה"נ יחזור ויתקע שבר א' ויתקע תקיעה דכיון שלא נגמרה התרועה לא הוי הפסק
וכאילו נעשו בזה אחר זה דמי אבל ודאי אם נגמרה תרועה הוי הפסק כיון דג' שברים יש לו
להיות זה אחר זה והופסק בתרועה הוי הפסק והוי כתרועה שנחלקה לשנים שאינה כלום וצריך
לחזור ולתקוע קשר"ק אבל ב' הקשרקי"ם הראשונים לא הפסיד שהרי לא שהה בין ראשון לאחרון
כדי שיעור שהייה דהיינו כדי לתקוע קשר"ק כולה ואפי' לר' אבהו דאית ליה שהיות מפסיקין ה"מ
בשהה כדי לגמו' את כולה וכ"ש לר' יוחנן דלי"לי' שהיו' מפסיקין במצו' כלל דלא הוי הפסק ע"כ ומה
שכתב שיחזור שבר אחר ויריע משמ' מדבריו שא"צ לעשות ג' שברים בנשימה אחת אבל לפי מה
שכתב לעיל שצריך לעשותן בנשימה אחת היה צריך לחזור ולתקוע ג' שברים ויריעו ומה שכתב
אבל ודאי אם נגמרה התרועה הוי הפסק וכו' עד והוי כתרועה שנחלקה לשנים ואינה כלום וצריך
לחזו' ולתקוע קשר"ק אינו נ"ל דכיון שלא גמר הקשר"ק אם אין התרועה כלו' בשביל שנחלק' לשני'
יחזור ויתקע ג' שברים ואין ההפסק של תרועה פסולה מפסקת ולא דמי להא דמתקיף רב עמר'
ודילמא ילולי הוא וקמפסקי שברים בין תקיעה לתרוע' דהת' אי ילולי הוא קא פסקי דאין השברי'
מעין התרועה כלל והוי לגמרי קול אחר ובעינן פשוטה לפניה בלי הפסק קול אחר כדפיר' לעיל

אבל קשר"ק עושין מפו'ספק דילמא גנח וילי' והוי הכל תרועה אחת וקול אחד לא שקיל'בתרוע' שלא עשה ג'שברים כה"ג לא הוי הפסק דאין כאן הפסק קול אח' ופעמי'רבות שהתוקע מתחיל לתקוע ואין הקול עול'לו יפה ופוסק ומתחיל לתקוע או להריע ולא מיפסיל בשביל שהפסי'בקול קצר שהשמיע בשופ'דלא מקרי הפסק כיון שאין זה קול אח'כיון שהוא מעין התקיעה או התרוע' אלא שלא היה כשיעור ואותו שתקע ד' שברים לא קלקל כלום כמו שכתבתי למעלה דתקיע'ושברי' אין להם שיעור למעלה וכמו שעושין בתרועה כמה כוחות כך יכול לעשות כמה שברי'ואם התחיל לתקוע ועף והוצרך אחר לגמור מתחיל ממקום שפסק ואינו צריך לברך כיון ששמע ברכת הראשון ואע"פ שלא היה בדעתו לתקוע מ"מ גם על השמיע'הי' צריך לברך לשמוע קול שופ'אלא שנפטר בברכת התוקע וה"ה אם תקע נפטר בשמיעת הברכ'ואף אם לא יכול המברך לתקו'כלום נפטר התוקע בברכת המברך: שאלו מקמי ריש מתיבת'המברך על תקיעת שופר בתר ש"ת והסיח ודבר צריך לברך על התקיעה של סדר ברכו'או לא ואהדר להו הכי חזו רבנן שגוערין בזה שסח עד שלא יתקע על סדר ברכות אבל לחזור ולברך אינו חוזר ולא דומיא הא לתפילין דא"ר חסדא הסח בין תפלה לתפלה חוזר ומברך דהנך ב' מצות נינהו דתני'תפילין של יד אינ'מעכב' של ראש ושל ראש אינה מעכב'של יד ולא עוד אלא דלא חזר ומברך אותה ברכה אלא ברכ'אחריתי הוא דמברך דמקשינן שח אין לא שח לא והא רב חייא ב"ר הונ'אמר משמי'דרב על תפילין של יד אומרי'להניח תפילין ועל תפילין של ראש על מצו'תפילין ופרקי' אביי ורב'דאמרי תרווייהו לא שח מברך א'שח מברך ב'ואעפ"כ קשה להסיח דתנן שח בין תפילה לתפלה עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה וכ"ש האי ששח בין תקיעות שמיושב לתקיעות שמעומד אלא שאינו חוזר ומברך דמצוה אחת היא וראיה שהרי ההלל שמברכין קודם קריאתו ואע"פכ שח בין פרק לפר' לא הוצרך לברך ע"כ ור"י גיאות ז"ל כתב ולא עוד אלא אפי'הקהל צריכין ליזהר שלא להסיח שאין זה מברך לתקוע אלא לשמו'בקול שופר וראבי"ה כתב אע"פ שהגאון לא הזכי'אלא בין התקיע'שמיושב לתקיעות שמעומד נ"ל דה"ה שח בין התקיעות שמיושב שאינו חוזר ומברך תקע בראשונ'ומשך בשנייה כשתים אין בידו אלא אחת: א"ר יוחנן שמע ט'תקיעו'בט'שעות ביו'יצא תנ"ה שמע ט' תקיעות בט'שעות ביו' יצא מט'בני אד'כאחת לא יצא ואע"ג דאמרי'לעיל דתרי קלי מתרי גברי משתמעי שאני התם דליכא בתרועה פשוטה לפניה פשוטה לאחריה כיון ששמעו בבת אח'תקיעה מזה ותרועה מזה בזה אחר זה יצא אפי'בסירוגין ואפי' כל היום כולו: ומי א"ר יוחנן הכי והא א"ר יוחנן משום ר' יהוצדק בהלל ובמגיל'אם שהה כדי לגמו'את כולה חוזר לראש ל"ק הא דידי' והא דרביה וק"ל כר'יוחנן דאמר אפי'בט'שעות יצא ובהלל ובמגיל'כמי אע"פ ששהה לגמור את כולה אינו צריך לחזו'לראש אלא קור'ממקו'שפסק ובברכו'פ'מי שמתו הארכתי בפסק זה: ת"ר תקיעו' אין מעכבות זו את זו ברכות אין מעכבות זו את זו וברכות של ר"ה וי"ה מעכבות זו את זו פרש"י תקיעות וברכות דעלמא כגון דתעניות אין מעכבות זו את זו אם בירך ולא תקע או תקע ולא בירך ומשמ'מתוך פירושו אבל דר"ה וי"הכ מעכבות זו את זו אם בירך ולא תקע או תק'ולא בירך וא"א לומר כן דהא תנן ב'עיירו' בא'תוקעין ובא'מברכין הולך למקו'שתוקעין ואינו הולך למקו'שמברכין ותנן כמי מי שביר' ואח"כ נזדמן לו שופר משמע דבלא שופ'יכול לברך אלא ה"פ תקיעו'או ברכו'מעכבו'זו את זו דומיא דרישא דקתני ברכו'אין מעכבו'זו את זו

הג"הה

*ר'יוחנן ס"ל מי שהי'קור'ק"ש והגיע למבואו' המטונפות דא"ל להפסיק אלא מניח ידו על פיו וקור' ואם הפסי'אפי'שהה כדי לגמו' את כולה מראשה לסופה א"צ לחזור לראש ויש להסתפק אם הלכה כר'יוחנן אע"ג דקי"ל כוותי'גבי רב ושמואל הכ דפליג עלייהו ר'אבהו והיה כרא'קצת לפסוק כמותו וגם רב אשי מסיק פ'שמתו גבי היו מים שותתין על ברכיו דכ"ע אם שהה חוז' לראש והב"ע בדלא שהה דבתראי נינהו וקשה הדב'מאד כשהציבו'מתפללין בי"ט ואומ'אמת ויציב וממתינין לש"ץ ששותקין עד שיגמו'זולתו'

ומיהו היכא דאין שוהין כדי לגמור את כולה מתחילה ועד סוף אין לחוש כדאביי בפ' הקור' את המגילה למפרע ולא כרב יוסף דקא אמר מהיכ' דקאי לסיפ' א"כ נתת דבריך לשיעורין:

פר"י מהרי"ח

פי' ו' ברכות שמוסיפין בתענית לציבור אם אינו יודע כולן יאמר מקצתן דאינ' מעכבו' זו את זו וכן תקיעו' שמפור' התם דאמר כל ברכ' וברכה תוקעין ומריעין ותוקעין ואם יודע לתקו' ולא להריע או יוד' להרי' ולא לתקו' יעשה מה שיודע אבל ר"ה ויוה"כ מעכבות זו את זו וצריך לברך מלכיות זכרונות ושופרות או לא יברך כלל וכן תקיעה תרועה שברים אם הוא יוד' שלשתן יתקע ואם לאו לא יתקע ומ"ש של ר"ה ויוה"כ כדרב' דאמר רבה אמ' הק"בה לישר' אמרו לפני בר"ה מלכיות זכרונות ושופרות מלכיות כדי שתמליכוני עליכ' זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטוב' ובמה בשופר: **מתני'** מי שבירך ואח"כ נזדמן לו שופר תוק' ומריע ותוקע ג"פ: **גמ'** טעמא דבירך ואח"כ נזדמן לו שופר אבל אי אית ליה שופר מעיקרא כי שמע להו אסדר ברכות שמע את רב' לא אמרן אלא בחבר עיר תנ"ה כשהוא שומע שומען על הסדר ועל סדר ברכו' בד"א בציבו' אבל יחיד שומען על הסדר ולא על סדר ברכות יחיד שלא תקע חבירו תוקע לו יחיד שלא בירך אין חבירו מברך לו מצו' בתוקעין יותר ממברכין כיצד ב' עיירו' באחת תוקעין ובאחת מברכין הולכין למקו' שתוקעין ולא הולכין למקו' שמברכין אע"ג דהא ודאי והאי ספק כשם שש"צ חיי' כך כל יחיד ויחיד חייב ר"ג אומר ש"צ מוציא את הרבים ידי חובתן תני' אמרו לו לר"ג למה ציבור מתפללין אמ' להן כדי שיסדיר ש"צ את תפילתו אמ' להן ולדבריכ' למה ש"צ יורד לפני התיבה אמרו לו להוציא את מי שאינו בקי אמר להן כשם שמוצי' את שאינו בקי כך מוציא את הבקי מכאן פסקו בה"ג דיחי' שלא הזכיר של ר"ח או כל דבר שצריך לחזור והתפלל יכוין דעתו וישמ' מפי ש"צ כל י"ח ברכו' מראש ועד סוף ויוצי' ידי חובתו ואע"ג דאמר לקמן דלא פטר ר"ג אלא עם שבשדות דאניסי במלאכתן שאינן יכולין לבוא אבל הכא דבעיר לא היינו היכ' שלא התפלל כלל אבל אם כבר התפלל ושכח ולא הזכי' מוצי' אף את הבקי וכן כתב בשאלתות דרב אחאי פ' ויצא וכן משמ' בפ' תפל' השחר דא"ר אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמי' בתחיית המתי' שאלה בברכת השני' אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומר' בש"ת ופריך עלה מדהכא טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים שאלה בברכת השנים מחזירין אותו ומשני הא ביחיד והא בציבור אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן מודי' חכמי' לר"ג בברכו' של ר"ה ורב אמר עדיין היא מחלוק' ומי א"ר יוחנן הכי והא א"ר יוחנן הלכ' כר"ג בברכו' של ר"ה ויוה"כ הלכה מכלל דפליגי אמ' רבה מאן מודי' ר"מ הלכ' מכלל דפליגי רבנן דתני' ברכו' של ר"ה ויוה"כ ש"צ מוציא את הרבי' ידי חובתן דברי ר"מ וחכ"א כשם שש"צ חייב כך כל יחיד ויחיד חייב ושמעי' מיני' דהילכת' כר"ג בברכו' של ר"ה ויוה"כ בלבד אבל בשאר ימו' השנ' לא אלא כשם שש"צ חייב כך כל בקי ובקי חייב וכן הילכתא ועם שבשדות דאניסי ולא מצו למיתי לבי כנישתא בר"ה ויוה"כ ש"צ מוציאן ידי חובתן אבל בעיר אין ש"צ מוציאן ידי חובתן אלא עד דאתו לבי כנישתא ושמעו מש"צ מתחיל' ועד סוף ירושל' ר"ג וכו' רב הונ' צפורא בשם ר' יוחנן הלכה כר"ג באילין תקיעתא והוא שיהיו שם מראש התפלה ומ"ש ר"ה ויוה"כ שש"צ מוציא את הרבים ידי חובתן מש"כ בשאר ימו' השנ' אילימא משו' דכפישי בהו קראי והא א"ר הונ' א"ר נחמן כיון שאמ' ובתורתך כתו' לאמ' שוב א"צ פרש"י שוב אצ"ל קרבנות המוספין ובשם רבותיו פי' מלכיות זכרונות ושופרות והקשה הוא דלא כרבנן ודלא כר"י בן נורי דתנן אין פוחתין מי' מלכיות ר"י בן נורי או' ג' ור"ת מפ' דהמלכיות זכרונו' ושופרות קאי והיכא דאתחיל פליגי דלא יפחות למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אבל אם א' כור"ל כלל יפטור את עצמו ע"י ככתוב בתורתך שאז הוא כולל כולם יחד דנביאי' וכתובי' כולהו איקרו תורה אבל כשאמר פסוק א' גילה בדעתו שאינו רוצה לכלול כול' בכלל ובתורתך כתוב לאמ' לא יפחו' מן המנין למר כדאית לי' ולמר כדאית ליה אבל מקרא' של מוסף שהן במקו' הקרבנו' כדכתי' ונשלמה פרים שפתינו ובזמן שהרא' הק"בה לאברהם אבינו לברית בין הבתרים ובשיתבטלו הקרבנו' שיהו

ישראל יוצאין בהזכרתן אין לבטלן וצריך להזכירם לעולם אבל מוסף של ר"ח בר"ה א"צ להזכיר אלא די
בזה שהוא אומר מלבד עולת החודש ומנחתה שבזה נכלל כל מוספי ר"ח ויאמר כמו ב' שעירים לכפר
והרב' נחלקו על ר"ת בזה כי עשה את הטפל עיקר ואת העיקר טפל כי פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות
נשנו במשניות ופסוקי קרבנות לא הוזכרו לא במשנה ולא בגמרא אלא שנהגו לאומר' במקום הקרבנות
ואם על מלכיות זכרונות ושופרות א"ר כיון שאמר ובתורתך כתוב לאמר כאלו הזכירו כ"ש בקרבנות
מוספין דהוי כאלו הזכיר וקיים ונשלמה פרים שפתינו ונהגו בספרד שאין מזכירין פסוקי מוספין
אלא בשבת ור"ת דרגילי ולא אתי למיטעי בהן אבל בכל המועדות אין מזכירין דאתי למיטעי בהן אלא
משום דאומרי בברכות דכל שבתות וי"ט מתפללין ז' ברכות ובהני ט' אר"א לעולם יסדיר אדם תפלתו
ואח"כ יתפלל אמר רבא מיסתברא במילתיה דר"א בברכות של ר"ה וי"ה ובפרקים אבל של שאר
ימות השנה לא צריך וכמה הוא של פרקים מל' יום ולהלן גרסי' בעירובין אמר רבא כי הוינן בי רב
כהנא איבעיא לן מהו להזכיר של ר"ח בר"ה כיון דחלוקין הן במוספין אמרינן דילמא זכרון א'
עולה לכאן ולכאן ומסיק דזכרון א' עולה לכאן ולכאן כשאמר את יום הזכרון הזה עלה גם לר"ח דכתי'
ובראשי חדשיכם ונזכרתם לפני ה' אלהיכם וקרבנות מוסף ר"ח א"צ להזכיר כדאמרי' בירושלמי שהבאתי
למעלה ור"ת היה אומר מלבד עולת החדש ומנחתה ובזה נכלל כל המוספין שהן כולן עולות והיה אומר
וב' שעירים לכפר והכי איתא בירושלמי רב מפקד לתלמידיו לאדכורי במוספין ועולת החדש ומנחתה וב'
שעירים לכפר וב' תמידים כהלכתן ואמר רבא כי הוינן בי רב הונא איבעיא לן מהו להזכיר זמן בר"ה
וי"ה כיון דמזמן לזמן אתו אמרינן דילמא כיון דלא איקרו רגלים לא אמרינן הוה בידיה כי את'
לקמיה דרב יהודה א"ל אנא אקרא חדתא כמי אמר זמן א"ל רשות כמי לא איבעיא לן כי קמיבעי'
לן חובה ומסיק והלכתא אמר זמן בר"ה וי"ה ולענין זמן בליל ב' כתב רש"י בתשובה רבותינו אמרו
שאין אומרים אלא ביום ראשון לפי שהן קדושה אחת וכיומא אריכתא דמי משא"כ בב' י"ט של גליות
שהן משום ספק וב' קדושות הם ואומר זמן בשניהם אבל אני אומר שצ"ל בו זמן וכן נוהגין במקומינו
בכל המקומות שעברתי ואין חילוק בין י"ט של ר"ה לשאר י"ט של גליות אלא לענין ביצה ומחובר
אסור את של זה בזה וטעמא משום דאף בזמן ב"ד פעמים שהיו עושין שניהם י"ט אע"פ שלא היה שם
ספק דיום ב' היה עיקר י"ט והיו גומרים יום ראשון בקדושה כדי שלא יזלזלו לשנה הבאה אבל לענין
זמן ממה נפשך אי ספיקא הוא אומר וכי אמנהגא דב"ד סמכי' שהיום נוהגים קדוש ולמחר קדוש
אומר זמן דהא מיום ב' היו מונין תיקון המועדות והוא עיקר ר"ה וצ"ל בו זמן וכן הלכה ע"כ וכן
כתב רשב"ם בשם רש"י זקנו וכן מיסתב' טעמא הילכך י"ל זמן גם ביום ב' והגאונים כתבו שאין לומר
זמן בשני לא בקדוש ולא בשופר וכן כתב רבי יצחק בר יהודה ובעל העיטור כתב כרש"י וכן הסיב
רבי משולם בר קלונימוס ז"ל וטוב שיקח אדם פרי חדש ויניחנו לפניו ויברך שהחיינו ויהיה דעתו על
הפרי ויצא ידי ספק וכן היה אומר רבי מאיר ז"ל רבי יצחק בר יהודה הנהיג במגנצה לומר והשיאנו
בר"ה וי"ה בשם רבי אליעזר הגדול וכן רבי משולם שאל את פי ראש ישיבה שבירושלים והשיבו שאומרים
והשיאנו בר"ה וי"ה והביאו ראיה ממדרש לפי הרואה אבל גאון רבי יצחק הלוי ז"ל הנהיג בגרמיישא
שלא לאמר לפי שברכת מועדים לא שייך אלא בג' רגלים דכתיב ג"פ בשנה יראה וסמיך ליה איש
כמתנת ידו כברכת ה' וגו' וכן כתב רבי שלתיאל דברכת מועדיך זהו קרבן חגיגה דכתי' בי' כברכת
ה' אלהיך וזה איננו כ"א ג"פ בשנה ומטעם זה אין לומר ואין אנו יכולין לעלות ולהראות לפניך
אלא י"ל אין אנו יכולין לעשות חובותינו לפניך כתב ראבי"ה ששאלתי את רבותי ר"ה שחל להיות בשבת
אם אומרים למ"ש ותודיענו מפני שאומרי' בו והגיע' הרגל ור"ה לא חג ולא רגל והשיבוני דאע"פ
מתפללין ותודיענו כי היכי דאמרי' במוצאי י"ט בהבדלה בין יום השביעי לששת ימי המעשה דאמרי'
סדר הבדלות הוא מונה א"נ סידור תיקון הוא מונה אבל בתשובת מר שר שלום כתוב בר"ה הוי
אומר בשתי ישיבות בין בתפלה בין בקדושה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום הזכרון הזה
משום כתוב אלה מועדי בריש עניינא ובסוף עניינא וידבר משה את מועדי ה' וקאי אכל עניינא

פסח

פסח ועצרת ור"ה ויה"כ וסוכות ושמיני עצרת וכולהו איתקוש להדדי לקרותם מועדי ה' מקרא קדש וכתיב זכרון תרועה מקרא קודש ושנינו במשנה על ו' חדשים שלוחים יוצאים באלול מפני תקנת המועדות מקיש ר"ה לסוכות ומנין שנקרא חג שנ' בכסא ליום חגנו מני' שנקרא שמח' שנ' וביום שמחתכם ובמועדיכם ובר"ח ואמר מר חדשיכ' כיצד זה ר"ה וגם בספר עזרא מצינו שהיו בוכים בשומעם מן הגול' ואמר להם עזרא כי קדוש היום לאדונינו ואמר אכלו מעדני' ושתו ממתקי' כדי שתהא השנה שמינה ומתוקה עליכם ושלחו מנות לאין נכון לו ודרשו רבותינו ז"ל למי שלא הניח עירובי תבשילין ופשטו של מקרא למי שהיה בדעתו להתענות מאתמול ולא הכין לו מאכל מכאן שאין מתענין בר"ה והכי אית' בריש פ"ג דתעניות בירושל' ר"ע אומ' מתריעין ולא מתענין שכן מתריעין בר"ה ולא מתענין ובפ"ב דמס' ערכין (דף י) אמרינן דר"ה ויה"כ איקרו מועד ובסוטה (דף מא) גבי פרשת המלך קאמר אי כתב רחמנא במועד ה"א דר"ה איקרו מועד וגם רבינו שמואל בר' חפני כתב שמנהג בשתי ישיבות שאם חל ר"ה בשבת אומרי' מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום הזכרון הזה זכרון תרועה מקרא קודש ואם חל להיות בחול אומרי' יו' תרועה מקרא קודש וכן כתב רב פלטוי גאון ותתן לנו באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון ורב האי כתב אין מנהג לומר חגים וזמנים לששון וכן המנהג פשוט בזמן הזה בכל מקומות ואשכנז ובצרפת נוהגין שלא לומר והשיאנו בר"ה ויה"כ ובשאר מקומות אומרי' אותו וכן כתב רי"ץ גיאות ז"ל שנהגו בשתי ישיבו' ובכולהו בבל שמתפללין הציבור רק ז' ברכות וש"צ יורד אומר תשע והביא תשובת הרבה לראשונים לרב עמרם ורב נטרונאי שאמרו מעולם לא התפלל ציבור בר"ה אלא ז' ורב שרירא גאון בנו כך אמרו והזכיר עוד גאונים אחרים וכו' כך אמרו וכן העידו אבל הוא כתב ואנו קבלנו מחכמי' גדולים ובעלי הוראה ואנשי מעשה שקבלו הם מחכמי' שלפניהם כגון רב שמואל הלוי שקבלו מן רב חנוך וזקנים שבדור הלכה למעשה שאין מתפללין ז' אלא ט' וכן מורין ועושין ומתני' מסייע להו דמסקי רבנן לר"ג לדבריך למ' ציבו' מתפללין והו' אומר להם למה ש"צ יורד אלמא מה שהציבור מתפללין ש"צ יורד ואומר לרבנן ציבור עיקר ולר"ג ש"צ עיקר וכתב הרמב"ן ז"ל באמת שטענותיו של הרב גדולות הם אבל כיון שהגאוני' מעידי' ואומרי' שמעול' לא נעשה כן בישיבה שהיחידים אומרים ז' וש"צ יורד ואומר ט' וכך מנהגם מעולם ע"כ יש לנו לקבל עדותם שהגאונים קבלו מרבנן סבוראי ורבנן סבוראי מרבנן אמוראי ובישיבתן על כסא של רב אשי הן יושבים וב"ה שלו היו מתפללין ועוד שהיה מנהגם פשוט ברוב ישראל עד שבאו דברי הר"ן גיאות ז"ל וחזר מקצת המערב למנהג שלנו ולמנהג זה נתתי לבי בדב' ונתקיי' בי מה שאמרו רבותינו כל דבר שב"ד נותנין לבם עליו לסוף עולה בידם כמו שנא' למשה מסיני וכן היא הלכה של הלכה זו דוודאי ר"ג ורבנן בכל השנה כולה פליגי מדא' ר' יוחנן הלכה כר"ג בר"ה ויה"כ בלבד מכלל דפליגי אפילו בשאר ימות השנה ונפסקה הלכה כר"ג בר"ה וביה"כ בלבד ונמצאו פטורין בט' בלבד משום דאוושי וחייבין בז' כשאר י"ט שהרי חובת היום הן וחייבין בה כשאר י"ט וכמו שהן חייבין בשבע ביוצר ובמנחה אבל התקיעות דאיכון מלכיות זכרונות ושופרות שתוקעין בהן הן הן שש"צ פוט' וכן נכון ולא הבנתי הדברי' הללו שנאמרו למש' מסיני וכיון שתקנו ט' ברכות לאמרו במוסף של ר"ה היאך יהו הקהל חייבין לומר ז' מהם וידלגו השתים של תשע של מוסף ר"ה הן כמו שבע שבתות וי"ט וכמו שאי אפש' לדלג האותן שבע כך אי אפשר לדלג מן התשע דברכות מעכבות זו את זו וש"צ פוטר את הציבור מכולן משום דאוושי אלא שהציבור מתפללין כדי שיסדר ש"צ את תפילתו וצריכות להתפלל כולן דאם התפללו שבע יהו כולן לבטלה כיון שמחסר מן הברכה ומנהג אבותינו תורה היא ואין לשנות תנא בפירקו דר"א פרק מ"ו רבי יהושע בן קרחה אומר מ' יום עמד משה בהר קורא מקרא ביום ושונה משנה בלילה לאחר מ' יום יורד ושבר את הלוחות בי"ז בתמוז ועשה מ' יום במחנה והרגו הלוים את ישראל ושרף את העגל והכרית ע"א מישראל והתקין כל שבט ושבט במקומן בר"ח אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה

ההרה והעבירו שופ׳ בכל מחנ׳ שהרי משה על׳ להר שלא יטעו עוד בע"א והב"ה נתעל׳ באותו שופ׳ שנ׳ עלה אלהים בתרועה וכו׳ ולכך התקינו חכמים שיהו תוקעין שופר בר"ח אלול בכל שנה ושנה כדי להזהיר את ישראל שישובו בתשובה שנאמ׳ אם יתקע שופר בעיר וגו׳ וכדי לערבב את השטן שלא להשטין על ישראל ע"כ ובן נהגו באשכנז לתקוע כל חדש אלול בקר וערב אחר התפילה וכ"ה דטעות סופר בפרקי דרבי אלעזר מה שכתב ועשה מ׳ יום במחנ׳ שהרי בהר היה ג׳ פעמים מ׳ יום ובי"ז בתמוז שבר את הלוחות ודן את ישראל ובי"ח עלה וירד בט׳ באב ובר"ח אלול עלה אמר לי רב כהן צדק מנהג בשתי ישיבו׳ לומר תחנונים בהני י׳ יומי שבין ר"ה ליו"הכ וכן אמר רב עמרם ורב האיי מנהג לומר תחנונים בהני י׳ ימים בלחוד ושמעינן דמקמי אתרוותא קיימי מר"ח אלול ואמרי דכי סליק

הג"הה

שופר של תיש מותר לתקוע בו לכתחילה אם אין לו שופר של איל שופר הגזול פסול ומפרש בירושלמי כגון שגזל שופר משופה הוא דאסור אבל גזל קרן ושיפהו דמים הוא חייב לו וכשר שיעור שופר כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן במשהו וכמה הוא אחיזת יד טפח:

מא"ז

משה להר פעם שלישית ונחת בלוחו׳ שניות בי"הכ וכל המוסיף לבקש רחמים זכו׳ הוא לו להר"ן גיאות ז"ל ואכן מנהגינו מהכך דקיימי מר"ח אלול ולהתענות בשני י"ט של ר"ה ובשבת שבין ר"ה לי"הכ הכי אמר מר רב נטרונאי גאון בי"ט ראשון של ר"ה אי אפשר לישב בו בתעני׳ משום דמנאורייתא הן אבל בי"ט שני ובשבת לית בהו קושיא משו׳ דעשרה יומי איכון משונין מכל ימות השנה לפיכך נוהגין רבותינו לישב בהן בתעניות בין בחול בין בשבת ע"כ ודבריו תמוהין שאסר להתענות בי"ט ראשון של ר"ה והתיר להתענות בשבת ונראה דברי רב האיי שכתבו להתענות בשני י"ט של ראש השנה אנו רואין שיפה הוא שלא להתענות שכך אמרו פרנסי ישרא׳ הראשונים לישראל בר"ה אכלו מעדנים ושתו ממתקים כי קדוש היום וכן בשבת שובה אין אנו רואין שיתענ׳ אדם שהרי תשעה באב שהוא תענית חמור לא רצו לקבוע אותו בשבת לא דחו אותו ואפי׳ להשלי׳ בתענית שבותחלו בערב שבת נסתפקו בכמה דורות עד שנהתכה הלכה מתענין ומשלים ואם להשלים בשבת כך היאך נאמר שבתענית נדבה שפיר דמי הילכך לא תעשו כן ע"כ וכן דעת הרי"ז גיאות ז"ל וכתב דעשר׳ ימי תשובה מיקרי יום לום לא מיקרי וכן כתבתי למעלה בשם מר שלום גאון ועוד הביא ראבי"ה ראיה מהירושלמי בפ"ק דר"ה א"ר סימן כתיב כי מי גוי גדול ר׳ חנינא ור׳ יהושע חד אמר איזו אומה כאומה זאת שיודעת אופיה של אלהיה בנוהג שבעולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתכסה שחורים ומגדל זקנו ואינו חותך לפורניו לפי שאינו יודע איך דינו יוצא אבל ישראל אינן כן לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ומגלחים זקנם וחותכים לפורניהם ואוכלין ושותין ושמחים בר"ה לפי שיודעים שהקב"ה עוש׳ להם נסים ומטה את דינם לכף זכות וקורע להם גזר דינם והכי איתא כמי בויקרא רבה ובתשובת רב נחשון גאון אוסר נמי להתענות בר"ה ירושלמי בפ"ק דשבת רבי חייא רבה מפקיד לרב אי את יכול למיכל כולה שתא בטהרה אכול ואי לא אכול שבעה ימים בשתא וכתב ראבי"ה העזרי ז"ל קבלתי שאו ז׳ ימים הן שבין ר"ה ליו"הכ על כן נהגו באשכנז אף אותן שאין נזהרין מפת של גוים כל השנה בעשרת ימי התשובה נזהרין:

הדרן עלך יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה

דף לד בגמ' והאי תנא מייתי לה בג"ש ממדבר דתני' כו' ואידך דרב מתנ' מדשני קרא תעבירו ביד לא מצית אמר' כו' כצ"ל וכ"ה בילקוט: פרש"י בד"ה ה"ג ושלש כו' לתלמודו הו' בא רשב"ן או' כו' לתלמודו הוא בא מאי לתלמודו הו' בא כו' הס"ד והד"א: ובד"ה כעברי' ביד ואי כו' לא הוה משמע' תעבירו לשון תקיע' עכ"ל ר"ל תעבירו דכתי' גבי שופ' איכ' לפרושי הכי שתעבירנו השופ' בידו אחר התרועה למקום אחר ולא יתקע בו עוד אבל והעברת דכתיב גבי תרועה ליכא לפרושי הכי אלא כדרב מתנה וק"ל: ע"ב בתו' בד"ה מט' בני אדם כו' והשתא גרסי' שפיר תקיעה מזה ותרוע' כו' דהיינו זה אחר זה כו' עכ"ל ומרישא דשמע ט' תקיעות בט' כו' לא שמעינן ליה משום דאיכא לפרושי דווקא מאדם א' ומיהו ק"ק לפי גירסת הקונט' כמי מצינן לפרושי הך סיפא תקיעה מזה כו' דהיינו בזה אחר זה דמרישא לא שמעי' אלא אדם אחד בזה אחר זה ודו"ק: ובד"ה לדידי לא ס"ל כו' מתחילתה עד סוף אין לחוש כדאביי כו' ולא כרב יוסף דאמר מהיכא דקאי לסיפא כו' עכ"ל בגמרו' שלפנינו הסוגיא דהתם איתא בהיפך דרב יוסף ס"ל מריש' לסיפא ע"ש וק"ל: בד"ה כך מוציא את הבקי כו' דאמר ר' אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמי' בתחיי' המתי' מחזירין אותו שלא בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בש"ת ופריך עלה מדתני' טעה ולא הזכיר גבורת גשמים בתחיית המתים שלא בברכת השנים מחזירין אותו ומשני הא ביחיד כו' כצ"ל וכ"ה ברא"ש ע"ש וק"ל: בא"ד דבצבור יוצא ע"י שליח ציבור ואפי' כו' כצ"ל:

דף לה בפרש"י בד"ה ה"ג הלכ' זו כו' מתמעטין ומתוך שסינו מעשיה' סינה הקב"ה עליה' מעשה ברא"שי' והעלה מזל כימה ביום ונטל שני ככבים כו' ממנה כו' ובד"ה רבי יהושע ונטל שני ככבים מכימה והביא כו' עכ"ל כצ"ל:

סליק פרק יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה

על ידי הפועל הזעציר העוסק במלאכת הקדש באמונה נאם הבחור נחמיה בן לא"א כהר"ר אברהם שליט

זה הספר

זה
הגמרה שייך
להקצין כה שמואל
בעהי"ם

